

Sammanfattning

I betänkandet behandlas regeringens proposition 1999/2000:79 Från patient till medborgare – en nationell handlingsplan för handikappolitiken, 102 motionsyrkanden som väckts med anledning av propositionen samt ett sextotal motionsyrkanden angående handikappolitik från den allmänna motionstiden 1999.

Utskottet ställer sig bakom förslagen i propositionen men föreslår också fyra tillkännagivanden.

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner följande nationella mål för handikappolitiken:

- en samhällsgemenskap med mångfald som grund,
- att samhället utformas så att människor med funktionshinder i alla åldrar blir fullt delaktiga i samhällslivet,
- jämlikhet i levnadsvillkor för flickor och pojkar, kvinnor och män med funktionshinder.

Arbetet skall särskilt inriktas på att identifiera och undanröja hinder för full delaktighet i samhället för människor med funktionshinder, att förebygga och bekämpa diskriminering av personer med funktionshinder och att ge barn, ungdomar och vuxna med funktionshinder förutsättningar för självständighet och självbestämmande.

Utskottet anser också att riksdagen skall godkänna att följande arbetsområden prioriteras under de närmaste åren:

- att se till att handikapperspektivet genomsyrar alla samhällssektorer,
- att skapa ett tillgängligt samhälle, samt
- att förbättra bemötandet.

Utskottet betonar att planen omfattar alla personer med funktionshinder, således även personer med dolda funktionshinder. Tillgänglighet innebär inte enbart fysisk tillgänglighet till lokaler och verksamheter utan också att t.ex. allergiker får ökade möjligheter att röra sig fritt i olika miljöer. Det innebär också att t.ex. personer med läs- och skrivsvårigheter skall kunna ta del av samhällsinformation. Människor med dolda funktionshinder, liksom med kroniska sjukdomar, glöms ofta bort vid planeringen av olika verksamheter. Utskottet anser att hindren för tillgänglighet nu måste minska. Att vara flexibel och utgå från människors olika behov är nyckelord i sammanhanget. För att förverkliga lika möjligheter för alla måste tillgängligheten vara integrerad

och utformad så att den som är funktionshindrad inte blir beroende av andra. Särlösningar upplevs av många funktionshindrade som diskriminerande och bör därför undvikas så långt som möjligt. Ett förbättrat bemötande har stor betydelse för många grupper.

Den nationella handlingsplanen för handikappolitiken innebär en tydlig fokusering på att göra Sverige tillgängligare. Vad gäller förbättrad tillgänglighet till offentlig miljö och kommunikationer presenterar regeringen flera konkreta och klart avgränsade mål inklusive tidsram. Utskottet anser att detta är viktiga insatser för att öka tillgängligheten för alla i samhället.

Regeringen har aviserat att den under hösten år 2000 skall återkomma till riksdagen med förslag med inriktningen att tydliggöra krav på tillgänglighet och användbarhet i plan- och bygglagstiftningen. Utskottet anser med anledning av motioner (s, fp, mp) att riksdagen bör göra ett tillkännagivande till regeringen att det finns skäl att i det sammanhanget överväga om tillräckliga åtgärder vidtas mot dem som inte lever upp till lagstiftningens krav. Frågan om sanktionsmöjligheter bör uppmärksammas och analyseras i den aviserade propositionen. Utskottet anser vidare att tillgängligheten till transportsystemet fortlöpande bör förbättras. Gällande föreskrifter om tillgänglighet för funktionshindrade till färdmedel inom olika trafikslag måste ses över och skärpas. Också i detta sammanhang bör sanktionsmöjligheter övervägas och analyseras.

Utskottet anser att det fortfarande finns hinder som gör det omöjligt för människor med funktionshinder att utöva sina rättigheter och friheter och försvårar för dem att delta fullt ut i samhällsutvecklingen. Utskottet ställer sig därför positivt till tanken att förbättra de funktionshindrades möjligheter att uppnå ökad delaktighet och jämlikhet i samhället. Ett sätt att markera betydelsen av detta är att låta frågan komma till tydligare uttryck i regeringsformen. Utskottet delar regeringens bedömning att ett stärkt skydd för funktionshindrade bör ske inom ramen för programstadgandet i 1 kap. 2 § regeringsformen. Utskottet välkomnar därför tilläggsdirektiven till författningsutredningen.

Utskottet föreslår vidare — mot bakgrund av de hinder funktionshindrade möter på andra områden än i näringsverksamhet — att den särskilde utredaren som tillkallats för att göra en översyn av lagstiftningen om olaga diskriminering får utvidgade direktiv så att frågan om tillgänglighet för funktionshindrade i vid bemärkelse belyses. Detta bör ges regeringen till känna.

Utskottet ställer sig också bakom förslaget rörande domstolstrots. Utskottet konstaterar att det länge funnits ett behov av att göra något åt problemet med att kommuner och landsting trotsar domar som ger en enskild person rätt till en insats enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och socialtjänstlagen (1980:620). I likhet med både konstitutionsutskottet och lagutskottet accepterar socialutskottet tidsfaktorn och det försvarliga i att den nu föreslagna lagstiftningen föregår en generell lagstiftning rörande domstolstrots.

Utskottet konstaterar att det nya bidragssystemet rörande statsbidrag till handikapporganisationer kan innebära problem för vissa organisationer. Utskottet anser därför att effekterna av de nya reglerna måste följas upp och utvärderas. Särskilt bör därvid kartläggas och analyseras hur övergången

påverkar de mindre organisationerna som inte till fullo uppfyller de formella kriterierna för att erhålla statsbidrag enligt det nya bidragssystemet, t.ex. vad gäller kravet på riksomfattande verksamhet. Utskottet föreslår ett tillkännagivande.

Vidare föreslår utskottet med anledning av motioner (s, m, v, kd, fp, mp) ett tillkännagivande till regeringen om att det vore värdefullt med en belysning av funktionshindrades totala ekonomiska situation, bl.a. med hänsyn till kostnader för läkarbesök och läkemedel, hjälpmedel, hemtjänst, färdtjänst m.m. Kostnaderna för ett mer vittomfattande högkostnadsskydd bör vidare beräknas. I det fall det föreligger likheter och skillnader beträffande den ekonomiska situationen för kvinnor och män bör det belysas särskilt.

Utskottet tillstyrker även i övrigt regeringens förslag. Övriga motioner avstyrks.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2000.

I betänkandet finns 61 reservationer och åtta särskilda yttranden.

Propositionen

I proposition 1999/2000:79 Från patient till medborgare – en nationell handlingsplan för handikappolitiken föreslår regeringen (Socialdepartementet) – efter hörande av Lagrådet – att riksdagen

dels antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i socialtjänstlagen (1980:620),
2. lag om ändring i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade,
3. lag om ändring i lagen (1992:1574) om bostadsanpassningsbidrag m.m.,

dels godkänner vad regeringen föreslår om mål och inriktning för handikappolitiken (avsnitt 5.1 och 5.2).

Lagförslagen fogas till betänkandet som *bilaga 1*.

Motionerna

Motioner väckta med anledning av propositionen

1999/2000:So24 av Helena Frisk (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om bidrag till handikapporganisationen.

1999/2000:So25 av Nils-Göran Holmqvist (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om tilläggsdirektiv till utredningen om översyn av lagstiftningen om olaga diskriminering m.m.

1999/2000:So26 av Inger Lundberg (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om bidragen till handikapporganisationerna.

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Centrum för handikappvetenskap,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige i samband med det svenska ordförandeskapet 2001 bör medverka till att den europeiska handikappforskningen stärks.

1999/2000:So28 av Ann-Marie Fagerström (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om tillsynsansvar och sanktionsmöjligheter i den nationella handlingsplanen för handikapppolitiken.

1999/2000:So29 av Lars U Granberg (s) vari yrkas att riksdagen begär att regeringen på nära håll följer utvecklingen rörande de mindre handikapporganisationernas möjlighet att bedriva sin verksamhet.

1999/2000:So30 av Nils-Göran Holmqvist och Helena Frisk (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om konceptet Design för alla.

1999/2000:So31 av Helena Frisk och Nils-Göran Holmqvist (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts att om rätten till tolk för döva, dövblinda, vuxendöva och hörselskadade fastställs i lag.

1999/2000:So32 av Chris Heister m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om den nationella handlingsplanen för handikappolitiken,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att det ekonomiska ansvaret för assistansersättningen skall återgå till staten,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i övrigt i motionen anförts om förbättringar för de funktionshindrade,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om möjligheten att välja skola och utbildning,

5. att riksdagen avslår propositionens förslag om retroaktivitet i plan- och bygglagstiftningen i enlighet med vad som anförts i motionen,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder som förbättrar handikappades tillgänglighet till offentliga myndighetslokaler,

7. att riksdagen avslår förslaget om en vitesmöjlighet för länsstyrelsen samt hos regeringen begär förslag om ekonomisk kompensation till den enskilde i enlighet med vad som anförts i motionen,

8. att riksdagen hos regeringen begär förslag om principer för fördelning av bidrag till handikapporganisationer i enlighet med vad som anförts i motionen,

9. att riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag om annan organisationsform för ett nationellt tillgänglighetscenter i enlighet med vad som anförts i motionen,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om samordning vid rehabilitering,

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om TV-textning för synskadade,

12. att riksdagen hos regeringen begär förslag om införande av en hjälpmedelsgaranti i enlighet med vad som anförts i motionen.

1999/2000:So33 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådan ändring i lagen att alla blinda eller gravt synskadade skall ha rätt till ledsagarservice i enlighet med vad som anförts i motionen,

2. att riksdagen hos regeringen begär att tilläggsdirektiv ges till pågående utredning om behovet av en vidare syn på vuxenrehabilitering i enlighet med vad som anförts i motionen,

3. att riksdagen hos regeringen begär förslag till erforderliga lagändringar när det gäller bilstödet i enlighet med vad som anförts i motionen,

4. att riksdagen hos regeringen begär en översyn vad avser vuxnas hjälpmedel i enlighet med vad som anförts i motionen,

5. att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådan ändring i hälso- och sjukvårdslagen att hjälpmedelsbeslut kan överklagas av den enskilde i enlighet med vad som anförts i motionen,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av personliga ombud för psykiskt funktionshindrade,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om höga hyror och bostadsanpassningsbidrag,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om stöd till Club Braille,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om SVT och försökssändningar med hörbar textremsa,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om möjligheten för svårt funktionshindrade ungdomar att välja individuella program på riksrekryterande gymnasieutbildning,

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en utredning kring en helhetssyn på de funktionshindrades ekonomiska situation.

1999/2000:So34 av Inger Lundberg (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige under sitt ordförandeskap och med anledning av Europaparlamentets resolution om teckenspråket och det europeiska språkåret skall aktualisera frågan om teckenspråkets ställning i Europa.

1999/2000:So35 av Inger Lundberg m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ansvarsbibliotek för döva.

1999/2000:So36 av Helena Frisk (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ledsagarservice.

1999/2000:So37 av Karl-Göran Biörsmark m.fl. (fp, s, m, v, kd, c, mp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att i den i höst aviserade forskningspolitiska propositionen beakta Centrum för handikappvetenskaps behov av att särskilda medel utgår för att trygga grundfinansieringen och garantera att utbyggnad kan ske enligt planerna.

1999/2000:So38 av Sonja Fransson m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om skärpta möjligheter till sanktioner vid otillgänglighet för funktionshindrade.

1999/2000:So39 av Sonja Fransson m.fl. (s) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förändring av 2 kap. regeringsformen,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om tilläggsdirektiv till utredningen om översyn av lagstiftningen om olaga diskriminering.

1999/2000:So40 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar om en plan för att under de närmaste åren satsa sammanlagt 5 miljarder kronor i stimulansbidrag till kommuner, fastighetsägare, kollektivtrafikbolag m.fl. för att anpassa samhället så att det blir tillgängligt också för funktionshindrade,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att förstärka plan- och bygglagen för att inleda reformarbetet med tillgänglighet,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att återställa socialtjänstlagen så att den enskilde kan överklaga beslut om bistånd,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att ge Handikappombudsmannen en fristående ställning med uppdrag att kontrollera tillgänglighetsutvecklingen,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att lokala handikapporganisationer skall göras delaktiga i arbetet med att identifiera hinder och komma med förslag till lösningar,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att införa ett diskrimineringsförbud i Sveriges grundlag och att vidga diskrimineringsförbudet i Europakonventionen,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att återställa rätten till personlig assistans,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att avskaffa 65-årsregeln,

9. att riksdagen beslutar om en sådan ändring av lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade att avsikten med insatsen råd och stöd enligt LSS förtydligas,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en utökad vårdgaranti som även omfattar rätten till tekniska hjälpmedel,

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att det statliga stödet för assistansersättningen ökas och att personkretsen som har rätt till assistanshjälp breddas,

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att komplettera handlingsplanen med en helhetssyn för funktionshindrades ekonomiska situation,

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Socialstyrelsens kartläggning av tillgängligheten till landstingens barn- och ungdomshabiliteringar inte endast skall omfatta funktionshindrade barn och ungdomar utan även funktionshindrade vuxna,

14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att avskaffa den nya förordningen som reglerar stödet till handikapporganisationerna.

1999/2000:So41 av Thomas Julin m.fl. (mp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av att FN:s standardregler blir kända och respekterade,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om tillgänglighet,

3. att riksdagen hos regeringen begär en utredning om hur bristande tillgänglighet skall kunna föras inför domstol som en diskrimineringsfråga,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om de funktionshindrades situation,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att utreda möjligheten till ett utgiftstak som täcker de befintliga högkostnadsskydden m.m.,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om problemen med att de olika huvudmännen brister i samverkan runt de funktionshindrades situation,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av fungerande vårdkedjor för funktionshindrade,

8. att riksdagen hos regeringen begär en utredning om sanktionsmöjligheter mot dem som inte följer redan existerande lagstiftning på handikappområdet,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Handikappombudsmannens fristående roll,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om det underdimensionerade rehabiliteringsutbudet för vuxna funktionshindrade,

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om dementas situation och behovet av tidig demensutredning,

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om tillgången på korttidsboende, avlastning och dagvård,

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om personalförsörjning och kompetensutveckling,

14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om allergikers rätt till tillgång till våra offentliga miljöer,

15. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om psykiska funktionshinder och rätt till LSS.

1999/2000:So42 av Kenneth Johansson m.fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om handikapplanen och dolda funktionshinder,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ytterligare ett mål för handikappolitiken,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om direktiv till utredningen om översyn av lagstiftningen om olaga diskriminering,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åldersgränsen för assistansersättning,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om bilstödet,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om medietillgängligheten för funktionshindrade,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en översyn av handikappanpassningsstödet till föreningsdrivna samlingslokaler,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om skolan,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vårdgaranti,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förtidspensionering av unga,

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om beslut kring principerna för organisationsstödet till handikapporganisationer,

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Handikappombudsmannens ställning,

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om granskning av handikapplanens förverkligande.

1999/2000:So43 av Marianne Andersson (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att erkänna de elöverkänsliga som en handikappgrupp,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att skapa miljöer för hållbar hälsoutveckling,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om elektromagnetiska frizoner.

1999/2000:So44 av Ester Lindstedt-Staaf m.fl. (kd) vari yrkas

1. att riksdagen avslår propositionens förslag om sanktioner vid domstolstrots,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en generell lagstiftning mot diskriminering,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om uppdrag till Högskoleverket att se över arkitektutbildningen med tanke på handikappkunskap,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att statligt stöd under initialperioden bör utgå vid tillgänglighetsanpassning,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om tillgänglighetsanpassning även av privata fordon i kollektivtrafik,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om översynen av lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en utredning om hjälpmedel,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om krav som kan ställas på public service-företagen avseende funktionshindrades möjligheter till delaktighet,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om stöd för finansiering och uppbyggnad av Centrum för handikappvetenskap,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om särskilda insatser för de arbetshandikappade vid behov,

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om lika studiefinansieringsmöjligheter oavsett om man har handikapp eller ej,

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att ge ytterligare anslag till lönebidragen,

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utredning av de funktionshindrades ekonomiska situation,

14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att bidragen till handikapporganisationer skall vara rättvist fördelade.

1999/2000:So45 av Margareta Viklund (kd) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att de funktionshindrade flickornas/kvinnornas utsatthet och risk för misshandel uppmärksammas,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att de förståndshandikappades rättsskydd ses över.

1999/2000:So46 av tredje vice talman Rose-Marie Frebran och Johan Pehrson (kd, fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Centrum för handikappvetenskap vid universiteten i Linköping och Örebro uppmärksammas som resurser för handikappforskning,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att medel till grundfinansiering av Centrum för handikappvetenskap anvisas så att uppbyggnad enligt planerna kan ske.

Motion väckt med anledning av skrivelse 1999/2000:21
Redogörelse för en överenskommelse mellan staten och
landstingen om ersättningar till hälso- och sjukvården för år
2000

1999/2000:SoU14

1999/2000:So18 av Chris Heister m.fl. (m) vari yrkas

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om bristande genomblickbarhet och helhetsperspektiv inom hjälpmedelsverksamheten,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om införande av en hjälpmedelsgaranti.

Motioner väckta under allmänna motionstiden 1999

1999/2000:So202 av Barbro Westerholm (fp) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om habilitering, rehabilitering och tolktjänst för hörselskadade,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om hörselskadades rätt till hörapparater,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om överläggningar med landstingen om hur hörselskadades behov skall kunna tillgodoses.

1999/2000:So240 av Marietta de Pourbaix-Lundin och Liselotte Wågö (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en lagändring i hälso- och sjukvårdslagen.

1999/2000:So272 av Claes Stockhaus och Rolf Olsson (v) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behov av kvalitetspolicy och kvalitetssäkring av de kommunala insatserna när det gäller psykiskt funktionshindrade.

1999/2000:So278 av Rosita Runegrund (kd) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av att förbättra stödet till familjer med rörelsehindrade barn.

1999/2000:So316 av Cristina Husmark Pehrsson (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om två huvudmän, splittrad kompetens och bristande helhetssyn,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att återgå till en huvudman för att maximera insatserna för de funktionshindrade,

1999/2000:So319 av Cristina Husmark Pehrsson (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att ta till vara personalens kompetens,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att välkomna privata etableringar av hörselbutiker med audionomer som anställda eller ägare.

1999/2000:So321 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige måste uppfylla FN:s standardregler för funktionshindrade,

4. att riksdagen beslutar om en sådan ändring av lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade som i motionen anförts om ett förtydligande om avsikten med insatsen råd och stöd enligt LSS,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en utökad vårdgaranti som även omfattar rätten till tekniska hjälpmedel,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att regeringen bör föreslå åtgärder som ökar rättssäkerheten för personer som är i behov av annat bistånd såsom det definierades före ändringen av bistandsreglerna,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att avsikten med insatsen hjälp i hemmet, 6 § socialtjänstlagen, är att den skall kunna utformas på olika vis beroende av enskilda behov,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ökad konkurrens på hjälpmedelsområdet,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att datorer skall ingå i hjälpmedelsförteckningen,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om handikappguider,

16. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att den personal som ansvarar för ärenden rörande funktionshindrade får en adekvat utbildning som krävs för ett bra bemötande av den funktionshindrades behov,

1999/2000:So327 av Kenneth Johansson m.fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts rörande handikappolitikens inriktning,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om olika samhällssektors ansvar för ökad tillgänglighet och handikappanpassning i offentliga miljöer,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om hjälpmedelsgaranti,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om IT-hjälpmedel,

1999/2000:So343 av Lena Sandlin och Carin Lundberg (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om diskriminering och hinder i tillgänglighet.

1999/2000:So349 av Carina Hägg (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av att utarbeta metoder för att möjliggöra de utvecklingsstördas aktiva deltagande i vårt samhälle.

1999/2000:So386 av Anna Åkerhielm (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förutsättningarna för en fungerande hjälpmedelsmarknad.

1999/2000:So393 av Kenneth Lantz (kd) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om funktionshindrade i informationssamhället.

1999/2000:So405 av Helena Frisk (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om diskriminering.

1999/2000:So413 av Chris Heister m.fl. (m) vari yrkas

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om inriktningen och omfattningen av stödet till de funktionshindrade,

19. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en hjälpmedelsgaranti.

1999/2000:So433 av Carin Lundberg och Karl Gustav Abramsson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om tillgänglighet även för funktionshindrade.

1999/2000:So441 av Ulla-Britt Hagström (kd) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om arbetstiden för personliga assistenter med flera arbetsgivare.

1999/2000:So450 av Kenneth Johansson m.fl. (c) vari yrkas

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om psykiatrireformen.

1999/2000:So459 av Eva Arvidsson och Carina Moberg (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behov av individuella bedömningar för personer med funktionshinder.

1999/2000:So462 av Sonja Fransson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett samlat högkostnadsskydd inom kommun och landsting.

1999/2000:So464 av Eva Arvidsson m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om gruppen stammande personers behov av ett resurscentrum.

1999/2000:So482 av Alf Svensson m.fl. (kd) vari yrkas

17. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om psykiskt handikappades situation,

1999/2000:So485 av Elisebeht Markström m.fl. (s) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om det fortsatta arbetet att studera de äldre och de funktionshindrade kvinnornas situation särskilt.

1999/2000:So487 av Dan Ericsson (kd) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om uppföljning av efterlevnaden av FN:s standardregler för att tillförsäkra människor med funktionsnedsättning delaktighet och jämlikhet,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att standardreglerna skall följas i beslutsfattandet inom stat och kommun,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett lagförtydligande i syfte att stärka den funktionshindrades och föräldrarnas möjlighet att påverka vem som är den berördes assistent under skoltid.

1999/2000:So488 av Chatrine Pålsson m.fl. (kd) vari yrkas

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en bättre samverkan mellan försäkringskassan och handikapporganisationer,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en generell lag mot diskriminering av personer med funktionshinder,

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om IT i tjänst för personer med funktionshinder,

16. att riksdagen beslutar att till 6 f § socialtjänstlagen lägga ”personligt stöd”,

19. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om komplettering av 3 a § hälso- och sjukvårdslagen.

1999/2000:So489 av Ingrid Burman m.fl. (v) vari yrkas

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om avlösar- och ledsagarservice,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om korttidsstillsyn för barn med funktionshinder,

1999/2000:So490 av Gudrun Schyman m.fl. (v) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett nationellt kompetensutvecklingsprogram,

2. att riksdagen begär att regeringen ger Diskrimineringsutredningen tillägsdirektiv om att ta upp frågan om tillgängligheten i vid mening,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en utredning om avgiftssituationen för de funktionshindrade,

5. att riksdagen hos regeringen begär att en uppföljning med könsuppdelad statistik skall göras enligt vad i motionen anförts om rapportering gällande kommun- och landstingsstöd om hur bidrag fördelas mellan kvinnor och män med funktionshinder.

1999/2000:K274 av Sonja Fransson m.fl. (s, m, v, kd, c, fp, mp) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att utreda annan lämplig kompletterande generell lagstiftning mot diskriminering av funktionshindrade.

1999/2000:N273 av Per Westerberg m.fl. (m, kd, fp) vari yrkas

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om konkurrensneutralt serviceboende.

1999/2000:Sf303 av Inger Davidson m.fl. (kd) vari yrkas

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om möjligheten att anställa anhöriga till handikappade barn som assistenter inom skolans ram.

1999/2000:Ub285 av Sonja Fransson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att en utredning tillsätts för att klargöra landstingens och utbildningsanordnarnas hjälpmedelsansvar inom vuxenutbildningsområdet inklusive folkbildningen.

1999/2000:SoU14

Ärendets beredning i utskottet

Socialutskottet har berett samtliga riksdagens utskott möjlighet att yttra sig över proposition 1999/2000:79 Från patient till medborgare – en nationell handlingsplan för handikappolitiken jämte motioner i de delar som har samband med respektive utskotts beredningsområde. Följande utskott har avlämnat yttranden: *konstitutionsutskottet*, *lagutskottet*, *kulturutskottet*, *utbildningsutskottet*, *arbetsmarknadsutskottet* och *bostadsutskottet*. Yttrandena fogas till betänkandet som *bilaga 2–7*.

Utskottet har vidare med anledning av propositionen anordnat en offentlig utfrågning den 4 april 2000 med ett stort antal organisationer och myndigheter. En utskrift av inläggen vid utfrågningen fogas till betänkandet som *bilaga 8*.

Utskottet

Propositionen i huvuddrag

I propositionen föreslår regeringen nationella mål och inriktning för handikappolitiken. Regeringen bedömer att insatserna under de närmaste åren bör koncentreras till företrädesvis tre huvudområden:

- att se till att handikapperspektivet genomsyrar alla samhällssektorer,
- att skapa ett tillgängligt samhälle, samt
- att förbättra bemötandet.

Det innebär, enligt propositionen, bl.a. att statliga myndigheter bör integrera handikapperspektivet i sin verksamhet och vara ett föredöme när det gäller att göra verksamhet, information och lokaler tillgängliga. Krav bör införas i plan- och bygglagen på att enkelt åtgärdade hinder i befintliga lokaler dit allmänheten har tillträde och på befintliga allmänna platser bör vara eliminerade år 2010, och kraven på tillgänglighet i samband med nybyggnad och ombyggnad bör förtydligas. Kollektivtrafiken bör vara tillgänglig för personer med funktionshinder år 2010 och gällande föreskrifter om tillgänglighet till färdmedel inom olika trafikslag bör ses över och skärpas, anför det. Bemötande handlar inte bara om mötet mellan människor utan även om hur samhället i lagar, resursfördelning m.m. visar vilken syn på personer med funktionshinder som råder. Regeringen föreslår åtgärder mot s.k. domstols-trots. Särskilda medel bör avsättas för en flerårig satsning på kompetensutveckling för personal inom olika samhällsområden kring frågor som rör bemötande av personer med funktionshinder. På området kultur och medier bör ökade resurser tillföras för ökad tillgänglighet. På utbildnings- och arbetsmarknadsområdet aviseras uppdrag och utredningar. Statsbidragen till handikapporganisationerna bör enligt propositionen höjas.

Propositionen

I *propositionen* hänvisar regeringen till att den i regeringsförklaringen 1999 förklarat att hinder för funktionshindrades rätt att delta fullt ut i samhället skall rivas. För att detta skall kunna ske måste politiken successivt förändras och bedrivs ur ett medborgarperspektiv, anför det. Personer med funktionshinder är medborgare med lika rättigheter och skyldigheter som andra medborgare. Det är ett perspektiv som FN:s standardregler utgår från. Propositionen utgör en nationell handlingsplan som är en del i utvecklingen mot uppfyllandet av dessa mål. I propositionen lämnar regeringen förslag till nationella mål för handikappolitiken och förslag till konkreta åtgärder. Syftet är att det handikappolitiska arbetet tydligare skall inriktas på att ta bort de hinder som finns för funktionshindrades fulla delaktighet i samhället. En ny struktur på arbetet föreslås med tydligare ansvar för de statliga myndigheterna. Staten skall vara ett föredöme i arbetet för ett mer tillgängligt samhälle.

De nationella målen är, enligt propositionen (avsnitt 5.1):

- en samhällsgemenskap med mångfald som grund,
- att samhället utformas så att människor med funktionshinder i alla åldrar blir fullt delaktiga i samhällslivet,
- jämlikhet i levnadsvillkor för flickor och pojkar, kvinnor och män med funktionshinder,

Det handikappolitiska arbetet skall inriktas särskilt på:

- att identifiera och undanröja hinder för full delaktighet i samhället för människor med funktionshinder,
- att förebygga och bekämpa diskriminering mot personer med funktionshinder,
- att ge barn, ungdomar och vuxna med funktionshinder förutsättningar för självständighet och självbestämmande.

I propositionen anför det att handikappolitiken ytterst är en fråga om demokrati – samhället måste byggas med insikten om att alla människor är lika mycket värda, har samma grundläggande behov och skall behandlas med samma respekt, att mångfald berikar, att varje människa med sin kunskap och erfarenhet är en tillgång för samhället. Det innebär konkret att alla skall ha lika rätt och lika möjligheter att bestämma över sina liv och få sina önskemål respekterade. Personer med funktionshinder skall ha lika möjligheter att röra sig i samhället och i samma sammanhang som andra. Alla skall ha lika möjligheter att ta del av information och att göra sig hörda. Alla skall ha lika möjligheter och skyldigheter att bidra till samhällets utveckling.

Det står, enligt propositionen, alltmer klart att kvinnor och män inte vinner delaktighet på samma villkor, att möjligheterna till inflytande inte är desamma för båda könen och att självständighet och oberoende inte har samma innebörd för kvinnor med funktionshinder som för män. Vidare konstateras att det finns fortfarande anmärkningsvärt lite samlad kunskap om jämställdhetsperspektivet på handikappfrågor i Sverige. Arbetet för jämställdhet har på många sätt trängts undan av jämlikhetsarbetet när det gäller personer med funktionshinder.

För att uppnå jämlikhet i levnadsvillkoren krävs att barn och ungdomar och vuxna med funktionshinder får möjlighet till ett så normalt liv som möjligt, anför det. Målet är att människor med funktionshinder skall ges samma möjligheter som andra att få växa upp tillsammans med sina föräldrar, erbjudas god barnomsorg och utbildning, ha ett förvärvsarbete, ha en trygg bostad, kunna delta i olika kultur- och fritidsaktiviteter samt få den äldreomsorg som behövs. Tryggheten och gemenskapen i samhället skall omfatta alla medborgare. Människor skall genom de sociala skyddsnäten garanteras en rimlig levnadsnivå. Den ekonomiska tryggheten skall minska de ekonomiska följderna av t.ex. sjukdom och funktionshinder. Så långt möjligt skall dessa insatser vara generella och utgå ifrån behov och utan inkomstprövning.

Bristande tillgänglighet leder till att människor med funktionshinder inte kan ta del i olika sammanhang tillsammans med andra. För en rörelsehindrad kan ett trappsteg vara lika utestängande som en låst dörr. En sådan utestängning leder till att alla människor inte får samma möjligheter att ta del av samhällslivet. En annan konsekvens är att samhället inte öppnar sig för alla människors erfarenheter och kunskaper. Viktiga bidrag till samhällets utveckling går därmed förlorade. När människor inte ges möjlighet att mötas växer fördomarna och de negativa attityderna som i sin tur kan leda till diskriminering.

Vidare framhålls att ökad tillgänglighet inte enbart är en fråga om att förändra den fysiska miljön. Att planera en verksamhet, t.ex. skolundervisning, så att den fungerar för en person med dyslexi är också en fråga om tillgänglighet liksom att ge personer med talsvårigheter den tid de behöver för att tala. Människor med dolda funktionshinder, liksom med kroniska sjukdomar, glöms ofta bort vid planeringen. Det kan t.ex. för några behövas lämplig kost i skolan eller personalmatsalen och att regelbundna pauser läggs in.

För att förverkliga lika möjligheter för alla måste tillgängligheten vara integrerad och utformad så att den som är funktionshindrad inte blir beroende av andra. Särlösningar upplevs av många funktionshindrade som diskriminerande och bör därför undvikas så långt som möjligt.

Enligt regeringens bedömning (avsnitt 5.2) bör följande arbetsområden prioriteras under de närmaste åren:

- att se till att handikappperspektivet genomsyrar alla samhällssektorer,
- att skapa ett tillgängligt samhälle, samt
- att förbättra bemötandet.

Generella åtgärder bör öka möjligheterna till självbestämmande och kontroll över den enskildes livssituation, anför regeringen. Detta gäller i princip oavsett vilket funktionshinder som är aktuellt. Det är inte ovanligt att funktionshinder i första hand förknippas med personer som är rullstolsburna, synskadade eller har andra synliga funktionshinder. Men personer med funktionshinder som är mer dolda för omgivningen omfattas på samma sätt som andra av de nationella målen för handikappolitiken, betonas det. Att handikappolitiken skall genomsyra alla samhällssektorer innebär t.ex. att också personer med läs- och skrivsvårigheter skall kunna få del av samhällsinformation. Tillgänglighet till lokaler och verksamhet kan betyda att allergiker får ökade möjligheter att röra sig fritt i olika miljöer. Frågor om bemötande har stor

betydelse för t.ex. personer med psykiska funktionshinder liksom för mag- och tarmsjuka, njursjuka, hjärtsjuka och andra med kroniska sjukdomar.

I propositionen anför regeringen att den avser att återkomma i frågan om bl.a. en nationell handlingsplan för sjukvården, den arbetslivsinriktade rehabiliteringen, förtidspension av ungdomar med funktionshinder, socialtjänsten, övre åldersgräns för personlig assistans, bilstödet och avgifter inom kommunernas vård, boende och service.

Motionerna

I *motion So32 av Chris Heister m.fl. (m)* yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om den nationella handlingsplanen för handikappolitiken (*yrkande 1 delvis*). Motionärerna anser att handlingsplanen för handikappolitiken har uppenbara brister och på flera viktiga punkter är oklar. Allmänna deklarationer om funktionshinder ställning och om att handikapperspektivet skall genomsyra alla samhällssektorer följs inte upp av några konkreta åtgärder. De förändringar som föreslås brister antingen i konkretion eller vad gäller realism och genomförbarhet. Motionärerna är besvikna över att propositionen inte innehåller några förbättringar av rätten till personlig assistans och att det inte heller tas några steg för att föra ut stödet till de direkt berörda eller för att öka valfriheten.

I *motion So413 av Chris Heister m.fl. (m)* begärs tillkännagivande om inriktningen och omfattningen av stödet till de funktionshindrade (*yrkande 5*). Motionärerna anser att stödet till funktionshindrade skall vara mångsidigt och anpassat till den enskildes särskilda förutsättningar. Den funktionshindrade skall ha möjlighet att påverka sin egen situation, t.ex. genom att kunna välja vårdpersonal, omsorgsform och hjälpmedel.

I *motion So490 av Gudrun Schyman m.fl. (v)* yrkas att riksdagen hos regeringen begär att en uppföljning med konsupplad statistik skall göras enligt vad i motionen anförts om rapportering gällande kommun- och landstingsstöd om hur bidrag fördelas mellan kvinnor och män med funktionshinder (*yrkande 5*). Motionärerna anser att kvinnor och män inte bedöms på samma sätt vad det gäller stöd och bidrag som ges för att underlätta att leva med funktionshinder. För att minska skillnaderna mellan kvinnor och män med funktionshinder måste kunskapen om dessa och om behoven öka, anför de.

I *motion So42 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* begärs tillkännagivande om handikapplanen och dolda funktionshinder (*yrkande 1*) och om ytterligare ett mål för handikappolitiken (*yrkande 2*). Motionärerna anför att propositionen i princip enbart diskuterar förhållandena för människor med fysiska funktionshinder. Regeringen bör återkomma med förslag så att handikapplanen tydligare även omfattar människor med dolda funktionshinder. Motionärerna anser att ytterligare ett mål skall tillfogas de nationella målen: Ett samhälle där alla människor har makt över sitt eget liv och där var och en har möjlighet att verka utifrån sina individuella förutsättningar. Det innebär att det handikappolitiska arbetet skall inriktas särskilt på att ge alla människor, oberoende av förutsättningar, makt över sitt eget liv.

I motion So327 av Kenneth Johansson m.fl. (c) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts rörande handikapppolitikens inriktning (*yrkande 1 delvis*). Människor med funktionshinder skall kunna verka i samhället som aktiva medborgare, anför motionärerna. Politiken måste inriktas på att skapa ett samhälle för alla på lika villkor. Människor som är i behov av samhällets stödinsatser måste bemötas värdigt och med respekt. Genom handikapporganisationerna kanaliseras kunskap och kompetens om handikappfrågor som är till fromma för samhället som helhet.

I motion So321 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) begärs tillkännagivande om handikappguider (*yrkande 10*). Enligt motionärerna bör informationsbaser med uppgifter om tillgänglighet – s.k. handikappguider utvecklas. Dessa guider uppmuntrar fler att anpassa sina affärs- och boendemiljöer för människor med funktionshinder och kan ge vägledning vad gäller allt från handikappanpassade offentliga institutioner till tidningar som ges ut på kassett.

I motion So349 av Carina Hägg (s) begärs tillkännagivande om vikten av att utarbeta metoder för att möjliggöra de utvecklingsstördas aktiva deltagande i vårt samhälle. Motionären anför att många utvecklingsstörda dessutom är flerhandikappade vilket ställer högre krav på en genomtänkt handikappolitik för denna grupp. Handikappolitiken skall vara generell och dessutom individuellt anpassad med syfte att integrera de utvecklingsstörda i samhället, anför motionären.

I motion So459 av Eva Arvidsson och Carina Moberg (båda s) begärs tillkännagivande om behov av individuella bedömningar för personer med funktionshinder. Motionärerna anför att tillgängligheten för handikappade i samhället, den generella anpassningen, behöver kompletteras med riktlinjer för den individuella bedömningen av den handikappades och hans eller hennes familjs totala situation och behov. Det bör, enligt motionärerna, tas större hänsyn till barnen och till ensamstående handikappade.

I motion So278 av Rosita Runegrund (kd) begärs tillkännagivande om behovet av att förbättra stödet till familjer med rörelsehindrade barn. Motionären anför att en aktuell undersökning gjord av Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar visar att belastningssmärter och psykisk utmattning är vanligt hos mammor till barn med rörelsehinder.

I motion So41 av Thomas Julin m.fl. (mp) begärs tillkännagivande om dementas situation och behovet av tidig demensutredning samt om tillgången på korttidsboende, avlastning och dagvård (*yrkandena 11 och 12*). Motionärerna anför att situationen för dementa är allvarlig: Möjligheterna att få tillgång till dagvård försämras. Detta är i mångt och mycket en kvinnofråga, eftersom kvinnor drabbas av demens oftare än män, samt att kvinnorna ofta är de som själva skall fungera som anhörigvårdare.

I tre motioner tas frågor kring olika former av funktionshinder upp.

I motion So43 av Marianne Andersson (c) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att erkänna de el-

överkänsliga som en handikappgrupp (*yrkande 1*), om att skapa miljöer för hållbar hälsoutveckling (*yrkande 2*) och om elektromagnetiska frizoner (*yrkande 3*). Motionären anser att det finns en grupp som inte räknas in bland de handikappade men som i realiteten är utestängda från en mängd funktioner i samhället: Det är de elöverkänsliga.

I *motion So464 av Eva Arvidsson m.fl. (s)* begärs tillkännagivande om gruppen stammande personers behov av ett resurscentrum. Motionärerna anför att stamning är ett talfel som kräver att adekvat hjälp sätts in i tidig ålder. Om inte detta görs kan stammaren som vuxen i vissa fall få psykiska problem.

I *motion So41 av Thomas Julin m.fl. (mp)* begärs tillkännagivande om allergikers rätt till tillgång till våra offentliga miljöer (*yrkande 14*). Många allergiker lider svårt i offentliga miljöer eftersom dessa ännu inte är helt rökfria, anför motionärerna. De anser att allergikers rätt till tillgänglighet och ett jämlikt deltagande i samhället är angeläget.

Tre motioner tar upp frågor kring FN:s standardregler.

I *motion So321 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)* yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige måste uppfylla FN:s standardregler för funktionshindrade (*yrkande 1*). Enligt Handikappombudsmannen är Sverige det land i världen där FN:s standardregler är mest kända, anför motionärerna. Trots detta finns det fortfarande stora brister som måste åtgärdas.

I *motion So41 av Thomas Julin m.fl. (mp)* yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av att FN:s standardregler blir kända och respekterade (*yrkande 1*).

I *motion So487 av Dan Ericsson (kd)* begärs tillkännagivande om uppföljning av efterlevanden av FN:s standardregler för att tillförsäkra människor med funktionsnedsättning delaktighet och jämlikhet samt om att standardreglerna skall följas i beslutsfattandet inom stat och kommun (*yrkandena 1 och 2*). Enligt motionärerna bör en särskild statlig utvärdering av hur långt standardreglerna omsatts i praktiken nu genomföras med åtgärdsprogram för de delar där man ännu inte lever upp till de krav som standardreglerna ställer. Vidare bör man från regeringens sida till myndigheter och kommuner aktualisera att man har med standardreglerna i beslutsfattandet.

Slutligen en motion om förtidspensionering av unga.

I *motion So42 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* begärs tillkännagivande om förtidspensionering av unga (*yrkande 10*). Motionärernas uppfattning är att alla människor har, och skall ha möjlighet att delta i samhällsarbetet – var och en efter sin förmåga. Samhället bör formas efter dessa förutsättningar. Därför skall socialförsäkringarna, enligt motionärerna, så långt som möjligt innehålla incitament till arbete framför passivt stöd. Förtidspensionering av unga funktionshindrade skall undvikas.

I *betänkande 1999/2000:SoU12* behandlade utskottet ett motionsyrkande angående behovet av myndighetssamverkan när det gäller familjer med funktionshindrade barn. Utskottet konstaterade att enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) har den enskilde rätt till en individuell handlingsplan där samtliga stöd- och behandlingsinsatser som görs av såväl kommun som landsting skall redovisas liksom insatser som görs av andra organ. Kommunen skall verka för att insatserna samordnas på ett för den enskilde så fördelaktigt sätt som möjligt. Kommunen bör därför aktivt söka kunskap om andra organs åtgärder för den enskilde så att dessa kan redovisas i planen.

Bostadsutskottets yttrande

Bostadsutskottet gör följande ställningstagande angående åtgärder för elöverkänsliga:

Vid två tillfällen, år 1994 respektive 1995, har riksdagen på bostadsutskottets förslag gjort tillkännagivanden till regeringen om bl.a. behovet av att ta fram ett kunskapsunderlag om orsakerna till problemet med elöverkänslighet och vilka åtgärder som kan begränsa problemen. Ett omfattande arbete med denna inriktning har sedan dess också bedrivits vid myndigheter och forskningsinstitutioner. För närvarande pågår på regeringens uppdrag bl.a. ett arbete vid Rådet för arbetslivsforskning med att sammanställa och dra slutsatser av det nuvarande kunskapsläget. Rådet kommer under slutet av innevarande år att slutredovisa sitt uppdrag. — — —

Utskottet anser att resultatet av regeringens uppdrag till Rådet för arbetslivsforskning bör avvaktas innan vidare överväganden görs om åtgärder för elöverkänsliga. Motion 1999/2000:So43 (c) avstyrks således.

Till yttrandet har fogats en avvikande mening (mp, c) i denna del.

Socialutskottets bedömning

Handikappolitiken är ytterst en fråga om demokrati. Samhället måste, enligt utskottets mening, bygga på insikten om att alla människor är lika mycket värda, har samma grundläggande behov och skall behandlas med samma respekt, att mångfald berikar, att varje människa med sin kunskap och erfarenhet är en tillgång för samhället. Det innebär att alla skall ha lika rätt och lika möjligheter att bestämma över sina liv och få sina önskemål respekterade.

År 1989 initierade Sverige ett arbete inom FN i syfte att få till stånd internationella regler om funktionshindrade personers rätt till delaktighet och jämlikhet. Detta arbete utmynnade i ett antal standardregler för att säkerställa att personer med funktionshinder som medborgare har samma rättigheter och skyldigheter som andra medborgare i samhället. Reglerna antogs av FN:s generalförsamling år 1993. Regeringen föreslår nu, med FN:s standardregler som grund, att nationella mål för handikappolitiken bör läggas fast.

FN:s standardregler tas upp i tre motioner. Motionärerna anser det angeläget att standardreglerna blir kända och respekterade och att Sverige uppfyller

reglerna och omsätter dem i praktiken. Utskottet, som delar motionärernas uppfattning, anser att fastställandet av nationella mål och en handlingsplan för handikappolitiken leder till att FN:s standardregler omsätts i praktiken. Utskottet anser att en fortlöpande uppföljning av handlingsplanen är viktig och noterar att en första redogörelse för genomförandet av planen kommer att lämnas till riksdagen våren 2002. Motionerna So41 (mp) yrkande 1, So321 (fp) yrkande 1 och So487 (kd) yrkandena 1 och 2 får därmed anses tillgodosedda.

Utskottet ställer sig bakom de nationella mål som föreslås:

- en samhällsgemenskap med mångfald som grund,
- att samhället utformas så att människor med funktionshinder i alla åldrar blir fullt delaktiga i samhällslivet,
- jämlikhet i levnadsvillkor för flickor och pojkar, kvinnor och män med funktionshinder,

Det innebär att arbetet särskilt skall inriktas på att identifiera och undanröja hinder för full delaktighet i samhället för människor med funktionshinder, att förebygga och bekämpa diskriminering mot personer med funktionshinder och att ge barn, ungdomar och vuxna med funktionshinder förutsättningar för självständighet och självbestämmande.

Utskottet ställer sig också bakom att följande arbetsområden prioriteras under de närmaste åren:

- att se till att handikapperspektivet genomsyrar alla samhällssektorer,
- att skapa ett tillgängligt samhälle, samt
- att förbättra bemötandet.

Utskottet tillstyrker därmed att riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om mål och inriktning för handikappolitiken (avsnitt 5.1 och 5.2 i propositionen). Motion So42 (c) yrkande 2 avstyrks.

Utskottet vill betona att planen omfattar alla personer med funktionshinder, således även personer med dolda funktionshinder. Tillgänglighet innebär inte enbart fysisk tillgänglighet till lokaler och verksamheter utan också att t.ex. allergiker får ökade möjligheter att röra sig fritt i olika miljöer. Det innebär även att planera en verksamhet, t.ex. skolundervisning, så att den fungerar för en person med dyslexi liksom att ge personer med talsvårigheter den tid de behöver för att tala. Vidare innebär det att t.ex. personer med läs- och skrivsvårigheter skall kunna få del av samhällsinformation. Människor med dolda funktionshinder, liksom med kroniska sjukdomar, glöms ofta bort vid planeringen av olika verksamheter. Hindren för tillgänglighet måste minska. Att vara flexibel och utgå från människors olika behov är enligt utskottet nyckelord i sammanhanget. För att förverkliga lika möjligheter för alla måste tillgängligheten vara integrerad och utformad så att den som är funktionshindrad inte blir beroende av andra. Särlösningar upplevs av många funktionshindrade som diskriminerande och bör därför undvikas så långt som möjligt. Utskottet vill också betona att frågor om bemötande har stor betydelse för många grupper. Motionerna So41 (mp) yrkande 14, So42 (c) yrkande 1, So43 (c) och So464 (s) är i huvudsak tillgodosedda med vad som följer av handlingsplanen.

För att uppnå jämlikhet i levnadsvillkoren krävs att barn, ungdomar och vuxna med funktionshinder får möjlighet till ett så normalt liv som möjligt. Utskottet vill med anledning av motion So278 (kd) om stöd till familjer med rörelsehindrade barn understryka att de personer som omfattas av lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade har rätt att få en individuell handlingsplan där samtliga stöd- och behandlingsinsatser som görs av såväl kommun som landsting skall redovisas liksom insatser som vidtas av andra organ. Kommunen skall verka för att insatserna samordnas på ett för den enskilde så fördelaktigt sätt som möjligt. Utskottet anser inte att motionen bör föranleda något initiativ från riksdagens sida. Motionen avstyrks.

Det är också angeläget att uppmärksamma att kvinnor och män ännu inte uppnått delaktighet på samma villkor och att självständighet och oberoende inte har samma innebörd för kvinnor respektive män med funktionshinder. Kvinnors och mäns roller och livsvillkor skiljer sig åt på många sätt. Det kan innebära att regler, rutiner, bedömningar och lagtolkningar får olika konsekvenser för kvinnor respektive män. Utskottet kan konstatera att det fortfarande finns anmärkningsvärt lite samlad kunskap om jämställdhetsperspektiv på handikappfrågor i Sverige. Kunskapen på området måste öka. Ett sätt kan vara att redovisa könsuppdelad statistik. Det är därför viktigt att noga följa utvecklingen. Något initiativ från riksdagens sida med anledning av motion So490 (v) yrkande 5 behövs dock inte. Utskottet återkommer till frågan om jämställdhet mellan kvinnor och män under avsnittet Funktionshindrades ekonomiska situation (s. 96 f.).

Frågan om handikappguider tas upp i motion So321 (fp) yrkande 10. Utskottet har erfarit att det finns kommuner som upprättar guider med information om tillgängligheten m.m. Utskottet ser positivt på detta men anser inte att riksdagen bör ta något initiativ med anledning av motionsyrkandet, vilket därmed avstyrks.

Utskottet konstaterar att under senare år har flera reformer varit inriktade på förbättringar av det individuella stödet till personer med funktionshinder. Den nationella handlingsplanen inriktas nu på generella lösningar och den allmänna tillgängligheten i samhället, vilket bör leda till minskat behov av särskilda lösningar och att fler kan delta i samhällslivet på likvärdiga villkor. Samtidigt aviseras kommande förslag som är mer individuellt inriktade, såsom borttagande av 65-årsgränsen för rätt till personlig assistans, ändringar i bilstödet och förslag angående avgifter inom kommunernas vård, boende och service. Motionerna So32 (m) yrkande 1 delvis, So41 (mp) yrkandena 11 och 12, So327(c) yrkande 1 delvis, So349 (s), So413 (m) yrkande 5 och So459 (s) avstyrks därmed.

En motion berör förtidspensionering av unga. Frågan om förtidspension för ungdomar med funktionshinder har utretts och redovisas i betänkandet Unga i ohälsöförsäkringen – tid för aktivitet och utveckling (SOU 1998:106). Betänkandet har remissbehandlats. I propositionen redovisar regeringen att en departementspromemoria som kompletterar betänkandet kommer att presenteras i sommar. Utskottet anser att Regeringskansliets fortsatta beredning av frågan bör avvaktas. Motion So42 (c) yrkande 10 avstyrks därmed.

Propositionen

Handikapperspektivet skall genomsyra alla samhällssektorer. Myndigheterna har, enligt propositionen, ett särskilt ansvar för att handikapperspektivet införlivas i alla politikområden. Regeringen gör sammanfattningsvis följande bedömning:

- Statliga myndigheter bör integrera handikapperspektivet i den ordinarie verksamheten. Utgångspunkten bör vara FN:s standardregler och de nationella målen för handikappolitiken. Myndigheterna bör se till att lokaler, verksamhet och information är tillgängliga för personer med funktionshinder.
- Kraven på tillgänglighet och användbarhet bör genomsyra statliga byggprojekt. Förtydligade krav bör därför ställas vid upphandling i samband med byggprojekt. Motsvarande krav bör även ställas vid förhyrning av lokaler.
- Det bör uppdras åt ett antal stora eller besöksviktiga myndigheter att senast den 31 december 2001 redovisa handlingsplaner för att göra myndighetens lokaler, information och övrig verksamhet tillgängliga för personer med funktionshinder. Åtgärderna i handlingsplanen bör vara vidtagna senast år 2005. Arbetet bör årligen rapporteras till regeringen.
- Handikappombudsmannen bör precisera vad som bör avses med tillgänglighet till lokaler, verksamhet och information.
- En tydligare struktur på det handikappolitiska arbetet hos myndigheterna bör införas. De myndigheter som har ett sektorsansvar har särskilt stort ansvar för att de nationella målen för handikappolitiken skall förverkligas. Sektorsmyndigheterna bör ges i uppdrag att utarbeta förslag till uppföljningsbara etappmål för respektive sektor, vilka fastställs av regeringen. Etappmålen bör vara uppfyllda senast år 2010.
- De myndigheter som föreslås ha ett särskilt sektorsansvar för handikappfrågorna är bl.a. Arbetarskyddsstyrelsen, Arbetsmarknadsverket, Banverket, Boverket, Konsumentverket, Luftfartsverket, Post- och telestyrelsen, Riksantikvarieämbetet, Sjöfartsverket, Skolverket, Socialstyrelsen, Statens kulturråd och Vägverket. Sektorsansvaret bör preciseras i respektive myndighets instruktion.
- Regeringen avser att fortlöpande se över vilka myndigheter som bör ha ett sektorsansvar.
- En redogörelse för den nationella handlingsplanens genomförande och de fastställda etappmålen för handikappolitiken bör lämnas till riksdagen våren 2002. Därefter bör en redovisning om det fortsatta arbetet lämnas till riksdagen vart tredje år.

Motionerna

I motion So32 av Chris Heister m.fl. (m) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder som förbättrar

handikappades tillgänglighet till offentliga myndighetslokaler (*yrkande 6*). Motionärerna anser att det är en självklarhet att offentliga myndighetslokaler dit allmänheten kan behöva ha tillträde görs tillgängliga för handikappade. De brister som tyvärr fortfarande finns i detta avseende bör avhjälpas utan dröjsmål. För detta ändamål bör regeringen skyndsamt vidta ändamålsenliga åtgärder.

I *motion So327 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om olika samhällssektorer ansvar för ökad tillgänglighet och handikappanpassning i offentliga miljöer (*yrkande 2*). Varje sektor i samhället borde ges ett lagstadgat ansvar för att respektive sektors utbud av service och tjänster blir tillgängligt för människor med funktionshinder. Inte minst den offentliga sektorn måste föregå med fullgoda insatser för att underlätta för alla att kunna delta i samhällslivet.

I *motion So42 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* begärs vidare tillkännagivande om granskning av handikapplanens förverkligande (*yrkande 13*). Motionärerna anser att uppföljningen av handlingsplanen bör ske vartannat år och av en oberoende instans till regeringen. Detta kan göras av Handikappombudsmannen i de fall ombudsmannen är utsedd av riksdagen.

Bostadsutskottets yttrande

Bostadsutskottet har bl.a. yttrat sig över motion So32 (m) yrkande 6 och då hänvisat till vad regeringen redovisat om myndigheternas ansvar i propositionens avsnitt 6.1. Regeringen avser att uppdra åt ett antal stora eller besöksviktiga myndigheter att senast under år 2001 redovisa handlingsplaner för att göra myndighetens lokaler tillgängliga för personer med funktionshinder. Åtgärderna bör enligt propositionen vara vidtagna senast år 2005. Även i övrigt anges att statliga myndigheter bör integrera handikapperspektivet i den ordinarie verksamheten och att kraven på tillgänglighet och användbarhet bör genomsyra statliga byggprojekt. Bostadsutskottet avstyrker motionsyrkandet.

Socialutskottets bedömning

Utskottet har i föregående avsnitt ställt sig bakom uppfattningen att handikapperspektivet skall genomsyra alla samhällssektorer. Regeringen aviserar uppdrag åt ett antal stora eller besöksviktiga myndigheter att senast under år 2001 redovisa handlingsplaner för att göra myndigheternas lokaler tillgängliga för personer med funktionshinder. Åtgärderna bör vara vidtagna senast år 2005. Vidare anges att statliga myndigheter bör integrera handikapperspektivet i den ordinarie verksamheten och att kraven på tillgänglighet och användbarhet bör genomsyra statliga byggprojekt.

Bostadsutskottet, som yttrat sig över motion So32 (m) yrkande 6, föreslår att motionen avstyrks med hänvisning till regeringens redovisning av planerade insatser. Socialutskottet delar denna uppfattning. Utskottet anser att den nationella handlingsplanen är ett första steg på vägen mot vad som föreslås i

Regeringen avser att lämna en redogörelse för den nationella handlingsplanens genomförande och de fastställda etappmålen för handikappolitiken till riksdagen våren 2002 och därefter redovisa det fortsatta arbetet vart tredje år. Utskottet anser att det är en väl avvägd målsättning och avstyrker därmed motion So42 (c) yrkande 13.

Ett tillgängligare Sverige

Offentlig miljö och kommunikationer

Propositionen

Regeringen gör följande bedömning beträffande *offentlig miljö*:

- Enkelt åtgärdade hinder mot tillgängligheten och användbarheten för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga bör vara åtgärdade före utgången av år 2010 i befintliga lokaler dit allmänheten har tillträde och på befintliga allmänna platser.
- Boverket bör ges i uppdrag att förtydliga kraven som nu finns i plan- och bygglagen (1987:10), PBL, på tillgänglighet i samband med nybyggnad och ändring av allmänna platser.
- Boverket bör under de närmaste åren prioritera frågor om tillgänglighet för äldre och personer med funktionshinder.
- De lokala handikapporganisationernas möjlighet till samråd i plan- och byggärenden bör ses över.

Det befintliga lokalbeståndet dit allmänheten har tillträde (s.k. publika eller offentliga lokaler) har ofta brister i tillgängligheten för funktionshindrade. Flest hinder finns dock oftast i den yttre miljön. Trottoarkanter, trappor, branta lutningar, nivåskillnader, markbeläggningens beskaffenhet samt svårigheter för personer med nedsatt orienteringsförmåga att hitta rätt är några av hindren.

Takten i arbetet med att förbättra tillgängligheten på allmänna platser och i offentliga lokaler behöver nu öka, anføres det. Plan- och byggtredningens förslag om att det i PBL skulle föras in en bestämmelse med retroaktiva krav på s.k. enkelt åtgärdade hinder i befintliga lokaler och på allmänna platser bör därför med vissa förändringar genomföras. På så sätt kommer tillgängligheten att kunna förbättras betydligt. För mindre näringsidkare bör dock undantag kunna medges om konsekvenserna för verksamheten skulle bli orimliga. Undantag måste också kunna medges för miljöer där en varsam helhetssyn erfordras. Kulturhistoriska, miljömässiga eller konstnärliga värden måste beaktas.

Mer precisa krav bör också ställas i samband med nybyggnad och ändring av allmänna platser.

Att tillgodose krav på tillgänglighet i befintliga miljöer är förenat med såväl kostnader som vinster, anføres det. Kostnadsnivån är beroende av förutsättningarna och val av åtgärder. Kostnaderna påverkas också av i vad mån åtgärderna vidtas i samband med andra planerade underhålls- och förbätt-

ringsarbeten eller samordnas med åtgärdsplaner och program för andra sektorer och verksamhetsområden. En bedömning av de sammantagna kostnaderna för kommunsektorn blir, enligt propositionen, således mycket osäker. Även kostnaderna för att inte genomföra förslagen måste beaktas. Ökad tillgänglighet kan minska behovet av insatser som hemtjänst och göra det möjligt för en person att i högre grad klara sig på egen hand. För butiker, restauranger och andra delar av näringslivet kan ökad tillgänglighet leda till ökat antal kunder.

Regeringen gör bedömningen att en tioårsperiod utgör en lämplig tidsram för att planera, samordna, prioritera och välja de mest kostnadseffektiva lösningarna. Den avser att under hösten år 2000 återkomma till riksdagen med förslag med denna inriktning.

I propositionen anføres att varje kommun bör upprätta tillgänglighetsprogram. Det bör kopplas till översiktsplanen, men bör också kunna utgöra separata program. Handikapporganisationerna bör vara en aktiv samrådspart när programmen utarbetas och följs upp. Regeringen anser också att det är viktigt att ta reda på om handikapporganisationerna på orten kan ges bättre möjligheter att lämna synpunkter på planer och ny- och ombyggnader.

Under avsnittet om *kommunikationer* gör regeringen bedömningen att:

- Tillgängligheten till transportsystemet bör fortlöpande förbättras och beaktas vid all planering och upphandling av infrastruktur, färdmedel, trafik och övriga tjänster.
- Arbetet bör ha som mål att kollektivtrafiken bör vara tillgänglig för funktionshindrade senast år 2010. Med detta mål som utgångspunkt skall en transportövergripande planering genomföras, där kollektivtrafik med stort utbud och resande prioriteras.
- Gällande föreskrifter om tillgänglighet för funktionshindrade till färdmedel inom olika trafikslag bör ses över och skärpas.

Regeringen anser att persontransportsystemen måste tillgodose höga krav på tillgänglighet för funktionshindrade och andra grupper med särskilda behov. För att åstadkomma detta bör tillgängligheten till transportsystemet fortlöpande förbättras och beaktas vid all planering, upphandling och drift. Transportsystemet som helhet och dess olika delar, som trafikslag, infrastruktur, färdmedel, trafik, information och annan service måste ha en sådan kvalitet och samordning, att man kan resa från dörr till dörr under värdiga, säkra och komfortabla former.

I propositionen anføres att med beaktande av att det år 2010 har gått 30 år sedan lagen om handikappanpassad kollektivtrafik trädde i kraft, är det en väl tilltagen tidsrymd för att åstadkomma en tillgänglig kollektivtrafik. Med hänvisning till statsbidraget på 1,5 miljarder kronor till anpassning av den lokala och regionala kollektivtrafiken för år 1998 t.o.m. år 2002 bedömer dock regeringen att stora delar av denna trafik bör kunna vara tillgänglig redan år 2003. Åtgärder för ökad tillgänglighet till kollektivtrafik i tätorter och i andra sammanhang där utbudet och resandet är omfattande bör därför prioriteras.

Det är emellertid inte möjligt att tillgodose alla tänkbara krav på ökad tillgänglighet, anføres det. Regeringen har, enligt propositionen, inte underlag för

att i detalj bedöma vilka åtgärder som behöver vidtas och därför heller inte tillräckligt underlag för att bedöma vad det kan komma att kosta. Därför behövs en behovs-, åtgärds- och kostnadsanalys, som kan ligga till grund för en tids- och resursmässig prioritering, inom ramen för den trafikslagsövergripande planeringen. En utgångspunkt vid planeringen bör vara att, så långt det är tekniskt möjligt och ekonomiskt rimligt, åstadkomma en så god tillgänglighet som möjligt. Angivna årtal skall härvid betraktas som utgångspunkter för denna planering och inte som ett löfte från staten att finansiera alla åtgärder som kan komma att behöva genomföras för att uppnå ett tillgängligt transportsystem.

Vidare anförts att det vid all upphandling av kollektivtrafik, skolskjutsar, sjukresor, färdtjänst, värnpliktsresor m.m. bör ställas krav på att färdmedel, trafik, infrastruktur, information och övrig service skall vara tillgänglig och att personal med kundkontakter skall ha viss utbildning om funktionshinder, dess specifika behov och hur man kan ge god service till dessa grupper.

Ansvars- och finansieringsprincipen belyses i inledningen av propositionen. Här anförts att en av de grundläggande principerna inom svensk handikappolitik är den s.k. ansvars- och finansieringsprincipen. Den innebär att varje sektor i samhället skall utforma och bedriva sin verksamhet så att den blir tillgänglig för alla medborgare, inklusive personer med funktionshinder. Kostnaderna för de nödvändiga anpassningsåtgärderna skall finansieras inom ramen för den ordinarie verksamheten. Den grundläggande tanken att varje samhällsområde skall ta sitt ansvar för frågor gällande personer med funktionshinder är inte ny. Redan den socialpolitiska kommittén skrev år 1964: "Tanken att de handikappade så långt möjligt skall införlivas i samhällslivet leder till att deras utbildning bör skötas av ordinarie utbildningsorgan, deras bostadsförsörjning av bostadsorganen, deras sjukvård inom den vanliga sjukvården osv.". Därmed kan man säga att tanken om det som i dag kallas för mainstreaming har funnits som ledstjärna inom den handikappolitiska debatten i snart fyrtio år. I det nationella handlingsprogrammet i handikappfrågor från 1981 (skr. 1982/83:131) formulerades det på följande sätt:

Handikappades delaktighet och gemenskap i samhället måste åstadkommas genom att miljö och verksamhet utformas på ett sådant sätt att de blir tillgängliga för handikappade. Varje huvudman måste utgå från detta i sin verksamhet. Kostnader som uppkommer för sådan anpassning skall ses som en självklar del av kostnaderna för verksamheten och därmed också finansieras på samma sätt som verksamheten i övrigt.

Ansvars- och finansieringsprincipen har, enligt propositionen, varit det viktigaste instrumentet i detta arbete även om den aldrig har rättsligt fastställts. I den praktiska tillämpningen har det ofta varit en avvägning mellan att slå fast huvudmannens ansvar att finansiera åtgärderna eller att pröva andra lösningar. Tillämpningen har varierat mellan olika samhällsområden. Ett exempel där principen har varit inbyggd i lagstiftningen är bygglagstiftningen, där kostnaderna för de tillgänglighetsåtgärder som följer av ny- och ombyggnation skall finansieras på samma sätt som övriga byggkostnader. Ett annat exempel är att textning av svenskspråkiga program i Sveriges Television finansieras via den allmänna radio- och TV-licensen.

I motion So32 av Chris Heister m.fl. (m) yrkas att riksdagen avslår propositionens förslag om retroaktivitet i plan- och bygglagstiftningen i enlighet med vad som anförts i motionen (yrkande 5). Motionärerna konstaterar att nuvarande regler om handikappanpassning i princip inte gäller befintliga lokaler, men att enligt propositionen skall kraven fortsättningsvis också gälla äldre bebyggelse. Denna retroaktiva verkan av plan- och bygglagen skall gälla "enkla" åtgärder för att underlätta tillgängligheten. Förslaget kommer i proposition senare under år 2000. Det är därför inte möjligt att fullt ut bedöma förslaget, anför motionärerna. De avvisar dock förslaget om retroaktivt ställda krav på befintlig bebyggelse. De anser det inte ansvarsfullt att göra så stora åtaganden utan att presentera någon som helst bedömning av kostnaderna. I stället borde regeringen tillsätta en utredning som utan dröjsmål studerar de amerikanska erfarenheterna på handikappolitikens område. Samtidigt borde frågan om ansvars- och finansieringsprincipen ytterligare belysas.

I motion So44 av Ester Lindstedt-Staaf m.fl. (kd) begärs tillkännagivande dels om att statligt stöd under initialperioden bör utgå vid tillgänglighetsanpassning (yrkande 4), dels om tillgänglighetsanpassning även av privata fordon i kollektivtrafik (yrkande 5). Motionärerna konstaterar att tillgänglighetsfrågorna är väl framlyfta i propositionen. Regeringen menar att ansvars- och finansieringsprincipen skall tillämpas. Motionärerna anser att statligt stöd bör utgå. De konstaterar vidare att bussar i kollektivtrafik byts ut efter 4–6 år och att målet nu sätts till år 2010 för handikappanpassad kollektivtrafik. Handikappanpassade bussar tar lägre antal passagerare, varför motionärerna anser att statlig stöd bör utgå initialt under perioden. Anpassningen bör gälla även fordon i privat ägo, anför det.

I motion So42 av Kenneth Johansson m.fl. (c) begärs tillkännagivande om en översyn av handikappanpassningsstödet till föreningsdrivna samlingslokaler (yrkande 7). Motionärerna anser att de allmänna samlingslokalerna måste göras tillgängliga. Detta gäller inte minst de föreningsdrivna lokalerna. Motionärerna anser att staten bör bidra till att stödja upprustningen för att göra samlingslokalerna tillgängliga för alla.

I motion So40 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) yrkas att riksdagen beslutar om en plan för att under de närmaste åren satsa sammanlagt 5 miljarder kronor i stimulansbidrag till kommuner, fastighetsägare, kollektivtrafikbolag m.fl. för att anpassa samhället så att det blir tillgängligt också för funktionshindrade (yrkande 1). Vidare yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att förstärka plan- och bygglagen för att inleda reformarbetet med tillgänglighet (yrkande 2) och om att lokala handikapporganisationer skall göras delaktiga i arbetet med att identifiera hinder och komma med förslag till lösningar (yrkande 5). Motionärerna anför att Folkpartiet i sitt budgetalternativ kommer att finansiera en engångssatsning på 5 miljarder kronor i stimulansbidrag under de närmaste åren för att kunna genomföra en omfattande tillgänglighetsreform.

I motion So41 av Thomas Julin m.fl. (mp) begärs tillkännagivande om vad i motionen anförts om tillgänglighet (*yrkande 2*). Motionärerna anser att tillgänglighetsfrågorna är väl framlyfta i propositionen men att de goda intentionerna inte är förenade med någon form att sanktioner om de inte uppfylls. Vidare är kraven svagt formulerade och tiden fram till 2010 är onödigt lång. Motionärerna anser att det krävs starkare formuleringar och sanktioner om kraven inte uppfylls. Vidare yrkas att riksdagen hos regeringen begär en utredning om sanktionsmöjligheter mot dem som inte följer redan existerande lagstiftning på handikappområdet (*yrkande 8*). Enligt motionärerna bör sanktionsmöjligheter mot dem som är skyldiga att leva upp till de nya lagar och förordningar som redan finns på handikappområdet utredas. Motionärerna anför att lagen om handikappanpassad kollektivtrafik från 1979 t.ex. ännu inte har inneburit några tydliga förbättringar.

I motion So38 av Sonja Fransson m.fl. (s) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om skärpta möjligheter till sanktioner vid otillgänglighet för funktionshindrade. Motionärerna ser mycket positivt på att regeringen vill ge Boverket i uppdrag att förtydliga de krav som nu finns i plan- och bygglagen när det gäller tillgänglighet. I det sammanhanget bör det faktum att avgörandet och tolkningsföreträdet i dag fullt ut ligger hos kommunerna beaktas när lämpliga förändringar skall göras och sanktionsmöjligheter övervägas. Det bör även övervägas att införa sanktionsmöjligheter mot byggherren vid otillgängligt byggande.

Också i motion So28 av Ann-Marie Fagerström (s) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om tillsynsansvar och sanktionsmöjligheter i den nationella handlingsplanen för handikappolitiken. Motionären anser det mycket bra att det nu kommer konkreta förslag för att öka tillgängligheten och motverka alla former av diskriminering av människor med funktionshinder. Hon anser dock att det saknas konkreta lagförslag för att sätta kraft bakom utfästelserna att göra Sverige tillgängligt för alla., bl.a. saknas tydliga skrivningar om tillsynsansvar och sanktionsmöjligheter. Ansvars- och finansieringsprincipen är den enda möjliga, men den förutsätter samtidigt att lagstiftningen också reglerar hur tillsynsansvaret skall ske och vilka sanktioner som skall utdömas om målen inte nås.

Bakgrund

Enligt förordningen (1996:1593) om bidrag till allmänna samlingslokaler får bidrag lämnas till allmänna samlingslokaler för köp, ny- och ombyggnad, standardhöjande reparationer samt för handikappanpassning som utförs utan samband med andra bidragsberättigade åtgärder. Medel anslås under utgiftsområde 17, anslag N3 Bidrag till allmänna samlingslokaler. För år 2000 har riksdagen anvisat 15 miljoner kronor. För åren 2001 och 2002 beräknas anslaget till oförändrad nivå.

Kulturutskottet anför i sitt yttrande att det inte anser att det behöver göras någon särskild översyn av handikappstödet inom bidraget till allmänna samlingslokaler. Det ingår i Boverkets ordinarie uppföljningsarbete att redovisa resultatet av hittillsvarande bidragsgivning och att vid bidragsgivningen väga behoven av medel till handikappanpassning mot andra medelsbehov inom ramen för anvisade medel, anför utskottet. Kulturutskottet anser vidare att frågan om anslagets storlek kommande budgetår får riksdagen återkomma till vid den årliga budgetbehandlingen. Utskottet anser att motion So42 (c) yrkande 7 bör avstyrkas.

Till yttrandet har i denna del fogats en avvikande mening (c) och ett särskilt yttrande (kd).

Bostadsutskottets yttrande

Bostadsutskottet anför bl.a. följande angående kraven på tillgänglighet i plan- och bygglagstiftningen och utformningen av det kommande lagförslaget om enkelt åtgärdade hinder mot tillgängligheten:

Utskottet ser mycket positivt på att en nationell handlingsplan för handikappolitiken nu lagts fram för riksdagen. – – – Bostadsutskottet har i dessa sammanhang givit uttryck för uppfattningen att ytterligare insatser behövs för att förbättra tillgängligheten i vardagsmiljön för personer med funktionshinder. Därvid har särskilt bristerna i befintliga lokaler dit allmänheten har tillträde samt på allmänna platser uppmärksamats. Utskottet har även framhållit att en skärpt lagstiftning på området kan bli nödvändig för att kraven på tillgänglighet och användbarhet skall kunna tillgodoses. – – –

Det kan inledningsvis konstateras att det i motion 1999/2000:So32 (m) yrkande 5 hävdas att den förordade lagregleringen i fråga om enkelt åtgärdade hinder mot tillgängligheten inte bör komma till stånd. Utskottet anser för sin del att bara det faktum att den byggda miljön ofta är så utformad att en stor del av befolkningen uteslås från vad som för andra betraktas som självklara vardagsaktiviteter bör leda till slutsatsen att utvecklingen mot en bättre tillgänglighet för alla måste påskyndas. Även om det finns många exempel på att omfattande åtgärder vidtagits i den befintliga miljön utan lagstadgade krav, finns det också gott om exempel på att förhållandevis enkla åtgärder inte kommer till stånd. Det handlar ofta om att tillgänglighetsfrågorna inte ägnas tillräcklig uppmärksamhet i samband med underhåll och ombyggnad av byggnader och allmänna platser. En reglering i enlighet med vad som förordas i propositionen kommer sannolikt att leda till en mer planmässig hantering av hur tillgängligheten kan förbättras och när förbättringarna kan genomföras på ett kostnadseffektivt sätt.

Vad gäller invändningarna i m-motionen om att konsekvenserna av de av regeringen förordade åtgärderna inte skulle vara tillräckligt utredda kan utskottet endast hänvisa till det omfattande utredningsarbete som genomförts under det senaste årtiondet och som också omnämns i propositionen. En särskild konsekvensanalys har t.ex. genomförts av Boverket av det lagförslag som Plan- och byggutredningen redovisat i fråga om insatser för att förbättra tillgängligheten i befintliga lokaler och på allmänna platser. Det kan dessutom förutsättas att ytterligare överväganden om konsekvenserna av det lag-

förslag som regeringen avser att lägga fram för riksdagen i höst kommer att redovisas i propositionen. — — —

1999/2000:SoU14

I fråga om den aktuella lagändringen redovisas inriktningen av den kommande propositionen men av naturliga skäl inte hur den i detalj kommer att vara utformad. Det får betraktas som närmast självklart att det i lagförslaget inte endast, som motionärerna tycks befara, kommer att uttryckas en förhoppning om att åtgärderna ”bör” vara åtgärdade vid en viss tidpunkt, utan att det framgår vilka krav som skall uppfyllas.

Även vad gäller sanktionsmöjligheterna får det betraktas som självklart att överväganden i frågan kommer att återfinnas i den aviserade propositionen. Som framgått ovan tas frågan om skärpta sanktionsmöjligheter även upp i två motioner avseende redan gällande lagkrav på tillgänglighet. Bostadsutskottet vill av denna anledning erinra om att plan- och bygglagen innehåller omfattande regler om påföljder vid överträdelse av lagens bestämmelser. Dessa regler innebär i korthet att det åligger byggnadsnämnden att ta upp frågan om ingripande eller påföljd när det uppkommer misstanke om att en överträdelse har skett mot bestämmelserna i plan- och bygglagen eller mot föreskrifter utfärdade med stöd av lagen. Sanktionsmöjligheterna vid överträdelse består bl.a. i olika former av avgifter samt föreläggande förenat med vite. Det framgår inte av de aktuella motionerna i vilka avseenden som dessa sanktionsmöjligheter anses behöva stärkas. Det kan förmodas att motionärernas invändningar i stället delvis riktar sig mot det tolkningsutrymme som kan finnas vad gäller lagens krav på tillgänglighet och användbarhet. I denna fråga har regeringen redovisat bedömningen att mer precisa krav på tillgänglighet bör ställas i samband med nybyggnad och ändring av allmänna platser. Boverket kommer av regeringen att få i uppdrag att förtydliga de krav som i detta avseende kan ställas med stöd av plan- och bygglagen. Regeringen avser även att ge Boverket i uppdrag att utarbeta förslag till vad som skall betraktas som enkelt åtgärdade hinder enligt de krav som kommer att ställas i den aviserade kompletteringen av plan- och bygglagen.

Vad slutligen gäller tidsfristen för att eliminera enkelt åtgärdade hinder mot tillgängligheten bör det framhållas att avsikten givetvis är att åtgärderna skall vidtas så snart som det är möjligt att genomföra dem på ett kostnadseffektivt sätt. Redan genom den ökade uppmärksamheten mot tillgänglighetsfrågorna som torde bli följden av en lagreglering kan många åtgärder förväntas bli vidtagna redan en kort tid efter att den aviserade lagändringen träder i kraft. Många åtgärder kan sannolikt också vidtas utan att en samordning behöver ske med ordinare underhåll eller andra förbättringsåtgärder. I andra fall kan en sådan samordning vara nödvändig av både byggnadstekniska och ekonomiska skäl. Det torde emellertid ligga i de berörda fastighetsägarnas eget intresse att inte vänta med att vidta nödvändiga åtgärder till slutet av tidsperioden. Sammantaget anser utskottet att den av regeringen förordade tidsfristen förefaller vara väl avvägd mot bakgrund av behovet av samordning och prioritering av åtgärderna för en bättre tillgänglighet och användbarhet.

Med hänvisning till det anförda avstyrker bostadsutskottet motionerna 1999/2000:So32 (m) yrkandena 5 och 6, 1999/2000:So38 (s), 1999/2000:So40 yrkande 2 samt 1999/2000:So41 (mp) yrkandena 2 och 8, det sistnämnda i berörd del. — — —

I planen framhålls att handikapporganisationerna bör vara en aktiv part när de kommunala tillgänglighetsprogrammen utarbetas. Organisationerna bör också ges möjligheter att lämna synpunkter på planer samt ny- och ombyggnader. Regeringen avser att ge Boverket i uppdrag att utvärdera de nuvarande formerna för byggsamråd och handikapporganisationernas möjlighet till

insyn och inflytande. Verket skall också studera möjligheterna att utveckla formerna för brukarmedverkan i detta sammanhang.

Mot den redovisade bakgrunden avstyrker utskottet även motion 1999/2000:So40 (fp) yrkande 5.

Till yttrandet har i denna del fogats två avvikande meningar (m), (mp) och ett särskilt yttrande (kd).

Bostadsutskottet tar också upp frågan om ansvars- och finansieringsprincipen och anför då följande:

Bostadsutskottet anser att en av de grundläggande förutsättningarna för utformningen av den byggda miljön måste vara att den i möjligaste mån skall vara tillgänglig och användbar för alla. Detta gäller i särskilt hög grad för allmänna platser och för lokaler dit allmänheten har tillträde. Denna utgångspunkt förutsätter ett betraktelsesätt där frågor om tillgänglighet på ett naturligt sätt integreras såväl i byggprocessen som i förvaltning och underhåll av befintliga byggnader och allmänna platser. Den av regeringen förordade ansvars- och finansieringsprincipen ger uttryck för detta betraktelsesätt.

Utgångspunkten för *finansieringen av åtgärder för ökad tillgänglighet* bör således vara att kostnaderna skall täckas inom ramen för den ordinarie verksamheten. Som regeringen framhåller kan kostnaderna för att eliminera enkelt åtgärdade hinder mot tillgängligheten förväntas bli relativt begränsade om åtgärderna genomförs i samband med ordinarie underhållsarbete. Den av regeringen förordade tidsramen för åtgärderna ger också utrymme för ett planmässigt och kostnadseffektivt genomförande.

Utskottet ställer sig således bakom regeringens uppfattning att kostnaderna för att eliminera enkelt åtgärdade hinder mot tillgängligheten bör täckas enligt ansvars- och finansieringsprincipen. Det kan i sammanhanget erinras om att Folkpartiet i en partimotion gav uttryck för samma uppfattning så sent som hösten 1999. De nu aktuella förslagen i Folkpartiets partimotion 1999/2000:So40 yrkande 1 samt motion 1999/2000:So44 (kd) yrkande 4 om att införa ett statligt bidragssystem avstyrks av utskottet.

Till yttrandet har i denna del fogats två avvikande meningar (m) och (kd).

Socialutskottets bedömning

Den nationella handlingsplanen för handikappolitiken innebär en tydlig fokusering på att göra Sverige tillgängligare. Vad gäller förbättrad tillgänglighet till offentlig miljö och kommunikationer presenterar regeringen flera konkreta och klart avgränsade mål inklusive tidsram. Socialutskottet anser att detta är viktiga insatser för att öka tillgängligheten för alla i samhället.

Socialutskottet delar bostadsutskottets bedömning att insatser behövs för att förbättra tillgängligheten i vardagsmiljön. Bara det faktum att den byggda miljön är så utformad att en stor del av befolkningen uteslås från vad som för andra betraktas som självklara vardagsaktiviteter bör leda till slutsatsen att utvecklingen mot en bättre tillgänglighet för alla måste påskyndas. Den förordade tidsfristen förefaller vara väl avvägd mot bakgrund av behovet av samordning och prioritering av åtgärderna för en bättre tillgänglighet och användbarhet. Motion So32 (m) yrkande 5 avstyrks därmed.

Utskottet delar också bedömningen att persontransportsystemet måste tillgodose höga krav på tillgänglighet för funktionshindrade och andra grupper

med särskilda behov. För att kunna åstadkomma detta bör tillgängligheten till transportsystemet fortlöpande förbättras och beaktas vid all planering, upphandling och drift.

I flera motioner tas frågan om sanktioner upp. Bostadsutskottet redovisar i sitt yttrande att plan- och bygglagen (PBL) innehåller omfattande regler om påföljder vid överträdelse av lagens bestämmelser.

Takten i arbetet med att förbättra tillgängligheten på allmänna platser och i offentliga lokaler behöver nu öka. Regeringen har för avsikt att under hösten år 2000 återkomma till riksdagen med förslag med inriktningen att tydliggöra krav på tillgänglighet och användbarhet i plan- och bygglagstiftningen. Bostadsutskottet betraktar det som självklart att överväganden i frågan om sanktionsmöjligheter kommer att återfinnas i det sammanhanget.

Socialutskottet anser för sin del att det finns skäl att i det sammanhanget överväga om tillräckliga åtgärder vidtas mot dem som inte lever upp till lagstiftningens krav. Utskottet förutsätter därför att frågan om sanktionsmöjligheter i det avseendet kommer att uppmärksammas och analyseras i den aviserade propositionen. Utskottet anser det angeläget att tillgängligheten till transportsystemet fortlöpande förbättras. Gällande föreskrifter om tillgänglighet för funktionshindrade till färdmedel inom olika trafikslag måste ses över och skärpas. Också i detta sammanhang bör sanktionsmöjligheter övervägas och analyseras. Vad utskottet nu anfört med anledning av motionerna So28 (s), So38 (s), So40 (fp) yrkande 2 och So41 (mp) yrkandena 2 och 8 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Socialutskottet delar bostadsutskottets och regeringens uppfattning att kostnaderna för att eliminera enkelt åtgärdade hinder mot tillgängligheten bör täckas enligt ansvars- och finansieringsprincipen. Motionerna So40 (fp) yrkande 1 och So44 (kd) yrkandena 4 och 5 avstyrks.

Socialutskottet delar kulturutskottets bedömning att det inte behövs någon särskild översyn av handikappstödet inom bidraget till allmänna samlingslokaler. Motion So42 (c) yrkande 7 avstyrks därmed.

Bostadsutskottet avstyrker motion So40 (fp) yrkande 5 med hänvisning till att det i planen framhålls att handikapporganisationerna bör vara en aktiv part när de kommunala tillgänglighetsprogrammen utarbetas. Organisationerna bör också ges möjlighet att lämna synpunkter på planer samt ny- och ombyggnader. Regeringen avser att ge Boverket i uppdrag att utvärdera de nuvarande formerna för byggsamråd och handikapporganisationernas möjlighet till insyn och inflytande. Verket skall också studera möjligheterna att utveckla formerna för brukarmedverkan i detta sammanhang. Socialutskottet anser att motionen därmed i huvudsak är tillgodosedd.

Nationellt tillgänglighetscenter m.m.

Propositionen

I *propositionen* gör regeringen bedömningen att det bör skapas ett nationellt center med uppgift att vara ett nationellt rådgivande organ i frågor om tillgänglighet. Arbetet med att driva på utvecklingen att göra samhället tillgängligt bör koncentreras till kunskapsuppbyggnad, rådgivning, utveckling och

samverkan. Handikappombudsmannen bör ges ökade resurser för att kunna fullgöra dessa uppgifter.

Sektorsmyndigheterna föreslås få ansvar för att inom sin sektor bevaka de handikappolitiska aspekterna, trygga tillgängligheten inom området och arbeta för att de handikappolitiska målen uppfylls. I arbetet med att utveckla tillgängligheten behöver bl.a. de statliga myndigheterna råd och stöd för att kunna leva upp till sitt ansvar. En central statlig myndighet bör därför ges en samordnande, stödjande, rådgivande och pådrivande roll i arbetet för att göra samhället tillgängligt. Enligt regeringens bedömning är Handikappombudsmannen en lämplig myndighet för dessa uppgifter. Vid sidan av de uppgifter Handikappombudsmannen nu har bör därför en framtida viktig uppgift vara att utgöra ett nationellt tillgänglighetscenter.

Viktiga uppgifter för Handikappombudsmannen blir att driva på och följa myndigheters, kommuners och andra organs utveckling inom tillgänglighetsområdet, att bygga upp, utveckla och förmedla kunskap, ge råd och samarbeta med berörda aktörer. Viktiga målgrupper för denna verksamhet är även näringsidkare, byggherrar och yrkesgrupper som arkitekter m.fl. Handikappombudsmannen bör även kunna stödja forskning och andra utvecklingsinsatser inom tillgänglighetsområdet. I arbetet skall Handikappombudsmannen ha nära kontakter med handikapporganisationerna.

Det finns ett starkt samband mellan hjälpmedel och tillgänglighet. Detta är bl.a. skälet till att det inom Hjälpmedelsinstitutet (HI) under många år har byggts upp en stor erfarenhet och kompetens när det gäller tillgänglighet till fysisk miljö, produkter och tjänster, inklusive IT-området. Regeringen framhåller att HI:s erfarenhet och kompetens inom området bör tas till vara i det nya tillgänglighetscentrets verksamhet. HI:s roll förändras inte av Handikappombudsmannens vidgade uppgifter, anför det.

Områden där tillgänglighetsfrågorna kommer att ha hög aktualitet är t.ex. inom arkitektur, formgivning och design. Standardiseringsarbetet inom framför allt informationsteknik och telekommunikation utgör ett annat viktigt utvecklingsområde när det gäller tillgänglighet. I detta arbete är det viktigt att delta i internationella standardiseringsgrupper. I arbetet deltar en rad berörda myndigheter, producenter och företrädare för andra organ.

Regeringen anser att Handikappombudsmannen bör få utökade resurser för att kunna fullgöra uppgiften med att bygga upp och driva ett nationellt tillgänglighetscenter. För detta bör 7 miljoner kronor avsättas fr.o.m. budgetåret 2001, anför det.

Motionerna

I motion So32 av Chris Heister m.fl. (m) yrkas att riksdagen uppdrar åt regeringen att återkomma med förslag om annan organisationsform för ett nationellt tillgänglighetscenter (*yrkande 9*). Motionärerna står fast vid sin tidigare uppfattning att Handikappombudsmannens verksamhet bör samordnas med Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning och Jämställdhetsombudsmannen. I stället för att ombudsmannen renodlar sin verksamhet föreslår regeringen nu att Handikappombudsmannen i praktiken utvecklas till en sedvanlig förvalt-

ningsmyndighet. Ombudsmannen tilldelas 7 miljoner kronor extra för att bygga upp ett nationellt tillgänglighetscenter med en i huvudsak rådgivande funktion. Motionärerna anser det angeläget att tillskapa ett nationellt tillgänglighetscenter men det bör inte ligga under Handikappombudsmannen.

I *motion So490 av Gudrun Schyman m.fl. (v)* yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett nationellt kompetensutvecklingsprogram (*yrkande 1 delvis*). Motionärerna anser att riksdag och regering måste visa att man inte accepterar att personer med funktionshinder uteslås från delaktighet och inflytande i olika sammanhang på grund av att de har ett funktionshinder eller för att de inte får de insatser de har rätt till enligt domstolsbeslut. Människor med funktionshinder skall kunna ingå i samhällsgemenskapen med samma rättigheter och möjligheter som människor som inte är funktionshindrade. Motionärerna anser att det behövs ett nationellt kompetensutvecklingsprogram för att sprida kunskaper om de handikappolitiska målen och om funktionshindrades livsvillkor.

I *motion So42 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Handikappombudsmannens ställning (*yrkande 12*). Motionärerna anser att Handikappombudsmannens (HO) ställning bör stärkas. Centerpartiet har föreslagit en sammanhållen diskrimineringslagstiftning och en sammanhållen ombudsmannafunktion som utses av riksdagen. Ett första steg att stärka Handikappombudsmannens ställning är därför, enligt motionärerna, att flytta över funktionen under riksdagen och låta riksdagen utse HO.

I *motion So40 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)* yrkas att Handikappombudsmannen bör ges en fristående ställning med uppdrag att kontrollera tillgänglighetsutvecklingen (*yrkande 4*). Motionärerna anför att ett nationellt tillgänglighetscenter kan behövas men det skulle kunna placeras t.ex. hos Hjälpmedelsinstitutet. Handikappombudsmannen bör vara fristående från regeringen.

I *motion So41 av Thomas Julin m.fl. (mp)* yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Handikappombudsmannens fristående roll (*yrkande 9*). Motionärerna är kritiska till att ett nationellt tillgänglighetscenter skall skapas hos Handikappombudsmannen. Centret skall ha till uppgift att hjälpa bl.a. statliga myndigheter med råd och stöd i tillgänglighetsfrågor. Motionärerna ser en risk i att detta kan leda till att Handikappombudsmannen knyts ännu tätare till regeringen. De anser att Handikappombudsmannen skall vara en oberoende institution för funktionshindrades mänskliga rättigheter som med stöd av lag självständigt bevakar funktionshindrades intressen.

Utskottets bedömning

Utskottet delar uppfattningen i motion So490 (v) att det behövs ett rådgivande organ som driver på utvecklingen att göra samhället tillgängligt för alla. Samhället måste visa att det inte accepterar att personer med funktionshinder uteslås från delaktighet och inflytande i olika sammanhang och att

det är angeläget att sprida kunskaper om de handikappolitiska målen och om funktionshindrades livsvillkor. Det saknas i dag samlad kunskap om metoder att uppnå god tillgänglighet, kunskapsutveckling, exempel på bra lösningar, information m.m. Utskottet delar regeringens uppfattning att en central statlig myndighet bör ges en samordnande, stödjande och rådgivande samt pådrivande roll på området. Motion So490 (v) yrkande 1 delvis är därmed tillgodosedd.

Utskottet delar bedömningen att Handikappombudsmannen är en lämplig myndighet för att utgöra ett nationellt tillgänglighetscenter för dessa uppgifter. Handikappombudsmannen har redan kontakter med myndigheter och kommuner i deras tillgänglighetsarbete. Motionerna So32 (m) yrkande 9, So40 (fp) yrkande 4 och So41 (mp) yrkande 9 avstyrks med vad som anförts. Även motion So42 (c) yrkande 12 avstyrks.

Design för alla

Propositionen

I *propositionen* görs bedömningen att konceptet Design för alla bör genomföra statens arbete inom arkitektur, formgivning och design.

Huvudbudskapet i konceptet Design för alla är att produkter som bruksföremål, byggnader, inomhus- och utomhusmiljöer samt IT-produkter och tjänster bör vara tillgängliga och användbara för alla människor så långt detta över huvud taget är möjligt. Intentionerna med den nuvarande lagstiftningen på byggområdet är att generella krav på tillgänglighet och användbarhet skall tillgodoses för att minska behovet av särlösningar och underlätta för de individuella anpassningar som kan behövas t.ex. i bostaden. För utformning av produkter och IT finns ingen lagstiftning.

Regeringen gör bedömningen att statens engagemang i arkitektur, formgivning och design skall förtydligas när det gäller frågor om tillgänglighet. I Regeringskansliet har inrättats en särskild arbetsgrupp för arkitektur, formgivning och design. Här ingår företrädare för Utrikesdepartementet, Socialdepartementet, Finansdepartementet, Utbildningsdepartementet, Jordbruksdepartementet, Kulturdepartementet, Näringsdepartementet och Miljödepartementet. Arbetsgruppen leds av Kulturdepartementet och i uppdraget ingår bl.a. att driva arbetet med genomförandet av handlingsprogrammet för arkitektur, formgivning och design samt att verka för ett samspelt statligt agerande på området.

Vidare redovisas att regeringen avser att ge Högskoleverket i uppdrag att se över i vilken omfattning och på vilket sätt kunskaper om tillgänglighet och användbarhet är en del av och genomsyrar innehållet i bl.a. arkitekt- och designutbildningarna i högskolan.

Motionerna

I *motion So44 av Ester Lindstedt-Staaf m.fl. (kd)* yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om uppdrag till Högskoleverket att se över arkitektutbildningen med tanke på handikappkun-

skap (yrkande 3). Motionärerna har vid ett antal tillfällen påtalat att arkitekter, byggnadsingenjörer och beslutsfattare måste utbildas i handikappkunskap.

I motion So30 av Nils-Göran Holmqvist och Helena Frisk (båda s) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om konceptet Design för alla. Motionärerna anser att konceptet Design för alla bör utvidgas till arkitektur, formgivning och design över huvud taget och inte enbart till statens arbete. De anser att uppdraget till Högskoleverket bör utvidgas till att också föreslå de förstärkningar som behövs. Lärarnas roll och kompetens måste därvid betonas. De är skolornas viktigaste resurs och utan en positiv inställning hos dem kan inga kunskaper eller synsätt förmedlas till eleverna.

Utbildningsutskottets yttrande

Utbildningsutskottet har anfört bl.a. följande i sitt yttrande angående behovet av handikappkunskap i arkitekt- och designutbildningarna och motionerna So30 (s) och So44 (kd) yrkande 3:

U t s k o t t e t anser att socialutskottet bör föreslå avslag på motionsyrkandena.

Regeringen har den 23 mars 2000 uppdragit åt Högskoleverket att kartlägga med vilket innehåll, i vilken omfattning och på vilket sätt kunskap om det som kan sammanfattas i begreppet Design för alla – nämligen tillgänglighet, användbarhet och brukbarhet – förmedlas i design- och arkitektutbildningarna inom högskolan. Uppdraget skall redovisas till Utbildningsdepartementet senast den 30 juni 2000.

Enligt regeringens beslut den 3 februari 2000 skall högskolor som har arkitektutbildningar i anslutning till Arkitekturåret 2001 uppmärksamma frågan om hur kunskapen om tillgänglighet i olika miljöer kan stärkas inom utbildningarna. Samarbete skall därvid äga rum med bl.a. olika handikapporganisationer.

Till yttrandet har i denna del fogats en avvikande mening (kd).

Bostadsutskottets yttrande

Också bostadsutskottet har avstyrkt motionerna. Utskottet anför följande:

Bostadsutskottet anser att det är angeläget att *utbildningen av arkitekter m.fl.* yrkesgrupper som på olika sätt deltar i plan- och byggprocessen inkluderar frågor om hur kraven på tillgänglighet och användbarhet kan tillgodoses. Uppdraget till Högskoleverket att se över hur behovet av sådana kunskaper tillgodoses i den nuvarande utbildningen bör kunna ge underlag för beslut om eventuella åtgärder för att förbättra utbildningen i dessa avseenden. De aktuella motionsförslagen torde därigenom komma att bli tillgodosedda utan ett riksdagens tillkännagivande i frågan. Mot denna bakgrund avstyrks motionerna 1999/2000:So30 (s) i berörd del samt 1999/2000:So44 (kd) yrkande 3.

Till yttrandet har i denna del fogats en avvikande mening (kd).

Socialutskottet delar uppfattningen i motionerna att handikappkunskap är mycket viktigt för yrkesgrupper som arkitekter, byggnadsingenjörer m.fl. Utskottet delar samtidigt såväl utbildningsutskottets som bostadsutskottets uppfattning att uppdraget till Högskoleverket att se över hur kraven på tillgänglighet och användbarhet kan tillgodoses i den nuvarande utbildningen bör kunna ge underlag för beslut om eventuella åtgärder för att förbättra utbildningen i dessa avseenden. Motionerna So30 (s) och So44 (kd) yrkande 3 torde därmed komma att bli tillgodosedda utan något tillkännagivande. Motionerna avstyrks.

Bilstöd

I *propositionen* redovisas att Riksrevisionsverket (RRV) år 1998 fick i uppdrag av regeringen att genomföra en översyn av bilstödet och kartlägga stödets organisation, bedömnings- och beslutsprocesser, bilstödet koppling till andra individuella stödformer samt möjligheterna att prognostisera medelsbehovet. RRV skulle också redovisa olika alternativ till stödets framtida omfattning och tekniska konstruktion. RRV:s rapport bereds nu i Regeringskansliet. Regeringen avser att återkomma i frågan om bilstöd, anför det.

I *motion So33 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m)* yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till erforderliga lagändringar när det gäller bilstödet (*yrkande 3*). Motionären anser det beklagligt att regeringen inte redan nu har kunnat föreslå förändringar för att bl.a. göra det möjligt att låta t.ex. automatlåda och eluppvärmda ytterbackspegel ingå i bilstödet. Vidare anser motionären att det hade varit naturligt att föreslå en ändring av åldersgränserna för bilstödet liksom personkretsen för stödet.

I *motion So42 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* begärs tillkännagivande om bilstödet (*yrkande 5*). Motionärerna anför att bilstödet är en viktig frihetsfråga. Det behöver dock vidtas åtgärder för att förbättra bidragets funktionsätt och öka effektiviteten och snabbheten i beslutsprocessen. Det finns också enskilda regler som behöver belysas. Regeringen bör i översynen även inbegripa aspekter såsom åldersgränser.

Utskottets bedömning

Frågan om bilstödet framtida utformning bereds för närvarande i Regeringskansliet. Utskottet utgår från att regeringen därvid särskilt överväger de nuvarande åldersgränsernas dåliga samklang med aktuella frågeställningar inom andra områden med relevans i sammanhanget. Utskottet tänker bl.a. på en flexiblare pensionsålder liksom ökade möjligheter att övergå från pension till arbete. Utskottet anser att regeringens kommande förslag om bilstöd bör avvaktas och är inte berett att nu föreslå något initiativ från riksdagens sida med anledning av motionerna So33 (m) yrkande 3 och So42 (c) yrkande 5. Motionerna avstyrks därmed.

Propositionen

I *propositionen* redovisas att lagen (1992:1574) om bostadsanpassningsbidrag m.m. har till ändamål att genom bidrag till anpassning av bostäder ge personer med funktionshinder möjlighet till ett självständigt liv i eget boende. Bidraget är ett uttryck för samhällets mål att personer med funktionshinder skall kunna leva som andra i en egen bostad.

Boverket har på uppdrag av regeringen bl.a. lämnat förslag till vissa förändringar i lagen. Boverket har föreslagit att bostadsanpassningsbidraget bör ändras så att stöd kan lämnas både som bidrag och i form av utförda åtgärder och att begreppet stöd skall föras in i lagen.

Regeringen gör bedömningen att det saknas tillräckliga skäl för att införa en ny form av bostadsanpassningsbidrag.

Regeringen föreslår dock vissa ändringar i 8 och 9 §§ lagen (1992:1574) om bostadsanpassningsbidrag m.m. Vid nybyggnad skall det fortfarande krävas särskilda skäl för anpassning av bostaden. Vid köp och byte av bostad skall bidrag kunna lämnas till åtgärder som inte är kostnadskrävande även om det inte finns några särskilda skäl för att välja en bostad som kräver anpassning. Är åtgärderna kostnadskrävande krävs dock särskilda skäl även vid köp och byte av bostad.

Vidare föreslås reglerna om standardhöjande åtgärder utmönstras ur lagen, 10 § föreslås därmed upphävas. En ny bestämmelse om att bostadsanpassningsbidrag inte lämnas för åtgärder som behöver vidtas redan av väsentligen andra orsaker än sådana som direkt har att göra med funktionshindret föreslås införas i 6 §.

Motioner

I *motion So33 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m)* yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om höga hyror och bostadsanpassningsbidrag (*yrkande 7*). Motionären anser att det behövs ett förtydligande om att bostadsanpassningsbidrag kan lämnas om den enskilde på grund av för hög hyra inte kan bo kvar i sin lägenhet. Lägenheten kan vara anpassad från början, varvid hela anpassningskostnaden ligger på hyran. Detta gör att hyran blir mycket hög. Trots att bostadsbidrag utgår kan hyran bli för hög. Problemet kan lösas genom ett statligt bostadsbidrag till funktionshindrade. I annat fall bör för hög hyra anses som särskilt skäl enligt 9 § i lagen om bostadsanpassningsbidrag m.m. Regeringen bör föreslå erforderliga förtydliganden i lagen.

I *motion So32 av Chris Heister m.fl. (m)* begärs tillkännagivande om förbättringar för de funktionshindrade (*yrkande 3*). Motionärerna anför att det är orimligt att funktionshindrade skall tvingas söka socialbidrag för att kunna bo kvar i sina handikappanpassade bostäder. Motionärerna har vid budgetbehandlingen föreslagit ett särskilt bostadsstöd till funktionshindrade på 100 miljoner kronor. I avvaktan på permanenta förbättringar föreslog de också ett

Bakgrund och tidigare behandling

Frågan om bostadsstöd till funktionshindrade behandlades senast av utskottet i *betänkande 1999/2000:SoU1*. Utskottet fann då inget skäl att föreslå ett nytt anslag. Den då aktuella motionen avstyrktes. (Särskilt yttrande (m))

Bostadsutskottets yttrande

Bostadsutskottet tillstyrker i sitt yttrande lagförslaget i propositionen om villkoren för bostadsanpassningsbidrag. Med anledning av förslaget i motion So33 (m) yrkande 7 om att precisera bestämmelsen i lagen om bostadsanpassningsbidrag m.m. i ett avseende – hyresnivåns betydelse vid tillämpningen av begreppet särskilda skäl i 9 § enligt den nya lydelsen – skulle detta innebära ett avsteg från den nuvarande principen för regleringen av bidragsgivningen, anför utskottet. Bostadsutskottet finner inte att tillräckliga skäl föreligger för att förorda ett sådant avsteg, utan anser att avgörandet av vad som i det enskilda fallet är särskilda skäl även i fortsättningen bör bedömas av den beslutande kommunen med stöd av gängse praxis. Motionsyrkandet avstyrks.

Socialutskottets bedömning

Socialutskottet delar bostadsutskottets bedömning att riksdagen bör tillstyrka förslaget till lag om ändring i lagen (1992:1574) om bostadsanpassningsbidrag m.m. och avstyrka motion So33 (m) yrkande 7.

Socialutskottet, som vidhåller sin tidigare ståndpunkt, är inte berett att tillstyrka ett nytt bostadsbidrag för funktionshindrade. Motion So32 (m) yrkande 3 avstyrks därmed.

Bättre bemötande

Lika behandling, diskriminering

Propositionen

Regeringen har i 1999 års regeringsförklaring slagit fast att människor med funktionshinder skall ha goda möjligheter till delaktighet. Sverige har med några få undantag valt att införliva funktionshindrade personers rättigheter och stöd i den ordinarie lagstiftningen. Enligt regeringens mening är denna princip riktig. All lagstiftning skall se till att personer med funktionshinder inte diskrimineras utan utformas så att människor blir delaktiga i samhällslivet. Det kan emellertid finnas uppenbara risker att lagstiftningen inte riktigt räcker till, att systemen inte ger tillräcklig flexibilitet och valfrihet, att många människor med stora och komplicerade funktionshinder ändå inte får det stöd och den hjälp de behöver och att vissa områden helt faller utanför lagstiftningen. Under senare tid har därför lagstiftaren valt att skapa lagar mot dis-

kriminering av olika grupper i samhället, t.ex. lag (1999:132) om förbud mot diskriminering i arbetslivet av personer med funktionshinder och lag (1999:133) om förbud mot diskriminering i arbetslivet på grund av sexuell läggning. En särskild utredare har tillkallats (dir. 1999:49) för att göra en översyn av lagstiftningen om olaga diskriminering.

Av Bemötandeutredningens betänkande (SOU 1999:21) framgår att personer med funktionshinder många gånger utestängs från samhällslivet. De känner sig diskriminerade och beskriver ett slags samhällets utanförskap. Andra undersökningar redovisar liknande förhållanden. Handikappombudsmannen konstaterar i sin senaste rapport till regeringen att Sverige inte helt uppfyller FN:s standardregler för att tillförsäkra människor med funktionshinder delaktighet och jämlikhet. Det finns således fortfarande hinder som gör det omöjligt för människor med funktionshinder att utöva sina rättigheter och friheter och försvårar för dem att delta fullt ut i samhällsutvecklingen. Därför föreslår utredningen ett tillägg i 1 kap. 2 § regeringsformen angående funktionshindrade personers rätt till full delaktighet och jämlikhet i samhällslivet.

Regeringen har i olika sammanhang klart markerat att det allmänna skall verka för att undanröja de hinder som finns mot alla medborgares deltagande i samhällslivet på sina egna villkor. Begreppen full delaktighet och jämlikhet är en del av FN:s standardregler och utgör också ett grundläggande mål för den svenska handikappolitiken. Grundlagen innehåller emellertid inget förbud direkt riktat mot diskriminering av människor med funktionshinder. Däremot finns i regeringsformens 2 kap. ett antal rättsligt bindande regler på fri- och rättighetsområdet. Kapitlet innehåller t.ex. förbud mot särbehandling på grund av åskådning, ras och kön. Det har ansetts angeläget och naturligt att den svenska grundlagen ger klart uttryck för att negativ särbehandling på sådana grunder inte kan godtas. Sådana regler innebär också en betydande förstärkning av det rättsskydd som kan åstadkommas på annat sätt.

De invändningar som har framförts mot att i 2 kap. regeringsformen införa en ny bestämmelse om förbud mot diskriminering av funktionshindrade får, enligt regeringen, anses ha en sådan tyngd att ett starkt skydd för såväl denna som andra utsatta grupper bör ske inom ramen för programstadgandet i 1 kap. 2 § regeringsformen. Regeringen har därför i mars 2000 gett Författningsutredningen (Ju 1999:13) tilläggsdirektiv. Utredningen har särskilt i uppdrag att föreslå bl.a. hur skyddet för funktionshindrades och andra utsatta gruppers delaktighet och jämlikhet i samhället skall regleras i 1 kap. 2 § regeringsformen (dir. 2000:21). I uppgiften ingår även att bedöma om bara personer med funktionshinder skall framhållas eller om även andra grupper uttryckligen skall omnämnas i stadgandet. Författningsutredningen skall redovisa sitt arbete i denna del senast den 31 december 2000.

Motioner

I motion So490 av Gudrun Schyman m.fl. (v) yrkas att riksdagen begär att regeringen ger Diskrimineringsutredningen tilläggsdirektiv om att ta upp frågan om tillgängligheten i vid mening (yrkande 2). Motionärerna hänvisar till att regeringen tillsatt en utredare som har till uppgift att göra en översyn

av lagstiftningen om olaga diskriminering i näringsverksamhet. Utredningen kommer inte att överväga frågan om tillgänglighet för funktionshindrade i vid bemärkelse. Motionärerna anser att utredningens uppdrag skall vidgas till att även tillgängligheten i vid bemärkelse inom olika samhällssektorer och verksamheter skall utredas.

I *motion So488 av Chatrine Pålsson m.fl. (kd)* begärs ett tillkännagivande om en generell lag mot diskriminering av personer med funktionshinder (*yrkande 9*). Motionärerna anser att i allt kärvare tider med risk för att olika grupper hamnar i utsatt läge är det nödvändigt att införa lagar mot diskriminering av personer med funktionshinder. Det är ett framsteg att det nu finns förbud mot diskriminering i arbetslivet, men det behövs också en generell lagstiftning mot diskriminering. Ett likalydande yrkande framställs i *motion So44 av Ester Lindstedt-Staaf m.fl. (kd)* yrkande 2.

I *motion So42 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* begärs tillkännagivande om översyn av lagstiftningen om olaga diskriminering (*yrkande 3*). Motionärerna anser att diskrimineringslagstiftningen är förstärkt men alltför uppsplittrad och i princip enbart inriktad på arbetslivet. En person med funktionshinder kan uteslutas från en lokal eller en verksamhet inte enbart på grund av diskriminering som är förbjuden på andra grunder utan även på grund av t.ex. den fysiska miljöns utformning. Motionärerna vill belysa möjligheten att utvidga begreppet diskriminering till att omfatta diskriminering även ur denna aspekt. Den särskilda utredarens uppdrag bör vara att sammanfoga lagstiftningen till en helhet och utvidga begreppet diskriminering.

I *motion So40 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)* begärs tillkännagivande om att införa ett diskrimineringsförbud i Sveriges grundlag och att vidga diskrimineringsförbudet i Europakonventionen (*yrkande 6*). Motionärerna anser att 2 kap. regeringsformen bör utökas med förbud mot diskriminering av funktionshindrade. Med sådana tillägg skulle funktionshindrade få möjlighet att göra sin sak gällande i svensk domstol. Motionärerna menar vidare att Sverige bör arbeta för att Europarådet breddar diskrimineringsförbudet i Europakonventionen om de mänskliga fri- och rättigheterna, så att det blir ett generellt diskrimineringsförbud som innefattar människor med funktionshinder. En sådan förändring skulle, enligt motionärerna, troligen ha större betydelse än en ändring i regeringsformen då Europakonventionen har en domstol som uttolkar bestämmelserna och ger dem konkretion och slagkraft.

I *motion So41 av Thomas Julin m.fl. (mp)* yrkas att riksdagen hos regeringen begär en utredning om hur bristande tillgänglighet skall kunna föras inför domstol som en diskrimineringsfråga (*yrkande 3*). Motionärerna anför att det endast går att få bristande tillgänglighet som diskriminering prövad i domstol när det gäller arbetslivet. Kommer man inte in i en vallokal, i sin skola eller på museet är en medborgare också diskriminerad men kan inte få sitt fall prövat i domstol.

I *motion K274 av Sonja Fransson m.fl. (s, m, v, kd, c, fp, mp)* yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att utreda annan lämplig kompletterande generell lagstiftning mot diskrimi-

nering av funktionshindrade (*yrkande 2*). Motionärerna anser att ett omfattande arbete måste sättas i gång för att anpassa Sveriges lagar efter de krav som uppställs i FN:s standardregler. Om reglerna inkorporeras så att standardreglerna blir direkt tillämpliga hos svenska domstolar och myndigheter får den enskilde möjlighet att göra konventionens rättigheter gällande. En inkorporering innebär också att samhällets samtliga sektorer engageras i arbetet med att undanröja de hinder som finns för att människor med funktionsnedsättningar inte skall diskrimineras, anför det.

I *motion So39 av Sonja Fransson m.fl. (s)* begärs tillkännagivande om förändring av 2 kap. regeringsformen (*yrkande 1*). I propositionen föreslås att författningsutredningen får i uppgift att överväga på vilket sätt funktionshindrades och andra utsatta gruppers delaktighet och jämlikhet skall komma till tydligare uttryck i 1 kap. 2 § regeringsformen. Enligt motionärerna får detta tillägg ingen praktisk rättsverkan i domstol. För att den skall få större kraft bör i stället 2 kap. utökas med förbud mot diskriminering av funktionshindrade. Motionärerna yrkar vidare ett tillkännagivande om tilläggsdirektiv till utredningen om översyn av lagstiftningen om olaga diskriminering (*yrkande 2*). Kommittén bör förses med tilläggsdirektiv, som rör frågan om diskriminering till följd av brister i tillgängligheten. I stort likalydande yrkanden framställs i *motionerna So25 av Nils-Göran Holmqvist (s)* och *So405 av Helena Frisk (s)*.

I *motion So343 av Lena Sandlin och Carin Lundberg (båda s)* begärs tillkännagivande om diskriminering och hinder i tillgänglighet. Motionärerna har vid kontakter med handikapprörelsen upplevt en stor tillfredsställelse med den nya diskrimineringslagen, men också förväntningar på ytterligare stöd. Det kan inte, enligt motionärerna, vara jämlikt att en stor grupp människor uteslås från att delta genom att t.ex. kommunikationer, restauranger och myndigheter inte är tillgängliga.

I *motion So433 av Carin Lundberg och Karl Gustav Abramsson (båda s)* begärs tillkännagivande om tillgänglighet även för funktionshindrade. Motionärerna anser att en lagstiftning skulle medföra att den befintliga miljön utformades så att även funktionshindrade skulle kunna ta del av den. Det är även billigare och mer stimulerande ur samhällsekonomiskt perspektiv än att erbjuda personlig service.

Aktuellt

Regeringen har bl.a., efter förslag av socialutskottet, tillkallat en särskild utredare (dir. 1999:49) för att göra en översyn av lagstiftningen om olaga diskriminering. Utredaren skall bl.a. utreda behovet av och formerna för en reglering av ett generellt förbud mot diskriminering i näringsverksamhet av personer med funktionshinder. Uppdraget skall redovisas senast den 30 april år 2001.

Konstitutionsutskottet har anfört bl.a. följande i sin bedömning.

I motionerna So40 yrkande 6 (fp) och So39 (s) föreslås att det i kap. 2 RF införs en bestämmelse om förbud mot diskriminering av funktionshindrade. Som nämnts i det föregående har konstitutionsutskottet nyligen i annat sammanhang (bet. 1999/2000:KU11) behandlat frågor av samma slag. Utskottet har därvid ställt sig positivt till tanken att förbättra de funktionshindrades möjligheter att uppnå ökad delaktighet och jämlikhet i samhället. Ett sätt att markera betydelsen av detta är att låta frågan komma till tydligare uttryck i regeringsformen. Utskottet konstaterar att det i tilläggsdirektiv till Författningsutredningen (dir. 2000:21) anförs att det finns ett brett stöd för att i regeringsformen markera de funktionshindrades delaktighet och jämlikhet i samhället men skilda uppfattningar om hur det skall ske. Mot denna bakgrund finns det enligt direktiven anledning att se över frågan. I direktiven anförs vidare att ett starkt skydd för såväl funktionshindrade som andra utsatta grupper bör ske inom ramen för programstadgandet i 1 kap. 2 § regeringsformen. Med hänvisning till vad utskottet anfört avstyrks motionerna So40 (fp) och So39 (s) i aktuella delar.

Till yttrandet har fogats tre avvikande meningar från (m), (kd) och (kd, fp).

Socialutskottets bedömning

Utskottet vill än en gång understryka den viktiga principen att människor med funktionshinder skall ha goda möjligheter till delaktighet i samhällslivet. Handikappolitiken är ytterst en fråga om demokrati och samhället måste byggas med insikten att alla människor är lika värda, har samma grundläggande behov och skall behandlas med samma respekt, att mångfald berikar, att varje människa med sin kunskap och erfarenhet är en tillgång för samhället. Det innebär konkret bl.a. att alla skall ha lika möjligheter att bestämma över sina liv och få sina önskemål respekterade. Personer med funktionshinder skall också ha lika möjligheter att röra sig i samhället i samma sammanhang som andra. Det allmänna skall verka för att undanröja de hinder som finns mot alla medborgares deltagande i samhällslivet på sina egna villkor. All lagstiftning skall i enlighet härmed syfta till att personer med funktionshinder inte diskrimineras och utformas så att denna delaktighet kan uppnås. Sverige bör även internationellt arbeta intensivt för att förbättra de funktionshindrades situation.

Enligt socialutskottets mening finns det fortfarande hinder som gör det omöjligt för människor med funktionshinder att utöva sina rättigheter och friheter och försvårar för dem att delta fullt ut i samhällsutvecklingen. Socialutskottet ställer sig – liksom konstitutionsutskottet – positivt till tanken att förbättra de funktionshindrades möjligheter att uppnå ökad delaktighet och jämlikhet i samhället. Ett sätt att markera betydelsen av detta är att låta frågan komma till tydligare uttryck i regeringsformen. Grundlagen innehåller för närvarande inget förbud direkt riktat mot diskriminering av människor med funktionshinder. Däremot finns i regeringsformens 2 kap. ett antal rättsligt bindande regler på fri- och rättighetsområdet, t.ex. förbud mot särbehandling på grund av åskådning, ras och kön. Socialutskottet delar bedöm-

ningen att det är angeläget och naturligt att den svenska grundlagen ger klart uttryck för att negativ särbehandling på dessa grunder inte kan godtas. Sådana regler innebär också en betydande förstärkning av det rättsskydd som kan åstadkommas på annat sätt. Utskottet delar regeringens bedömning att ett stärkt skydd för funktionshindrade bör ske inom ramen för programstadgandet i 1 kap. 2 § regeringsformen. Utskottet välkomnar därför tilläggsdirektiven till Författningsutredningen. Motionerna So39 (s) yrkande 1 och So40 (fp) yrkande 6 avstyrks.

Socialutskottet gav våren 1998 regeringen till känna (betänkande 1997/98:SoU16, rskr. 1997/98:154) behovet av att utreda en reglering av ett generellt förbud mot diskriminering i näringsverksamhet av personer med funktionshinder. En särskild utredare har tillkallats för att göra en översyn av lagstiftningen om olaga diskriminering. I direktiven har nämnts bl.a. ett sådant diskrimineringsförbud som utskottet lyft fram. De hinder i tillgänglighet som funktionshindrade möter på andra områden än i näringsverksamhet är dock avsevärda. Mot bakgrund härav och med anledning av motionerna So25 (s), So39 (s) yrkande 2, So41 (mp) yrkande 3, So42 (c) yrkande 3, So44 (kd) yrkande 2, So343 (s), So405 (s), So433 (s), So488 (kd) yrkande 9, So490 (v) yrkande 2 och K274 (s, m, v, kd, c, fp, mp) yrkande 2 anser utskottet att Diskrimineringsutredningens uppdrag bör utvidgas till att avse frågan om tillgänglighet för funktionshindrade i vid bemärkelse. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Åtgärder mot domstolstrots m.m.

Propositionen

Regeringen anför att frågan om kommuner som i vissa fall trotsar lagar och domar har behandlats i olika utredningar och i riksdagen sedan slutet av 1980-talet. Det har givits olika förslag till lösningar på problemet. Det är framför allt tre utredningar som är av intresse. Dessa är betänkandena Kommunalbot (SOU 1989:64), Förtroendevaldas ansvar vid domstolstrots och lagtrots (SOU 1993:109) och departementspromemorian Kommunalt domstolstrots – ett förslag om personligt vitesansvar i mål om laglighetsprövning (Ds 1995:27). Med kommuner avses i detta sammanhang också landsting. Riksdagen har vid flera tillfällen under 1990-talet avstyrkt motioner från riksdagsledamöter om rättighetslagstiftning och domstolstrots och hänvisat till att det pågår beredning av frågorna inom Regeringskansliet. Det finns flera motioner i frågan under verksamhetsåren 1998/99 och 1999/2000.

Regeringskansliet har den 21 september 1999 uppdragit åt en utredare att biträda Justitiedepartementet med att utreda frågan om hur ett sanktionssystem bör utformas som gör det möjligt att motverka kommunalt domstolstrots (Ju 1999/4276/ADM). Utredaren skall göra avvägningar i fråga om vilka sanktioner som bör användas, vem sanktionerna skall riktas mot och hur kännbara sanktionerna bör vara, samt om det sanktionssystem som utredaren förordar bör gälla generellt, anpassas till olika sektorer eller utgöra en kombination av dessa modeller. I uppdraget ligger att utredaren bör överväga i vilken omfattning de tidigare förslag som lagts fram i betänkandet Förtro-

endevaldas ansvar vid domstolstrots och lagtrots (SOU 1993:109) och departementspromemorian Kommunalt domstolstrots – ett förslag om personligt vitesansvar i mål om laglighetsprövning (Ds 1995:27) kan läggas till grund för ett förslag till sanktionssystem. I första hand bör utredaren eftersträva att utforma sanktionssystemet så att det riktas mot juridiska personer. Utredaren bör emellertid därutöver analysera i vilka fall det skulle vara motiverat med sanktioner riktade även mot enskilda ledamöter och hur sådana sanktioner skulle utformas. Utredaren bör även försöka klarlägga i vilken mån UB:s bestämmelser kan användas för att få en dom av förvaltningsdomstol verkställd. Uppdraget skall redovisas den 1 september 2000.

Det har enligt regeringen länge funnits ett behov av att göra något åt problemet med att kommuner och landsting trotsar domar som ger en enskild rätt till en insats enligt LSS och SoL. Svårigheterna att finna en juridiskt hållfast lösning som dessutom låter sig förenas med principen om den kommunala självstyrelsen har emellertid varit betydande och gjort att problemet kvarstått år efter år till stort förfång för bl.a. funktionshindrade personer. Den generella frågan om kommunalt domstolstrots undersöks nu på nytt inom Justitiedepartementet och ett utredningsförslag i ämnet kan förväntas under hösten 2000. Regeringen anser emellertid att skadeverkningarna för enskilda på LSS- och socialtjänstområdet är så oacceptabla att åtgärder som motverkar domstolstrots måste företas redan nu.

Regeringen föreslår i propositionen ändringar i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och i socialtjänstlagen (1980:620), SoL, som bl.a. ger länsstyrelsen en uppgift att verka för att kommuner och landsting planerar för att kunna tillgodose framtida stöd-, service- och vissa biståndsbehov så att enskilda kan erbjudas de insatser de har rätt till. Regeringens avsikt är att länsstyrelsen skall få en mer aktiv roll i kommunernas och landstingens planeringsarbete. Syftet är att inskräpa vikten av att kommuner och landsting åtlyder domar som tillerkänner enskilda viss förmån eller insats inom de nu föreslagna lagområdena.

Vid domstolstrots som gäller LSS och SoL föreslår regeringen att länsstyrelsen skall kunna förelägga en kommun eller ett landsting vid vite att följa en lagakraftvunnen dom som ger en enskild rätt till en viss insats enligt respektive lag. Länsstyrelsen får en förstärkt roll i kommuners och landstings planeringsarbete, och det faller sig då naturligt att också lägga rätten att meddela vitesförelägganden på länsstyrelsen. Länsstyrelsen får i sin kommunisering med kommuner och landsting inför ett vitesföreläggande ta ställning till om det finns något godtagbart skäl i viteshänseende till att avvakta något med att uppfylla ett lagakraftvunnet domstolsavgörande. Ett sådant skäl kan t.ex. vara att kommunen i ett fall då kommunen ålagts att ordna en särskilt anpassad bostad åt en person enligt LSS vid den tid då avgörandet vinner laga kraft håller på att uppföra bostäder med särskild service för vuxna eller andra särskilt anpassade bostäder för vuxna och bostäderna kommer att bli färdiga inom en kortare tid. Ett motsvarande resonemang kan appliceras på t.ex. särskilt boende för service och omvårdnad för äldre eller bostad med särskild service för funktionshindrade enligt SoL. Enligt 73 § SoL och 27 § LSS gäller domar och beslut enligt SoL och LSS omedelbart. Så skall det

vara i fortsättningen också. Anledningen till att regeringen föreslår att vitesförelägganden skall kunna ske endast av domar som har vunnit laga kraft är att regeringen vill undvika ett onödigt processförande.

Regeringen har efter Lagrådets hörande gjort ett förtydligande i lagtexterna som klargör att de föreslagna nya reglerna inte får tillämpas om verkställighet av en lagakraftvunnen dom om vissa insatser enligt LSS och socialtjänstlagen redan har sökts enligt utsökningsbalken (1981:774). Vidare tilläggs att ett meddelat vitesföreläggande förfaller om verkställighet söks enligt utsökningsbalken.

Närmare bestämmelser om viten finns i lagen (1985:206) om viten. Frågor om utdömande av viten prövas av länsrätt på ansökan av länsstyrelsen. Länsrättens avgörande får överklagas hos kammarrätten enligt 33 § förvaltningsprocesslagen (1971:291). Regeringen anser att det finns skäl att införa besvärsmöjlighet för den enskilde i dessa s.k. domstolstrotsituationer bara i de fall då länsstyrelsen avslår en begäran om vitesföreläggande enligt 68 a § SoL eller 26 a § LSS. Regeringen föreslår bestämmelser om denna besvärsmöjlighet i 74 § SoL respektive 27 § LSS.

Regeringen anför vidare att Socialstyrelsen och länsstyrelserna fr.o.m. budgetåret 1999 har tillförts extra medel för att förstärka och intensifiera tillsynen av vården av äldre och funktionshindrade personer. En del av dessa resurser bör kunna användas för att ge länsstyrelserna en mer aktiv roll när det gäller att förebygga och förhindra domstolstrots. Enligt regeringens mening behövs också ett ytterligare resurstillskott för att tillgodose den kompetens som behövs i arbetet att verka för att kommuner och landsting gör en god planering för framtida stöd-, service- och biståndsinsatser. Regeringen anser därför att ytterligare 2 miljoner kronor bör anslås för utbildningsinsatser under år 2001. Regeringen avser att följa utvecklingen.

Motioner

I motion So32 av Chris Heister m.fl. (m) yrkas att riksdagen avslår förslaget om en vitesmöjlighet för länsstyrelsen samt hos regeringen begär förslag om ekonomisk kompensation till den enskilde i enlighet med vad som anförts i motionen (*yrkande 7*). Motionärerna anför att det viktiga är att individen får sin rätt. Då är det inte tillräckligt att länsstyrelsen ges en vitesmöjlighet. Mot den bakgrunden avvisas förslaget om att en vitesmöjlighet skall kopplas till domstols beslut enligt socialtjänstlagen och LSS. Enligt motionärerna bör regeringen återkomma till riksdagen med förslag som ger den enskilde individen möjlighet att få kompensation från kommunen motsvarande kostnaden för att betala någon annan – t.ex. en privat utförare – som kan tillgodose de aktuella behoven.

I motion So316 av Cristina Husmark Pehrsson (m) begärs tillkännagivande om två huvudmän, splittrad kompetens och bristande helhetssyn samt om att återgå till en huvudman för att maximera insatserna för de funktionshindrade (*yrkandena 1 och 2*). Motionären anför att efter det att dom fallit förekommer det att huvudmännen dröjer med att verkställa de domar enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och socialtjänstlagen (SoL)

som länsrätt, kammarrätt eller Regeringsrätten beslutat om. Det föreligger stora oklarheter och särskilt som flera aktörer är inblandade.

1999/2000:SoU14

I *motion So44 av Ester Lindstedt-Staaf m.fl. (kd)* yrkas att riksdagen avslår propositionens förslag om sanktioner vid domstolstrots (*yrkande 1*). Motionärerna anför att Lagrådet ansett regeringens förslag otillräckligt analyserade och avstyrkt dessa. Motionärerna såg gärna att domstolstrots beträffande icke verkställd men beslutad insats snarast kunde regleras i lag, men att en dålig lag inte är att föredra.

Konstitutionsutskottets yttrande

Konstitutionsutskottet har anfört bl.a. följande i sin bedömning.

Principiellt står mot varandra å ena sidan den enskildes rättigheter enligt socialtjänstlagen (1980:620) – SoL – samt stöd och service enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och å andra sidan den kommunala självstyrelsen. SoL och LSS är exempel på rättighetslagstiftning enligt vilken vissa åtgärder skall vidtas gentemot en person som uppfyller lagstiftningens kriterier. Mot dessa står den kommunala självstyrelsen och den därur härledda uppfattningen att kommuner och landsting inte bara kan ses som verkställare av beslut inom områden där staten bestämmer villkoren. Av det sistnämnda följer bl.a. att de kommunala myndigheterna måste få rimligt rådrum för planering av och verkställande av de åtgärder som den enskilde har rätt till. En grundläggande förutsättning för att detta skall kunna åstadkommas är att tillräckligt med medel finns tillgängligt. Detta är inte alltid fallet, eftersom staten inte fullt ut ersätter kommuner och landsting för de kostnader som uppstår som en följd av åtagandet att implementera den här aktuella lagstiftningen, vilket bl.a. Svenska Kommunförbundet framhållit i sitt remissyttrande över det betänkande som ligger till grund för propositionen.

Utskottet anser i likhet med de båda kommunförbunden att de problem med domstolstrots som redovisats av Socialstyrelsen är allvarliga och att åtgärder mot domstolstrots därför är motiverade. Dessa åtgärder bör enligt utskottets mening vara så utformade att de är effektiva i sina verkningar samtidigt som de på ett rimligt sätt respekterar kommunernas självbestämmande.

I denna del finner utskottet att de föreslagna åtgärderna med vitesföreläggande m.m. utgör ett ingrepp i den kommunala självstyrelsen men att detta ingrepp ändå måste accepteras. I denna bedömning spelar frågan om hänsynstagande till bestämmelsen i 1:1 RF att den offentliga makten utövas under lagarna en viktig roll. Underlåtande att ingripa mot domstolstrots kan undergräva respekten för rättsordningen och på sikt äventyra den kommunala självstyrelsens ställning.

Utskottet konstaterar att det pågår ett utredningsarbete inom Justitiedepartementet syftande till att göra en totalbedömning av frågan om domstolstrots, ett uppdrag som skall vara avslutat inom mindre än ett halvt år. Enligt utskottets mening hade det varit bättre, om denna utredning fått ligga till grund för en samlad lagstiftning mot domstolstrots. Utskottet kan dock acceptera regeringens argument att tidsfaktorn är viktig och att det är försvarligt att de här aktuella områdena särbehandlas på det sätt som skett i propositionen. Utskottet vill dock framhålla vikten av att de nu föreslagna åtgärderna mot dom-

stolströts inom SoL:s och LSS områden blir föremål för förnyad prövning då den fullständiga utredningen föreligger.

1999/2000:SoU14

Mot denna bakgrund motsätter sig utskottet inte att de föreslagna bestämmelserna införs. Enligt utskottet har regeringen vidtagit rimliga och adekvata förändringar i förslaget på grund av den kritik som Lagrådet framförde med anledning av lagrådsremissen.

Mot bakgrund av vad utskottet här anfört avstyrks motionerna So32 yrkande 7 (m) och So44 yrkande 1 (kd), som båda yrkar avslag på propositionen.

Till yttrandet har fogats tre avvikande meningar (m), (kd) och (kd, fp).

Lagutskottets yttrande

Lagutskottet har anfört bl.a. följande i sin bedömning.

I likhet med Lagrådet vill lagutskottet erinra om att den vanligaste vägen för att framtvinga verkställighet av en lagakraftäggande dom är att ansöka om verkställighet av domen hos kronofogdemyndighet enligt UB. Med verkställighet avses ett tvångsmässigt genomförande av en förpliktelse. Verktällighet som avser betalningsskyldighet sker genom utmätning. Också verkställighet av annan förpliktelse kan ske med stöd av UB. I ett rättsfall från år 1993 fann Högsta domstolen att det inte fanns några principiella hinder mot att använda detta förfarande för verkställighet av en förvaltningsdomstols dom (NJA 1993 s. 99). Omständigheterna i målet var följande. I en dom från länsrätten hade slagits fast att en psykiskt utvecklingsstörd person hade rätt till sådan särskild omsorg som anges i 4 § första stycket lagen (1985:568) om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m.m. (den s.k. omsorgslagen) i form av boende i gruppbostad för vuxna. I länsrättens dom hade emellertid inte närmare preciserats när eller var denna särskilda omsorg skulle tillhandahållas. Högsta domstolens majoritet fann att domen därför inte kunde innefatta någon förpliktelse i den mening ordet har i UB och att domen därför inte kunde verkställas. Två ledamöter var skiljaktiga beträffande motiveringen och ansåg att det inte var fråga om en förpliktelse som rör egendom utan en förpliktelse som direkt avser den omsorgsberättigades person. UB var därför, enligt minoriteten, inte tillämplig på länsrättens dom. Vilka slutsatser som kan dras av rättsfallet är inte helt klart och avgörandet har varit föremål för diskussioner i den juridiska litteraturen (se T. Gregow, Utsökningsrätt, 3:e uppl., s. 63).

Av vad som tidigare redovisats framgår emellertid att det för närvarande pågår arbete inom Justitiedepartementet med att utreda frågan om hur ett sanktionssystem bör utformas som gör det möjligt att motverka kommunalt domstolströts. Det uppdrag Regeringskansliet har gett en utredare innebär att utredaren skall göra avvägningar i fråga om vilka sanktioner som bör användas, vem sanktionen skall riktas mot och hur kännbara sanktionerna bör vara samt om det sanktionssystem som utredaren förordar bör gälla generellt, anpassas till olika sektorer eller utgöra en kombination av dessa modeller. I uppdraget ligger att utredaren bör överväga i vilken omfattning tidigare förslag som lagts fram kan läggas till grund för ett förslag till sanktionssystem. I första hand bör utredaren emellertid därutöver analysera i vilka fall det skulle vara motiverat med sanktioner riktade även mot enskilda ledamöter och hur sådana sanktioner skulle utformas. Utredaren bör även, enligt vad som framgår av uppdraget, försöka klarlägga i vilken mån UB:s bestämmel-

ser kan användas för att få en dom av förvaltningsdomstol verkställd. Uppdraget skall redovisas den 1 september 2000.

1999/2000:SoU14

Vad som anförts i motionerna utgör, enligt utskottets mening, inte skäl mot att förslaget nu genomförs. Inte heller den omständigheten att utredningsarbete pågår bör fördröja lagstiftning. De av regeringen föreslagna åtgärderna, är, enligt lagutskottets mening, att se som ett första och välkommet steg mot att på det viktiga LSS- och socialtjänstområdet komma till rätta med vissa av de problem som ryms inom begreppet domstolstrots. Lagutskottet förutsätter att regeringen inom ramen för det pågående arbetet med att finna förslag till mer heltäckande lösningar mot s.k. domstolstrots kan ta vara på de erfarenheter som under hand uppkommer vid tillämpningen av de nya bestämmelserna i SoL och LSS.

Med det anförda förordar lagutskottet att socialutskottet tillstyrker bifall till propositionen i förevarande delar och avstyrker bifall till motionerna So32 yrkande 7 och So44 yrkande 1.

Till yttrandet har fogats en avvikande mening (m, kd).

Socialutskottets bedömning

Utskottet konstaterar att det länge funnits ett behov av att göra något åt problemet med att kommuner och landsting trotsar domar som ger en enskild person rätt till en insats enligt LSS och SoL. De tre utredningar som de senaste åren berört frågan har dock inte lett till någon lagstiftning som motverkar detta trots. Det pågående utredningsarbetet inom Justitiedepartementet, som syftar till att göra en totalbedömning av frågan om domstolstrots, skall vara avslutat under hösten 2000. Socialutskottet delar konstitutionsutskottets bedömning att det hade varit att föredra om denna utredning fått ligga till grund för en samlad lagstiftning mot domstolstrots. Att avvakta resultatet av utredningen skulle dock med säkerhet försena en angelägen lagstiftning på området ytterligare ett par år. Skadeverkningarna för enskilda funktionshindrade på LSS- och socialtjänstområdet är också så oacceptabla att åtgärder som motverkar domstolstrots bör företas redan nu. I likhet med både konstitutionsutskottet och lagutskottet accepterar socialutskottet tidsfaktorn och det försvarliga i att den nu föreslagna lagstiftningen föregår en generell lagstiftning rörande domstolstrots. Socialutskottet delar lagutskottets syn på den föreslagna lagstiftningen som ett första och välkommet steg mot att på det viktiga LSS- och socialtjänstområdet komma till rätta med vissa av de problem som ryms inom begreppet domstolstrots. Utskottet vill på samma sätt som konstitutionsutskottet dock markera vikten av att de nu föreslagna åtgärderna mot domstolstrots blir föremål för förnyad prövning då den fullständiga utredningen föreligger. De erfarenheter som efterhand kommer att vinnas av den nu föreslagna lagstiftningen bör därvid tas till vara. Utskottet tillstyrker således regeringens förslag om ändring i socialtjänstlagen (1980:620) och i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade. Motionerna So32 (m) yrkande 7, So44 (kd) yrkande 1 och So316 (m) yrkandena 1 och 2 avstyrks.

Propositionen

En av insatserna i LSS är rådgivning och annat personligt stöd (råd och stöd). Råd och stöd fanns som särskild omsorg för personer med utvecklingsstörning redan enligt 1985 års omsorgslag. Motivet till att insatsen råd och stöd fördes in i LSS var att personer med funktionshinder och deras anhöriga har en så utsatt situation att deras tillgång till kompletterande särskilt expertstöd borde lagregleras (prop. 1992/93:159). De skall därigenom tillförsäkras kvalificerade insatser från flera kompetensområden för att underlätta det dagliga livet. Det rör sig om insatser av rådgivande och stödjande karaktär, där medicinska, psykologiska, sociala och pedagogiska aspekter av funktionshindret beaktas. Insatserna skall ses som komplement till och inte som ersättning för t.ex. habilitering, rehabilitering och socialtjänst.

Landstingen ansvarar för insatsen och får årligen ett statsbidrag på 200 miljoner kronor som kompensation för de merkostnader som de beräknas få genom att LSS ger en större grupp (den s.k. personkrets 3) rätt till råd och stöd jämfört med den tidigare omsorgslagen.

Som en del i handikappreformen kompletterades hälso- och sjukvårdslagen (1982:763, HSL) samtidigt med två nya paragrafer (3 b § och 18 b §) som förtydligar sjukvårdshuvudmännens ansvar för bl.a. habilitering, rehabilitering och hjälpmedelsförsörjning.

Regeringen anför att alltsedan LSS infördes har det pågått diskussioner med anledning av vissa oklarheter i begreppet råd och stöd. Den stora frågan har varit om behandlingsinsatser skall ingå eller ej. Motivet för att införa LSS var att personer med omfattande funktionshinder och deras anhöriga har en så utsatt situation. Syftet med lagen är att dessa skall kunna tillförsäkras ett kvalificerat stöd var de än bor. Socialstyrelsens kartläggning från april 1999 visar att landstingen gör olika bedömningar om vad som kan och inte kan ingå i råd och stöd. Socialstyrelsens uppföljning av statsbidraget till råd och stöd visar också att större delen av bidraget gått till habiliteringsverksamhet. Det innebär att även personer utanför LSS personkrets kan ha fått del av stödet, vilket inte varit avsikten. Enligt regeringens bedömning bör ett förtydligande göras vad gäller bl.a. syftet med råd och stöd, förutsättningar för att erhålla insatsen och på vilket sätt insatsen kan vara ett komplement till åtgärder som ges enligt annan lagstiftning. Regeringen avser därför att tillkalla en särskild utredare för detta ändamål.

Motioner

I motion So40 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) yrkas att riksdagen beslutar om en sådan ändring av lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade som i motionen anförts om ett förtydligande om avsikten med insatsen råd och stöd enligt LSS (yrkande 9). Motionärerna anför att i ett par domar från Regeringsrätten konstateras att habiliterande och rehabiliterande insatser inte kan beviljas som råd och stöd enligt LSS. Detta innebär, enligt motionärerna, att råd och stöd enligt LSS saknar innehåll, vilket strider mot lagens förarbeten. Det är angeläget att det görs ett klargörande av riksdagens

avsikt med insatsen råd och stöd enligt LSS genom ett förtydligande av lagtexten. Ett likalydande yrkande framförs i *motion So321 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) yrkande 4*.

Utskottets bedömning

Utskottet konstaterar att regeringen avser att tillkalla en särskild utredare för att föreslå ett förtydligande av vad som avses med insatsen råd och stöd enligt LSS. Motionerna So40 (fp) yrkande 9 och So321 (fp) yrkande 4 är i huvudsak tillgodosedda och avstyrks.

Ökad kompetens om bemötande m.m.

Propositionen

Enligt regeringens bedömning bör ett nationellt program med en klar förankring i de handikappolitiska principerna ligga till grund för kompetensutvecklingsinsatserna på lokal och regional nivå. Statens institut för särskilt utbildningsstöd (Sisus) bör utarbeta och ha ansvar för programmet på central nivå. Till programmet bör det knytas ett råd med företrädare för berörda intressenter. Sisus bör i samråd med Statens kvalitets- och kompetensråd och andra intressenter ta fram ett utbildningsunderlag för statsförvaltningen i handikappolitiska frågor. Enligt regeringen bör särskilda medel avsättas för en flerårig satsning på kompetensutveckling för personal inom olika samhällsområden kring frågor som rör bemötande av personer med funktionshinder. Regeringen beräknar att 1,5 miljoner kronor behöver avsättas för år 2000 och lika mycket för år 2001 för att förstärka Sisus anslag med anledning av uppgifterna i samband med det nationella kompetensutvecklingsprogrammet. Utöver detta anser regeringen att Sisus bör få disponera 9 miljoner kronor per år fr.o.m. år 2001 t.o.m. år 2003 för att stödja olika modellprojekt för kompetensutveckling.

Motioner

I *motion So490 av Gudrun Schyman m.fl. (v)* begärs tillkännagivande om ett nationellt kompetensutvecklingsprogram (*yrkande 1 delvis*). Motionärerna anför att människor med funktionshinder skall kunna ingå i samhällsgemenskapen med samma rättigheter och möjligheter som människor som inte är funktionshindrade. Den grundläggande tanken är att alla människor är jämlika och har rätt till sina liv, sin personlighet och till integritet. Motionärerna anser att ett nationellt kompetensutvecklingsprogram behövs för att sprida kunskap om de handikappolitiska målen och om funktionshindrades livsvillkor.

I *motion So488 av Chatrine Pålsson (kd)* begärs tillkännagivande om bättre samverkan mellan försäkringskassan och handikapporganisationer (*yrkande 7*). Kunskapen om olika funktionshinder är enligt motionärerna, särskilt viktig hos försäkringskassans personal. Ett bättre samarbete måste byggas upp med handikapporganisationerna för att också ta till vara deras kunskaper

och erfarenheter. Det gäller för såväl yrkesutbildning som omskolning, anpassning och rehabilitering. Bemötandet av de anhöriga är en annan viktig del.

I *motion So393 av Kenneth Lantz (kd)* begärs tillkännagivande om funktionshindre i informationssamhället. Enligt motionären känner många personer med funktionsnedsättningar och deras närstående inte till och tillgodosgör sig inte information om vilka rättigheter de har till olika insatser av vård, omsorg och service. Samordning och information om var och hur man får en komplett bild av vad samhällets stödfunktion omfattar är nödvändigt. Samarbetet mellan huvudmännen måste bli bättre.

I *motion So321 av Lars Lejonborg m.fl. (fp)* begärs ett tillkännagivande om att den personal som ansvarar för ärenden rörande funktionshindre får en adekvat utbildning som krävs för ett bra bemötande av den funktionshindrades behov (*yrkande 16*). Motionärerna anför att när det gäller attityder till människor med funktionshinder finns tyvärr fortfarande stora brister, inte minst gäller detta tjänstemän och handläggare som har direkt kontakt med funktionshindre och deras anhöriga. Motionärerna anser detta oacceptabelt.

I *motion So41 av Thomas Julin m.fl. (mp)* begärs tillkännagivande om personalförsörjning och kompetensutveckling (*yrkande 13*). Enligt motionärerna måste samhället under den kommande tioårsperioden fokusera på kompetensutveckling och personalförsörjning för dem som arbetar med dementa eftersom antalet äldre ökar i rask takt.

Utskottets bedömning

Utskottet delar motionärernas uppfattning att kompetens och kunskap rörande bemötande av funktionshindre och ideologin bakom de handikappolitiska målen är viktigt på alla samhällsnivåer och bör ständigt hållas levande. Enligt utskottets mening är det angeläget att funktionshindre personers egen kunskap och erfarenhet i så stor utsträckning som möjligt tas till vara i dessa sammanhang. Utskottet ser positivt på regeringens förslag på området. Förslaget kommer, enligt utskottet, att utgöra en utgångspunkt för huvudmännens egna insatser att ge ökad kunskap om området och om de grundläggande värderingar som präglar samhällets stöd till personer med funktionshinder. Mot bakgrund av den stora ökningen av antalet äldre vill utskottet särskilt lyfta fram behovet av kompetens hos de personer som på olika sätt arbetar med t.ex. dementa. Utskottet vill även peka på vikten av en väl fungerande personalförsörjning på detta område. Enligt utskottets mening är motionerna So41 (mp) yrkande 13, So321 (fp) yrkande 16, So393 (kd), So488 (kd) yrkande 7, So490 (v) yrkande 1 delvis i allt väsentligt tillgodosedda med det anförda.

Propositionen

Regeringen anför att Bemötandeutredningen har visat på en rad områden där forskningen om handikapp behöver utvecklas och stimuleras. Några viktiga uppgifter under den närmaste femårsperioden är enligt utredningen:

att studera hur sociala faktorer och funktionshindrade personers livsvillkor och ställning i samhället påverkar deras möjligheter till delaktighet och jämlikhet,

att klargöra vad som kännetecknar diskriminering av funktionshindrade och studera omfattningen av sådan diskriminering. Detta innefattar också forskning om samspelet mellan människor, där den ena parten är beroende av andra på grund av funktionshinder,

att ta fram kunskap om vilka särskilda krav som ställs på undervisning av elever i behov av särskilt stöd,

att anlägga ett genderperspektiv genom att studera särskilda problem för funktionshindrade kvinnor respektive män,

att ta fram kunskap om hur olika invandrargrupper syn på funktionshinder kan och bör påverka utformningen av de svenska insatserna på handikappområdet.

Socialvetenskapliga forskningsrådet (SFR) har ansvar för att samordna handikappforskningen. Med hänsyn till det breda spektrum av forskningsönskemål som riktas mot handikappforskningen är det, enligt regeringens mening, dock nödvändigt att diskutera den långsiktiga inriktningen av handikappforskningen. SFR har nyligen på eget initiativ påbörjat en utvärdering av forskningen om handikapp. Därmed kommer det att finnas en bas för den typ av långsiktiga avvägningar och satsningar inom området som, enligt regeringens uppfattning, bör åvila SFR att samordna så att alla berörda forskningsfinansiärer kan ta sitt ansvar för forskningen i handikappfrågor inom sina områden.

I den proposition om ny organisation för forskningsfinansiering som regeringen lagt fram i mars 2000 (prop. 1999/2000:81 Forskning för framtiden – en ny organisation för forskningsfinansiering) föreslås att SFR avvecklas och dess ansvarsområden övertas av ett nytt forskningsråd för sociala frågor och arbetsliv. Det innebär att den nya myndigheten även övertar ansvaret att samordna handikappforskningen.

Regeringen anför vidare att den långsiktiga utformningen och utvecklingen av handikappforskningen bör läggas fast i ett nationellt forskningsprogram som utarbetas av SFR (det föreslagna nya forskningsrådet för sociala frågor och arbetsliv som övertar SFR:s ansvarsområden). Det bör framgå av programmet vad som kan göras för att rekrytera fler forskare, bland dem personer med funktionshinder, och hur funktionshindrade personers erfarenheter och konkreta frågor som uppkommer i olika verksamheter på handikappområdet skall kunna formuleras som forskningsbara och vetenskapligt intres-

santa frågor. SFR (det nya forskningsrådet för sociala frågor och arbetsliv) bör även överväga hur information om handikappforskningen skall finansieras och föras ut samt finna former för att ge företrädare för forskarna, handikapprörelsen och representanter för olika samhällssektorer tillfälle att utbyta erfarenheter. SFR (det nya forskningsrådet för sociala frågor och arbetsliv) bör regelbundet redovisa utvecklingen av handikappforskningen för regeringen.

Regeringen har i budgetpropositionen för år 2000 uttalat att handikappforskningen är ett prioriterat område. Det är angeläget att området successivt tillförs resurser för en förstärkning. Regeringen anser att den socialvetenskapligt inriktade handikappforskningen bör tillföras 5 miljoner kronor år 2001 och 2 miljoner kronor år 2002.

Regeringen kommer, bl.a. mot bakgrund av resultatet av utvärderings- och programarbetet på området, att lämna förslag till resursfördelning i den forskningspolitiska proposition som avses överlämnas till riksdagen under år 2000 och i budgetpropositionen för år 2001.

Motioner

I motion So32 av Chris Heister m.fl. (m) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om den nationella handlingsplanen för handikappolitiken (*yrkande 1, delvis*). Motionärerna anser att det är anmärkningsvärt att propositionen saknar förslag till långsiktiga forskningsinsatser för att belysa värdet av de föreslagna åtgärderna för den enskilde individen så att resurserna kan användas på bästa sätt.

I motion So37 av Karl-Göran Biörsmark m.fl. (fp, s, m, v, kd, c, mp) begärs tillkännagivande om att i den i höst aviserade forskningspolitiska propositionen beakta Centrum för handikappvetenskaps behov av att särskilda medel utgår för att trygga grundfinansieringen och garantera att utbyggnad kan ske enligt planerna. Motionärerna anför att regeringen i propositionen inte uppmärksammat den omfattande verksamhet inom handikappområdet som bedrivs vid universiteten i Linköping och Örebro, Centrum för handikappvetenskap. Där finns redan en påbörjad verksamhet som fortfarande står under uppbyggnad och ännu inte fått sin finansiering tryggad.

I motion So44 av Ester Lindstedt-Staaf m.fl. (kd) begärs tillkännagivande om stöd för finansiering och uppbyggnad av Centrum för handikappvetenskap (*yrkande 9*). Motionärerna anför att Centrum för handikappvetenskap i Linköping och Örebro är ett tvärvetenskapligt samarbete mellan två universitet, unikt även internationellt. Regeringen bör i budgeten 2001 beakta behovet av särskilda medel för grundfinansiering och uppbyggnad av centret.

I motion So46 av tredje vice talman Rose-Marie Frebran och Johan Pehrsson (kd, fp) begärs tillkännagivande om att Centrum för handikappvetenskap vid universiteten i Linköping och Örebro uppmärksammas som resurser för handikappforskningen (*yrkande 1*). Motionärerna anför att forskningsutbildning i handikappvetenskap inte finns på något annat centrum i Sverige. En satsning på detta centrum ger en förstärkning av en forskarutbildning som

redan är unik i Europa. Stödet till Centrum för handikappvetenskap kan inte anstå tills den nya forskningsorganisationen med ett nytt forskningsråd fungerar fullt ut. Vidare yrkar motionärerna ett tillkännagivande om att medel till grundfinansiering av Centrum för handikappvetenskap anvisas så att uppbyggnad enligt planerna kan ske (*yrkande 2*). Enligt motionärerna bör regeringen anslå resurser till Centrum för handikappvetenskap i samband med den aviserade forskningspropositionen och i budgetpropositionen för år 2001.

I *motion So27 av Maud Björnemalm m.fl. (s)* yrkas tillkännagivande om Centrum för handikappvetenskap (*yrkande 1*). Motionärerna anför att vid Centrum för handikappvetenskap vid Örebro och Linköpings universitet bedrivs och planeras handikappforskning med både naturvetenskapliga, tekniska, medicinska och kulturvetenskapliga perspektiv. Enligt motionärerna bör regeringen inför kommande forskningsproposition överväga både former för och resursbehov inom handikappforskningen och skapa förutsättningar för utveckling av Centrum för handikappvetenskap. Motionärerna begär vidare ett tillkännagivande om att Sverige i samband med det svenska ordförandeskapet 2001 bör medverka till att den europeiska handikappforskningen stärks (*yrkande 2*). Enligt motionärerna bör Sverige och Centrum för handikappvetenskap ges en central roll i detta arbete.

Utbildningsutskottets yttrande

Utbildningsutskottet har under rubriken högre utbildning och forskning anfört följande.

Utskottet instämmer med motionärerna att det hade varit befogat att i propositionen nämna den satsning på handikappforskning som inletts i samverkan mellan universiteten i Linköping och Örebro genom Centrum för handikappvetenskap.

Universitet och högskolor har haft i uppdrag att utarbeta forskningsstrategier som underlag för beredningen av nästa forskningspolitiska proposition hösten 2000 och budgetpropositionen för år 2001. Ett sådant underlag rörande handikappvetenskap som gemensam forsknings- och utbildningsprofilering har avlämnats av Linköpings och Örebro universitet i form av en gemensam skrivelse den 15 december 1999 med bilagd promemoria.

Utskottet anser att regeringens beredning av universitetens och högskolornas forskningsstrategier bör avvaktas och att ställning till fördelningen av forskningsresurser bör tas samlat i samband med forsknings- och budgetpropositionerna.

Socialutskottet bör alltså enligt utbildningsutskottets mening avstyrka motionsyrkandena om Centrum för handikappvetenskap.

Till yttrandet har i denna del en avvikande mening (v, kd, c, fp) fogats.

Socialutskottets bedömning

Enligt utskottets mening är handikappforskning ett viktigt område som på olika sätt bör stödjas och uppmuntras. Utskottet ser positivt på regeringens bedömning att den socialvetenskapligt inriktade handikappforskningen bör tillföras ytterligare resurser de närmaste åren. Utskottet tar dock inte ställning

till hur dessa medel bör fördelas och var sådan forskning lämpligen bör bedrivas. Socialutskottet delar utbildningsutskottets bedömning att ett samlat ställningstagande till fördelningen av forskningsresurser bör tas i samband med forsknings- och budgetpropositionerna. Motionerna So27 (s), So32 (m) yrkande 1 delvis, So37 (fp, s, m, v, kd, c, mp), So44 (kd) yrkande 9 och So46 (kd, fp) avstyrks.

Brukarstöd

Propositionen

Regeringen anför i propositionen att en försöksverksamhet med personligt stöd till brukare med funktionshinder bör inledas i handikapporganisationernas regi. Olika metoder för hur ett sådant stöd kan utformas, organiseras, administreras och finansieras bör prövas.

I samband med 1995 års psykiatireform genomfördes försöksverksamhet med s.k. personligt ombud. Centrala uppgifter för ombuden har varit att företräda och bistå den enskilde i kontakterna med vård- och omsorgsgivare och att samordna insatserna. Ombuden har också arbetat med frågor som berört sociala relationer, boende, arbete eller daglig verksamhet. Socialstyrelsen har i sin uppföljning av reformen konstaterat att försöksverksamheten fallit väl ut och rekommenderar att verksamheten utvidgas till att gälla hela landet. Mot denna bakgrund anser regeringen att verksamheten skall permanentas och göras landsomfattande. I budgetpropositionen för år 2000 har regeringen avsatt medel fr.o.m. den 1 juli 2000 för att utveckla verksamheten med personligt ombud för psykiskt funktionshindrade personer. Regeringen anvisade 45 miljoner kronor för år 2000 och därefter 90 miljoner kronor årligen. Regeringen skulle återkomma i frågan. Socialutskottet tillstyrkte förslaget. Riksdagen följde utskottet, rskr. 1999/2000:93.

Enligt regeringens uppfattning är utredarens förslag om personligt stöd till brukare med funktionshinder och till brukarstödscenter intressant, eftersom det bygger på handikapporganisationernas egen aktiva medverkan. Organisationernas oberoende ställning i förhållande till huvudmännen bör därvid vara en tillgång i sammanhanget liksom de möjligheter till samarbete organisationerna emellan som förslaget ger utrymme för. Regeringen finner därför att övervägande skäl talar för att brukarstöd till personer med funktionshinder bör prövas i en försöksverksamhet. Handikapporganisationerna själva bör komma överens om hur organisationen och lokaliseringen av brukarstödet bör se ut och vem som skall vara ansvarig för verksamheten.

Motion

I motion So33 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m) begärs tillkännagivande om behovet av personliga ombud för psykiskt funktionshindrade (yrkande 6). Motionären anför att ett hjälpmedel kan vara att få ett personligt ombud. Detta gäller inte minst de psykiskt funktionshindrade. Många psykiskt funktionshindrade har komplexa behov. Det är inte ovanligt att alla de tre huvudmännen – stat, kommun och landsting – är inblandade. Det personliga ombu-

det skall ha en självständig roll och den funktionshindrade som sin uppdragsgivare. Det personliga ombudet skall samordna den enskildes behov och önskemål och inte vara ett serviceorgan åt huvudmännen. Regeringen bör enligt motionären återkomma med förslag som gör det möjligt att få personligt ombud i enlighet med vad som ovan anförts.

Utskottets bedömning

Utskottet konstaterar att regeringen avser att permanenta försöksverksamheten med personliga ombud för psykiskt funktionshindrade och göra verksamheten landsomfattande. Regeringen har också avsatt medel för att utveckla verksamheten. Utskottet har erfarit att regeringen inom kort kommer att ge Socialstyrelsen i uppdrag att fr.o.m. den 1 juli samordna en nationell uppbyggnad och utveckling av verksamhet med personliga ombud till psykiskt funktionshindrade personer. Arbetet skall enligt uppgift samordnas inom ramen för en beredningsgrupp som Socialstyrelsen tillkallar med representanter från länsstyrelserna, Svenska Kommunförbundet, Landstingsförbundet, Arbetsmarknadsverket och Riksförsäkringsverket samt brukarorganisationerna. Socialstyrelsen kommer enligt uppgift att få i uppdrag att utvärdera hur verksamheten utvecklas samt vilka effekter den får för psykiskt funktionshindrade. En första delrapport skall enligt uppgift lämnas strax före kommande årsskifte. Mot bakgrund av det anförda får motionsyrkandet So33 (m) yrkande 6 anses åtminstone delvis tillgodosett.

Kultur och media

Propositionen

Regeringen anför i propositionen att statens insatser för ökad tillgänglighet till kultursektorn för funktionshindrade personer bör förstärkas. Inriktningen bör vara den som regeringen förordade i propositionen om kulturpolitik (prop. 1996/97:3). Målet bör vara att verka för allas möjlighet till kulturupplevelser och eget skapande. Statens kulturråd bör därför få disponera ytterligare medel för genomförande och utvidgning av handlingsprogrammet för ökad tillgänglighet. Vidare bör Talboks- och punktskriftsbiblioteket samt Stiftelsen för lättläst nyhetsinformation och litteratur (LL-stiftelsen – Centrum för lättläst) vardera få disponera ytterligare medel för genomförande av projekt som syftar till att göra litteratur tillgänglig för funktionshindrade.

Motioner

I *motion So32 av Chris Heister m.fl. (m)* begärs tillkännagivande om TV-textning för synskadade (*yrkande 11*). Motionärerna pekar på att synskadade har behov av att få texterna i TV tillgängliga, s.k. "talande textremsa", för att inte utestängas från information och kulturella upplevelser.

I *motion So33 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m)* begärs tillkännagivande om stöd till Club Braille (*yrkande 8*). Motionären anför att riksdagen förra riksdagsåret uppdragit åt regeringen att finna former för en finansiering av

denna bokklubb för synskadade och blinda. Vidare yrkas tillkännagivande om SVT och försökssändningar med hörbar textremsa (*yrkande 9*). Motionären anför att SVT under många år haft i uppdrag att göra sina program tillgängliga även för synskadade. SVT kan för att pröva tekniken redan nu påbörja försökssändningar med hörbar textremsa i vissa delar av Sverige.

I motion So44 av Ester Lindstedt-Staaf m.fl. (kd) begärs tillkännagivande om de krav som kan ställas på public service-företagen avseende funktionshindrades möjligheter till delaktighet (*yrkande 8*). Motionärer anför att det är viktigt att TV-program tillgängliga för synskadade kan börja sändas så snart digitala TV-sändningar kommer i gång. Enligt motionärerna gäller det att informera allmänheten om filmens tillgänglighet för funktionshindrade. Här har filmindustrin ett stort ansvar. Motionärerna vill framhålla hur viktigt det är att medel säkras för textning och syntolkning av film.

I motion So42 av Kenneth Johansson m.fl. (c) begärs tillkännagivande om medietillgängligheten för funktionshindrade (*yrkande 6*). Enligt motionärerna bör radiosändningar göras tillgängliga för hörselskadade genom att radiosändningar nedtecknas och läggs ut på Internet, likaså bör textremsan i TV göras hörbar.

I motion So35 av Inger Lundberg m.fl. (s) begärs tillkännagivande om ansvarsbibliotek för döva. Motionärerna föreslår att ett nationellt ansvarsbibliotek inrättas i Örebro. Länsbiblioteket i Örebro är berett att ta på sig ansvaret som ansvarsbibliotek för döva men behöver både ett nationellt uppdrag och riktade resurser för att fullgöra uppgiften.

Kulturutskottets yttrande

Kulturutskottet har under rubriken Kultursektorns tillgänglighet anförts bl.a. följande.

I motion So33 (m) påminner motionären om att riksdagen redan under förra riksmötet, med bifall till en annan motion av motionären, begärde att regeringen skulle överväga former för *finansiering av bokklubben Club Braille för synskadade och blinda*. Enligt motionärens mening framgår det tyvärr inte klart och tydligt av propositionen hur detta skall kunna bli verklighet. Riksdagen bör därför göra ett nytt tillkännagivande i frågan (*yrkande 8*).

Kulturutskottet anförde i sitt betänkande 1998/99:KrU1 (s. 47) att det är viktigt att synskadade ges möjlighet att använda och utveckla sin förmåga att läsa och skriva punktskrift. Utskottet ansåg att Synskadades Riksförbunds initiativ att stödja bokklubbsverksamheten för punktskriftsläsare är av stort kulturpolitiskt värde. Regeringen borde inför nästa budgetår överväga i vilka former denna verksamhet kunde stödjas genom ett särskilt bidrag. Detta gav – som påpekas i motionen – riksdagen som sin mening regeringen till känna (rskr. 1998/99:55). När regeringen i april 1999 redovisade för riksdagen sina åtgärder med anledning av riksdagens beslut angavs att ärendet var under beredning. Något förslag i frågan lämnades inte i budgetpropositionen hösten 1999.

Som utskottet redovisat ovan anger regeringen i den nu aktuella propositionen att insatserna för ökad tillgänglighet skall förstärkas, bl.a. genom stöd till

bokklubbar för synskadade i enlighet med riksdagens tidigare beslut. Utskottet förutsätter självfallet att medel till förstärkt stöd beräknas i budgetpropositionen för år 2001. Något förnyat tillkännagivande till regeringen från riksdagen i frågan bör således inte vara nödvändigt. Mot denna bakgrund föreslår utskottet att socialutskottet avstyrker motion So33 (m) yrkande 8.

I motion So35 (s) anförs att döva har samma självklara behov som andra av ett rikt och levande språk. För dem, som för andra, kan biblioteken vara ett stöd i språkutveckling och kontakt med den rikedom som de samlade boksattema utgör. Motionärerna föreslår därför att ett *nationellt ansvarsbibliotek för döva* inrättas vid länsbiblioteket i Örebro. Biblioteket bör få riktade resurser för ändamålet. — — —

Utskottet delar helt motionärernas uppfattning att litteraturen och biblioteken har en mycket stor roll att spela för att de döva och hörselskadade skall få möjlighet att tillägna sig och utveckla det svenska språket. Det är också viktigt att de genom biblioteken kan få tillgång till videogram på teckenspråket.

Utskottet vill påminna om att bibliotekslagen (1996:1596) stadgar att folk- och skolbiblioteken skall ägna särskild uppmärksamhet åt vissa grupper, bl.a. funktionshindrade, genom att erbjuda litteratur i former särskilt anpassade till dessa gruppers behov (8 §).

Utskottet påminner också om att TPB har ett övergripande ansvar för att i samverkan med andra bibliotek arbeta för att synskadade och andra handikappade får tillgång till litteratur.

Som utskottet redovisat fick Kulturrådet år 1999 ett övergripande ansvar för att fullfölja handlingsprogrammet för funktionshindrades delaktighet i kulturlivet. Samtidigt fick Kulturrådet en resursförstärkning. Nu har regeringen i propositionen aviserat att ytterligare förstärkningar av insatserna för de funktionshindrade skall göras. Utskottet förutsätter att Kulturrådet i sitt ordinarie uppföljningsarbete och inför sin fördelning av medel till funktionshindrades delaktighet i kulturlivet gör de analyser som behövs dels av resultaten av redan gjorda insatser, dels av de behov som finns bl.a. inom litteratur- och biblioteksområdena.

Mot bakgrund av det anförda föreslår utskottet att socialutskottet avstyrker motion So35 (s).

Kulturutskottet har vidare anfört följande under rubriken Tillgänglighet hos radio och TV.

En ny tillståndperiod för Sveriges Radio AB (SR), Sveriges Television AB (SVT) och Sveriges Utbildningsradio AB (UR) inleds den 1 januari 2002. En särskild utredare (dir. 1999:74) lägger inom kort fram ett brett underlag inför kommande beredning under parlamentarisk medverkan av de villkor som skall gälla för radio och TV i allmänhetens tjänst under nästa tillståndsperiod. I direktiven för utredaren anges att en utgångspunkt bör vara att radio- och TV-programmens tillgänglighet för funktionshindrade skall öka. — — —

Utskottet har i sitt betänkande 1999/2000:KrU8 nyligen redovisat nu gällande bestämmelser i tillståndsvillkoren för SVT, SR och UR som gäller företagens skyldigheter att beakta funktionshindrades behov. Genom att utnyttja befintlig och ny teknik skall företagen under tillståndsperioden öka möjligheterna för funktionshindrade att ta del av programmen. I fråga om

program om och för funktionshindrade skall de tre företagen sinsemellan fördela ansvaret för olika slags insatser av detta slag.

Vidare skall de tre företagen enligt bestämmelser i anslagsvillkoren för respektive företag årligen – senast den 1 mars – lämna en s.k. uppföljningsrapport till Kulturdepartementet och till Granskningsnämnden för radio och TV. Syftet med uppföljningsrapporterna är att skärpa företagens fokus på hur uppdraget uppfylls och att ge statsmakterna ett underlag inför förnyade tillståndsvillkor. (Se prop. 1995/96:161 s. 74.)

Av anslagsvillkoren framgår även att SVT, SR och UR sinsemellan skall fördela ansvaret för olika slags insatser för funktionshindrade. Eventuella överenskommelser i frågan skall tillställas Kulturdepartementet och Granskningsnämnden.

Utskottet har i betänkandet avstyrkt motioner som rör synskadades, hörselskadades och dövas tillgång till SVT:s program.

Utskottet har bl.a. redovisat att SVT arbetat på att upprätta en särskild ljudkanal med syntetiskt tal för att göra programutbudet mer tillgängligt för synskadade. Metoden förutsätter att mottagningsutrustning finns hos TV-konsumenten. TV-apparatindustrin har för närvarande inte något intresse av utveckling av sådan utrustning för de analoga sändningarna. Det förestående tekniksiftet från analoga till digitala sändningar kan emellertid bjuda på nya möjligheter i detta avseende. Utskottet har inhämtat att ett utvecklingsbolag, som ägs av bl.a. Synskadades Riksförbund, med stöd av SVT arbetar med att utveckla en apparattillsats för att göra textremsan hörbar oberoende av i vilken svenskspråkig TV-kanal den förekommer.

I sammanhanget nämnde utskottet att textremsan kan göras hörbar även med annan teknik och att viss försöksverksamhet utanför SVT pågår med uppläsning av textremsan i realtid. Utskottet redovisade även att antalet program med textning för hörselskadade och döva ökat.

Som utskottet redovisat ovan framgår det av direktiven för den särskilde utredaren, som nu arbetar med underlag för besluten om nya sändningstillstånd, att en utgångspunkt i hans arbete bör vara att radio- och TV-programmens tillgänglighet skall öka. Utredaren skall undersöka om det behöver ställas ytterligare krav på programföretagen i detta hänseende och föreslå hur sådana krav i så fall skall utformas.

Utskottet har i betänkandet understrukit att en av förutsättningarna för ett förnyat sändningstillstånd för SVT bör vara att kraven på företaget i detta hänseende ökas ytterligare i jämförelse med kraven i nu gällande tillstånd.

Utskottet har också förutsatt att utredaren lägger fram ett sådant underlag som gör det möjligt för den parlamentariska beredningsgruppen, som skall bearbeta utredarens förslag, att ange vilka krav som skall kunna ställas på SVT för att synskadade, andra läshandikappade, hörselskadade och döva skall få bättre möjligheter att ta del av SVT:s programutbud under den kommande tillståndsperioden.

Utskottet anser mot bakgrund av det anförda att något sådant uttalande som begärs i de nu aktuella fyra motionsyrkandena So32 (m) yrkande 11, So33 (m) yrkande 9, So42 (c) yrkande 6 och So44 (kd) yrkande 8 inte är påkallat, varför socialutskottet bör avstyrka dem.

Till yttrandet har fogats tre avvikande meningar (m), (m, kd, c, fp), (c) och ett särskilt yttrande (kd).

Funktionshindrades tillgång till kulturutbudet är enligt utskottet en mycket angelägen fråga. Ett av den statliga kulturpolitikens främsta mål är att verka för allas möjligheter till kulturupplevelser. Utskottet ställer sig bakom regeringens inriktning på området och ser positivt på att statens insatser för ökad tillgänglighet för funktionshindrade till kultursektorn förstärks. Utskottet delar i övrigt kulturutskottets bedömningar. Motionerna So32 (m) yrkande 11, So33 (m) yrkande 9, So35 (s), So42 (c) yrkande 6 och So44 (kd) yrkande 8 avstyrks därför. Även motion So33 (m) yrkande 8 avstyrks.

Utbildning

Propositionen

Regeringen anför i propositionen bl.a. att barn och ungdomar med funktionshinder i dag, med få undantag, bor tillsammans med sina föräldrar och också i allmänhet får sin skolgång inom ramen för det ordinarie utbildningssystemet i en skola i närheten av hemmet. I och med riksdagens beslut med anledning av propositionen om elever med funktionshinder (prop. 1998/99:105, bet. 1999/2000 UbU4, rskr. 1999/2000:14) kommer på sikt sex statliga specialskolor med möjlighet till elevboende att finnas kvar för döva och hörsel-skadade barn och ungdomar. Detta motiveras av dessa elevers specifika behov av undervisning och kommunikation på teckenspråk. De båda övriga statliga specialskolorna kommer att avvecklas successivt till förmån för en utökad resurscenterverksamhet för respektive målgrupp.

Regeringen har i nämnda proposition klargjort att statens ansvar gentemot elever med funktionshinder främst skall vara att genom stöd till kommunerna främja att dessa elever får en anpassad skolsituation av god kvalitet. Detta gäller främst ovanliga eller komplexa funktionshinder där kommunerna inte i förväg har möjlighet att bygga upp den kunskap som krävs i det individuella fallet. Genom den förändrade statliga stödorganisationen kommer kommunernas förutsättningar att erbjuda barn och ungdomar med funktionshinder en anpassad skolsituation av god kvalitet, enligt regeringens mening, att öka.

Regeringen har aviserat en treårig satsning, med start år 2000, inriktad bl.a. på kompetensutveckling för att stärka förutsättningarna för elever i behov av särskilt stöd att nå målen i ungdomsskolan.

Gymnasieskolan skall kvalificera eleverna i tre avseenden: för ett demokratiskt samhällsliv, för ett utvecklande arbetsliv och för ett livslångt lärande. Den måste, enligt regeringens mening, utformas så att den upplevs som meningsfull av alla ungdomar. Ambitionen måste vara att genom stöd och stimulans ge varje elev möjlighet att utvecklas och nå målen. Regeringen har redovisat sin avsikt att införa krav på åtgärdsprogram eller motsvarande för de ungdomar i gymnasieskolan som har behov av särskilda insatser. I sammanhanget kan också nämnas att den framtida organisationen för det statliga stödet i specialpedagogiska frågor kommer att ha en viktig uppgift när det gäller att öka stödet till kommunerna för gymnasieungdomar med funktionsnedsättningar.

Sedan gymnasiereformen genomfördes i början av 1990-talet är kommunerna skyldiga att erbjuda alla ungdomar en gymnasieutbildning. Vid sidan av de nationella och specialutformade programmen finns det individuella programmet som är ett viktigt redskap när det gäller att uppfylla kravet på gymnasieutbildning för alla. Det individuella programmets huvudsyfte är att fungera som språngbräda till ett nationellt eller specialutformat program. Detta lyckas i dag till viss del men skiftar också stort i landet. Enligt uppgifter från Skolverket är ungdomar med funktionshinder överrepresenterade på det individuella programmet samtidigt som det saknas kunskap om i vilken utsträckning dessa ungdomar går vidare till ett nationellt eller specialutformat program eller lämnar gymnasieskolan med fullständiga slutförhållanden.

Enligt regeringen behövs det ökade ansträngningar för att underlätta för funktionshindrade att studera vid universitet och högskolor. Antalet studenter med funktionshinder har ökat för sjätte året i rad från närmare 500 studerande 1993/94 till drygt 1 600 studerande år 1999. Trots detta är gruppen med funktionshinder fortfarande underrepresenterad inom högskolan. Ungefär två tredjedelar av studenterna med funktionshinder erhöll medel för särskilda stödåtgärder såsom assistent, lektor, teckenspråkstolk, anteckningshjälp eller extra undervisning, medan en tredjedel av dem inte behövde sådant stöd.

Otillräcklig information om den fysiska tillgängligheten samt brister i denna kan utgöra hinder för personer med funktionshinder att bedriva studier. Statens institut för särskilt utbildningsstöd (Sisus) har sedan några år arbetat med att göra en kartläggning av tillgängligheten och utifrån erfarenheterna bygga upp en informationstjänst på Internet, det s.k. THUT-projektet.

Antalet studenter med funktionshinder kan förväntas att öka i samband med den kraftiga utbyggnaden av högskolan. För åren 1997–2000 har utbildningen tillförts resurser för 68 000 nya permanenta platser. Riksdagen har vidare beslutat att utbyggnaden av den grundläggande högskoleutbildningen skall fortsätta. I budgetpropositionen för år 2000 har regeringen föreslagit en utbyggnad med ca 10 550 platser för vartdera av åren 2001 och 2002 (prop. 1999/2000:1 utg. omr. 16).

Regeringen meddelar i propositionen sin avsikt att utse en särskild utredare för att se över hjälpmedelsförsörjningen för studerande med funktionshinder. Utredaren bör lämna förslag till eventuella åtgärder. Utredningen skall omfatta förskola, förskoleklass, skola, vuxenutbildning samt högre utbildning. Bland annat skall gränsdragningen och ansvarsfördelningen göras tydlig när det gäller personliga hjälpmedel och pedagogiska hjälpmedel.

Motioner

I motion So32 av Chris Heister m.fl. (m) begärs tillkännagivande om möjligheten att välja skola och utbildning (*yrkande 4*). Motionärerna anför att möjligheten att välja skola är särskilt viktig för personer med särskilda behov. Mot den bakgrunden ser motionärerna beslutet att lägga ned Ekeskolan som ett hårt slag mot de barn och ungdomar som drabbas. Enligt motionärerna

skall specialskolor även i framtiden vara ett alternativ för de elever som anser att de bättre kan tillgodose deras särskilda behov.

I *motion So33 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m)* begärs tillkännagivande om möjligheten för svårt funktionshindrade ungdomar att välja individuella program på riksrekryterande gymnasieutbildning (*yrkande 10*). Motionären anför att elever som i dag väljer Rh-anpassade gymnasieutbildningar endast kan välja nationella programmet och specialutformade program.

I *motion So44 av Ester Lindstedt-Staaf m.fl. (kd)* begärs tillkännagivande om lika studiefinansieringsmöjligheter oavsett om man har handikapp eller ej (*yrkande 11*). Motionärerna anser att människor med funktionshinder skall ha lika möjligheter och samma rätt till högkvalitativ utbildning som övriga medborgare.

I *motion 1999/2000:So487 av Dan Ericsson (kd)* begärs ett lagförtydligande i syfte att stärka möjligheten för elev med funktionshinder och dennes föräldrar att påverka valet av elevassistent i skolan (*yrkande 5*). Motionären menar att om eleven har assistent i hemmet och under fritid är det lämpligt att samma person assisterar också under skoltid. Ett liknande yrkande framförs i *motion Sf303 av Inger Davidson m.fl. (kd)* yrkande 5.

I *motion So42 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* begärs tillkännagivande om skolan (*yrkande 8*). Motionärerna har motsatt sig en avveckling av specialskoleverksamheten för funktionshindrade barn och ungdomar. Enligt motionärerna rör det sig om få barn, och det borde inte vara problematiskt för någon att acceptera deras statliga specialskola. Om barnen känner sig trygga i verksamheten och deras föräldrar ser att de utvecklas på ett positivt sätt bör det vara möjligt för föräldrar att välja denna skolform.

I *motion 1999/2000:Ub285 av Sonja Fransson (s)* begärs att en utredning tillsätts för att klargöra landstingens och utbildningsanordnarnas hjälpmedelsansvar inom vuxenutbildningsområdet inklusive folkbildningen. Enligt motionären råder det bl.a. osäkerhet om var skiljelinjen går mellan personliga hjälpmedel och särskilda pedagogiska hjälpmedel.

Aktuellt

Sisus har i april 2000 publicerat en *projektrapport, Funktionshindrades upplevelse av att studera vid universitet och högskola*. Rapporten belyser studiesituationen för studenter med olika funktionshinder, bl.a. tillgänglighetsaspekter. I rapporten beskrivs också den studiesociala och den organisatoriska tillgängligheten.

Tidigare behandling m.m.

Socialutskottet har hösten 1999 i *yttrande 1998/99:SoU9y Elever med funktionshinder* anfört bl.a. följande till utbildningsutskottet över regeringens proposition 1998/99:105 med samma namn (s. 3 f.).

Socialutskottet anser det viktigt att utvecklingen fortsätter och att nya steg tas i arbetet med att ge människor med funktionshinder samma förutsättningar som andra människor. Integrering och normalisering innebär att människor med funktionshinder får större möjlighet till full delaktighet i samhällslivet. Enligt FN:s standardregler är en huvudprincip att utbildning för elever med funktionshinder skall vara integrerad med den ordinarie utbildningen. Alla barn behöver stöd i sin utveckling. Barn i behov av särskilt stöd varken är eller bör vara någon enhetlig eller klart avgränsad grupp. Stödbehoven kan vara tillfälliga eller övergående, men också varaktiga. Ett handikapp som kan uppstå till följd av ett funktionshinder bör minimeras genom åtgärder i den omgivande miljön och genom åtgärder i övrigt. Socialutskottet ställer sig bakom principen om att barn och ungdomar med funktionshinder så långt möjligt skall erbjudas en anpassad utbildning i sin hemkommun och i likhet med övriga barn och ungdomar ha möjlighet att bo hemma med sina föräldrar, men vill samtidigt betona att den förändring som föreslås i propositionen måste genomföras på ett sådant sätt att kommunerna klarar att möta de behov som barn och ungdomar med svåra funktionshinder har. För att dessa elever skall kunna bli delaktiga i samhällslivet och jämlika krävs att kommunerna tar sitt ansvar. Enligt socialutskottets mening är tillgången till stöd och service för den enskilde funktionshindrade och personalens förmåga att möta olika behov avgörande för om integrationen skall lyckas. Socialutskottet delar bedömningen att det krävs en helhetssyn och en samverkan mellan alla i elevens närhet liksom det omgivande samhället i form av bl.a. kultur, fritid och möjlighet till socialt umgänge för att integreringen skall lyckas. Kontakten med föräldrar/vårdnadshavare är betydelsefull och är också nyckeln till samverkan med andra berörda som kan vara viktiga för eleven, t.ex. med barn- och ungdomshabiliteringen, den pedagogiska hörselvården eller barn- och ungdomspsykiatrien. För att stödja såväl eleverna som föräldrar och skola är det viktigt att det finns resurscentra av hög kvalitet. Det är angeläget att dessa resurscentra tar till vara den kunskap som finns vid specialskolorna och att det finns resurser för eleverna att vistas där under perioder, för att stödja eleverna och genomföra kompletterande utredningar som stöd för eleven, skolan och personalen i hemkommunen.

Till yttrandet har fogats avvikande meningar av (m, kd), (c) och (fp).

Utbildningsutskottets yttrande

Utbildningsutskottet har anfört följande under rubriken Skolan.

I Moderata samlingspartiets motion 1999/2000:So32 yrkande 4 betonas att möjligheten att välja skola är särskilt viktig för funktionshindrade barn och ungdomar. Moderaterna har den principiella uppfattningen att alla skolor så långt möjligt skall vara utformade så att elever med särskilda behov inte utestängs. Målsättningen om integration av funktionshindrade elever i den vanliga skolan och anpassningen av skolan till dem får dock inte innebära att specialskolor med väl uppbyggd kompetens läggs ned. Moderaterna vill att specialskolor även i framtiden skall vara ett alternativ för de elever som anser att dessa skolor bättre kan tillgodose deras särskilda behov.

Liknande synpunkter förs fram av Centerpartiet i motion 1999/2000:So42 yrkande 8. Motionärerna framhåller att de motsatte sig beslutet om avveckling av vissa specialskolor. De menar att funktionshindrade barn och ungdomar skall ha en rättighet och inte en skyldighet att integreras i den vanliga kommunala skolan. Om barnen känner sig trygga i specialskolan och utveck-

las på ett positivt sätt bör det vara möjligt för föräldrar att välja denna skolform.

1999/2000:SoU14

Utskottet anser att socialutskottet bör föreslå avslag på motionsyrkandena.

Utbildningsutskottet behandlade så sent som i oktober 1999 regeringens förslag i propositionen Elever med funktionshinder – ansvar för utbildning och stöd jämte motioner i ärendet i sitt av riksdagen godkända betänkande 1999/2000:UbU4.

Utskottet ställde sig bakom den viktiga handikappolitiska principen att barn med funktionshinder så långt möjligt skall erbjudas en anpassad utbildning i sin hemkommun och därmed ha rätt och möjlighet att bo hemma med sina föräldrar. Förändringen av specialskolans målgrupp till att inte längre omfatta synskadade och talskadade barn såg utskottet som ett viktigt steg mot en integrering av elever med funktionshinder i den ordinarie skolan.

Kommunerna skall alltså ha det fulla ansvaret för syn- och talskadade elever. Staten skall dock även i fortsättningen ha ett stort ansvar för att stödja kommunerna, bl.a. genom en ny samordnad organisation för stöd i specialpedagogiska frågor, en utökad resurscenterverksamhet samt satsningar på kompetensutveckling av skolans personal och på forskning. Vid såväl Ekeskolans som Hällsboskolans resurscenter skall det finnas en mindre skoldel för barn och ungdomar som av olika skäl kan behöva mer intensifierade specialpedagogiska insatser under viss tid.

För döva, dövblinda och hörselskadade elever är en teckenspråkig skolmiljö nödvändig. Denna ståndpunkt återfinns även i FN:s standardregler för att tillförsäkra människor med funktionsnedsättning delaktighet och jämlikhet, som ett undantag från huvudprincipen att utbildning för elever med funktionshinder skall erbjudas inom den ordinarie skolorganisationen. Utskottet delade regeringens uppfattning att det är riktigt att behålla specialskolan som skolform för dessa elevgrupper.

Utbildningsutskottet finner inte skäl till att ändra sitt ställningstagande från i höstas.

Enligt motion 1999/2000:So33 (m) yrkande 10 bör det vara möjligt för svårt funktionshindrade ungdomar att välja individuella program inom riksrekryterande Rh-anpassad gymnasieutbildning. Motionären anmärker att i dag kan elever på gymnasieskola med Rh-anpassad utbildning endast välja nationella och specialutformade program. Det är självklart, anser motionären, att dessa elever också måste kunna välja individuella program.

Utskottet anser att socialutskottet bör avstyrka motionsyrkandet med hänvisning till följande.

För vissa elever med funktionshinder har staten tagit på sig ett utökat ansvar genom att stödja riksrekryterande gymnasieutbildning. Sålunda finns riksrekryterande gymnasieutbildning med särskilt anpassad utbildning för svårt rörelsehindrade ungdomar, s.k. Rh-anpassad utbildning, i Göteborg, Kristianstad, Stockholm och Umeå. Personkretsen för Rh-anpassad utbildning bestäms i 5 kap. 27 och 28 §§ skollagen (1985:1100). Den omfattar svårt rörelsehindrade elever som har mycket stora behov av anpassning och habilitering i anslutning till utbildningen och som kan tillgodogöra sig utbildning på nationellt program eller – med tillämpning första gången vid intagning till läsåret 2001/02 – specialutformat program.

Utbildningsutskottet behandlade och avstyrkte hösten 1999 motsvarande motionsyrkanden om införande av individuella program på gymnasieskola med Rh-anpassad utbildning (bet. 1999/2000:UbU4 s. 28). Utskottet pekade på att det i dag finns stora möjligheter inom de nationella och specialutformade programmen att hjälpa elever som riskerar att inte klara utbildningen. Förutom stödundervisning, utökad studietid eller reducerat program finns också specialinriktad kursplan.

I regleringsbrevet för budgetåret 2000 har Skolverket fått i uppdrag att under tre år fr.o.m. läsåret 2000/2001 följa och analysera utvecklingen av den Rh-anpassade gymnasieutbildningen för elever som genom möjlighet att specialinriktade kursplanerna i liten eller obefintlig utsträckning följer kurser på gymnasienivå. Verket skall även överväga alternativ till en sådan gymnasieutbildning.

Enligt utbildningsutskottets mening bör resultatet av Skolverkets uppdrag inväntas.

I motion 1999/2000:So487 (kd) yrkande 5 begärs ett lagförtydligande i syfte att stärka möjligheten för elev med funktionshinder och dennes föräldrar att påverka valet av elevassistent i skolan. Motionären menar att om eleven har assistent i hemmet och under fritid är det lämpligt att samma person assisterar också under skoltid.

Utskottet tar fasta på vad socialutskottet anförde i denna fråga i sitt betänkande 1995/96:SoU15 angående bl.a. assistansersättning vid vistelse i barnomsorg, skola m.m. (s. 15). Socialutskottet underströk att kontinuiteten och tryggheten i det personliga stödet till den funktionshindrade inte får urholkas och att det därför är särskilt angeläget att försäkringskassor och kommuner nära samverkar i dessa fall. Utskottet hade uppmärksammat på att goda lösningar fanns i vissa kommuner. Samma person borde t.ex. med statlig ersättning kunna vara personlig assistent åt ett barn och samtidigt elevassistent åt samma barn under lektionstid med ersättning från kommunen.

Utbildningsutskottet förutsätter att sådan samverkan lokalt kan komma till stånd utan central reglering och anser för sin del att motionsyrkandet bör avslås av riksdagen.

Utbildningsutskottet har under rubriken Hjälpmedel inom utbildning anfört följande.

I motion 1999/2000:Ub285 (s) begärs att en utredning tillsätts för att klargöra landstingens och utbildningsanordnarnas hjälpmedelsansvar inom vuxenutbildningsområdet inklusive folkbildningen. Enligt motionären råder det bl.a. osäkerhet om var skiljelinjen går mellan personliga hjälpmedel och särskilda pedagogiska hjälpmedel.

Utskottet anser att syftet med motionen – som väcktes under allmänna motionstiden hösten 1999 och således innan denna proposition lades fram – kommer att bli tillgodosett i och med att den aviserade utredningen tillsätts. Motionen bör alltså avslås.

Under rubriken Studiefinansiering har utbildningsutskottet anfört följande.

Kristdemokraterna framhåller i motion 1999/2000:So44 yrkande 11 att möjligheterna till studiefinansiering bör vara lika oavsett om den studerande har handikapp eller inte.

Utskottet anser liksom motionärerna att det är en viktig princip att elever med funktionshinder så långt möjligt skall ha lika möjligheter till utbildning med studiestöd som andra elever. Utskottet föreslår emellertid avslag på motionsyrkandet med hänvisning till att frågor om studiefinansiering för denna elevgrupp är aktualiserade inom Regeringskansliet.

Elever i gymnasiesärskolan är inte som elever i gymnasieskolan berättigade till studiehjälp. I stället utgår till dessa elever förlängt barnbidrag. Månadsbeloppen, för närvarande 850 kr, är desamma för både förlängt barnbidrag och studiebidrag inom studiehjälpen. Dock utgår förlängt barnbidrag under årets alla månader och studiebidrag endast under nio månader per år. Gymnasiesärskolans elever är – genom att de inte tillhör studiehjälpssystemet – inte heller berättigade till s.k. extra tillägg till studiebidraget. Det extra tillägget är ett bidrag som provas mot elevens och dennes föräldrars beräknade inkomster. Det utgår med 285 kr per månad i inkomstintervallet 105 000–124 900 kr, med 570 kr per månad i intervallet 85 000–104 900 kr och med 855 kr per månad om den beräknade inkomsten understiger 85 000 kr.

Handikappombudsmannen har i skrivelse den 31 januari 2000 till Utbildningsdepartementet anført att han uppmärksamats på att elever vid gymnasiesärskolan inte har möjlighet att ansöka hos Centrala studiestödsnämnden om extra ekonomiskt tillägg till studiebidrag. Handikappombudsmannen anser det vara en självklarhet att studier vid gymnasiesärskolan skall likställas med studier vid gymnasieskolan och att elever vid gymnasiesärskolan därför bör ha rätt till studiehjälp. I skrivelsen har återopats FN:s standardregler för att tillförsäkra människor med funktionshinder delaktighet och jämlikhet.

Enligt uppgift från Utbildningsdepartementet kommer en intern arbetsgrupp mellan Utbildnings- och Socialdepartementen att tillsättas i maj månad för att se över vilka för- och nackdelar som kan finnas med att flytta över gymnasiesärskolans elever till studiehjälpssystemet.

För elever som deltar i särvtux finns det fr.o.m. den 1 juli 2001 inget studiestöd. Enligt riksdagens beslut med anledning av propositionen om ett reformerat studiestödssystem avskaffas nämligen nuvarande timsättning som studiestödsform vid nämnda tidpunkt (prop. 1999/2000:10, bet. UbU7, rskr. 96). Dock har Kunskapslyftskommittén i sitt nyligen avlämnade slutbetänkande Kunskapsbygget 2000 – det livslånga lärandet (SOU 2000:28) föreslagit bl.a. att ett undantag skall införas i studiestödssystemet som medger ersättning för studier på kvartstid för deltagare inom särvtux.

Till utbildningsutskottets yttrande har i dessa delar fogats tre avvikande meningar, en avseende (m, kd, c, fp) och två avseende (kd).

Socialutskottets bedömning

Enligt utskottets uppfattning är utbildningsfrågorna som rör funktionshindrade av stor betydelse, både på arbetsmarknaden och i samhällslivet i övrigt. Utskottet noterar att personer med funktionshinder generellt sett räknar en lägre sysselsättnings- och utbildningsnivå än befolkningen i övrigt. I detta ligger en utmaning för hela utbildningssystemet. Utskottet ser positivt på regeringens inriktning på området och delar i övrigt utbildningsutskottets bedömningar i yttrandet. Utskottet vidhåller även sin ovan redovisade inställning i betänkande 1995/96:SoU15. Motionerna So32 (m) yrkande 4,

Arbetsmarknad

Propositionen

Regeringen anför bl.a. att den i olika sammanhang uttalat vikten av att personer med funktionshinder får ett kraftfullt stöd för att komma in på arbetsmarknaden och därmed minska deras arbetslöshet. Arbetsmarknadspolitikens fördelningspolitiska uppdrag tydliggörs genom stora satsningar på olika arbetsmarknadspolitiska program för att underlätta och stödja funktionshindrades möjligheter att få del av arbetslivet.

Regeringen har beslutat att en intervjuundersökning av funktionshindrades situation på arbetsmarknaden skall genomföras vartannat år. Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) ansvarar för uppdraget. Undersökningen är en tilläggsundersökning till Arbetskraftsundersökningen (AKU), och den senaste genomfördes under fjärde kvartalet 1998. Enligt regeringen är det angeläget att känna till hur arbetsgivarna ser på hinder och möjligheter för anställning av personer med funktionshinder. Resultatet kan utgöra en grund för regeringens fortsatta insatser för att öka funktionshindrade personers möjligheter på arbetsmarknaden.

När det gäller riktade stöd till företag är den mest omfattande åtgärden anställning med lönebidrag. Den omfattade under 1998 cirka 50 000 personer. Anslaget Åtgärder för arbetshandikappade som till övervägande del används för lönebidrag ökade år 1999 med 120 miljoner kronor. Riksdagen har på förslag av regeringen beslutat om en ytterligare höjning med 30 miljoner kronor för budgetåret 2000, vilket motsvarar kostnader för cirka 1 000 anställningar med lönebidrag. Arbetsmarknadsverket har också ett särskilt uppdrag att se över lönebidragshanteringen för att utveckla metoder och effektivisera åtgärden. Uppdraget skall slutredovisas i början av år 2001. Vidare har Ekonomistyrningsverket (ESV) fått i uppdrag att i samråd med AMS, utveckla styrningen och uppföljningen av anslagsmedlen.

Lönebidraget lämnas till arbetsgivare som anställer en funktionshindrad person och syftar till att bereda anställning åt arbetshandikappade där övriga åtgärder visat sig otillräckliga. Det är också möjligt att lämna bidrag för att underlätta för en anställd att återkomma i arbete efter att ha uppburit helt sjukbidrag. Lönebidragets storlek bestäms med hänsyn tagen till den arbetshandikappade personens arbetsförmåga och graden av funktionsnedsättning relaterat till det arbete som skall utföras. Villkoret för att lönebidrag skall kunna lämnas till en arbetsgivare är att lön och andra anställningsförmåner följer kollektivavtal eller att lönen och förmånerna är jämförbara med förmåner inom branschen.

Motioner

I motion So44 av Ester Lindstedt-Staaf m.fl. (kd) begärs tillkännagivande om särskilda insatser för de arbetshandikappades behov och om att ge ytterligare

anslag till lönebidragen (*yrkandena 10 och 12*). Enligt motionärerna är det nödvändigt att tillförsäkra de arbetshandikappade möjligheten till ett fortsatt aktivt arbetsliv. Inte minst nu när arbetsmarknaden har vänt uppåt gäller det att skapa möjligheter för de arbetshandikappade på den ordinarie arbetsmarknaden. Lönebidrag kan, enligt motionärerna, då vara ett effektivt instrument. Motionärerna menar dock att regeringens satsning på 30 miljoner kronor år 2000 på det anslaget är alldeles för lite.

I *motion So488 av Chatrine Pålsson m.fl. (kd)* begärs tillkännagivande om IT-tekniken i tjänst för personer med funktionshinder (*yrkande 13 delvis*). Motionärerna anför att den nya IT-sektorn med fördel kan ge nya arbetstillfällen för personer med funktionshinder. En möjlig väg vid sidan av lönebidrag är inskolning med hjälp av särskilda mentorer.

Arbetsmarknadsutskottets yttrande

Arbetsmarknadsutskottet har under rubriken Arbetsmarknadsläget för arbetshandikappade anfört bl.a. följande.

I ett generellt sett mycket positivt arbetsmarknadsläge med stor efterfrågan på arbetskraft kan det förväntas att fler arbetshandikappade får anställning med lönebidrag eller offentligt skyddat arbete (OSA), under förutsättning att budgetmedel finns tillgängliga. Hittills i år (januari–mars) har emellertid antalet personer som är anställda med lönebidrag eller OSA varit ca 53 600, vilket är ungefär 5 % mindre än under motsvarande period 1999. I det verksamhetsmål som regeringen har slagit fast för budgetåret 2000 anges att 56 000 personer i genomsnitt per månad skall ges sysselsättning med lönebidrag eller OSA – – –. Minskningen av lönebidrags- och OSA-anställningarna jämfört med föregående år uppvisar regionala skillnader. Endast tre län uppnådde verksamhetsmålet under första kvartalet 2000.

Mot bakgrund av den hittillsvarande utvecklingen under budgetåret av antalet anställda med de nämnda anställningsformerna vill utskottet betona att det är angeläget att personer med arbetshandikapp får del av det goda konjunkturläge som nu råder. Som framgår nedan aviseras i vårpropositionen förstärkningar av anslaget för särskilda åtgärder för arbetshandikappade budgetåren 2001–2003.

Arbetshandikappade personer har svårt att komma in på arbetsmarknaden oavsett vilket konjunkturläge som råder. Under åren framöver ökar antalet äldre på arbetsmarknaden. Bland äldre personer är arbetshandikapp vanligare än bland yngre. Arbetsmarknadsutskottet förutsätter att regeringen ingående följer utvecklingen i fråga om arbetsmarknadsläget för arbetshandikappade personer och vid behov vidtar åtgärder. – – –

Arbetsmarknadsutskottet har vidare under rubriken Avslutande bedömning anfört bl.a. följande.

Huvudrubriken på proposition 79, Från patient till medborgare, uttrycker enligt arbetsmarknadsutskottets uppfattning huvudtankegången bakom den nationella handlingsplanen för handikappolitiken. I den handikappolitik som förespråkas i propositionen är rätten till arbete för alla medborgare en viktig del som arbetsmarknadsutskottet starkt vill understryka.

Till betänkandet har fogats en avvikande mening (m) och två särskilda yttranden (kd, c, fp), (c).

Aktuellt

Regeringen har i *proposition 1999/2000:86 Ett informationssamhälle för alla* pekat på att IT på ett genomgripande sätt förändrar sättet att arbeta. Det skapar nya arbeten och möjligheter till förändring av nuvarande arbeten. Det ger möjlighet till nya arbetssätt och nya arbetsorganisationer. Det skapar också nya möjligheter för utsatta grupper. Riksdagen (trafikutskottet) behandlar för närvarande propositionen. Socialutskottet har avgett yttrande över propositionen, 1999/2000:SoU7y *Ett informationssamhälle för alla*.

Socialutskottets bedömning

Utskottet ställer sig bakom inriktningen av den handikappolitik för arbetsmarknaden som förespråkas i propositionen med rätten till arbete för alla medborgare som en viktig del. Socialutskottet delar arbetsmarknadsutskottets bedömning att det är angeläget att personer med arbetshandikapp får del av det goda konjunkurläge som nu råder. Utskottet kan konstatera att regeringen har som verksamhetsmål att fler personer skall ges sysselsättning med lönebidrag. Riksdagen har, när det gäller lönebidrag, också beslutat om en anslagshöjning för innevarande budgetår. I vårpropositionen har regeringen dessutom aviserat anslagsförstärkningar för de arbetshandikappade under de närmaste åren. Utskottet är mot bakgrund av det anförda inte berett att ta några initiativ med anledning av motion So44 (kd) yrkandena 10 och 12, varför denna avstyrks.

IT innebär möjligheter också för funktionshindrade på arbetsmarknaden. I samhällets satsningar för att underlätta och stödja funktionshindrades möjligheter att få del av arbetslivet kan, enligt utskottets mening, IT med fördel lyftas fram. Motion So488 (kd) yrkande 13 delvis är åtminstone i viss mån tillgodosedd.

Habilitering och rehabilitering

Propositionen

Regeringen framför i propositionen bl.a. att det fortfarande finns många som inte tillräckligt väl får sina rehabiliterings- och habiliteringsbehov tillgodosedda och att många områden behöver utvecklas ytterligare. När det gäller barn och ungdomar med funktionshinder handlar det om individer i utveckling. Det är angeläget med tidigt insatta åtgärder även där omfattningen och varaktigheten av funktionshindret är svårbedömt. Insatser till barnen kan ofta ha mycket långsiktiga och i många fall även förebyggande effekter. Stödet måste inriktas på barnens och ungdomarnas hela utvecklingsperiod. Det finns därför, enligt regeringens bedömning, behov av att i första hand närmare

kartlägga vilka grupper av barn och ungdomar som får respektive saknar habilitering och inom vilka områden som de inte har tillgång i tillräcklig omfattning till den habilitering de behöver. En sådan kartläggning bör även belysa kvaliteten i de insatser som ges. Enligt regeringens bedömning bör också ett förtydligande göras i LSS när det gäller syftet med insatsen rådgivning och annat personligt stöd och på vilket sätt insatsen kan vara ett komplement till åtgärder som ges enligt annan lagstiftning.

Mot denna bakgrund avser regeringen att ge Socialstyrelsen i uppdrag att undersöka vilka åtgärder som behöver vidtas för att barn och ungdomar med olika funktionshinder och i olika åldrar skall få bättre tillgång till den nuvarande habiliteringen och rehabiliteringen. I det sammanhanget skall Socialstyrelsen också undersöka hur habiliteringen samverkar med andra verksamheter kring utformningen och innehållet i de samlade sociala, pedagogiska, psykologiska och medicinska insatserna till barnen och ungdomarna och deras familjer.

Motioner

I *motion So32 av Chris Heister m.fl. (m)* begärs tillkännagivande om samordning vid rehabilitering (*yrkande 10*). Motionärerna anför att det i propositionen talas om rehabilitering av barn och ungdomar men att man utelämnar problemen med rehabilitering av vuxna. Problemen är, enligt motionärerna, i hög grad sammankopplade med bristande samordning mellan olika huvudmän, och nyckeln till bättre samordning är ökad valfrihet.

I *motion So40 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)* begärs tillkännagivande om att Socialstyrelsens kartläggning av tillgängligheten till landstingens barn- och ungdomshabiliteringar inte endast skall omfatta funktionshindrade barn och ungdomar utan även funktionshindrade vuxna (*yrkande 13*). Enligt motionärerna skall behovet av tidigt insatta åtgärder gälla oavsett ålder. Rehabilitering skall också ses i ett livslångt perspektiv och inte bara som en insats för yrkesverksamma eller för dem som kan rehabiliteras tillbaka till yrkeslivet. Det är vidare av stor vikt att det är en sammanhållen rehabilitering där insatserna finns som en helhet och inte som från varandra skilda insatser. Individens behov, önskemål och bästa skall ha ett avgörande inflytande i valet av rehabiliteringsinsatser och inte utbud och ekonomiska möjligheter.

Två ytterligare motioner har i denna del samma text. I *motion So41 av Thomas Julin m.fl. (mp)* begärs tillkännagivande om det underdimensionerade rehabiliteringsutbudet för vuxna funktionshindrade (*yrkande 10*) och i *motion So33 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m)* begärs att tilläggsdirektiv ges till pågående utredning om behovet av en vidare syn på vuxenhabilitering (*yrkande 2*).

I *motion So42 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* begärs tillkännagivande om vårdgaranti (*yrkande 9*). Motionärerna anför att många äldre köar inom sjukvården för att få sina behandlingsbara funktionshinder åtgärdade. Köerna inom sjukvården bidrar till minskad livskvalitet och innebär stora kostnader för samhället. Motionärerna anser att det behövs en ny vårdgaranti. Enligt motionärerna skall ambitionen vara att arbeta bort köerna för alla slags dia-

Utskottets bedömning

Utskottet delar regeringens bedömning att det fortfarande finns många som inte tillräckligt väl får sina rehabiliterings- och habiliteringsbehov tillgodosedda och att många områden behöver utvecklas ytterligare. Utskottet välkomnar därför regeringens uppdrag till Socialstyrelsen att särskilt undersöka habiliteringen och rehabiliteringen av barn och ungdomar med funktionshinder. Regeringen har vidare aviserat att den senare i vår kommer att presentera en nationell handlingsplan för utveckling och förnyelse av sjukvården. Handlingsplanen skall enligt vad utskottet erfarit bl.a. innehålla en satsning på primärvården, äldreården och psykiatrin. Utskottet utgår ifrån att detta innebär att möjligheterna att tillgodose även vuxna funktionshindrades behov av habilitering och rehabilitering förbättras. Utskottet utgår också från att Socialstyrelsen som tillsynsmyndighet på området följer utvecklingen. Mot bakgrund av det anförda avstyrks motionerna So32 (m) yrkande 10, So33 (m) yrkande 2, So40 (fp) yrkande 13 och So41 (mp) yrkande 10.

Socialutskottet har nyligen i betänkande 1999/2000:SoU9 Hälso- och sjukvårdsfrågor m.m. behandlat olika yrkanden om en ny och vidareutvecklad vårdgaranti. Utskottet har därvid inte varit berett att ta något initiativ med anledning av aktuella yrkanden och avstyrkt dessa. Riksdagen följde utskottet (rskr. 194). Utskottet vidhåller sin inställning. Mot bakgrund härav avstyrks motion So42 (c) yrkande 9.

Statsbidrag till handikapporganisationerna

Bakgrund

Sedan 1960-talet har staten gett stöd till handikapporganisationernas allmänna verksamhet. Bidraget till handikapporganisationerna höjdes successivt fram till år 1994 men har sedan dess legat på oförändrad nivå. Under samma tidsperiod har antalet handikapporganisationer ökat kraftigt. Cirka 70 handikapporganisationer sökte år 1999 bidrag hos Socialstyrelsen till sin allmänna verksamhet. Av dem har cirka en tredjedel bildats under 1990-talet. Sammanlagt har organisationerna nu omkring 500 000 medlemmar och drygt 3 000 läns- och lokalföreningar.

Budgetåret 1973/74 fördelades sammanlagt knappt 4 miljoner kronor till 24 riksorganisationer inklusive samarbetsorganet Handikappförbundens Samarbetsorgan (HSO). År 1999 har 44 organisationer inklusive HSO fått nästan 130 miljoner kronor för motsvarande ändamål.

Regeringen beslutade den 25 juni 1998 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att se över statsbidragen till handikapporganisationerna (dir. 1998:57). Orsaken var bl.a. det ökande antalet handikapporganisationer som sökte bidrag. Genom tilläggsdirektiv den 27 maj 1999 (dir. 1999:41) fick utredaren i uppdrag att redovisa hur handikapporganisationerna använt erhållna statsbidrag fördelat på kvinnor och män. Utredaren överlämnade i juli

1999 betänkandet (SOU 1999:89) Statsbidrag till handikapporganisationer. Betänkandet har remissbehandlats. Regeringen utfärdade den 20 januari 2000 en ny förordning (SFS 2000:7) om statsbidrag till handikapporganisationer som skall träda i kraft den 1 juli 2000. I motiven till förordningen (Fm 2000:1) framhåller regeringen bl.a. att av organisationernas redogörelse till Socialstyrelsen bör det framgå hur fördelningen av män och kvinnor är bland medlemmarna, hur könsfördelningen är i de beslutande organen samt vilka ansträngningar som har gjorts för att rekrytera medlemmar med utländsk bakgrund.

Propositionen

Regeringen anför i propositionen att handikapprörelsen är en viktig folkrörelse som berikar demokratin och som det därför är ett samhällsintresse att stödja. Många av medlemmarna i handikapporganisationerna har till följd av sina funktionshinder svårt att som enskilda personer göra sig hörda, men de kan göra det samfällt genom sina organisationer. Handikapprörelsen gör en viktig samhällsinsats bl.a. genom att följa funktionshindrade och rapportera om livsvillkoren för dem, peka på behov och brister, föreslå lösningar och medverka både i debatten och i det konkreta arbetet för att bygga ett samhälle för alla. Dessa insatser är en förutsättning för förverkligande av de handikappolitiska målen full delaktighet och jämlikhet för personer med funktionshinder. Handikapporganisationerna kan också ses som en kanal mellan samhällets beslutsfattare och myndigheter å ena sidan och enskilda personer med funktionshinder å andra sidan, där informationen går i båda riktningarna.

Stödet till handikapporganisationerna är således betydelsefullt från demokratisk synpunkt och för att göra det möjligt för handikapporganisationerna att bidra i arbetet med att förverkliga de handikappolitiska målen.

Enligt regeringen bör bidraget till handikapporganisationernas allmänna verksamhet höjas med 14 miljoner kronor som skall fördelas det tredje och fjärde kvartalet år 2000. För år 2001 bör ytterligare 14 miljoner kronor tillföras, vilket innebär en sammanlagd nivåhöjning på 28 miljoner kronor per år.

Övergången till bidragsregler enligt den nya förordningen den 1 juli 2000 kan för ett fåtal organisationer medföra väsentliga svårigheter under en period när organisationerna tvingas anpassa sin verksamhet till ändrade ekonomiska förutsättningar. Ett engångsbelopp på 5,5 miljoner kronor bör, enligt regeringen, tillföras den 1 juli 2000 för att underlätta övergången till de nya reglerna. Socialstyrelsen bör få i uppdrag att fördela dessa medel till det fåtal organisationer som visar sig få störst svårigheter vid övergången.

Motionerna

I motion So32 av Chris Heister m.fl. (m) yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om principer för fördelning av bidrag till handikapporganisationer i enlighet med vad som anförts i motionen (*yrkande 8*). Motionärerna efterlyser en klar redovisning av principerna för hur regeringens resursförstärkningar vad beträffar bidrag till handikapporganisationerna skall fördelas.

En ambition att "samordna" de olika organisationerna skulle missgynna de organisationer som företräder personer med små och ovanliga handikapp eller som väljer andra organisationsformer. Det är därför, enligt motionärerna, angeläget att riksdagen får möjlighet att ta ställning till ett mera detaljerat förslag till fördelning av statsbidragen.

I *motion So40 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)* begärs tillkännagivande om att avskaffa den nya förordningen som reglerar stödet till handikapporganisationerna (*yrkande 14*). Motionärerna anför att de nya reglerna kommer att slå hårt mot olika handikappförbund och kommer att gynna de stora organisationerna på bekostnad av de små. Sådana mindre förbund är exempelvis Riksförbundet Cystisk fibros, Förbundet Blödarsjuka i Sverige och Demensförbundet. Motionärerna avvisar regeringens centralisering av handikapporganisationernas stöd till Socialstyrelsen.

I *motion So44 av Ester Lindstedt-Staaf m.fl. (kd)* begärs tillkännagivande om att bidragen till handikapporganisationer skall vara rättvist fördelade (*yrkande 14*). Motionärerna anför att de bibringats uppfattningen att regeringen skulle låta riksdagen besluta om principen för fördelning av bidragen till handikapporganisationerna. Motionärerna förutsätter att fördelningen sker rättvist mellan organisationerna. Tidigare har det inträffat att någon organisation, bl.a. Demensförbundet, fått markant mindre.

I *motion So42 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* begärs tillkännagivande om beslut kring principerna för organisationsstödet till handikapporganisationer (*yrkande 11*). Motionärerna anför att enligt tidigare besked skulle förslaget om fördelning av stödet till handikapporganisationerna behandlas av riksdagen. Enligt motionärerna bör regeringen snarast återkomma till riksdagen med ett förslag om principerna för hur organisationsstödet till handikapporganisationerna skall utformas.

I *motion So327 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* begärs tillkännagivande om handikappolitikens inriktning (*yrkande 1 delvis*). Motionärerna anför att bidragen till handikapporganisationerna inte har höjts under senare år. I samband med regeringens översyn över bidragen till organisationerna bör ytterligare resurser tillföras i stöd så att deras verksamhet kan utvidgas ytterligare.

I *motion So24 av Helena Frisk (s)* begärs ett tillkännagivande om bidrag till handikapporganisationerna. Enligt motionären innebär regeringens förordning om nya fördelningsprinciper, när det gäller statsbidrag till handikapporganisationerna att t.ex. Demensförbundet missgynnas. Riktlinjerna för fördelningen av bidragen måste, enligt motionären, bli enklare och kunna förstås av organisationerna. Bidragen, som egentligen skall kunna göra det möjligt för organisationen att finansiera ett fungerande kansli, måste utgå från administrationskostnaderna. Projektbidrag, som kan sökas från olika fonder, får inte användas till administrativa kostnader utan endast för de sökta projekten.

I *motion So26 av Inger Lundberg (s)* begärs ett tillkännagivande om bidrag till handikapporganisationerna. Motionären anför att de nya reglerna för

statsbidraget kan få olyckliga effekter på enskilda förbund som har en riks-täckande organisation men inte till fullo fyller de formella kriterierna i det nya bidragssystemet. Ett exempel är Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn, DHB. Motionären anser att i stället för rigida regler om föreningar i minst tio län måste regelverket kunna tolkas så att staten ställer krav på att en organisation har medlemmar i hela Sverige, ett medlemsorgan som bevakar hela Sverige och aktiviteter som riktar sig till alla medlemmar, t.ex. utbildningar, konferenser eller läger. Detta ger, enligt motionären, minst lika stora garantier för att staten inte stimulerar till förbund som enbart existerar i en liten del av Sverige. Det finns också anledning för staten att ställa krav på att nya grupper som söker statsbidrag skall ange starka skäl till varför de inte kan ingå i något av de förbund som redan får statsbidrag.

I *motion So29 av Lars U Granberg (s)* yrkas att riksdagen begär att regeringen på nära håll följer utvecklingen rörande de mindre handikapporganisationernas möjlighet att bedriva sin verksamhet. Motionären anför att det finns en risk för att de små förbundens verksamhet kommer att drabbas negativt av det nu presenterade förslaget. Verksamhetsutvecklingen i handikapporganisationerna måste vara en fråga för regeringen att följa väldigt nära, speciellt i de mindre förbunden. Regeringen bör, enligt motionären, också vara öppen för att vidtaga åtgärder om utvecklingen visar att verksamheten drastiskt förändras negativt i de mindre handikapporganisationerna.

Aktuellt

Regeringen har i 2000 års ekonomiska vårproposition (*prop. 1999/2000:100, utgiftsområde 9*) i tilläggsbudget föreslagit bl.a. att anslaget B5 Bidrag till handikapp- och pensionärsorganisationerna sammantaget ökas med 20 500 000 kr. Regeringen har därvid hänvisat till att det ökade stödet till handikapporganisationerna föreslagits i proposition 1999/2000:79 En nationell handlingsplan för handikappolitiken.

Utskottets bedömning

Enligt utskottet utför handikapprörelsen ett mycket viktigt arbete för sina medlemmar. Organisationernas arbete är en förutsättning för att förverkliga de handikappolitiska målen full delaktighet och jämlikhet för personer med funktionshinder. Dessa organisationer bör därför på olika sätt uppmuntras och stödjas av samhället. Det statliga stödet till handikapprörelsen är därvid av stor betydelse. Utskottet välkomnar den höjning av bidragen till handikapporganisationerna som regeringen aviserat. Motion So327 (c) yrkande 1 delvis får anses tillgodosedd.

De nya bidragsreglerna (Förordning 2000:7 om statsbidrag till handikapporganisationer) börjar gälla den 1 juli i år. Av propositionen framgår att regeringen är medveten om att övergången till det nya bidragssystemet kan innebära omställningsproblem för vissa organisationer. Särskilda medel har också anslagits för att underlätta omställningen. Utskottet ser positivt på medelstillskottet för att underlätta övergången till det nya bidragssystemet.

Med beaktande av de problem som omställningen ändå kan innebära för vissa organisationer och med anledning av motionerna So24 (s), So26 (s), So29 (s), So32 (m) yrkande 8, So40 (fp) yrkande 14, So42 (c) yrkande 11 och So44 (kd) yrkande 14 anser utskottet att effekterna av de nya reglerna måste följas upp och utvärderas. Särskilt bör därvid kartläggas och analyseras hur övergången påverkar de mindre organisationerna som inte till fullo uppfyller de formella kriterierna för att erhålla statsbidrag enligt det nya bidragssystemet, t.ex. vad gäller kravet på riksomfattande verksamhet. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Övriga motionsyrkanden

Socialtjänstlagen

Motioner

I motion So489 av Ingrid Burman m.fl. (v) begärs tillkännagivande om avlösar- och ledsagarservice (yrkande 5). Motionärerna anför att enligt socialtjänstlagen skall avlösar- och ledsagarservice endast vara frivillig verksamhet för kommunerna. Ett beslut som rör den här typen av insatser kan i dag endast överklagas genom kommunbesvär. Det är, enligt motionärerna, angeläget att avlösar- och ledsagarservice omfattas av rätten till bistånd och att beslut om insatser kan överklagas genom förvaltningsbesvär. Vidare yrkas ett tillkännagivande om korttidstillsyn för barn med funktionshinder (yrkande 6). Enligt motionärerna är barn med funktionshinder under 12 år för korttidstillsyn hänvisade till att kommunerna tar sitt ansvar och tillgodoser barnets behov. Först från 12 års ålder kan barnet framtvinga sin rätt enligt LSS. Motionärerna menar att funktionshindrades behov av, och rätt till, korttidstillsyn utanför hemmet i anslutning till skoldagen och under loven är lika stor före som efter 12 års ålder. Det kan t.ex. lösas genom att man återinför förvaltningsbesväret i SoL eller genom att åldersgränsen på 12 år tas bort från 7 § p 7 i LSS. Frågan måste, enligt motionärerna, lösas så att funktionshindrade barn garanteras rätt till korttidstillsyn utanför hemmet.

I motion So488 av Chatrine Pålsson m.fl. (kd) yrkas att riksdagen beslutar att till 6 f § socialtjänstlagen lägga ”personligt stöd” (yrkande 16). Motionärerna anför att rätten till ekonomiskt bistånd har ersatts av rätt till försörjningsstöd. Den enskilde har inte rätt till försörjningsstöd för höga merkostnader som funktionshindret kan medföra, till exempel för bostad, bil och ledarhund. Socialtjänstkommittén (SOU 1994:139) föreslog att personligt stöd, där bland annat avlösning ingick, skulle vara kvar som en rättighet. Motionärerna instämmer i detta förslag och föreslår att till 6 f § socialtjänstlagen lägga ”personligt stöd”.

I motion So40 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) begärs tillkännagivande om att återställa socialtjänstlagen så att den enskilde kan överklaga beslut om bistånd (yrkande 3). Motionärerna anför att den 1 januari 1998 ändrades reglerna så att endast vissa beslut om bistånd numera kan överklagas genom så kallat förvaltningsbesvär. Övriga beslut överklagas genom den för den enskilde mindre förmånliga laglighetsprövningen. I praktiken har detta, enligt

motionärerna, inneburit att den enskilde funktionshindrade i större utsträckning än tidigare måste förlita sig på kommunens goda vilja för att få stöd för andra insatser än de som räknas upp i 6 § socialtjänstlagen, som t.ex. ledsagning och avlösning. Förändringar har nu visat sig ge en försämrad rättstrygghet för den enskilde. Ett likalydande yrkande framförs i *motion So321 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)*, yrkande 6.

I *motion So321 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)* begärs tillkännagivande om att avsikten med insatsen hjälp i hemmet, 6 § socialtjänstlagen, är att den skall kunna utformas på olika vis beroende av enskilda behov (*yrkande 7*).

Bakgrund m.m.

Utskottet har behandlat motionsyrkanden liknande de nu aktuella senast i *betänkande 1999/2000:SoU6 Socialtjänstfrågor*, vartill hänvisas. Utskottet anförde att Socialtjänstutredningen i sitt slutbetänkande *Socialtjänst i utveckling (SOU 1999:97)* har föreslagit vissa ändringar i socialtjänstlagen med innebörd att skyldigheten för socialnämnden att genom stöd och avlösning underlätta för dem som vårdar närstående förtydligas. Riksdagen borde inte föregripa kommande förslag på området. Socialtjänstutredningen har vidare i sitt slutbetänkande föreslagit en utökad rätt att överklaga beslut meddelade med stöd av socialtjänstlagen. Utskottet ansåg att kommande förslag även på detta område borde avvaktas. Motionerna avstyrktes (res. m).

Socialtjänstutredningen föreslår i sitt slutbetänkande *Socialtjänst i utveckling (SOU 1999:97)* att bestämmelserna om ekonomiskt bistånd i form av socialbidrag skall lyftas ut ur socialtjänstlagen och regleras i en särskild lag om socialbidrag. Utredningen förespråkar att bestämmelserna om socialbidrag skall utformas som rättighetsbestämmelser. Beslut om socialbidrag skall därigenom kunna överklagas genom förvaltningsbesvär. Vidare föreslås den nuvarande begränsningen av socialbidrag till akut tandvård upphöra. Det skall följaktligen vara möjligt att få socialbidrag också för annan tandvård. I *Socialtjänstutredningens* betänkande föreslås dessutom att den nuvarande regleringen i 73 § socialtjänstlagen av vilka beslut som får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol skall ersättas av ett stadgande med innebörd att alla beslut om bistånd som meddelats med stöd av 14 §, vilken är en motsvarighet till nuvarande 6 och 6a §§ i socialtjänstlagen, får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

I betänkandet föreslås även att den nuvarande bestämmelsen i 5 § socialtjänstlagen som säger att socialnämnden bör genom stöd och avlösning underlätta för dem som vårdar närstående utgår och att lagen i stället tillförs en ny 11 § med följande lydelse: Socialnämnden skall genom stöd och avlösning underlätta för dem som vårdar närstående.

Socialstyrelsen har ett uppdrag att under en treårsperiod följa upp och utvärdera de nya bestämmelser som införts i socialtjänstlagen den 1 januari 1998. Enligt uppdraget skall återrapporteringen särskilt belysa de ändringar som avser socialbidrag/försörjningsstöd, konsekvenserna av ändringarna i rätten att överklaga, missbrukarvårdens utveckling, kvalitets- och kompe-

tensutveckling samt kraven på hänsyn till barnets bästa. I rapporten 1999:3 Ändringar i socialtjänstlagen görs en första avrapportering. Ytterligare rapporter kommer att redovisas 2000 och 2001.

Rätten till s.k. annat bistånd regleras i 6 f § socialtjänstlagen. Med annat bistånd avses hjälp i hemmet (hemtjänst) och särskilt boende för service och omvårdnad för äldre eller bostad med särskild service för funktionshindrade. Beslut om annat bistånd kan enligt 73 § socialtjänstlagen överklagas genom förvaltningsbesvär.

Socialutskottet har i sitt *betänkande 1998/99:SoU9 Socialtjänstfrågor* uttalat sig angående motionskrav att den enskildes rätt till bistånd skall omfatta även andra former av insatser än de som ingår i 6 f § socialtjänstlagen. Utskottet redovisade vad som anförts i betänkande *1996/97:SoU18* över regeringens förslag till 6 f § socialtjänstlagen jämte ett antal motioner om bl.a. personligt stöd. Utskottet delade i det sistnämnda betänkandet regeringens uppfattning att kommunerna borde ges större utrymme än hittills att besluta hur den enskildes behov av stöd, vård och behandling skall tillgodoses (s. 45 f.). Kommunerna har kostnadsansvaret och goda möjligheter att utforma insatserna efter individuella behov och lokala förutsättningar, påpekades det. Utskottet utgick liksom regeringen från att den enskilde även fortsättningsvis skulle få sitt behov av stöd, vård eller behandling tillgodosett av socialnämnden, även om han fråntogs möjligheten att överklaga ett beslut om sådan hjälp genom förvaltningsbesvär. Utskottet påpekade att regeringens förslag inte innebar att kommunernas ansvar enligt 10 § SoL eller enligt bestämmelserna om omsorger om äldre människor och om människor med funktionshinder i 19–21 §§ SoL minskar. Sammanfattningsvis ansåg utskottet att förslaget utgjorde en lämplig avvägning mellan kommunens självbestämmanderätt och den enskildes behov av att få hjälp och stöd. Utskottet tillstyrkte regeringens förslag till 6 f § socialtjänstlagen och avstyrkte motionerna. Detta blev också riksdagens beslut.

Utskottet anförde i betänkande 1998/99:SoU9 att det inte ändrat inställning i frågan om vad som bör ingå i rätten till bistånd. Utskottet ville åter framhålla att begreppet skälig levnadsnivå kvarstår i socialtjänstlagen samt erinrade om att Socialstyrelsen för närvarande ser över effekterna av de ändrade bestämmelserna rörande bl.a. missbrukarvården och rätten att överklaga beslut.

Bestämmelserna om förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg finns sedan den 1 januari 1998 i 2 a kap. skollagen (1985:1100). Skolbarnsomsorgen avser enligt 1 § tredje stycket barn till och med tolv års ålder som går i skolan. I 6 § samma kapitel stadgas att skolbarnsomsorg skall tillhandahållas i den omfattning det behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete eller studier eller barnets eget behov. Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling skall enligt 9 § anvisas plats i förskola eller fritidshem om inte barnets behov av sådant stöd tillgodoses på något annat sätt. Kommunen skall genom uppsökande verksamhet ta reda på vilka barn som behöver anvisas sådan plats och verka för att barnen utnyttjar den anvisade platsen.

En av de insatser för stöd och service som kommunen är skyldig att tillhandahålla enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) är korttidstillsyn för skolungdom över 12 år utanför det egna hemmet i anslutning till skoldagen samt under lov (9 § 7 p.).

Socialutskottet har i sitt *betänkande 1998/99:SoU9 Socialtjänstfrågor* (s. 25) uttalat sig angående skolbarnsomsorg för barn t.o.m. 12 års ålder. Utskottet anförde följande.

Behovet av skolbarnsomsorg för barn t.o.m. 12 års ålder skall numera tillgodoses enligt bestämmelserna i skollagen. Beslut att exempelvis neka ett barn skolbarnsomsorg kan enligt samma lag inte överklagas med förvaltningsbesvär. Utskottet utgår från att regeringen följer utvecklingen och återkommer till riksdagen om det behövs. Enligt utskottets mening bör åldersgränsen i LSS, såvitt nu är i fråga, inte ändras. Motion So277 (v) yrkande 2 avstyrks därmed (res. v)

Riksdagen följde utskottet (protokollsnr. 1998/99:79).

I *Socialstyrelsens Årsredovisning 1999 (mars 2000)* behandlas bl.a. konsekvenser av ändringar i socialtjänstlagen vad avser stödet till anhöriga som vårdar närstående samt rätten att överklaga. Socialstyrelsen kommer under år 2000 att genomföra en större uppföljningsinsats riktad direkt till gruppen fysiskt funktionshindrade. Avsikten är att i en brukarstudie rikta sig direkt till ett urval av funktionshindrade med insatser enligt SoL för att bl.a. få deras erfarenhet och syn på konsekvenserna av ändringarna i lagen.

Utskottets bedömning

Utskottet har nyligen i betänkande 1999/2000:SoU6 tagit ställning till motionsyrkanden rörande både rätten till avlösning enligt SoL och rätten att överklaga ett beslut som meddelats med stöd av samma lag. Utskottet vidhåller sin inställning. Riksdagen bör således inte föregripa kommande förslag på området. Motionerna So40 (fp) yrkande 3, So321 (fp) yrkande 6 och So489 (v) yrkande 5 avstyrks därför.

När det gäller motionsyrkandena rörande 6 f § SoL vidhåller utskottet sin ovan redovisade inställning i betänkande 1998/99:SoU9. Utskottet vill hänvisa till de utvärderingar av lagen, bl.a. ur de funktionshindrades perspektiv, som pågår vid Socialstyrelsen. Resultatet av det pågående arbetet bör enligt utskottet avvaktas. Motionerna So321 (fp) yrkande 7 och So488 (kd) yrkande 16 avstyrks.

Vad slutligen gäller korttidstillsyn för barn med funktionshinder vidhåller utskottet även här sin inställning i betänkande 1998/99:SoU9. Motion So489 (v) yrkande 6 avstyrks därför också.

Lagen om stöd och service samt assistansersättning

Motionerna

Två motioner tar upp frågan om blindas och synskadades rätt till ledsagning.

I *motion So33 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m)* yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådan ändring i lagen att alla blindade eller gravt synskadade skall ha rätt till ledsagarservice (*yrkande 1*). Motionärerna anser att det bör utredas vem som kan få insatsen ledsagarservice. Insatsen tillkom med tanke på de synskadades behov. Trots detta har domstolarna i huvudsak intagit ståndpunkten att inte ens gravt synskadade hör till personkretsen enligt LSS. Därmed kan de inte komma i åtnjutande av insatsen.

Också i *motion So36 av Helena Frisk (s)* begärs tillkännagivande om ledsagarservice. Motionären vill, liksom den föregående, ha en översyn av lagen där utgångspunkten skall vara att alla blindade eller gravt synskadade skall ha rätt till ledsagning enligt LSS.

Frågan om psykiskt funktionshindrades rätt till LSS tas upp i *motion So41 av Thomas Julin m.fl. (mp)* *yrkande 15*. Motionärerna anför att bristen på stöd gör att många psykiskt funktionshindrade drar sig undan samhälleligt deltagande. Motionärerna anser att människor med psykiska funktionshinder fullt ut måste omfattas av LSS. Detta bör ges regeringen till känna.

I *motion So44 av Ester Lindstedt-Staaf m.fl. (kd)* begärs en översyn av lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (*yrkande 6*). Motionärerna anser att avsikten med lagen om stöd och service för vissa funktionshindrade bör förtydligas och att det måste fastställas att samma bedömningsgrund skall gälla barn och vuxna. Vidare anser de att de psykiskt funktionshindrade till stora delar inte omfattas av lagen och att det därför behövs en ändring i lagen så att "hjälp med aktivering och motivation" också utgör ett grundläggande behov. Motionärerna anser att schabloniseringen av assistansersättningen bör avskaffas och att en förenklad årsredovisning kan användas.

I *motion So32 av Chris Heister m.fl. (m)* yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att det ekonomiska ansvaret för assistansersättningen skall återgå till staten (*yrkande 2*). Motionärerna anser att målet med assistansersättningen – att underlätta för funktionshindrade att integreras i samhället – inte får ställas mot andra behov i kommunens budget. Hela det ekonomiska ansvaret för assistansersättningen bör därför återgå till staten. Vidare bör schabloniseringen av ersättningen slopas och rätten till personlig assistans under skoltid och vid vistelse på dagcenter etc. återinföras.

I *motion So42 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åldersgränserna för assistansersättning (*yrkande 4*). Motionärerna anser att åldersgränsen 65 år för rätt till personlig assistans bör tas bort.

I *motion So40 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)* yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att återställa rätten till personlig assistans (*yrkande 7*), om att avskaffa 65-årsregeln (*yrkande 8*) och om att det statliga stödet för assistansersättningen ökas och att personkretsen som har rätt till assistanshjälp breddas (*yrkande 11*). Motionärerna anser att de rättigheter som lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade och lagen om personlig assistans ursprungligen givit personer med

funktionsnedsättning och deras anhöriga måste återinföras. Den personliga assistenten bör snarare användas mer i arbetslivet och i studieverksamheten. Assistentens insatser i skolarbete och på dagis skall utvecklas. Vidare skall personer som beviljats assistans få behålla denna även efter det att de fyllt 65 år. Denna fråga är tillräckligt utredd så reformen kan träda i kraft snarast, anför det. Motionärerna konstaterar att enligt Handikappombudsmannen så är 40 000 personer eller fler berättigade till stödinsatser enligt LSS men får inte detta trots att kommunerna fått statsbidrag för att tillgodose dessa personers stödbehov. Motionärerna anser därför att mer statliga medel bör tillföras kommunerna för att tillgodose dessa personers stödbehov.

I *motion So441 av Ulla-Britt Hagström (kd)* begärs tillkännagivande om arbetstiden för personliga assistenter med flera arbetsgivare. Arbetstiden för personliga assistenter regleras i lagar och kollektivavtal för den maximala arbetstiden hos en arbetsgivare. Om assistenten är anställd hos flera arbetsgivare finns ingen formell inskränkning för den sammanlagda arbetstiden. Assistansutredningen (SOU 1995:126) konstaterade: ”Med det nuvarande regelsystemet är det för närvarande fullt möjligt att bli anställd som personlig assistent av flera arbetsgivare, så att den sammanlagda arbetstiden för en anställd hos en och samma funktionshindrad vida överstiger normal arbetstid”. Riksförsäkringsverket har i en rapport till regeringen (RFV anser 1999:1) påtalat att frågan om arbetstid för personliga assistenter inte är tillfredsställande löst.

Bakgrund och tidigare behandling

Lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade innehåller bestämmelser om insatser för särskilt stöd och service åt personer (1 §)

1. med utvecklingsstörning, autism eller autismsliknande tillstånd,
2. med betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder efter hjärnskada i vuxen ålder föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom, eller
3. med andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om de är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd och service.

Regeringsrätten har i en dom (RÅ 1999 ref. 54) ansett att en 81-årig man med grav synskada har ett sådant stort och varaktigt funktionshinder som avses i 1 § 3 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade. Funktionshindret har dock inte ansetts förorsaka sådana betydande svårigheter i hans dagliga livsföring som förutsätts i bestämmelsen. Det därmed sammanhängande behovet av stöd och service har inte heller ansetts omfattande. Då inte samtliga krav enligt bestämmelsen varit uppfyllda har han inte ansetts höra till lagens personkrets.

Utskottet behandlade senast frågor kring lagen om stöd och service och assistansersättningen i *betänkande 1999/2000:SoU1*. Utskottet anförde då följande (s. 57 f.):

Utskottet vill än en gång understryka att assistansreformen har inneburit ökad valfrihet, större inflytande och bättre livskvalitet för många svårt funktionshindrade personer. Syftet med reformen har därmed uppnåtts. Kostnaderna för reformen var dock från början kraftigt underskattade och lagstiftningen oklar, bl.a. när det gällde gränsdragningen mellan kommunernas och statens ansvar. Detta har lett till att riksdagen vid flera tillfällen tvingats gå in och tillföra ytterligare resurser och justera i reglerna.

Utskottet vidhåller sin uppfattning att funktionshindrade barns och vuxnas behov av särskilt stöd i t.ex. barnomsorg och daglig verksamhet i princip bör tillgodoseas inom ramen för den kommunala verksamheten, t.ex. genom höjd personaltäthet, specialpedagogiskt stöd eller elevassistent. Det bör vara huvudmannens uppgift att se till att de resurser som krävs med hänsyn till den funktionshindrades behov tillförs verksamheten. Utskottet vidhåller också att om särskilda skäl föreligger kan statlig assistansersättning erhållas även vid dessa verksamheter, nämligen om funktionshindret är sådant eller kombinationen av funktionshinder sådan att den funktionshindrade behöver tillgång till någon person med ingående kunskap om den funktionshindrade och dennes hälsotillstånd.

Utskottet motsätter sig fortfarande ett förstatligande av de 20 första timmarna.

Riksförsäkringsverket har på uppdrag av regeringen gjort en översyn av ersättningen för personlig assistans varvid även frågan om schablonen belysts. Rapporten avlämnades i februari 1999 och har varit på remiss hos ett antal kommuner, handikapporganisationer och assistansanordnande kooperativ. Beredning av ärendet pågår för närvarande i Regeringskansliet. Riksdagen bör inte föregripa kommande förslag på området.

Regeringen har aviserat att den återkommer med förslag som innebär att personer som beviljats assistansersättning före 65 års ålder skall få behålla denna ersättning även efter fyllda 65 år. Medel för detta är reserverade i budgeten för år 2001 respektive 2002. Utskottet utgår från att frågan nu bereds skyndsamt för att möjliggöra ett ikraftträdande den 1 januari 2001.

Vad gäller barns rätt till assistans har utskottet flera gånger uttalat, senast i betänkande 1998/99:SoU1, att försäkringskassorna vid bedömning av barns rätt till personlig assistans skall ta hänsyn till vad som normalt kan anses falla inom ramen för det föräldraansvar som enligt föräldrabalken åvilar alla vårdnadshavare med hänsyn till barnets ålder, utveckling och omständigheter i övrigt. Det är således behovet av extra tillsyn och omvårdnad med anledning av ett funktionshinder som skall ligga till grund för bedömning och beslut om personlig assistans. Utskottet vidhåller denna uppfattning. Utskottet uttalade vidare i samma betänkande att regeringen noga bör följa utvecklingen och återkomma till riksdagen om det skulle visa sig att barns möjligheter att erhålla personlig assistans skulle försämrats till följd av att rättstillämpningen visar sig bli mer restriktiv. Riksdagen beslöt att ge regeringen detta till känna.

Socialstyrelsens uppföljning av psykiatrireformen (Socialstyrelsen följer upp och utvärderar 1999:1) visar att det finns problem både med utformningen av LSS och med kommunernas tillämpning av densamma vad gäller personer med psykiska funktionshinder. Styrelsen konstaterar samtidigt att psykiatrireformen inneburit att ca 1 000 nya verksamheter kommit i gång, exempelvis nya verksamheter för daglig verksamhet och nya former för boendestöd. Vidare har försöksverksamheten med personligt ombud slagit så väl ut att Socialstyrelsen föreslagit att den utvidgas till att gälla hela landet. Utskottet ser mycket positivt på att regeringen i budgeten föreslår att medel avsätts för att permanenta verksamheten med personligt ombud. Utskottet är

dock inte nu berett att föreslå någon ändring i lagstiftningen vad gäller rätten till personlig assistans.

Utskottet fann den föreslagna medelsanvisningen till anslaget väl avvägd och avstyrkte de aktuella motionerna. (Särskilda yttranden m, kd, c, fp var för sig.)

I *propositionen* (s. 29) aviserar regeringen att den återkommer i frågan om övre åldersgräns för rätt till personlig assistans.

I *Riksförsäkringsverkets rapport RFV anser 1999:1 Assistansersättning – översyn av ersättningen för personlig assistans* föreslår RFV ändringar så att reglerna för personliga assistenters arbetstid stämmer överens med gällande regler om arbetstid i syfte att bland annat stärka de anställda assistenternas arbetsförhållanden. RFV har funnit att frågan om arbetstid för personliga assistenter inte är tillfredsställande löst och att det därför finns behov av en närmare reglering. RFV föreslår ett klargörande så att ersättning inte kan utgå för lämnad assistans som per assistent överstiger högsta tillåtna arbetstid enligt lagar och kollektivavtal. På så sätt görs en markering att överskriden arbetstid enligt lagar och kollektivavtal inte ersätts. På den månatliga tidsredovisningen kan försäkringskassan följa vilka personer som arbetar som personliga assistenter.

Beredning av rapporten pågår för närvarande i Regeringskansliet.

Utskottets bedömning

Utskottet vidhåller att handikappreformen har inneburit ökad valfrihet, större inflytande och bättre livskvalitet för många svårt funktionshindrade personer. Regeringen har nu aviserat att den avser att återkomma till riksdagen med förslag om att ta bort åldersgränsen 65 år för rätt till personlig assistans fr.o.m. den 1 januari 2001. Utskottet anser det angeläget att denna reform kommer till stånd.

Utskottet vidhåller sina tidigare ställningstaganden att funktionshindrade barns och vuxnas behov av särskilt stöd i t.ex. barnomsorg och daglig verksamhet i princip bör tillgodoses inom ramen för den kommunala verksamheten, t.ex. genom höjd personaltäthet, specialpedagogiskt stöd eller elevassistent. Det är huvudmannens uppgift att se till att de resurser som krävs med hänsyn till den funktionshindrades behov tillförs verksamheten.

Utskottet motsätter sig fortfarande ett förstatligande av de 20 första timmarna.

Utskottet är inte heller berett att ändra schablonersättningen, utan anser att regeringens fortsatta beredning av denna fråga bör avvaktas.

Vad gäller barns rätt till assistans har utskottet flera gånger uttalat, senast i betänkande 1999/2000:SoU1, att försäkringskassorna vid bedömning av barns rätt till personlig assistans skall ta hänsyn till vad som normalt kan anses falla inom ramen för det föräldraansvar som enligt föräldrabalken åvilar alla vårdnadshavare med hänsyn till barnets ålder, utveckling och omständigheter i övrigt. Det är således behovet av extra tillsyn och omvårdnad med anledning av ett funktionshinder som skall ligga till grund för be-

dömning och beslut om personlig assistans. Utskottet vidhåller denna uppfattning.

Utskottet ställer sig emellertid bakom bedömningen i propositionen att det finns en brist på samsyn hos olika huvudmän när det gäller att tolka regelverk, att göra behovsprövningar och att ge stöd och möjlighet till inflytande och valfrihet för den enskilde. Ett exempel i sammanhanget är t.ex. hur behovet av stöd till barn med funktionshinder och deras familjer bedöms. Det är därför positivt att regeringen avser att initiera ett nationellt program för kompetensutveckling i samarbete mellan handikapporganisationerna och berörda statliga och kommunala myndigheter. Utskottet utgår ifrån att programmet bör kunna bidra till en samsyn som gynnar den enskilde. Utskottet noterar att särskilda medel förutsätts avsättas för en flerårig satsning på kompetensutveckling för personal inom olika samhällsområden kring frågor som rör bemötande av personer med funktionshinder.

Utskottet är inte berett att nu föreslå någon ändring i lagstiftningen vad gäller rätten till personlig assistans för personer med psykiska funktionshinder. Motionerna So32 (m) yrkande 2, So40 (fp) yrkandena 7, 8 och 11, So41 (mp) yrkande 15, So42 (c) yrkande 4 och So44 (kd) yrkande 6 avstyrks därmed.

I några motioner berörs frågan om rätt till ledsagning för blinda och synskadade. Motionärerna begär en översyn av lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade. Utskottet är inte berett att föreslå något initiativ från riksdagens sida. Motionerna So33 (m) yrkande 1 och So36 (s) avstyrks.

Vad gäller frågan om assistenternas arbetstid anser utskottet i likhet med Riksförsäkringsverket det angeläget med ett förtydligande om att ersättning inte kan utgå för lämnad assistans som överstiger högsta tillåtna arbetstid enligt lagar och kollektivavtal. Utskottet anser dock att regeringens beredning av frågan bör avvaktas. Motion So441 (kd) avstyrks därmed.

Psykiatrireformen

Motioner

I motion So272 av Claes Stockhaus och Rolf Olsson (v) begärs tillkännagivande om behov av kvalitetspolicy och kvalitetssäkring av kommunala insatser när det gäller psykiskt funktionshindrade. Motionärerna ser det som nödvändigt att kvalitetssäkra verksamheten. Avsikten är att få det fastlagt att de mål som skall sättas upp i den enskilda kommunen när det gäller psykiskt funktionshindrade också skall gå att mäta vad gäller resurser, tillgänglighet, arbetsprocesser och verksamhetens resultat. Har den enskilda kommunen bestämt sig för en viss nivå så skall det också vara en god kvalitet på den verksamheten. Enligt motionärerna måste regeringen ge Socialstyrelsen i uppdrag att tillse att det finns kvalitetspolicy och kvalitetssäkring vad gäller psykiatrireformen inom samtliga kommuner.

I motion So482 av Alf Svensson m.fl. (kd) begärs ett tillkännagivande om psykiskt handikappades situation (yrkande 17). Enligt den slutrapport som Socialstyrelsen presenterat är bristerna för de psykiskt handikappade fortfa-

rande alltför stora. Huvudmännen skyller emellanåt på varandra vad beträffar ansvaret för psykiskt sjuka. Därmed finns det en risk för att ingen tar ett riktigt ansvar för den enskildes vårdbehov. Motionärerna tycker att ett viktigt politiskt krav är införandet av en värdighetsgaranti för de psykiskt handikappade.

I motion So450 av Kenneth Johansson m.fl. (c) begärs tillkännagivande om psykiatireformen (yrkande 7). Motionärerna anser att rehabiliteringsinsatserna liksom samverkan mellan kommun och landsting bör förbättras samtidigt som brukar- och frivilligorganisationerna bör få ett ökat stöd för sina insatser.

Bakgrund och tidigare behandling

Utskottet behandlade motioner om psykiatireformen senast i *betänkande 1998/99:SoU11*. Här ges en bred genomgång av utvecklingen under senare år, se s. 19–26. Utskottet anförde i sin bedömning följande:

Psykiatireformen försenades starkt i inledningsskedet. Utskottet kan nu konstatera att ett stort antal sociala projektverksamheter startat och att 85 % av kommunerna genomfört eller håller på att genomföra inventeringar av målgruppen. Socialstyrelsens senaste årsrapport bekräftar det stora behovet av stödinsatser inom framför allt områden som arbete, daglig sysselsättning, sociala kontakter och fritid. Psykiskt funktionshindrade behöver ett flexibelt, individuellt och icke tidsbundet personaltöd som snabbt kan mobiliseras när akuta behov uppstår. Styrelsen pekar också på att reformens framgång kommer att avgöras av om socialtjänsten och psykiatrin stöder varandra utifrån sina kunskapsområden.

Flera motionärer tar upp viktiga frågor kring psykiatireformens intentioner. Utskottet välkomnar därför regeringens förslag om att avsätta medel för införande av personliga ombud för psykiskt funktionshindrade. Det personliga ombudet skall företräda den enskilde och samordna insatserna från olika samhällsorgan. Uppgiften kan vara att hjälpa till i kontakter med myndigheter, att bistå med upprättande av en individuell vård- och serviceplan, att kartlägga vård- och servicebehov, att arbeta uppsökande och att se till att den enskilde får del av den vård som han eller hon har rätt till. Utskottet har tidigare tillstyrkt utvecklingsmedel till åtgärder för hemlösa. I det sammanhanget betonade utskottet också de värdefulla insatser som frivilligorganisationerna gör för att stödja och hjälpa de hemlösa. Utskottet vidhåller att nya metoder och arbetssätt behöver utvecklas när det gäller stöd till hemlösa.

Socialstyrelsen fortsätter att följa upp psykiatireformen. Slutrapporten kommer senare denna vår. Utskottet utgår från att regeringen noga följer utvecklingen och återkommer till riksdagen om det behövs. Något initiativ från riksdagens sida behövs inte nu.

De då aktuella motionerna avstyrktes. (Res. m, kd och fp var för sig.)

Socialstyrelsen redovisar i sin slutrapport *Välfärd och valfrihet (Socialstyrelsen följer upp och utvärderar 1999:1)* erfarenheterna från psykiatireformen. I rapporten påtalar styrelsen bl.a. att det finns problem både med utformningen av lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och kommunernas tillämpning av densamma. Antalet människor med psykiska funktionshinder som ges stöd enligt LSS är ytterst begränsat och svarar enligt

Socialstyrelsen inte mot de verkliga behoven som finns. Socialstyrelsen konstaterar också att mellan 20 000 och 25 000 personer med psykiskt funktionshinder – omkring hälften av målgruppen – saknar adekvat sysselsättning anpassad till deras funktionshinder.

Socialstyrelsen har givit ut *Allmänna råd SOSFS 1998:8 (S)* om kvalitetssystem inom omsorgerna om äldre och funktionshindrade. Här fastslås att kommunerna bör fastställa en övergripande inriktning och policy för verksamhetens kvalitet. Vidare bör kommunerna säkerställa att det i varje verksamhet finns ett ändamålsenligt kvalitetssystem för att fortlöpande styra, följa upp, utveckla och dokumentera kvaliteten. Kommunerna bör också klargöra vem eller vilka som har ansvar för kvalitetssäkrings- och kvalitetsutvecklingsarbetet. Vidare framhålls att kommunerna bör säkerställa att dessa allmänna råd även tillämpas för verksamhet som kommunen genom avtal har överlämnat till enskild att utföra samt för sådan enskild verksamhet från vilken kommunen upphandlar tjänster för att fullgöra skyldigheter enligt socialtjänstlagen som rör omsorger om äldre och funktionshindrade.

Frågan om kvalitetssäkring inom de kommunala verksamheterna har behandlats i *betänkandena 1998/2000:SoU7* (s. 16–24) och *1999/2000:SoU8* (s. 38–41) vartill hänvisas.

Socialtjänstutredningen föreslår i sitt slutbetänkande *Socialtjänst i utveckling SOU 1997:97* en förstärkt tillsyn över socialtjänsten. För en beskrivning av förslaget se betänkande 1999/2000:SoU8.

I *budgetpropositionen 1999/2000:1* anförde regeringen angående vården av och omsorgen om psykiskt störda att den ansåg det nuvarande tillståndet och utvecklingen oroande och att den har uppdragit åt Nationella folkhälsokommittén att överväga vilka åtgärder som kan vidtas för att minska den psykiska ohälsan. Vidare anfördes att regeringen angett psykiatrin som ett av de prioriterade områdena inom hälso- och sjukvården inför framtiden. Regeringen aviserade vidare att den avsåg att återkomma till riksdagen med förslag om att permanenta insatsen personligt ombud.

Utskottets bedömning

Utskottet konstaterar att psykiatrin är ett av de områden som regeringen angett som prioriterat vid fördelningen av de åtta miljarderna från försvarsuppgörelsen. Regeringen har vidare aviserat att den senare i vår kommer att presentera en nationell handlingsplan för utveckling och förnyelse av hälso- och sjukvården. Handlingsplanen skall enligt vad utskottet erfarit bl.a. innehålla en satsning på primärvården, äldreomsorgen och psykiatrin. Utskottet anser att regeringens förslag bör avvaktas. Motionerna So450 (c) yrkande 7 och So482 (kd) yrkande 17 avstyrks därmed.

Motion So272 (v) tar upp behovet av kvalitetspolicy och kvalitetssäkring av kommunala insatser när det gäller psykiskt funktionshindrade. Vad gäller kvalitetssäkringen av de kommunala verksamheterna kan utskottet konstatera att Socialstyrelsen givit ut allmänna råd angående detta. Socialtjänstutredningen har i sitt slutbetänkande föreslagit en förstärkt tillsyn över socialtjän-

ten. Utredningsbetänkandet har remissbehandlats. Utskottet anser att regeringens kommande förslag på området bör avvaktas. Motionen avstyrks därmed.

1999/2000:SoU14

Hjälpmedelsfrågor

Motioner

I motion So18 av Chris Heister m.fl. (m) begärs tillkännagivande om bristande genomblickbarhet och helhetsperspektiv inom hjälpmedelsverksamheten (yrkande 4). Enligt motionärerna är problemet med dagens hjälpmedelsförsörjning att de offentliga huvudmännen i princip har monopol. Detta är kostnadsdrivande på grund av frånvaron av konkurrens. De samlade kostnaderna och prioriteringarna på hjälpmedelsområdet kännetecknas också av en närmast obefintlig transparens.

I motion So32 av Chris Heister m.fl. (m) begärs att riksdagen hos regeringen begär förslag om införande av en hjälpmedelsgaranti (yrkande 12). Enligt motionärerna skulle en hjälpmedelsgaranti öka valfriheten för den enskilde och därutöver främja utbudet av olika former av hjälpmedel. Den konkreta utformningen av garantin måste bli föremål för särskild utredning där noggranna analyser och avvägningar görs. Till hjälpmedelsgarantin skall även föras nuvarande statliga anslag för hjälpmedel, t.ex. bilstödet. Enligt motionärerna ryms kostnaderna för garantin inom de nuvarande ramarna och mycket talar för att garantin kommer att minska det offentliga kostnader, samtidigt som utbudet av hjälpmedel och valfrihet ökar. I stort likalydande yrkanden framförs i motionerna So18 yrkande 5 och i motion So413 yrkande 19 av Chris Heister m.fl. (m).

I motion So33 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m) yrkas att riksdagen hos regeringen begär en översyn vad avser vuxnas hjälpmedel samt förslag till sådan ändring i hälso- och sjukvårdslagen att hjälpmedelsbeslut kan överklagas (yrkandena 4 och 5). Teknikutvecklingen går snabbt och det finns t.ex. ny uppspelningsutrustning för digitala talböcker. Enligt motionärerna måste sådan utrustning ses som hjälpmedel.

I motion So240 av Marietta de Pourbaix-Lundin och Liselotte Wågö (båda m) yrkas tillkännagivande om behovet av en lagändring i hälso- och sjukvårdslagen. Motionären anför att landstingens beslut om hjälpmedel i dag inte går att överklaga genom förvaltningsbesvär. Det man kan göra är att påtala sitt missnöje för Socialstyrelsen, som är tillsynsmyndighet.

I motion So44 av Ester Lindstedt-Staaf m.fl. (kd) begärs tillkännagivande om en utredning om hjälpmedel (yrkande 7). Enligt motionärerna klagar många funktionshindrade med andra hjälpmedel än för skola över att hjälpmedel är så dyra och att man inte får de hjälpmedel man behöver. Motionärerna anser att en utredning bör tillsättas angående bl.a. synen på hjälpmedel, avgifter för dessa och användningen av dem.

I motion So488 av Chatrine Pålsson m.fl. (kd) begärs tillkännagivande om IT-tekniken i tjänst för personer med funktionshinder (yrkande 13 delvis).

Motionärerna anför att IT-utvecklingen är särskilt angelägen för personer med funktionshinder. Den tekniska utvecklingen har lett till att det finns hjälpmedel som ger högre livskvalitet för personer med handikapp. Vidare yrkas tillkännagivande om komplettering av 3 a § hälso- och sjukvårdslagen (*yrkande 19*). Barns och vuxnas behov av hjälpmedel för att kompensera ett funktionshinder skiljer sig åt i flera avseenden. Som exempel kan nämnas hjälpmedel för att stimulera barnets utveckling. Hjälpmedel för utveckling beviljas numera inte.

I *motion So327 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* begärs tillkännagivande om hjälpmedelsgaranti (*yrkande 7*). Motionärerna anför att långa väntetider för att erhålla hjälpmedel eller få dem reparerade innebär svårigheter för funktionshindrade att verka i samhället. Enligt motionärerna borde en hjälpmedelsgaranti med normer för väntetider för utprovning och reparationsarbete fastställda till rimliga tidsgränser kunna genomföras. Vidare yrkas ett tillkännagivande om IT-hjälpmedel (*yrkande 8*). Enligt motionärerna bör en översyn att sjukvårdshuvudmännens förskrivning av IT-hjälpmedel göras. Det bör även övervägas om det behövs särskilt stöd för anpassning av IT-produkter. Motionärerna menar vidare att det är angeläget att utreda en lagreglering av tillgänglighet inom IT-området och därvid även utreda upphovsrättens inverkan på tillgängligheten för läshandikappade.

I *motion So40 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)* begärs tillkännagivande om en utökad vårdgaranti som även omfattar rätten till tekniska hjälpmedel (*yrkande 10*). Motionärerna anför att väntetiden för den som är i behov av hjälpmedel många gånger kan vara oacceptabelt lång. Det leder därför till en onödig inskränkning i möjligheterna att leva ett självständigt liv. I *motion So321 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)* (*yrkande 5*) framförs ett likalydande yrkande.

I *motion So321 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)* begärs tillkännagivande om ökad konkurrens på hjälpmedelsområdet (*yrkande 8*). Motionärerna anför att en ökad konkurrens på hjälpmedelsområdet kan vara ett sätt att höja kvaliteten och att kapa köerna. Inom t.ex. hörselvården skulle man i högre utsträckning än vad som sker i dag kunna upphandla tjänster från privata entreprenörer. Vidare yrkas ett tillkännagivande om att datorer skall ingå i hjälpmedelsförteckningen (*yrkande 9*).

I *motion So41 av Thomas Julin (mp)* begärs tillkännagivande om problemen med att de olika huvudmännen brister i samverkan runt de funktionshindrades situation samt om behov av fungerande vårdkedjor (*yrkandena 6 delvis och 7*). Enligt motionärerna ligger stora svårigheter i att olika huvudmän ansvarar för olika kostnadsområden vad gäller funktionshindrade. Regeringen bör ytterligare utreda hur kommunikationerna mellan olika huvudmän skall förbättras och hur de kan öka sin samarbetsnivå. Regeringen bör också utreda hur man kan skapa fungerande vårdkedjor där brukaren står i centrum.

I samband med handikappreformen infördes fr.o.m. den 1 januari 1994 en ny paragraf, 3 a §, i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) där landstingens skyldighet att erbjuda bl.a. hjälpmedel för funktionshindrade tydliggörs.

Socialstyrelsen har – mot bakgrund bl.a. av att projekt ”Hjälpmedel Skåne” överlämnat sin slutrapport – i sin rapport *Förutsättningar för en hjälpmedelsgaranti för personer med funktionshinder* (november 1999) gjort den samlade bedömningen att det i dag inte finns realistiska förutsättningar att införa en nationell hjälpmedelsgaranti. Förutsättningarna att införa någon form av hjälpmedelsgaranti på längre sikt torde vara mer gynnsamma om reella åtgärder vidtas för att korta väntetiderna till hjälpmedelsförsörjningen. Ett annat krav är att sjukvården får tillgång till väntetidssystem som gör det möjligt att avläsa och följa upp på vilka indikationer som patienter sätts upp på väntelistan till en hjälpmedelsenhet. Socialstyrelsen ser emellertid svårigheter att utforma en hjälpmedelsgaranti så att den står i överensstämmelse med riksdagens beslut om prioriteringar i hälso- och sjukvården. Då hjälpmedel är en integrerad del av habilitering och rehabilitering inom hälso- och sjukvården anser Socialstyrelsen att problemen med väntetider och köproblematik inom hjälpmedelsområdet bör betraktas på samma sätt som inom övriga områden inom hälso- och sjukvården. Enligt Socialstyrelsen bör det fortsatta arbetet med att nå fram till en långsiktigt hållbar lösning på köproblematiken inom området hjälpmedel för personer med funktionshinder sålunda inriktas på samma områden som de som Socialstyrelsen lyfte fram i rapporten om behandlingsgarantin beträffande sjukvårdens köproblematik:

- kapacitetsförstärkning
- bättre valmöjligheter och information
- utveckling av uppföljningssystem
- behandlingsindikationer och prioriteringar
- samverkan inom välfärdssektorn

Socialstyrelsen konstaterar att varje enskilds hjälpmedelsbehov bör kunna tillgodoses på bästa sätt inom rimlig tid. För att belysa detta ger Socialstyrelsen i sin rapport till regeringen en kort översikt över vissa områden som särskilt bör beaktas beträffande hjälpmedel för funktionshindrade, med hänvisning till ett nyligen utkommet meddelandeblad (nr 21/99). Här framhålls betydelsen av att den enskildes hela livssituation analyseras och att hjälpmedlet relateras till andra åtgärder. Vidare framhålls att habilitering och rehabilitering samt tillhandahållande av hjälpmedel skall planeras i samverkan med den enskilde och att planerade insatser skall framgå av planen, vilken skall utgå ifrån den enskildes egna mål, behov och intressen. Slutligen påpekas att en noggrann uppföljning av hur den enskilde får sina hjälpmedelsbehov tillgodosedda kan vara ett naturligt verktyg i det kvalitetsarbete, som åligger all hälso- och sjukvårdspersonal inom både landsting och kommuner.

1989 års handikapputredning prövade frågan om en rättighets- eller skyldighetslagstiftning på hjälpmedelsområdet. Utredningen pekade bl.a. på svårigheterna att avgränsa vilka hjälpmedel som skulle omfattas av en rättighetslagstiftning och att det skulle krävas en förteckning över alla de hjälpmedel som skulle ingå.

Erfarenheterna från tidigare användning av hjälpmedelsförteckningar visar att de riskerar att hämma förskrivningen av nya produkter. Handikapputredningen konstaterade att en rättighetslagstiftning skulle omfatta närmare en halv miljon människor. Eftersom ekonomin ännu inte möjliggör en volymökning av både de stora gruppernas önskemål om fler och bättre hjälpmedel och en satsning på mindre och eftersatta grupper, riskerar en rättighetslagstiftning med möjligheter att överklaga beslut också att konservera ojämnheter mellan olika gruppers tillgång till hjälpmedel. Med hänsyn till de beskrivna riskerna valde därför den dåvarande regeringen i stället att göra ett förtydligande i hälso- och sjukvårdslagen i samband med handikappreformen 1994.

I samband med förtydligandet i hälso- och sjukvårdslagen gjordes ett försök till definition av hjälpmedel för den dagliga livsföringen samt hjälpmedel för vård och behandling. Som exempel på hjälpmedel för den dagliga livsföringen nämns i propositionen (1992/93:159) Om stöd och service till vissa funktionshindrade bl.a. hjälpmedel för att kunna tillgodose grundläggande behov som att klä sig, äta eller sköta sin hygien samt kunna förflytta sig. Detta ska enligt propositionen gälla oavsett om den enskilde själv eller med hjälp av någon annan ska utföra uppgiften. Som hjälpmedel för vård och behandling nämns bl.a. medicinsk-tekniska produkter samt hjälpmedel som kompenserar förlust av en kroppsdel eller kroppsfunktion som t.ex. proteser och ortoser.

Bra hjälpmedel är för många en förutsättning för ett oberoende liv. Hjälpmedlen underlättar det dagliga livet och ökar tillgängligheten till omgivningen. Det är därför en skyldighet för samhället att tillhandahålla dem som har behov väl fungerande och individuellt anpassade hjälpmedel, även om hjälpmedlen inte är en överklagningsbar rättighet.

Kostnader för hjälpmedel ingår inte i den statliga assistansersättningen vare sig det gäller personliga hjälpmedel eller arbetshjälpmedel.

Kommunerna och landstingen har genom Svenska Kommunförbundet och Landstingsförbundet försökt att enas om ett gemensamt synsätt på ansvaret för hjälpmedel till personer med personlig assistans utifrån de definitioner som gjordes i propositionen. Deras ståndpunkt presenterades i skriften Hjälpmedelsansvarets fördelning mellan landsting och kommuner. De anser att om den enskilde till följd av ett funktionshinder är i behov av en lyft i sin bostad som används av personalen eller en individuellt anpassad rullstol som körs av personal ska dessa betraktas som individuella hjälpmedel. Arbetsgivarens ansvar bör endast avse sådan utrustning som behövs för att förebygga ohälsa bland personalen.

Regeringen avser för närvarande inte att göra några nya förändringar i hälso- och sjukvårdslagen, utan förutsätter att landstingen och kommunerna följer den överenskommelse de gjort om ansvarsfördelningen. Regeringen har dock i propositionen (1999/2000:79) Från patient till medborgare – en nationell handlingsplan för handikappolitiken aviserat att en särskild utredare bör se över hjälpmedelssituationen för studerande med funktionshinder. Jag kom-

mer att följa utvecklingen på övriga områden inom hjälpmedelsverksamheten och om det finns skäl återkomma i frågan.

1999/2000:SoU14

Regeringen har i *propositionen 1999/2000:86 Ett informationssamhälle för alla* anfört bl.a. följande vad gäller IT som hjälpmedel för funktionshindrade.

Det finns ett stort antal personer med olika funktionshinder där hjälpmedel i form av rätt datorutrustning och tjänster som kräver anslutning med hög nätkapacitet skulle kunna underlätta vardagen och innebära både höjd livskvalitet för den enskilde och sänkta kostnader för kommunala och andra stödinsatser. Med bredband kan det t.ex. bli naturligt med telefonsamtal på teckenspråk genom att kvaliteten i bildtelefonin blir bättre. Personer med rörelsehinder kan snabbare få information om tillgängliga platser och tjänster av olika slag. Nya tjänster och tillämpningar kan bidra till att överbrygga kommunikationsklyftor mellan personer med funktionshinder och andra.

Samtidigt finns en risk för att nya kommunikationsmönster och ny teknik kan innebära att personer med funktionshinder ställs utanför utvecklingen och således inte har möjligheter att ta del av de positiva effekterna som t.ex. tjänster som kräver hög kapacitet i näten kan medföra. Nya tjänster och avancerade produkter inom IT-området måste därför göras tillgängliga och användbara för alla. En generell tillgänglighet är samhällsekonomiskt lönsam och bör eftersträvas. En satsning från statens sida bör på olika sätt innehålla åtgärder som säkerställer en sådan utveckling.

Riksdagen (trafikutskottet) behandlar propositionen (kommande betänkande 1999/2000:TU9, *Ett informationssamhälle för alla*) under våren 2000.

Socialutskottet har i yttrande 1999/2000:SoU7y *Ett informationssamhälle för alla* anfört bl.a. följande i sin bedömning.

Utskottet erinrar om att regeringen nyligen i proposition 1999/2000:79 Från patient till medborgare – en nationell handlingsplan för handikappolitiken tagit upp frågeställningar och farhågor på ett sätt som i stor utsträckning anknyter till vad som anförs i motion T24 (kd) yrkande 16. I propositionen konstateras nämligen att regeringen just nu förbereder en omfattande satsning på IT-området. Syftet är att skapa en god och bred användning av IT som gynnar både producenter och konsumenter och som ökar välfärd och livskvalitet. För t.ex. personer med funktionshinder kan den nya IT-tekniken, rätt använd, skapa nya och ökade möjligheter att ta del av samhällets utbud av varor, tjänster, information m.m. och underlätta kommunikationen människor emellan. Men samtidigt, anförs det, finns det en risk för att nya kommunikationsmönster och ny teknik kan innebära att funktionshindrade personer ställs utanför utvecklingen och således inte har möjligheter att ta del av de positiva effekterna som t.ex. bredbandstekniken kan medföra. Det konstateras vidare att frågor om synskadade och deras tillgång till information på Internet är ett område som bör ses över närmare. Det poängteras att nya tjänster och produkter inom IT-området måste göras tillgängliga och användbara för alla. En generell tillgänglighet är samhällsekonomiskt lönsam och bör eftersträvas. Staten har här en viktig roll när det gäller att påverka tillverkarna av nya system och produkter och att styra utvecklingen i mer tillgänglig riktning. En satsning från statens sida på t.ex. bredbandsinfrastruktur bör på olika sätt innehålla åtgärder som säkerställer en sådan utveckling. I propositionen görs bedömningen att det är viktigt att funktionshindrade personers behov beaktas tidigt i en kommande satsning inom bredbandsområdet.

Regeringen bidrar till finansieringen av Handikappinstitutets IT-program med 60 miljoner kronor under tre år (t.o.m. 2001) genom Allmänna arvsfonden. Fyra områden stöds:

En utbildningssatsning och försöksverksamhet för att stimulera funktionshindrades kunskap om och användning av IT.

Ett brett upplagt program för att stödja projekt som skall bidra till utveckling och förnyelse av IT-användningen inom olika samhällssektorer

En informationskampanj för att öka medvetenheten om betydelsen av IT för funktionshindrade och äldre. Målgruppen är främst beslutsfattare men också allmänhet.

En analys av konsekvenserna av funktionshindrades användning av IT.

Hjälpmedelsinstitutet driver tillsammans med Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn (DHB), Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar (RBU), Riksförbundet för Utvecklingsstörda Barn, Ungdomar och Vuxna (FUB), Synskadades Riksförbund (SRF) och Hörselskadades Riksförbund (HRF) under åren 1998–2001 ett projekt rörande hjälpmedel och hjälpmedelsförsörjning för barn med funktionshinder. Projektets mål är att under en treårsperiod i Hallands och Norrbottens län pröva och bygga upp en barnhjälpmedelsverksamhet där barns behov skall vara styrande och där man också kan få möjlighet att pröva verksamhet och hyra för speciella tillfällen. Stor vikt skall läggas vid information om verksamheten. Stöd till projektet ges från Allmänna arvsfonden.

Utskottets bedömning

Utskottet delar Socialstyrelsens bedömning att det i dag inte finns realistiska förutsättningar att införa en nationell hjälpmedelsgaranti. Motionerna So18 (m) yrkande 5, So32 (m) yrkande 12, So40 (fp) yrkande 10, So321 (fp) yrkande 5, So327 (c) yrkande 7 och So413 (m) yrkande 19 avstyrks därför.

Utskottet konstaterar samtidigt att många landsting i dagsläget har svårigheter med att tillgodose de enskildas hjälpmedelsbehov inom rimlig tid. Enligt utskottet måste arbetet med att lösa köproblematiken på hjälpmedelsområdet fortsätta och intensifieras. Socialstyrelsens rapport kan därvid användas som utgångspunkt för landstingens hjälpmedelsarbete och Socialstyrelsen bör som tillsynsmyndighet följa utvecklingen och vid behov vidta åtgärder. Utskottet förutsätter också att regeringen mycket noga följer utvecklingen på alla hjälpmedelsområden och vidtar de åtgärder som behövs för att förbättra de funktionshindrades situation. Motionerna So18 (m) yrkande 4, So33 (m) yrkande 4, So44 (kd) yrkande 7 och So321 (fp) yrkande 8 avstyrks.

Det som tas upp i motion So41 (mp) yrkandena 6 delvis och 7, behovet av samverkan mellan olika vård- och omsorgsgivare, har uppmärksammats i flera sammanhang. Samordningsproblem har tyvärr funnits under lång tid.

Utskottet anser det därför glädjande att en särskild utredare tillkallats med uppgift att beskriva och analysera de problem som finns i dag vid samverkan mellan landstingens hälso- och sjukvård och kommunernas vård- och omsorg på områden där det finns behov och intresse att samverka. Utredaren skall vidare lämna förslag till lösningar som förbättrar möjligheterna till samverkan mellan kommuner och landsting på dessa områden (dir. 1999:42). Uppdraget skall redovisas senast den 30 september 2000. Riksdagen bör inte föregripa resultatet av det pågående arbetet varför motionen avstyrks.

Utskottet är inte berett att föreslå några ändringar i hälso- och sjukvårdslagen vad gäller hjälpmedelsbesluts överklagbarhet varför motionerna So33 (m) yrkande 5 och So240 (m) avstyrks.

Som framgår av redovisningen ovan stöder regeringen Hjälpmedelsinstitutets IT-program och har i propositionen 1999/2000:86 bl.a. behandlat frågan om IT-hjälpmedel och de funktionshindrade. Propositionen behandlas för närvarande av riksdagen och utskottet anser inte att riksdagsbehandlingen bör föregripas. Utskottet vidhåller sin inställning i yttrande till trafikutskottet SoU7y. Motionerna So321 (fp) yrkande 9, So327 (c) yrkande 8 och So488 (kd) yrkande 13 delvis avstyrks.

Brister finns när det gäller funktionshindrade barns hjälpmedelssituation. Utskottet ser därför mycket positivt på den projektverksamhet rörande hjälpmedel och hjälpmedelsförsörjning för barn med funktionshinder som pågår vid Hjälpmedelsinstitutet. Något initiativ med anledning av motion So488 (kd) yrkande 19 behövs inte.

Hörselfrågor

Motioner

I *motion So319 av Cristina Husmark Pehrsson (m)* begärs ett tillkännagivande om vad i motionen anförts om att välkomna privata etableringar av hörselbutiker med audionomer som ägare eller anställda (*yrkande 2*). Motionären anför att närmare 10 % av Sveriges befolkning har hörselskador av olika slag och att pressen ökar på landstingens hörcentraler. På två ställen i Sverige finns det butiker som erbjuder försäljning av hörapparater. Tillgängligheten och servicen är god och kunden erbjuds redan efter två tre veckor undersökning och utprovning av hörapparat. Motionären anför vidare att personalens kompetens måste tas till vara (*yrkande 1*). Audionomer har en högskoleutbildning som väl tillgodoser kraven på kompetens och som gör dem meriterade och lämpade att prova ut hörapparat, ge råd och service, göra uppföljningar m.m. Även i *motion So386 av Anna Åkerhielm (m)* framhålls att det borde vara möjligt att få hörapparat hos en fristående audionom. En förutsättning för detta är att behovet av legitimation och därtill kopplad förskrivningsrätt prövas, liksom att konkurrenssnedvridande inslag i lagstiftningen, som t.ex. momsreglerna, ändras.

I *motion So202 av Barbro Westerholm (fp)* begärs ett tillkännagivande om vad i motionen anförts om habilitering, rehabilitering och tolktjänst för hörselskadade (*yrkande 2*). Motionären anför att den som blir hörselskadad har behov av samhällsinsatser främst från hälso- och sjukvården i form av habili-

tering och rehabilitering. Vidare krävs psykosocial rehabilitering. Även om det i varje landsting finns hörselvårdande verksamhet så är den ojämnt utbyggd. Det finns också ett stort, dolt behov av vuxendövtolkning. Motionären begär också ett tillkännagivande om vad i motionen anförts om hörselskadades rätt till hörapparater (*yrkande 3*). Motionären anför att moderna hörapparater är förhållandevis dyra och landstingen har därför infört ett kostnadstak på mellan 2 500 kr och 3 500 kr per hörapparat. Överstigande kostnader får brukaren stå för själv. Slutligen anför motionären att regeringen bör ta initiativ till överläggningar med landstingen om hur bristerna i den svenska hörselvården kan åtgärdas (*yrkande 5*).

I *motion So31 av Helena Frisk och Nils-Göran Holmqvist (s)* yrkas tillkännagivande om att rätten till tolk för döva, dövblinda, vuxendöva och hörselskadade bör fastställas i lag. Motionärerna anför att en rättighetslagstiftning skulle innebära krav på landstingen att fortsätta sin utbyggnad av tolktjänsten och att avsätta medel för detta ändamål med minst samma belopp som det statsbidrag som utgår.

I *motion So34 av Inger Lundberg (s)* yrkas tillkännagivande om att Sverige under sitt ordförandeskap och med anledning av Europaparlamentets resolution om teckenspråket och det europeiska språkåret skall aktualisera frågan om teckenspråkets ställning i Europa. Enligt motionären bör Sverige tydligt sätta teckenspråket på EU:s dagordning. Det handlar om praktisk samordning av frågor om t.ex. texttelefoner, men också om erkännandet av teckenspråket i hela Europa. Det handlar också om de dövas möjligheter till tolkstöd och förutsättningarna för att kommunicera med varandra över nationsgränserna.

Bakgrund och tidigare behandling

I samband med handikappreformen infördes fr.o.m. den 1 januari 1994 en ny paragraf, 3 a §, i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) där landstingens skyldighet att erbjuda bl.a. tolktjänst för vardagstolkning för barndomsdöva, dövblinda, vuxendöva och hörselskadade tydliggörs.

Socialstyrelsen har i december 1999 presenterat rapporten Hörhjälpmedel Prioriteringar i praktiken (SoS-rapport 1999:18). Enligt rapporten är väntetiderna långa för att få en hörapparat. Vidare framgår av rapporten att flertalet landsting fortfarande använder sig av den upphävda vårdgarantin för prioritering vid utprovning av hörapparat, i vissa fall i kombination med andra regler och att det därför finns anledning för de flesta av landstingen att revidera de riktlinjer för prioritering som används, så att de överensstämmer med hälso- och sjukvårdslagens prioriteringsbestämmelser.

I *Slutrapport* om uppföljningen av tolktjänstverksamheten för barndomsdöva, dövblinda, vuxendöva och hörselskadade (1997:22) redovisar Socialstyrelsen att de mål som finns uppsatta i fråga om utbyggnad av landstingens tolktjänst enligt proposition 1992/93:159 inte har nåtts. Utbyggnaden har dock skett i den takt som varit realistisk och möjlig med tanke på att den mest grundläggande förutsättningen inom tolktjänstverksamheten, tillgången på utbildade tolkar, fortfarande har varit mycket begränsad. Det finns fram-

deles goda förutsättningar för en relativt snabb utbyggnad av tolktjänstverksamheten. Enligt Tolk- och översättarinstitutet (TÖI) ökade antalet deltagare i olika tolkutbildningar vid landets folkhögskolor under 1999 jämfört med året innan. Antalet tolkar som slutförde sin utbildning ökade också. Brist på deltagare med tillräckliga kunskaper i teckenspråk för att kunna påbörja en utbildning samt läraryrke har varit de största hindren mot att utbilda fler tolkar. Enligt TÖI kommer den positiva trenden att bestå till 2005 med vissa fluktuationer. Under åren 1999–2002 kommer 144 tecken- och dövtolkar och 27 vuxendövtolkar att utbildas.

Utskottets bedömning

Av Socialstyrelsens rapport framgår att det finns brister på området hörhjälpmedel. Utskottet förutsätter att Socialstyrelsen som tillsynsmyndighet följer frågan med största noggrannhet. Utskottet utgår också från att Socialstyrelsens rapport 1999:18 kommer att följas upp. Utskottet är inte berett att nu ta något initiativ med anledning av motion So202 (fp) yrkandena 2 delvis, 3 och 5, varför dessa avstyrks. Även motionerna So319 (m) samt So386 (m) avstyrks.

Samhällets stöd till funktionshindrade bör, enligt utskottets mening, i första hand utformas genom generella insatser, men ibland kan riktat stöd vara nödvändigt. Riktade insatser för döva och hörselskadade görs bl.a. genom stöd till tolkutbildning. Utskottet konstaterar att utbildningen av tolkar beskriver en positiv trend. Enligt utskottet är det av vikt att landstingen aktivt verkar för att uppfylla sin skyldighet enligt hälso- och sjukvårdslagen att erbjuda tolkar till döva och hörselskadade. Utskottet utgår från att Socialstyrelsen följer landstingens hantering av tolkfrågorna och vid behov vidtar åtgärder. Motion So202 (fp) yrkande 2 delvis avstyrks. Utskottet ställer sig inte bakom förslaget i motion So31 (s), varför också denna avstyrks.

Sverige måste även i fortsättningen bedriva ett aktivt arbete i internationella organ för att förbättra situationen för personer med funktionshinder. Enligt utskottet bör Sverige i dessa sammanhang och i samband med det svenska ordförandeskapet inom EU första halvåret 2001 verka för en förstärkning av teckenspråkets ställning. Något tillkännagivande till regeringen behövs inte. Motion So34 (s) avstyrks.

Funktionshindrades ekonomiska situation

Motionerna

I motion So33 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m) begärs tillkännagivande om behovet av en utredning kring en helhetssyn på funktionshindrades ekonomiska situation (yrkande 11). Motionären konstaterar att många funktionshindrade lever med mycket små ekonomiska marginaler. Många nyttjar tjänster som t.ex. hemtjänst, larm, hjälpmedel och färdtjänst. De gör – som andra – läkarbesök och köper mediciner. Inom många områden finns det visserligen högkostnadsskydd, men för en funktionshindrad som redan lever på marginalen kan sådana avgifter sammanlagt bli mycket kännbara.

I motion So490 av Gudrun Schyman m.fl. (v) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en utredning om avgiftssituationen för de funktionshindrade (*yrkande 4*). Många människor med funktionshinder är beroende av avgiftsbelagd service för att klara sin vardag, anför motionärerna. Det handlar om sjukvård, medicin, hjälpmedel, hemtjänst, färdtjänst, ledsagartjänst och det handlar om var i Sverige man bor. Motionärerna anser att riksdagen bör ge regeringen i uppdrag att tillsätta en utredning för en genomgående belysning av avgiftssituationen för de funktionshindrade. Den bör även överväga ett införande av ett nationellt förbehållsbelopp. Utredningen skall även belysa och tydliggöra kvinnors och mäns olika behov av stöd.

I motion So44 av Ester Lindstedt-Staaf m.fl. (kd) begärs en utredning av de funktionshindrades ekonomiska situation (*yrkande 13*). Motionärerna anser att de funktionshindrades ekonomiska situation har försämrats avsevärt de senaste åren. Förändringar i högkostnadsskydd för läkemedel och läkarbesök har medfört försämringar. Handikappersättning beviljas alltmer sällan för merkostnader, och hjälpmedelskostnaderna har ökat.

I motion So40 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) yrkas att riksdagen ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att komplettera handlingsplanen med en helhetssyn för funktionshindrades ekonomiska situation (*yrkande 12*). Motionärerna anser att de funktionshindrades situation under de senaste åren har försämrats avsevärt. Höjningar av avgifter har kompletterats med ett flertal nya avgifter som sammantaget gör situationen prekär.

I motion So41 av Thomas Julin m.fl. (mp) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om de funktionshindrades situation (*yrkande 4*), om att utreda möjligheten till ett utgiftstak som täcker de befintliga högkostnadsskydden m.m. (*yrkande 5*) och om problemen med att de olika huvudmännen brister i samverkan runt de funktionshindrades situation (*yrkande 6 delvis*). Motionärerna anför att det finns fler högkostnadsskydd för att skydda den enskilde. Personer med funktionshinder kan dock ha utgifter för många olika insatser vilket leder till stora kostnader totalt.

I motion So462 av Sonja Fransson (s) begärs tillkännagivande om ett samlat högkostnadsskydd inom kommun och landsting. Motionären anför att personer med funktionshinder och kroniska sjukdomar i regel har behov av insatser inom många olika områden, vilket innebär stora kostnader sammantaget per år, utgifter som andra människor utan funktionshinder oftast inte har.

Bakgrund och tidigare behandling

Utskottet behandlade frågan om kostnader för funktionshindrade senast i *betänkande 1998/99:SoU11*. Utskottet konstaterade då att Boende- och avgiftsutredningen nyligen föreslagit riktlinjer för förbehållsbelopp och tak för högsta avgiftsnivå liksom förslag till regler för inkomstberäkning för avgifter för äldre- och handikappomsorg. Utskottet ansåg inte att riksdagen borde

föregripa beredningen av utredningens förslag. Den då aktuella motionen avstyrktes därmed.

1999/2000:SoU14

I *budgetpropositionen 1999/2000:1* aviserar regeringen att den avser att återkomma i frågan under år 2000.

Utskottets bedömning

Förslagen i Boende- och avgiftsutredningen bereds för närvarande i Regeringskansliet. Regeringen har aviserat en proposition under år 2000. Utskottet anser det angeläget att få till stånd en närmare reglering av avgifterna i det särskilda boendet. Förslagen i utredningen omfattar dock inte hela avgiftssituationen för personer med funktionshinder. Utskottet delar uppfattningen i motionerna att det vore värdefullt med en belysning av funktionshindrades totala ekonomiska situation, bl.a. med hänsyn till kostnader för läkarbesök och läkemedel, hjälpmedel, hemtjänst, färdtjänst m.m. Kostnaderna för ett mer vittomfattande högkostnadsskydd bör beräknas. I det fall det föreligger likheter och skillnader beträffande den ekonomiska situationen för kvinnor och män bör det belysas särskilt. Vad utskottet nu anfört med anledning av motionerna So33 (m) yrkande 11, So40 (fp) yrkande 12, So41 (mp) yrkandena 4 och 5 samt 6 delvis, So44 (kd) yrkande 13, So462 (s) och So490 (v) yrkande 4 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Funktionshindrade kvinnors utsatthet m.m.

I *motion So45 av Margareta Viklund (kd)* begärs tillkännagivande om de funktionshindrade flickorna/kvinnornas utsatthet och risk för misshandel uppmärksammas (*yrkande 1*). Representanter för hälso- och sjukvården och kommunala och andra instanser som funktionshindrade kommer i kontakt med måste, enligt motionären, bli bättre på att tolka signaler som kan tyda på att flickorna/kvinnorna utsätts för övergrepp. Vidare yrkas tillkännagivande om att de förståndshandikappades rättsskydd ses över (*yrkande 2*). Enligt motionären har det i en pågående undersökning, initierad av Föreningen Forum – Kvinnor och Handikapp, framkommit att förståndshandikappade kvinnor ofta blir sexuellt utnyttjade, misshandlade och hotade. De förståndshandikappades mentala ålder överensstämmer inte med den biologiska, men i olika sammanhang betraktas de rättsligt som myndiga personer och döms efter samma regler som alla andra medborgare.

I *motion So485 av Elisebeht Markström m.fl. (s)* yrkas tillkännagivande om det fortsatta arbetet att studera de äldre och funktionshindrade kvinnornas situation särskilt (*yrkande 2*). Motionärerna anför att misshandlade kvinnor ur dessa grupper sällan söker hjälp och stöd vare sig från samhället eller hos kvinnojourerna. Motionärerna föreslår att regeringen föreslås ta initiativ till forskning för att kartlägga hur vanligt det är att våldet drabbar funktionshindrade och äldre kvinnor. Åtgärder för kunskapsspridning samt för förebyggande, stödjande och skyddande åtgärder behöver tas fram för dessa grupper.

Utskottet har senast i *betänkande 1999/2000:SoU6 Socialtjänstfrågor* behandlat motionsyrkanden som rör våld mot kvinnor, vartill hänvisas (s. 19). Utskottet har därvid bl.a. anført att det delade motionärernas bedömning att bemötandet av kvinnor som varit utsatta för våld måste förbättras. Metodutveckling för arbetet såväl inom socialtjänsten som inom hälso- och sjukvården är därvid en viktig komponent. Socialstyrelsen har ett uppdrag att leda ett utvecklingsarbete i frågor om våld mot kvinnor som bl.a. berör denna fråga. Uppdraget skall redovisas under innevarande år. Det aktuella motionsyrkandet avstyrktes. Riksdagen följde utskottet (protokollsnr. 1999/2000:83).

I *budgetpropositionen* för år 2000 (utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg) anger regeringen att socialtjänstlagen den 1 juli 1998 har kompletterats med en ny bestämmelse som innebär att socialnämnden bör verka för att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp i hemmet får stöd och hjälp att förändra sin situation (s. 95). Vidare har kvinnojourerna fått ett utökat årligt stöd med 6 miljoner kronor. I propositionen anføres bl.a. följande:

För att stödja kompetens- och metodutveckling inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården har Socialstyrelsen fått i uppdrag att leda ett utvecklingsarbete i frågor om våld mot kvinnor. Socialstyrelsen skall också fortlöpande följa och samla kunskap om prostitutionens omfattning och utveckling, sammanställa kunskap om de sociala insatser som bedrivs på lokal nivå samt ge stöd till utveckling och förbättring av insatserna.

I *regleringsbrevet* för budgetåret 2000 för Socialstyrelsen anges att styrelsen inom ramen för sitt utvecklingsarbete i frågor om våld mot kvinnor skall utvärdera och analysera de erfarenheter som Rikskvinnocentrum erhållit i sitt arbete med våldsutsatta kvinnor och i vilken mån dessa erfarenheter fungerar som modell för hälso- och sjukvården. Uppdraget skall redovisas senast den 15 augusti 2000.

Regeringen har enligt budgetpropositionen för år 2000 givit Socialstyrelsen i uppdrag att utreda hur en central kristelefon för våldsutsatta kvinnor skall komma till stånd, hur den skall organiseras, finansieras och vilken kompetens som bör finnas. Socialstyrelsen har överlämnat ett förslag till regeringen. Frågan bereds inom Regeringskansliet och diskussioner förs med kvinnojourernas centrala organisationer.

I *Socialstyrelsens Årsredovisning 1999 (mars 2000)* behandlas bl.a. vad gäller konsekvenser av ändringar i socialtjänstlagen för våldsutsatta kvinnor. Socialstyrelsen anför bl.a. följande.

Socialtjänstlagens ändring den 1 juli 1998 innebär att socialnämnden bör verka för att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp i hemmet får stöd och hjälp för att förändra sin situation.

En kartläggning efter den korta tid som förflutit visar att införande av 8a § i socialtjänstlagen endast i begränsad utsträckning har påverkat socialtjänstens arbete med våldsutsatta kvinnor. Satsningar har inte varit genomgripande och de har framför allt rört planering, samverkan och viss utbildning. Även en del attitydförändringar och ökad lyhördhet kan märkas. Fortfarande är dock mycket beroende av personligt engagemang hos individer (s.k. eldsjälar).

Förändringar som har vidtagits har heller inte i större utsträckning påverkat jourernas uppfattning om socialtjänstens insatser. I viss omfattning beror dock avsaknaden av förändring på att insatser till stöd för våldsutsatta kvinnor redan har vidtagits tidigare eller i vissa fall långt tidigare (PM, dnr 62-615/2000).

Länsstyrelsernas genomgång tyder även på att de flesta kommuner inte tycks ha några särskilda insatser för våldsutsatta kvinnor utan förlitar sig på insatser från kvinnojourerna.

Utskottets bedömning

Av redovisningen ovan framgår att regeringen på olika sätt har uppmärksammat problemet med kvinnors utsatthet i allmänhet. Utskottet vill särskilt markera att de funktionshindrade flickornas och kvinnornas situation inte får glömmas bort i dessa sammanhang. Utskottet anser – i likhet med motionärerna – att det är angeläget att kartlägga riskerna för att dessa flickor och kvinnor utsätts för våld och andra övergrepp. Det är vidare betydelsefullt att utveckla olika former av förebyggande och stödjande åtgärder liksom frågan om rättsskydd för denna grupp funktionshindrade. Åtgärder för kunskaps-spridning är viktigt. Utskottet förutsätter att regeringen följer frågan noga i arbetet rörande våld mot kvinnor. Något initiativ från riksdagens sida med anledning av motionerna So45 (kd) och So485 (s) yrkande 2 behövs emellertid inte.

Konkurrensneutralt serviceboende

I motion N273 av Per Westerberg m.fl. (m, kd, fp) begärs tillkännagivande om konkurrensneutralt serviceboende (yrkande 13). Motionärerna anför att socialtjänstlagen ålägger kommunen att inrätta bostäder med särskild service till funktionshindrade. Kommunen kan driva verksamheten i egen regi eller lägga ut den på entreprenad till ett privat företag. Socialstyrelsen uppställer kvalitetskrav som tillämpas vid länsstyrelsens tillsyn över verksamheten. Men olika regler gäller beroende på om verksamheten bedrivs av ett privat företag eller i kommunal regi. Motionärerna anser att tillsynen över serviceboende för funktionshindrade bör ses över så att reglerna blir konkurrensneutrala.

Socialtjänstutredningen föreslår i sitt slutbetänkande *Socialtjänst i utveckling*, SOU 1999:97 en förstärkt tillsyn över socialtjänsten. För en beskrivning av förslaget se betänkande 1999/2000:SoU8 (s. 38–41).

Utredningen föreslår bl.a. att tillsynsmyndigheterna ges författningsreglerad rätt att genom föreläggande få upplysningar och inhämta handlingar samt att inspektera all verksamhet inom socialtjänsten i kommuner och enskilda verksamheter. Tillsynsmyndigheten föreslås kunna meddela föreläggande att avhjälpa missförhållanden. Förelägganden skall kunna kombineras med vite. Utredaren framhåller att genom att införa en möjlighet för tillsynsmyndighet att utfärda föreläggande inom socialtjänsten åstadkommer man den önskvärda samordningen av tillsynen över hälso- och sjukvård samt socialtjänst, över särskilda boendeformer och bostäder med särskild service samt hem-

tjänst. Ett föreläggande kan riktas mot verksamheten i dess helhet utan att man behöver klarlägga vad som är att anse som hälso- och sjukvård och vad som är socialtjänst.

Utskottet behandlade frågor om tillsynen inom de sociala omsorgerna, framför allt äldreomsorgen, i *betänkande 1999/2000:SoU8*. I betänkandet (s. 38–41) redovisades patientnämndernas vidgade ansvarsområde liksom Socialtjänstutredningens förslag till förstärkt tillsyn samt HSU 2000:s betänkande *God vård på lika villkor?* Utskottet konstaterade att patientnämndernas verksamhet utvidgats till att även gälla frågor om allmän omvårdnad med koppling till den kommunala hälso- och sjukvården. Vidare hade Socialtjänstutredningen nyligen föreslagit en förstärkning av tillsynsverksamheten. Även HSU 2000 hade berört tillsynsfrågan. Båda utredningsbetänkandena bereds i Regeringskansliet. Utskottet ansåg att den fortsatta beredningen av frågan borde avvaktas. De aktuella motionerna avstyrktes därmed.

Utskottets bedömning

Utskottet konstaterar att Socialtjänstutredningen föreslagit en förstärkt tillsynsverksamheten. Bland annat föreslås tillsynsmyndigheten ges författningsreglerad rätt att genom föreläggande få upplysningar och inhämta handlingar samt att inspektera all verksamhet inom socialtjänsten i kommuner och enskilda verksamheter. Socialtjänstutredningens förslag bereds för närvarande i Regeringskansliet. Utskottet anser att regeringens kommande förslag bör avvaktas och avstyrker därmed motion N273 (m, kd, fp) yrkande 13.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *FN:s standardregler*
att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:So41 yrkande 1, 1999/2000:So321 yrkande 1 och 1999/2000:So487 yrkandena 1 och 2,
2. beträffande *mål och inriktning för handikappolitiken*
att riksdagen med avslag på motion 1999/2000:So42 yrkande 2 godkänner regeringens förslag till mål och inriktning för handikappolitiken enligt avsnitten 5.1 och 5.2 i propositionen,
res. 1 (c)
3. beträffande *dolda funktionshinder*
att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:So41 yrkande 14, 1999/2000:So42 yrkande 1, 1999/2000:So43 och 1999/2000:So464,
res. 2 (c)
4. beträffande *stöd till familjer med rörelsehindrade barn*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:So278,
res. 3 (kd)
5. beträffande *kvinnor och män*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:So490 yrkande 5,
6. beträffande *handikapppguider*

att riksdagen avslår motion 1999/2000:So321 yrkande 10,
res. 4 (fp)

1999/2000:SoU14

7. beträffande *individuellt anpassat stöd*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:So32 yrkande 1 delvis,
1999/2000:So41 yrkandena 11 och 12, 1999/2000:So327 yrkande 1
delvis, 1999/2000:So349, 1999/2000:So413 yrkande 5 och 1999/2000:
So459,

res. 5 (m)

res. 6 (c)

8. beträffande *förtidspension av unga*

att riksdagen avslår motion 1999/2000:So42 yrkande 10,

res. 7 (m, kd, c, fp)

9. beträffande *tillgänglighet till offentliga lokaler m.m.*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:So32 yrkande 6 och
1999/2000:So327 yrkande 2,

res. 8 (m)

res. 9 (c)

10. beträffande *uppföljning*

att riksdagen avslår motion 1999/2000:So42 yrkande 13,

res. 10 (c)

11. beträffande *retroaktivitet*

att riksdagen avslår motion 1999/2000:So32 yrkande 5,

res. 11 (m)

12. beträffande *sanktioner vid bristande tillgänglighet*

att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:So28,
1999/2000:So38, 1999/2000:So40 yrkande 2 och 1999/2000:So41 yr-
kandena 2 och 8 som sin mening ger regeringen till känna vad utskot-
tet anför,

13. beträffande *ansvars- och finansieringsprincipen*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:So40 yrkande 1 och
1999/2000:So44 yrkandena 4 och 5,

res. 12 (kd)

res. 13 (fp)

14. beträffande *stöd till allmänna samlingslokaler*

att riksdagen avslår motion 1999/2000:So42 yrkande 7,

res. 14 (c)

15. beträffande *handikapporganisationernas medverkan*

att riksdagen avslår motion 1999/2000:So40 yrkande 5,

res. 15 (fp)

16. beträffande *nationellt tillgänglighetscenter*

att riksdagen avslår motion 1999/2000:So490 yrkande 1 delvis,

17. beträffande *Handikappombudsmannens ansvar*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:So32 yrkande 9,
1999/2000:So40 yrkande 4, 1999/2000:So41 yrkande 9 och
1999/2000:So42 yrkande 12,

res. 16 (m)

res. 17 (c)

18. beträffande *Design för alla*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:So30 och 1999/2000:So44 yrkande 3,

res.19 (kd)

19. beträffande *bilstöd*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:So33 yrkande 3 och 1999/2000:So42 yrkande 5,

res. 20 (m, kd, c, fp)

20. beträffande *förslaget till lag om ändring i lagen (1992:1574) om bostadsanpassningsbidrag m.m.*

att riksdagen med avslag på motionerna 1999/2000:So32 yrkande 3 och 1999/2000:So33 yrkande 7 antar förslaget till lag om ändring i lagen (1992:1574) om bostadsanpassningsbidrag m.m.,

res. 21 (m)

21. beträffande *grundlagsreglering*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:So39 yrkande 1 och 1999/2000:So40 yrkande 6,

res. 22 (fp)

22. beträffande *Diskrimineringsutredningen*

att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:So25, 1999/2000:So39 yrkande 2, 1999/2000:So41 yrkande 3, 1999/2000:So42 yrkande 3, 1999/2000:So44 yrkande 2, 1999/2000:So343, 1999/2000:So405, 1999/2000:So433, 1999/2000:So488 yrkande 9, 1999/2000:So490 yrkande 2 och 1999/2000:K274 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

23. beträffande *domstolstrots*

att riksdagen med avslag på motionerna 1999/2000:So32 yrkande 7, 1999/2000:So44 yrkande 1 och 1999/2000:So316 yrkandena 1 och 2 antar *dels* regeringens förslag till ändring i socialtjänstlagen (1980:620), *dels* regeringens förslag till ändring i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade,

res. 23 (m)

24. beträffande *råd och stöd*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:So40 yrkande 9 och 1999/2000:So321 yrkande 4,

25. beträffande *ökad kompetens*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:So41 yrkande 13, 1999/2000:So321 yrkande 16, 1999/2000:So393, 1999/2000:So488 yrkande 7 och 1999/2000:So490 yrkande 1 delvis,

res. 24 (kd)

26. beträffande *forskning*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:So27, 1999/2000:So32 yrkande 1 delvis, 1999/2000:So37, 1999/2000:So44 yrkande 9 och 1999/2000:So46,

res. 25 (m)

27. beträffande *brukarstöd*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:So33 yrkande 6,
res. 28 (m, kd, c, fp)
28. beträffande *kultur och media*
att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:So32 yrkande 11,
1999/2000:So33 yrkande 9, 1999/2000:So35, 1999/2000:So42 yr-
kande 6 och 1999/2000:So44 yrkande 8,
res. 29 (m, kd, fp)
res. 30(c)
29. beträffande *Club Braille*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:So33 yrkande 8,
res. 31 (m)
30. beträffande *utbildning*
att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:So32 yrkande 4,
1999/2000:So33 yrkande 10, 1999/2000:So42 yrkande 8, 1999/2000:
So44 yrkande 11, 1999/2000:So487 yrkande 5, 1999/2000:Sf303 yr-
kande 5 och 1999/2000:Ub285,
res. 32 (m, c, fp)
res. 33 (kd)
31. beträffande *arbetsmarknad*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:So44 yrkandena 10 och 12,
res. 34 (kd)
32. beträffande *IT för funktionshindrade på arbetsmarknaden*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:So488 yrkande 13 delvis,
res. 35 (m, kd, c, fp)
33. beträffande *habilitering och rehabilitering*
att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:So32 yrkande 10,
1999/2000:So33 yrkande 2, 1999/2000:So40 yrkande 13 och
1999/2000:So41 yrkande 10,
res. 36 (m)
res. 37 (fp)
34. beträffande *vårdgaranti*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:So42 yrkande 9,
res. 38 (m, kd, c, fp)
35. beträffande *ökat stöd till handikapporganisationerna*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:So327 yrkande 1 delvis,
36. beträffande *det nya bidragssystemet*
att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:So24,
1999/2000:So26, 1999/2000:So29, 1999/2000:So32 yrkande 8,
1999/2000:So40 yrkande 14, 1999/2000:So42 yrkande 11, 1999/2000:
So44 yrkande 14 som sin mening ger regeringen till känna vad utskot-
tet anför,
res. 39 (m, kd, c)
res. 40 (fp)
37. beträffande *avlösning m.m.*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:So40 yrkande 3, 1999/2000:SoU14
1999/2000:So321 yrkande 6 och 1999/2000:So489 yrkande 5,

res. 41 (fp)

38. beträffande 6 f § socialtjänstlagen

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:So321 yrkande 7 och
1999/2000:So488 yrkande 16,

res. 42 (kd)

res. 43 (fp)

39. beträffande korttidstillsyn

att riksdagen avslår motion 1999/2000:So489 yrkande 6,

40. beträffande *personlig assistans*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:So32 yrkande 2,
1999/2000:So40 yrkandena 7, 8 och 11, 1999/2000:So41 yrkande 15,
1999/2000:So42 yrkande 4 och 1999/2000:So44 yrkande 6,

res. 44 (m)

res. 45 (kd)

res. 46 (c)

41. beträffande rätt till ledsagning

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:So33 yrkande 1 och
1999/2000:So36,

res. 47 (m, kd, fp)

42. beträffande *assistenternas arbetstid*

att riksdagen avslår motion 1999/2000:So441,

43. beträffande *psykiskt funktionshinder*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:So450 yrkande 7 och
1999/2000:So482 yrkande 17,

res. 48 (m, kd, c, fp)

44. beträffande *kvalitetssäkring av kommunala insatser*

att riksdagen avslår motion 1999/2000:So272,

45. beträffande *hjälpmedelsgaranti*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:So18 yrkande 5,
1999/2000:So32 yrkande 12, 1999/2000:So40 yrkande 10, 1999/2000:
So321 yrkande 5, 1999/2000:So327 yrkande 7 och 1999/2000:So413
yrkande 19,

res. 49 (m, kd, c, fp)

46. beträffande *hjälpmedelsbehov m.m.*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:So18 yrkande 4,
1999/2000:So33 yrkande 4, 1999/2000:So44 yrkande 7 och
1999/2000:So321 yrkande 8,

res. 50 (m)

res. 51 (kd)

res. 52 (fp)

47. beträffande *samverkan mellan vård- och omsorgsgivare*

att riksdagen avslår motion 1999/2000:So41 yrkandena 6 delvis och 7,

48. beträffande *hjälpmedelsbesluts överklagbarhet*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:So33 yrkande 5 och
1999/2000:So240,

res. 53 (m)

49. beträffande *IT-hjälpmedel*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:So321 yrkande 9,
1999/2000:So327 yrkande 8 och 1999/2000:So488 yrkande 13 delvis,

res. 54 (m, kd)

res. 55 (c)

res. 56 (fp)

50. beträffande *funktionshindre barns hjälpmedel*

att riksdagen avslår motion 1999/2000:So488 yrkande 19,

res. 57 (kd)

51. beträffande *hörhjälpmedel*

att riksdagen avslår motion 1999/2000:So202 yrkandena 2 delvis, 3
och 5,

res. 58 (kd, c, fp)

52. beträffande *hörselbutiker m.m.*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:So319 och 1999/2000:
So386,

res. 59 (m)

53. beträffande *tolkar för döva och hörselskadade*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:So31 och 1999/2000:
So202 yrkande 2 delvis,

res. 60 (kd, c, fp)

54. beträffande *teckenspråkets ställning*

att riksdagen avslår motion 1999/2000:So34,

55. beträffande *funktionshindrades ekonomiska situation*

att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:So33 yrkande
11, 1999/2000:So40 yrkande 12, 1999/2000:So41 yrkandena 4 och 5
samt 6 delvis, 1999/2000:So44 yrkande 13, 1999/2000:So462 och
1999/2000:So490 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna
vad utskottet anför,

56. beträffande *funktionshindre kvinnors utsatthet*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:So45 och 1999/2000:
So485 yrkande 2,

57. beträffande *konkurrensneutralt serviceboende*

att riksdagen avslår motion 1999/2000:N273 yrkande 13.

res. 61 (m, kd, fp)

Stockholm den 18 maj 2000

På socialutskottets vägnar

Ingrid Burman

I beslutet har deltagit: Ingrid Burman (v), Chris Heister (m), Susanne
Eberstein (s), Margareta Israelsson (s), Rinaldo Karlsson (s), Leif Carlson
(m), Hans Karlsson (s), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Conny Öhman (s),
Elisebeht Markström (s), Lars Gustafsson (kd), Thomas Julin (mp), Kenneth
Johansson (c), Kerstin Heinemann (fp), Lars Elinderson (m), Lena Olsson (v)
och Ester Lindstedt-Staaf (kd).

1. Mål och inriktning för handikappolitiken (mom. 2)

Kenneth Johansson (c) anser

dels att den del av utskottets bedömning som på s. 21 börjar med "Utskottet ställer sig bakom" och slutar med "2 avstyrks" bort ha följande lydelse:

Människors lika värde måste vara utgångspunkten för handikappolitiken. Regeringen utgår i sina förslag till mål allt för ensidigt från ett samhällsperspektiv och inte från ett perspektiv där den enskilde sätts i centrum. Utskottet anser därför att ytterligare ett mål skall tillfogas de nationella målen: ett samhälle där alla människor har makt över sina liv och där var och en har möjlighet att verka utifrån sina individuella förutsättningar. Utskottet anser att riksdagen med anledning av motion So42 (c) yrkande 2 bör godkänna propositionens förslag till mål och inriktning dock med den kompletteringen att ytterligare ett mål tillförs i enlighet med vad utskottet anför.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *mål och inriktning för handikappolitiken*

att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So42 yrkande 2 godkänner regeringens förslag till mål och inriktning enligt avsnitten 5.1 och 5.2 i propositionen med den komplettering som utskottet föreslagit,

2. Dolda funktionshinder (mom. 3)

Kenneth Johansson (c) anser

dels att den del av utskottets bedömning som på s. 21 börjar med "Utskottet vill" och slutar med "handlingsplanen" bort ha följande lydelse:

Propositionen behandlar alltför ensidigt förhållandena för människor med fysiska funktionshinder och hur tillgängligheten skall öka i den fysiska miljön. Detta är en brist. Utskottet anser att människor förhindras att delta i samhällslivet på samma villkor som andra även på grund av funktionshinder som inte är synliga. De elöverkänsliga bör erkännas som en handikappgrupp, anser utskottet. Många människor utestängs i dag från arbetslivet, kommunala färdmedel, offentliga lokaler och allmänna samlingslokaler och därmed från socialt liv på grund av att de inte klarar att vistas i närheten av el och elektronik. I konsekvens med detta bör hela samhällsmiljön i största möjliga utsträckning anpassas för att öka tillgängligheten för dem som drabbas av elöverkänslighet och för att minska riskerna för andra att drabbas liksom för en hållbar hälsoutveckling. Även människor med psykiska funktionshinder möts med fördomar.

Utskottet anser att regeringen bör återkomma med förslag så att handlingsplanen blir tydligare när det gäller människor med dolda funktionshinder. Vad utskottet nu anför med anledning av motionerna So42 (c) yrkande 1, So43 (c) yrkandena 1 och 2 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Motionerna So41 (mp) yrkande 14, So43 (c) yrkande 3 och So464 (s) avstyrks.

3. beträffande *dolda funktionshinder*

att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:So42 yrkande 1, 1999/2000:So43 yrkandena 1 och 2 och med avslag på motionerna 1999/2000:So41 yrkande 14, 1999/2000:So43 yrkande 3 och 1999/2000:So464 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

3. Stöd till familjer med rörelsehindrade barn (mom. 4)

Lars Gustafsson och Ester Lindstedt-Staaf (båda kd) anser

dels att den del av utskottets bedömning som på s. 21 börjar med "För att" och på s. 22 slutar med "Motionen avstyrks" bort ha följande lydelse:

Med anledning av motion So278 (kd) vill utskottet understryka att stödet till familjer med rörelsehindrade barn behöver förbättras. Handikappolitiska reformer har gjort det möjligt också för svårt rörelsehindrade barn att leva med sina familjer. Detta är en mycket positiv utveckling.

En aktuell undersökning visar dock att belastningssmärter och psykisk utmattning är vanligt hos mammor till barn med rörelsehinder. Oro för barnet och för framtiden påverkar föräldrarnas hälsa liksom ilska och maktlöshet vid kontakter med myndigheter. Fyra av tio mammor anser att deras allmänna hälsa är sämre än andra mammors. Detta är ett folkhälsoproblem som uppmärksammas för lite. Om vardagen skall fungera både för barnet och föräldrarna krävs ett fungerande samhällsstöd, anser utskottet. Den utbredda ohälsan hos mammor med rörelsehindrade barn visar att detta stöd inte fungerar på ett tillfredsställande sätt. Vad utskottet nu anför med anledning av motion So278 (kd) bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *stöd till familjer med rörelsehindrade barn*

att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So278 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

4. Handikappguider (mom. 6)

Kerstin Heinemann (fp) anser

dels att den del av utskottets bedömning som på s. 22 börjar med "Frågan om" och slutar med "därmed avstyrks" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att informationsbaser med uppgifter om tillgänglighet, s.k. handikappguider, bör utvecklas. Handikappguiderna bör innehålla allt från information om tillgängligheten till offentliga och allmänna lokaler till tidningar som ges ut på kassett. Om en informationsbas av detta slag kan skapas kommer det att bli intressant även för privata företag att meddela vilken service som finns, anser utskottet. Det skall gå att ringa till en handikappupplysning, men den skall också vara ett elektroniskt bibliotek, konsumentupplysning och mötesplats för erfarenhetsutbyte och debatt. Kommuner och handikapporganisationer kan med fördel delta i den här typen av projekt som

bör få vidare spridning i landet. Vad utskottet nu anfört med anledning av motion So321 (fp) yrkande 10 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *handikappguider*

att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So321 yrkande 10 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

5. Individuellt anpassat stöd (mom. 7)

Chris Heister, Leif Carlson, Hans Hjortzberg-Nordlund och Lars Elinderson (alla m) anser

dels att den del av utskottets bedömning som på s. 22 börjar med "Utskottet konstaterar" och slutar med "(s) avstyrks därmed" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att förslaget till handlingsplan för handikappolitiken har uppenbara brister och är oklar på flera viktiga punkter. I stället för konkreta förbättringar av det offentliga stödet till de handikappade försöker regeringen sätta upp mål för vad andra, som kommuner och privata företag, skall göra. I planen ges inga förslag till att förbättra rätten till personlig assistans. Där presenteras tyvärr inte heller några förslag om att föra ut stödet bättre till de direkt berörda eller för att öka valfriheten. Utskottet vill framhålla att stödet till funktionshindrade skall vara mångsidigt och anpassat till den enskildes särskilda förutsättningar. Den funktionshindrade skall, enligt utskottet, ha möjlighet att påverka sin egen situation, t.ex. genom att kunna välja vårdpersonal, omsorgsform och hjälpmedel. Med anledning av motion So41 (mp) yrkande 11 vill utskottet understryka att vid misstanke om demens måste insatser som leder till tidiga utredningar prioriteras. Vad utskottet nu anfört med anledning av motionerna So32 (m) yrkande 1 delvis, So41 (mp) yrkande 11 och So413 (m) yrkande 5 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Motionerna So41 (mp) yrkande 12, So327 (c) yrkande 1 delvis, So349 (s) och So459 (s) avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande *individuellt anpassat stöd*

att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:So32 yrkande 1 delvis, 1999/2000:So41 yrkande 11 och 1999/2000:So413 yrkande 5 och med avslag på motionerna 1999/2000:So41 yrkande 12, 1999/2000:So327 yrkande 1 delvis, 1999/2000:So349 och 1999/2000:So459 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

6. Individuellt anpassat stöd (mom. 7)

Kenneth Johansson (c) anser

dels att den del av utskottets bedömning som på s. 22 börjar med "Utskottet konstaterar" och slutar med "(s) avstyrks därmed" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill understryka att personer med funktionshinder skall kunna verka som aktiva medborgare i samhället. Politiken måste inriktas på att

skapa ett samhälle för alla på lika villkor. Människor som är i behov av samhällets stödinsatser måste bemötas värdigt och med respekt. Många av dem som söker stöd kan berätta om den förnedring de upplever då tjänstemän behandlar dem med bristande respekt. Många upplever sig i underläge vid kontakt med myndigheter och är mycket känsliga för det bemötande de får. Utskottet anser att fortbildning och utveckling av arbetsmetoder är en självklarhet.

Av en rapport från Handikappombudsmannen (HO) framgår att antalet kommuner som alltid rådfrågar handikappråd eller annan handikapporganisation inför beslut som rör funktionshindrade har minskat. Mer än hälften av kommunerna som besvarat en av HO gjord enkät har inget handikappolitiskt program. Utskottet vill för sin del understryka att handikapporganisationerna kanalisera kunskap och kompetens om handikappfrågor som är till förmåga för samhället som helhet. Vad utskottet nu anfört med anledning av motion So327 (c) yrkande 1 delvis bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Motionerna So32 (m) yrkande 1 delvis, So41 (mp) yrkandena 11 och 12, So349 (s), So413 (m) yrkande 5 och So459 (s) avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande *individuellt anpassat stöd*

att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So327 yrkande 1 delvis och med avslag på motionerna 1999/2000:So32 yrkande 1 delvis, 1999/2000:So41 yrkandena 11 och 12, 1999/2000: So349, 1999/2000:So413 yrkande 5 och 1999/2000:So459 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

7. Förtidspension av unga (mom. 8)

Chris Heister (m), Leif Carlson (m), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Lars Gustafsson (kd), Kenneth Johansson (c), Kerstin Heinemann (fp), Lars Elin-derson (m) och Ester Lindstedt-Staaf (kd) anser

dels att den del av utskottets bedömning som på s. 22 börjar med ”En motion” och slutar med ”10 avstyrks därmed” bort ha följande lydelse:

Förtidspensionsutredningen avlämnade i augusti 1998 betänkandet Unga och ohälsöförsäkringen – tid för aktivitet och utveckling (SOU 1998:106). Förslaget har remissbehandlats men regeringen avvaktar med förslag. Utskottet vill understryka att alla människor har och skall ha möjlighet att delta i samhällsarbetet – var och en efter sin förmåga. Samhället bör formas efter dessa förutsättningar. Därför bör socialförsäkringarna så långt möjligt innehålla incitament till arbete framför passivt stöd. Förtidspensionering av unga funktionshindrade bör undvikas. Vad utskottet nu anfört med anledning av motion So42 (c) yrkande 10 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 8 bort ha följande lydelse:

8. beträffande *förtidspension av unga*

att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So42 yrkande 10 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Chris Heister, Leif Carlson, Hans Hjortzberg-Nordlund och Lars Elinderson
(alla m) anser

dels att den del av utskottets bedömning som på s. 24 börjar med "Utskottet har" och på s. 25 slutar med "delvis tillgodosett" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser det självklart att offentliga myndighetslokaler dit allmänheten kan behöva ha tillträde görs tillgängliga för handikappade. De brister som tyvärr fortfarande finns i detta avseende bör avhjälpas utan dröjsmål. För detta ändamål bör regeringen vidta ändamålsenliga åtgärder, anser utskottet. Vad utskottet nu anfört med anledning av motion So32 (m) yrkande 6 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Motion So327 (c) yrkande 2 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 9 bort ha följande lydelse:

9. beträffande *tillgänglighet till offentliga lokaler m.m.*

att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So32 yrkande 6 och med avslag på motion 1999/2000:So327 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

9. Tillgänglighet till offentliga lokaler m.m. (mom. 9)

Kenneth Johansson (c) anser

dels att den del av utskottets bedömning som på s. 24 börjar med "Utskottet har" och på s. 25 slutar med "delvis tillgodosett" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att varje sektor i samhället borde ges ett lagstadgat ansvar för att respektive sektors utbud av service och tjänster blir tillgängliga för människor med funktionshinder. Inte minst den offentliga sektorn borde, enligt utskottets mening, föregå med fullgoda insatser för att underlätta för alla att kunna delta i samhällslivet. Vad utskottet nu anfört med anledning av motion So327 (c) yrkande 2 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Motion So32 (m) yrkande 6 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 9 bort ha följande lydelse:

9. beträffande *tillgänglighet till offentliga lokaler m.m.*

att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So327 yrkande 2 och med avslag på motion 1999/2000:So32 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

10. Uppföljning (mom. 10)

Kenneth Johansson (c) anser

dels att den del av utskottets bedömning som på s. 25 börjar med "Regeringen avser" och slutar med "yrkande 13" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att uppföljningen av handlingsplanen bör ske kontinuerligt. Vidare bör uppföljningen göras av en oberoende instans till regeringen. Utskottet anser att det bör göras en handikapprevision vartannat år med inriktning att granska hur arbetet med handlingsplanen fortlöper. Vad utskot-

tet anført med anledning av motion So42 (c) yrkande 13 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

1999/2000:SoU14

dels att utskottets hemställan under 10 bort ha följande lydelse:

10. beträffande *uppföljning*

att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So42 yrkande 13 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anført,

11. Retroaktivitet (mom. 11)

Chris Heister, Leif Carlson, Hans Hjortzberg-Nordlund och Lars Elinderson (alla m) anser

dels att den del av utskottets bedömning som på s. 32 börjar med "Den nationella" och slutar med "avstyrks därmed" bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar att nuvarande regler om handikappanpassning i princip inte gäller befintliga lokaler. Enligt propositionen skall kraven nu fortsättningsvis också gälla äldre bebyggelse. Denna retroaktiva verkan av plan- och bygglagen föreslås gälla "enkla" åtgärder för att underlätta tillgängligheten. Förslaget aviseras senare under år 2000. Det är därför inte möjligt för utskottet att nu fullt ut bedöma förslaget. En möjlighet till undantag skall enligt uppgift finnas för mindre näringsidkare och för miljöer som är särskilt känsliga i ett kulturhistoriskt, miljömässigt eller konstnärligt avseende. Där- emot kommer förslaget inte att stödjas med några statliga medel. Fastighets- ägare och de som driver en verksamhet skall svara för de ombyggnader som behövs liksom för de kostnader som denna ger upphov till. Regeringen häv- dar att en huvudorsak bakom detta vägval är att specialdestinerade pengar leder till att tillgängligheten inte blir en del av den ordinarie verksamheten. Utskottet delar uppfattningen i Moderaternas avvikande mening i bostadsut- skottets yttrande och anser att ansvars- och finansieringsprincipen ytterligare borde belysas och att det är förvånande att regeringen lägger fram en mycket långtgående tillämpning av dessa principer utan någon utredning av kostna- der och finansiering. Det är inte ansvarsfullt. Förslaget om att retroaktivt ställa nya krav på befintlig bebyggelse är enligt utskottets mening inte real- istiskt. Motsvarande kan också sägas vad gäller målen för kollektivtrafiken. Utskottet avvisar förslaget om en retroaktiv lagstiftning. Vad utskottet nu anført med anledning av motion So32 (m) yrkande 5 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 11 bort ha följande lydelse:

11. beträffande *retroaktivitet*

att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So32 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anført,

Lars Gustafsson och Ester Lindstedt-Staaf (båda kd) anser

dels att den del av utskottets bedömning som på s. 33 börjar med "Socialutskottet delar bostadsutskottets" och slutar med "5 avstyrks" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att tillgänglighetsfrågorna fått en grundlig belysning i propositionen. De planerade åtgärderna föreslås föregås av utredningar, varför inga penningmedel föreslås. Utredningar har tidigare tagit fram vad som kan räknas som enkelt åtgärdade hinder. Inventering av och åtgärdsplan för sådana hinder borde, enligt utskottets mening, kunna ske snabbare än två år, som regeringen föreslår. Regeringen menar också att ansvars- och finansieringsprincipen skall tillämpas. Utskottet menar att statligt stöd bör utgå.

Lagen om handikappanpassad kollektivtrafik antogs år 1979. Fortfarande är kollektivtrafikens tillgänglighet problematisk. Problemen beskrivs väl i propositionen. Bussar i kollektivtrafik byts ut efter fyra–sex år. Nu sätts målet till 2010 för handikappanpassad kollektivtrafik. Handikappbussar tar lägre antal passagerare, varför utskottet anser att statligt stöd bör utgå initialt under perioden. Anpassningen bör gälla också fordon i privat ägo.

Vad utskottet nu anfört med anledning av motion So44 (kd) yrkandena 4 och 5 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Motion So40 (fp) yrkande 1 avslås.

dels att utskottets hemställan under 13 bort ha följande lydelse:

13. beträffande *ansvars- och finansieringsprincipen*

att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So44 yrkandena 4 och 5 och med avslag på motion 1999/2000:So40 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

13. Ansvars- och finansieringsprincipen (mom. 13)

Kerstin Heinemann (fp) anser

dels att den del av utskottets bedömning som på s. 33 börjar med "Socialutskottet delar bostadsutskottets" och slutar med "5 avstyrks" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att det är hög tid att börja förändra samhället och dess institutioner så att det kan göras tillgängligt för alla. De utredningar som har gjorts om att öka tillgängligheten för funktionshindrade pekar dock mot att det skulle kosta tiotals miljarder kronor. För att kunna genomföra en omfattande tillgänglighetsreform under de närmaste åren anser utskottet att ett stimulansbidrag på 5 miljarder kronor under en femårsperiod bör införas. Ansvar för att öka tillgängligheten skall i första hand ligga lokalt, på kommuner och andra lokala aktörer som t.ex. privata fastighetsägare. Mot bakgrund av bland annat den ekonomiska situationen i landets kommuner bedömer socialutskottet att en statlig medverkan åtminstone initialt blir nödvändig för att utvecklingen skall komma i gång. Statens stöd bör bestå i stimulansbidrag till bl.a. kommuner, fastighetsägare och kollektivtrafikföretag i kombination med riktlinjer från statsmakten. Vad utskottet nu anfört med anledning

av motion So40 (fp) yrkande 1 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Motion So44 (kd) yrkandena 4 och 5 avstyrks.

1999/2000:SoU14

dels att utskottets hemställan under 13 bort ha följande lydelse:

13. beträffande *ansvars- och finansieringsprincipen*
att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So40 yrkande 1 och med avslag på motion 1999/2000:So44 yrkandena 4 och 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

14. Stöd till allmänna samlingslokaler (mom. 14)

Kenneth Johansson (c) anser

dels att den del av utskottets bedömning som på s. 33 börjar med "Socialutskottet delar kulturutskottets" och slutar med "avstyrks därmed" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill understryka att tillgängliga mötesplatser är en viktig del för att funktionshindrade skall ha samma möjligheter som andra att delta i möten och sammankomster. De allmänna samlingslokalerna måste därför göras tillgängliga. Inte minst gäller detta föreningsdrivna samlingslokaler. Staten bör aktivt bidra till att stödja upprustningar för att göra samlingslokaler tillgängliga för alla. Utskottet delar uppfattningen i Centerpartiets avvikande mening i kulturutskottets yttrande att de resurser som för närvarande avsätts för detta ändamål är helt otillräckliga och att den översyn av stödet till samlingslokaler ur handikappsynpunkt som föreslås i motion So42 (c) yrkande 7 är väl motiverad. Vad utskottet nu anför med anledning av motion So42 (c) yrkande 7 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 14 bort ha följande lydelse:

14. beträffande *stöd till allmänna samlingslokaler*
att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So42 yrkande 7 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

15. Handikapporganisationernas medverkan (mom. 15)

Kerstin Heinemann (fp) anser

dels att den del av utskottets bedömning som på s. 33 börjar med "Bostadsutskottet avstyrker" och slutar med "är tillgodosedd" bort ha följande lydelse:

Med anledning av motion So40 (fp) yrkande 5 vill utskottet understryka att de lokala handikapporganisationerna skall göras delaktiga i arbetet med att identifiera hinder och komma med förslag till lösningar. Vad utskottet nu anför med anledning av motion So40 (fp) yrkande 5 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 15 bort ha följande lydelse:

15. beträffande *handikapporganisationernas medverkan*
att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So40 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

Chris Heister, Leif Carlson, Hans Hjortzberg-Nordlund och Lars Elinderson (alla m) anser

dels att den del av utskottets bedömning som på s. 36 börjar med "Utskottet delar" och slutar med "12 avstyrks" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser det angeläget att tillskapa ett nationellt tillgänglighetscenter, men det bör inte ligga under Handikappombudsmannen. Regeringens förslag innebär i praktiken att Handikappombudsmannen utvecklas till en sedvanlig förvaltningsmyndighet underställd regeringen. Detta går helt emot utskottets önskan att göra ombudsmannens verksamhet oberoende av den verkställande makten. Handikappombudsmannens verksamhet bör i stället, enligt utskottets mening, samordnas med Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Ombudsmannen mot diskriminering p.g.a. sexuell läggning och Jämställdhetsombudsmannen. Vad utskottet nu anfört med anledning av motion So32 (m) yrkande 9 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Motionerna So40 (fp) yrkande 4, So41 (mp) yrkande 9 och So42 (c) yrkande 12 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 17 bort ha följande lydelse:

17. beträffande *Handikappombudsmannens ansvar*
att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So32 yrkande 9 och med avslag på motionerna 1999/2000:So40 yrkande 4, 1999/2000:So41 yrkande 9 och 1999/2000:So42 yrkande 12 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

17. Handikappombudsmannens ansvar (mom. 17)

Kenneth Johansson (c) anser

dels att den del av utskottets bedömning som på s. 36 börjar med "Utskottet delar" och slutar med "12 avstyrks" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att Handikappombudsmannens ställning bör stärkas. Centerpartiet har föreslagit en sammanhållen diskrimineringslagstiftning. En vidareutveckling av detta bör vara en sammanhållen ombudsmannafunktion som utses av riksdagen. Utskottet anser att ett första steg för att stärka Handikappombudsmannens ställning är att flytta över funktionen från regeringen till riksdagen och låta Handikappombudsmannen utses av riksdagen på samma sätt som JO utses. Vad utskottet nu anfört med anledning av motion So42 (c) yrkande 12 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Motionerna So32 (m) yrkande 9, So40 (fp) yrkande 4 och So41 (mp) yrkande 9 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 17 bort ha följande lydelse:

17. beträffande *Handikappombudsmannens ansvar*
att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So42 yrkande 12 och med avslag på motionerna 1999/2000:So32 yrkande 9, 1999/2000:So40 yrkande 4 och 1999/2000:So41 yrkande 9 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Kerstin Heinemann (fp) anser

dels att den del av utskottets bedömning som på s. 36 börjar med "Utskottet delar" och slutar med "12 avstyrks" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att ett nationellt tillgänglighetscenter kan behövas men det skulle kunna placeras hos t.ex. Hjälpmedelsinstitutet. Handikappombudsmannen bör vara fristående från regeringen och underställas riksdagen. Vad utskottet nu anfört med anledning av motion So40 (fp) yrkande 4 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Motionerna So32 (m) yrkande 9, So41 (mp) yrkande 9 och So42 (c) yrkande 12 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 17 bort ha följande lydelse:

17. beträffande *Handikappombudsmannens ansvar*

att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So40 yrkande 4 och med avslag på motionerna 1999/2000:So32 yrkande 9, 1999/2000:So41 yrkande 9 och 1999/2000:So42 yrkande 12 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

19. Design för alla (mom. 18)

Lars Gustafsson och Ester Lindstedt-Staaf (båda kd) anser

dels att den del av utskottets bedömning som på s. 38 börjar med "Socialutskottet delar" och slutar med "Motionerna avstyrks" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att arkitekter, byggnadsingenjörer och beslutsfattare måste utbildas i handikappkunskap. Utskottet delar därmed uppfattningen i Kristdemokraternas avvikande mening i utbildningsutskottets yttrande att Högskoleverket bör få ett nytt uppdrag att se över innehållet i arkitektutbildningen med tanke på handikappkunskap. Vad utskottet nu anfört med anledning av motion So44 (kd) yrkande 3 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Motion So30 (s) avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 18 bort ha följande lydelse:

18. beträffande *Design för alla*

att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So44 yrkande 3 och med avslag på motion 1999/2000:So30 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

20. Bilstöd (mom. 19)

Chris Heister (m), Leif Carlson (m), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Lars Gustafsson (kd), Kenneth Johansson (c), Kerstin Heinemann (fp), Lars Elin-derson (m) och Ester Lindstedt-Staaf (kd) anser

dels att den del av utskottets bedömning som på s. 38 börjar med "Frågan om" och slutar med "avstyrks därmed" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser det anmärkningsvärt att regeringen ännu inte återkommit med förslag till förändringar vad gäller reglerna för bilstöd. Utskottet anser

att flera åtgärder snarast behöver vidtas för att förbättra funktionssättet och öka effektiviteten och snabbheten i beslutsprocessen. Reglerna bör ändras så att t.ex. automatlåda och eluppvärmda ytterbackspegel skall kunna ingå i stödet. Vidare hade det varit naturligt att regeringen föreslagit en ändring av de olika åldersgränserna för bilstödet liksom av personkretsen som kan få bilstöd. Detta särskilt med tanke på att förtidspensionärer uppmuntras att försöka återgå i arbete med bibehållen förtidspension samt att det i praktiken inte finns en definitiv pensionsålder vid 65 års ålder. Utskottet anser att regeringen snarast bör återkomma med förslag med denna inriktning. Vad utskottet nu anfört med anledning av motionerna So33 (m) yrkande 3 och So42 (c) yrkande 5 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 19 bort ha följande lydelse:

19. beträffande *bilstöd*

att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:So33 yrkande 3 och 1999/2000:So42 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

21. Förslaget till lag om ändring i lagen (1992:1574) om bostadsanpassningsbidrag m.m. (mom. 20)

Chris Heister, Leif Carlson, Hans Hjortzberg-Nordlund och Lars Elinderson (alla m) anser

dels att den del av utskottets bedömning som på s. 40 börjar med "Socialutskottet delar" och slutar med "avstyrks därmed" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser det orimligt att funktionshindrade skall tvingas söka socialbidrag för att kunna bo kvar i sina handikappanpassade lägenheter. Vid avslag på ansökan om socialbidrag kan det dessutom resultera i att den handikappade måste flytta till en mindre bostad som inte uppfyller kraven på anpassning med allt vad det innebär av ökat hjälpberoende och minskad självständighet. I budgetpropositionen föreslog Moderaterna att ett särskilt bostadsstöd för funktionshindrade på 100 miljoner kronor. Utskottet anser det angeläget att ett sådant stöd införs. Utskottet har inget att erinra mot att de nu föreslagna ändringarna i lagen om bostadsanpassningsbidrag m.m. genomförs. Regeringen bör dock snarast återkomma med ett förslag i linje med motionärernas önskemål. Vad utskottet nu anfört med bifall till motion So32 (m) yrkande 3 och med anledning av motion So33 (m) yrkande 7 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 20 bort ha följande lydelse:

20. beträffande *förslaget till lag om ändring i lagen (1992:1574) om bostadsanpassningsbidrag m.m.*

att riksdagen *dels* antar förslaget till lag om ändring i lagen (1992:1574) om bostadsanpassningsbidrag m.m. *dels* med bifall till motion 1999/2000:So32 yrkande 3 och med anledning av motion 1999/2000:So33 yrkande 7 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Kerstin Heinemann (fp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 44 börjar med "Utskottet vill" och på s. 45 slutar med "yrkande 6 avstyrks" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att 2 kap. regeringsformen bör utökas med ett förbud mot diskriminering av funktionshindrade. Med sådana tillägg skulle funktionshindrade få möjlighet att göra sin sak gällande i svensk domstol. Utskottet ställer sig vidare bakom den avvikande meningen 3 i konstitutionsutskottets yttrande KU5y. Sverige bör arbeta för att Europarådet breddar diskrimineringsförbudet i Europakonventionen om de mänskliga fri- och rättigheterna, så att det blir ett generellt diskrimineringsförbud som även innefattar människor med funktionshinder. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So40 (fp) yrkande 6 som sin mening ge regeringen till känna. Motion 1999/2000:So39 (s) yrkande 1 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 21 bort ha följande lydelse:

21. beträffande *grundlagsreglering*

att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So40 yrkande 6 och med avslag på motion 1999/2000:So39 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

23. Domstolstrots (mom. 23)

Chris Heister, Leif Carlson, Hans Hjortzberg-Nordlund och Lars Elinderson (alla m) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 50 börjar med "Utskottet konstaterar" och slutar med "1 och 2 avstyrks" bort ha följande lydelse:

Utskottet avvisar förslaget om en vitesmöjlighet. Utskottet är – med hänvisning till den avvikande meningen 1 i konstitutionsutskottets yttrande KU5y – av flera skäl tveksamt till förslaget. När det gäller LSS anser utskottet att staten bör ta tillbaka finansieringsansvaret från kommunerna, vilket innebär att motiven för att införa sanktioner mot kommuner för domstolstrots försvagas. Riksdagen har dessutom begränsat rätten att anföra förvaltningsbesvär över biståndsbeslut enligt socialtjänstlagen, vilket innebär att omfattningen av domstolstrots inte längre är särskilt stor. Slutligen har Lagrådet i sitt yttrande över propositionens förslag framfört invändningar – invändningar som utskottet delar. Utskottet anser att regeringen i stället bör återkomma till riksdagen med förslag som ger den enskilde individen möjlighet att få ekonomisk kompensation från kommunen motsvarande kostnaden för att betala någon annan – t.ex. en privat utförare – som kan tillgodose de aktuella behoven när rätt till bistånd fastslagits. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:So32 (m) yrkande 7 och 1999/2000:So316 (m) yrkandena 1 och 2 ge regeringen till känna. Motion 1999/2000:So44 (kd) yrkande 1 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 23 bort ha följande lydelse:

23. beträffande *domstolstrots*

att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:So32 yrkande 7 och 1999/2000:So316 yrkandena 1 och 2 och med avslag på motion 1999/2000:So44 yrkande 1 *dels* avslår regeringens förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (1980:620) och lag om ändring i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, *dels* som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

1999/2000:SoU14

24. Ökad kompetens (mom. 25)

Lars Gustafsson och Ester Lindstedt-Staaf (båda kd) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 53 börjar med "Utskottet delar" och slutar med "med det anförda" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill peka på att många personer med funktionsnedsättningar och deras närstående inte känner till och därmed inte tillgodogör sig information om vilka rättigheter de har till olika insatser. Enligt utskottet skulle en aktiv uppsökande verksamhet från myndigheter vara till stor nytta. Samordning mellan olika huvudmän skulle bättre tillgodose att "glömda grupper" får nödvändig information. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So393 (kd) ge regeringen till känna. Motionerna 1999/2000:So41 (mp) yrkande 13, 1999/2000:So321 (fp) yrkande 16, 1999/2000:So488 (kd) yrkande 7, 1999/2000:So490 (v) yrkande 1 delvis, avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 25 bort ha följande lydelse:

25. beträffande ökad kompetens

att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So393 samt med avslag på motionerna 1999/2000:So41 yrkande 13, 1999/2000:So321 yrkande 16, 1999/2000:So488 yrkande 7 och 1999/2000:So490 yrkande 1 delvis, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

25. Forskning (mom. 26)

Chris Heister, Leif Carlson, Hans Hjortzberg-Nordlund och Lars Elinderson (alla m) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 56 börjar med "Enligt utskottets mening" och på s. 57 slutar med "(kd, fp) avstyrks" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottet är det anmärkningsvärt att propositionen saknar förslag till långsiktiga forskningsinsatser för att belysa värdet av de föreslagna åtgärderna för den enskilde individen så att resurserna kan användas på bästa sätt. Däremot tar inte utskottet ställning till hur resurserna för dessa forskningsinsatser bör fördelas och var sådan forskning lämpligen bör bedrivas. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So32 (m) yrkande 1 delvis, ge regeringen till känna. Motionerna 1999/2000:So27 (s), 1999/2000:So37 (fp, s, m, v, kd, c, mp), 1999/2000: So44 (kd) yrkande 9 och 1999/2000:So46 (kd, fp) avstyrks.

26. beträffande *forskning*

att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So32 yrkande 1 delvis, och med avslag på motionerna 1999/2000:So27, 1999/2000:So37, 1999/2000:So44 yrkande 9 och 1999/2000:So46 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

26. Forskning (mom. 26)

Kenneth Johansson (c) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 56 börjar med "Enligt utskottets mening" och på s. 57 slutar med "(kd, fp) avstyrks" bort ha följande lydelse:

Utskottet tar fasta på vad som anförts i den avvikande meningen 3 i utbildningsutskottets yttrande UbU4y. Utskottet anser att det är anmärkningsvärt att regeringen i propositionen inte uppmärksammat den omfattande verksamheten vid Centrum för handikappvetenskap. Centrumet är en gemensam satsning av universiteten i Linköping och Örebro på forsknings- och utbildningsområdet handikappvetenskap. Utskottet ser det som angeläget att behovet av stöd till detta centrum beaktas i den kommande forskningspolitiska propositionen. Särskilda medel behövs för att trygga grundfinansieringen och garantera att utbyggnad av centrumet kan ske enligt planerna. Vad utskottet nu anför bör riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So37 (fp, s, m, v, kd, c, mp) ge regeringen till känna. Motionerna 1999/2000:So27 (s), 1999/2000:So32 (m) yrkande 1 delvis, 1999/2000:So44 (kd) yrkande 9 och 1999/2000:So46 (kd, fp) avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 26 bort ha följande lydelse:

26. beträffande *forskning*

att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So37 samt med avslag på motionerna 1999/2000:So27, 1999/2000:So32 yrkande 1 delvis, 1999/2000:So44 yrkande 9 och 1999/2000:So46 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

27. Forskning (mom. 26)

Kerstin Heinemann (fp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 56 börjar med "Enligt utskottets mening" och på s. 57 slutar med "(kd, fp) avstyrks" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar i stort bedömningen i den avvikande meningen 3 i utbildningsutskottets yttrande UbU4y. Enligt utskottet har regeringen inte uppmärksammat i propositionen den omfattande verksamhet inom området handikappvetenskap som bedrivs vid universiteten i Linköping och Örebro. Där finns redan en påbörjad verksamhet som inom några år beräknas vara fullt utbyggd. Det innebär att den fortfarande står under uppbyggnad och att den ännu inte fått sin finansiering tryggad för framtiden. Enligt utskottets

mening bör regeringen i den i höst aviserade forskningspolitiska propositionen beakta Centrum för handikappvetenskaps behov av att särskilda medel utgår för att trygga grundfinansieringen och garantera att utbyggnad kan ske enligt planerna. Regeringen bör även i budgeten 2001 beakta detta behov. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:So37 (fp, s, m, v, kd, c, mp) och 1999/2000:So44 (kd) yrkande 9 ge regeringen till känna. Motionerna 1999/2000:So27 (s), 1999/2000:So32 (m) yrkande 1 delvis, och 1999/2000:So46 (kd, fp) avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 26 bort ha följande lydelse:

26. beträffande *forskning*

att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:So37 och 1999/2000:So44 yrkande 9 och med avslag på motionerna 1999/2000:So27, 1999/2000:So32 yrkande 1 delvis, och 1999/2000: So46 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

28. Brukarstöd (mom. 27)

Chris Heister (m), Leif Carlson (m), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Lars Gustafsson (kd), Kenneth Johansson (c), Kerstin Heinemann (fp), Lars Elin-derson (m) och Ester Lindstedt-Staaf (kd) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 58 börjar med "Utskottet konstaterar" och slutar med "delvis tillgodosett" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottet kan personligt ombud vara ett hjälpmedel, inte minst för de psykiskt funktionshindrade. Det personliga ombudet skall, enligt utskottet, ha en självständig roll och den funktionshindrade som sin uppdragsgivare. Ombudet skall samordna den enskildes behov och önskemål och inte vara ett serviceorgan åt huvudmännen. Enligt utskottet bör regeringen återkomma med förslag som gör det möjligt att få personligt ombud i enlighet med vad som ovan anförts. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So33 (m) yrkande 6 ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 27 bort ha följande lydelse:

27. beträffande *brukarstöd*

att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So33 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

29. Kultur och media (mom. 28)

Chris Heister (m), Leif Carlson (m), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Lars Gustafsson (kd), Kerstin Heinemann (fp) Lars Elinderson (m) och Ester Lindstedt Staaf (kd) anser:

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 62 börjar med "Funktionshindrades tillgång" och slutar med "avstyrks därför" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill, liksom reservanterna i den avvikande meningen 2 till kultur-utskottets yttrande KrU4y, understryka att en av förutsättningarna för ett förnyat sändningstillstånd för SVT bör vara att kraven på företaget i fråga

om programmens tillgänglighet för funktionshindrade ökas ytterligare i jämförelse med kraven i nu gällande tillstånd. Den digitala tekniken gör det möjligt att införa nya tjänster, något som borde kunna förbättra situationen. Den särskilde utredaren bör snarast få tilläggsdirektiv som innebär att han skall lägga fram ett sådant underlag som gör det möjligt för den parlamentariska beredningsgruppen att ange vilka krav som skall kunna ställas på SVT för att såväl synskadade som andra läshandikappade skall få möjlighet att avlyssna textremsan i SVT:s program och för att döva och hörselskadade skall få bättre möjligheter att ta del av SVT:s programutbud under nästa tillstandsperiod. Utredaren bör även beakta den merkostnad som kan uppstå för de funktionshindrade när det gäller utnyttjande av nya tjänster som den digitala tekniken möjliggör. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:So32 (m) yrkande 11, 1999/2000:So33 (m) yrkande 9 och 1999/2000:So44 (kd) yrkande 8 ge regeringen till känna. Motionerna 1999/2000:So35 (s) och 1999/2000:So42 (c) yrkande 6 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 28 bort ha följande lydelse:

28. *beträffande kultur och media*

att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:So32 yrkande 11, 1999/2000:So33 yrkande 9 och 1999/2000:So44 yrkande 8 och med avslag på motionerna 1999/2000:So35 och 1999/2000:So42 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

30. Kultur och media (mom. 28)

Kenneth Johansson (c) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 62 börjar med "Funktionshindrades tillgång" och slutar med "avstyrks därför" bort ha följande lydelse:

Utskottet gör i stort samma bedömning som framförs i den avvikande meningen 2 i kulturutskottets yttrande KrU4y. Utskottet anser att det för människor med syn- och hörselnedsättningar i många fall är mycket svårt att följa och medverka i den offentliga debatten. Synskadade bör ha samma rätt som seende att ta del av TV-program. Den digitala tekniken gör det möjligt att införa nya tjänster och ger möjlighet till att synskadade får förbättrad möjlighet att ta del av textade program genom att texten kan avlyssnas. Likaså bör radiosändningar, enligt utskottet, göras tillgängliga för hörselskadade genom att radiosändningar nedtecknas och läggs ut på Internet. Textremsan i TV skall kunna göras hörbar. Utskottet anser att det är av största vikt att frågan om hörselskadades och synskadades tillgång till public service-TV beaktas i public service-beredningen. Utskottet menar att en av förutsättningarna för att få ett förnyat sändningstillstånd för SVT bör vara att kraven på företaget i detta hänseende ökas ytterligare i jämförelse med kraven i nu gällande tillstånd. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So42 (c) yrkande 6 ge regeringen till känna. Motionerna 1999/2000:So32 (m) yrkande 11, 1999/2000:So33 (m) yrkande 9, 1999/2000:So35 (s) och 1999/2000:So44 (kd) yrkande 8 avstyrks.

28. beträffande *kultur och media*

att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So42 yrkande 6 och med avslag på motionerna 1999/2000:So32 yrkande 11, 1999/2000:So33 yrkande 9, 1999/2000:So35 och 1999/2000:So44 yrkande 8 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

31. Club Braille (mom. 29)

Chris Heister, Leif Carlson, Hans Hjortzberg-Nordlund och Lars Elinderson (alla m) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 62 börjar med "Även motion" och slutar med "yrkande 8 avstyrks" bort ha följande lydelse:

Utskottet ställer sig bakom den avvikande meningen 1 i kulturutskottets yttrande KrU4y. Mot bakgrund av att regeringen varken i budgetpropositionen för år 2000 eller i den nu aktuella propositionen har lämnat några konkreta förslag i enlighet med riksdagens tidigare beslut om statligt stöd till bokklubben Club Braille bör socialutskottet tillstyrka motion So33 (m) yrkande 8 och föreslå riksdagen att göra ett nytt tillkännagivande till regeringen i frågan. Vad utskottet nu anför bör riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So33 (m) yrkande 8 ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 29 bort ha följande lydelse:

29. beträffande *Club Braille*

att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So33 yrkande 8 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

32. Utbildning (mom. 30)

Chris Heister (m), Leif Carlson (m), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Kenneth Johansson (c), Kerstin Heinemann (fp) och Lars Elinderson (m) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 68 börjar med "Enligt utskottets uppfattning" och slutar med "(s) avstyrks" bort ha följande lydelse:

Utskottet tar fasta på vad som framförs i den avvikande meningen 1 i utbildningsutskottets yttrande UbU4y. Möjligheten att välja skola är viktig för alla elever, men alldeles särskilt viktig för barn och ungdomar med funktionshinder. Mot den bakgrunden ser utskottet beslutet att lägga ned Ekeskolan – en specialskola för multihandikappade barn – som ett lågvattenmärke när det gäller synen på alla elevers rätt att välja skola. Enligt utskottets mening skall funktionshindrade barn och ungdomar ha en rättighet och inte en skyldighet att integreras i den vanliga kommunala skolan. Om barnen känner sig trygga i specialskolan och utvecklas på ett positivt sätt bör det vara möjligt för föräldrar att välja denna skolform. Utskottet anser att specialskolor även i framtiden skall vara ett alternativ för de elever som anser att dessa skolor bättre kan tillgodose deras särskilda behov. Vad utskottet nu anför bör riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:So32 (m) yrkande 4 och 1999/2000:So42 (c) yrkande 8 ge regeringen till känna. Motionerna

1999/2000:So33 (m) yrkande 10, 1999/2000:So44 (kd) yrkande 11, 1999/2000:So487 (kd) yrkande 5, 1999/2000:Sf303 (kd) yrkande 5 och 1999/2000:Ub285 (s) avstyrks. 1999/2000:SoU14

dels att utskottets hemställan under 30 bort ha följande lydelse:

30. beträffande *utbildning*

att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:So32 yrkande 4 och 1999/2000:So42 yrkande 8 samt med avslag på motionerna 1999/2000:So33 yrkande 10, 1999/2000:So44 yrkande 11, 1999/2000:So487 yrkande 5, 1999/2000:Sf303 yrkande 5 och 1999/2000:Ub285 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

33. Utbildning (mom. 30)

Lars Gustafsson och Ester Lindstedt-Staaf (båda kd) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 68 börjar med "Enligt utskottets uppfattning" och slutar med "(s) avstyrks" bort ha följande lydelse.

Utskottet föreslår att en lagändring övervägs för att stärka elevens och föräldrarnas möjlighet att påverka hur assistentfrågan skall lösas i skolmiljön. Möjligheterna till studiefinansiering bör vidare vara lika oavsett om den studerande har handikapp eller inte. Detta gäller även begåvningsmässiga handikapp. Vad utskottet nu anför bör riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:So44 (kd) yrkande 11, 1999/2000:So487 (kd) yrkande 5 och 1999/2000:Sf303 (kd) yrkande 5 ge regeringen till känna. Motionerna 1999/2000:So32 (m) yrkande 4, 1999/2000:So33 (m) yrkande 10, 1999/2000:So42 (c) yrkande 8 och 1999/2000:Ub285 (s) avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 30 bort ha följande lydelse:

30. beträffande *utbildning*

att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:So44 yrkande 11, 1999/2000:So487 yrkande 5 och 1999/2000:Sf303 yrkande 5 samt med avslag på motionerna 1999/2000:So32 yrkande 4, 1999/2000:So33 yrkande 10, 1999/2000:So42 yrkande 8 och 1999/2000:Ub285 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

34. Arbetsmarknad (mom. 31)

Lars Gustafsson och Ester Lindstedt-Staaf (båda kd) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 71 börjar med "Utskottet ställer sig" och slutar med "denna avstyrks" bort ha följande lydelse:

Utskottet ansluter sig i stort till vad som anförts om lönebidrag i det första särskilda yttrandet till arbetsmarknadsutskottets yttrande AU5y. Enligt utskottet är det nödvändigt att tillförsäkra de arbetshandikappade möjligheten till fortsatt aktivt arbetsliv. Inte minst nu när arbetsmarknaden har vänt uppåt gäller det att skapa möjligheter för de arbetshandikappade på den ordinarie arbetsmarknaden. Lönebidrag kan då vara ett effektivt instrument. Utskottet anser att ytterligare 30 miljoner kronor borde ha avsatts av regeringen för detta ändamål. Då skulle fler arbetshandikappade kunnat få arbete på den

reguljära arbetsmarknaden. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So44 (kd) yrkandena 10 och 12 ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 31 bort ha följande lydelse:

31. beträffande *arbetsmarknad*

att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So44 yrkandena 10 och 12 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

35. IT för funktionshindrade på arbetsmarknaden (mom. 32)

Chris Heister (m), Leif Carlson (m), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Lars Gustafsson (kd), Kenneth Johansson (c), Kerstin Heinemann (fp), Lars Elinderson (m) och Ester Lindstedt-Staaf (kd) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 71 börjar med "IT innebär" och slutar med "viss mån tillgodosedd" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottet är IT-utvecklingen särskilt angelägen för personer med funktionshinder. Den nya IT-sektorn kan, enligt utskottet, med fördel ge nya arbetstillfällen för personer med funktionshinder. Till exempel kan det nämnas att autistiska personer ofta har hög kompetens att hantera IT. En möjlig väg vid sidan av lönebidrag är inskolning med hjälp av särskilda mentorer. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So488 (kd) yrkande 13 delvis ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 32 bort ha följande lydelse:

32. beträffande *IT för funktionshindrade på arbetsmarknaden*

att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So488 yrkande 13 delvis som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

36. Habilitering och rehabilitering (mom. 33)

Chris Heister, Leif Carlson, Hans Hjortzberg-Nordlund och Lars Elinderson (alla m) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 73 börjar med "Utskottet delar" och slutar med "(mp) yrkande 10" bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar att det i propositionen talas om rehabilitering av barn och ungdomar, men inte om problemen med rehabilitering av vuxna. Problemen är i hög grad sammankopplade med bristande samordning mellan olika huvudmän. Nyckeln till bättre samordning ligger i ökad valfrihet. Ett tilläggsdirektiv bör ges till den pågående utredningen av om den arbetslivsinriktade rehabiliteringen (S 1999:08) rörande behovet av en vidare syn på vuxenhabilitering. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:So32 (m) yrkande 10 och 1999/2000:So33 (m) yrkande 2, ge regeringen till känna. Motionerna 1999/2000:So40 (fp) yrkande 13 och 1999/2000:So41 (mp) yrkande 10 avstyrks.

33. beträffande *habilitering och rehabilitering*
att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:So32 yrkande 10 och 1999/2000:So33 yrkande 2 och med avslag på motionerna 1999/2000:So40 yrkande 13 och 1999/2000:So41 yrkande 10 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

37. Habilitering och rehabilitering (mom. 33)

Kerstin Heinemann (fp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 73 börjar med "Utskottet delar" och slutar med "(mp) yrkande 10" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottet är det anmärkningsvärt att regeringen i propositionen lyfter fram behovet av tidigt insatta åtgärder endast för barn och ungdomar. Utskottet anser att behovet av tidigt insatta åtgärder skall gälla oavsett ålder. Det är i dag mycket olika runt om i landet vad gäller både resurser för rehabilitering och utbud. Enligt utskottets uppfattning är rehabiliteringsutbudet för vuxna funktionshindrade underdimensionerat. Mot bakgrund av ovanstående är det, enligt utskottets mening, viktigt att regeringens uppdrag till Socialstyrelsen även omfattar tillgängligheten för vuxna. Ett tilläggsdirektiv bör också ges till den pågående utredningen om den arbetslivsinriktade rehabiliteringen (S 1999:08), rörande behovet av en vidare syn på vuxenhabilitering. Vad utskottet nu anför bör riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:So33 (m) yrkande 2, 1999/2000:So40 (fp) yrkande 13 och 1999/2000:So41 (mp) yrkande 10 ge regeringen till känna. Motion 1999/2000:So32 (m) yrkande 10 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 33 bort ha följande lydelse:

33. beträffande *habilitering och rehabilitering*
att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:So33 yrkande 2, 1999/2000:So40 yrkande 13 och 1999/2000:So41 yrkande 10 samt med avslag på motion 1999/2000:So32 yrkande 10 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

38. Vårdgaranti (mom. 34)

Chris Heister (m), Leif Carlson (m), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Lars Gustafsson (kd), Kenneth Johansson (c), Kerstin Heinemann (fp), Lars Elin-derson (m) och Ester Lindstedt-Staaf (kd) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 73 börjar med "Socialutskottet har" och slutar med "(c) yrkande 9" bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar att många äldre köar inom sjukvården för att få sina behandlingsbara funktionshinder åtgärdade. Utskottet anser att det behövs en ny vårdgaranti. När ramarna för sjukvården vidgas måste ambitionen vara att skyndsamt arbeta bort köerna för alla slags diagnoser och att patienten inom tre månader ska ha fått anvisad behandling. Valfriheten skall enligt utskottet omfatta samtliga godkända vårdgivare inom öppenvården och den privata

vården. Patienten skall kunna välja sjukhus i hela landet och på lika villkor besöka såväl specialistläkare hos landstinget som privat vårdgivare med avtal. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So42 (c) yrkande 9 ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 34 bort ha följande lydelse:

34. beträffande *vårdgaranti*

att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So42 yrkande 9 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

39. Det nya bidragssystemet (mom. 36)

Chris Heister (m), Leif Carlson (m), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Lars Gustafsson (kd), Kenneth Johansson (c), Lars Elinderson (m) och Ester Lindstedt-Staaf (kd) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 76 börjar med ”De nya bidragsreglerna” och på s. 77 slutar med ”regeringen till känna” bort ha följande lydelse:

Enligt utskottet är det angeläget att riksdagen snarast får möjlighet att ta ställning till ett mera detaljerat förslag till fördelning av statsbidragen till handikapporganisationerna. De nya reglerna kan få olyckliga konsekvenser för enskilda förbund som har en rikstäckande organisation men inte till fullo uppfyller övriga formella kriterier. Utskottets uppfattning är att alla organisationer – även de som representerar mycket små grupper av handikappade eller som väljer att inte samordna sin verksamhet inom ett större kollektiv – skall ha rimliga möjligheter att arbeta som självständiga organisationer. Reglerna för statsbidragen måste utformas med detta som utgångspunkt. Riktlinjerna för fördelning av bidragen måste också bli enklare och kunna förstås av organisationerna. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:So24 (s), 1999/2000:So26 (s), 1999/2000:So32 (m) yrkande 8 och 1999/2000:So42 (c) yrkande 11 ge regeringen till känna. Motionerna 1999/2000:So29 (s), 1999/2000:So40 (fp) yrkande 14 och 1999/2000:So44 (kd) yrkande 14 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 36 bort ha följande lydelse:

36. beträffande *det nya bidragssystemet*

att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:So24, 1999/2000:So26, 1999/2000:So32 yrkande 8 och 1999/2000:So42 yrkande 11 samt med avslag på motionerna 1999/2000:So29, 1999/2000:So40 yrkande 14 och 1999/2000:So44 yrkande 14 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

40. Det nya bidragssystemet (mom. 36)

Kerstin Heinemann (fp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 76 börjar med ”De nya bidragsreglerna ” och på s. 77 slutar med ”regeringen till känna” bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att regeringen bör upphäva den nya förordningen. De nya reglerna kommer att slå hårt mot olika handikappförbund och gynna de stora organisationerna på bekostnad av de små. Utskottet avvisar regeringens centralisering av handikapporganisationernas stöd till Socialstyrelsen. Enligt utskottets mening kommer förslaget att leda till färre handikapporganisationer. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So40 (fp) yrkande 14 ge regeringen till känna. Motionerna 1999/2000:So24 (s), 1999/2000:So26 (s), 1999/2000:So29 (s), 1999/2000:So32 (m) yrkande 8, 1999/2000:So42 (c) yrkande 11 och 1999/2000:So44 (kd) yrkande 14 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 36 bort ha följande lydelse:

36. beträffande *det nya bidragssystemet*

att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So40 yrkande 14 och med avslag på motionerna 1999/2000:So24, 1999/2000:So26, 1999/2000:So29, 1999/2000:So32 yrkande 8, 1999/2000:So42 yrkande 11 och 1999/2000:So44 yrkande 14 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

41. Avlösning m.m. (mom. 37)

Kerstin Heinemann (fp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 80 börjar med "Utskottet har" slutar med "avstyrks därför" bort ha följande lydelse:

Sedan reglerna om överklaganden av beslut om bistånd enligt socialtjänstlagen ändrades den 1 januari 1998 kan endast vissa beslut om bistånd överklagas genom förvaltningsbesvär medan övriga beslut endast kan överklagas genom laglighetsprövning. I praktiken har detta inneburit att den enskilde funktionshindrade i större utsträckning än tidigare måste förlita sig på kommunens goda vilja för att få stöd för andra insatser än de som räknas upp i 6 § socialtjänstlagen, som t.ex. ledsagning och avlösning. Utskottet anser att förändringarna har visat sig ge en försämrad rättstrygghet för den enskilde. Detta är oacceptabelt och möjligheterna till överklagande måste återställas. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motionerna So40 (fp) yrkande 3 och So321 (fp) yrkande 6 som sin mening ge regeringen till känna. Motion So489 (v) yrkande 5 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 37 bort ha följande lydelse:

37. beträffande *avlösning m.m.*

att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:So40 yrkande 3 och 1999/2000:So321 yrkande 6 samt med avslag på motion 1999/2000:So489 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Lars Gustafsson och Ester Lindstedt-Staaf (båda kd) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 80 börjar med "När det gäller" och slutar med "yrkande 16 avstyrks" bort ha följande lydelse:

Rätten till ekonomiskt bistånd har ersatts av en rätt till försörjningsstöd. Den enskilde med funktionshinder har inte rätt till försörjningsstöd för höga merkostnader som funktionshindret kan medföra, till exempel för bostad, bil och ledarhund. Socialtjänstkommittén (SOU 1994:139) föreslog att personligt stöd, där bland annat avlösning ingick, skulle vara kvar som en rättighet. Utskottet delar den bedömningen, varför ett stadgande om "personligt stöd" bör tillföras 6 f § socialtjänstlagen. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So488 (kd) yrkande 16 som sin mening ge regeringen till känna. Motion So321 (fp) yrkande 7 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 38 bort ha följande lydelse:

38. beträffande 6 f § socialtjänstlagen

att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So488 yrkande 16 och med avslag på motion 1999/2000:So321 yrkande 7 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

43. 6 f § socialtjänstlagen (mom. 38)

Kerstin Heinemann (fp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 80 börjar med "När det gäller" och slutar med "yrkande 16 avstyrks" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottet är avsikten med den i 6 f § socialtjänstlagen angivna insatsen hjälp i hemmet, att insatsen skall kunna utformas på olika vis beroende på olika behov. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So321 (fp) yrkande 7 som sin mening ge regeringen till känna. Motion So488 yrkande 16 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 38 bort ha följande lydelse:

38. beträffande 6 f § socialtjänstlagen

att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So321 yrkande 7 och med avslag på motion 1999/2000:So488 yrkande 16 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

44. Personlig assistans (mom. 40)

Chris Heister, Leif Carlson, Hans Hjortzberg-Nordlund och Lars Elinderson (alla m) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 84 börjar med "Utskottet vidhåller" och på s. 85 slutar med "6 avstyrks därmed" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser det angeläget att målet med assistansersättningen – att underlätta för funktionshindrade att integreras i samhället – inte ställs mot

andra behov i kommunernas budget. Hela det ekonomiska ansvaret för assistansersättningen bör därför återgå till staten. Vidare bör schabloniseringen av ersättningen och rätten till personlig assistans under skoltid och vid vistelse på dagcenter etc. återinföras.

Många funktionshindrade har fått sin rätt till personlig assistans omprövad. De rättigheter som lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade och lagen om personlig assistans ursprungligen givit personer med funktionsnedsättning och deras anhöriga måste enligt utskottet återställas. Den personliga assistenten bör snarare ges möjlighet att användas mer i arbetsliv och i studieverksamhet än vad som nu är fallet. Assistentens insatser i skolarbetet eller på dagis bör också utvecklas. Vidare anser utskottet att personer som tidigare beviljats assistansersättning bör få behålla denna även efter 65-årsdagen. Denna fråga är redan nu tillräckligt utredd så reformen bör kunna träda i kraft snarast. Utskottet har vidare från Handikappombudsmannen erfarit att 40 000 personer eller fler, som är berättigade till stödsatser enligt LSS, inte erhåller dessa. Detta trots att kommunerna fått statsbidrag för att tillgodose dessa personers stödbehov. Enligt utskottet bör därför mer statliga medel tillföras kommunerna för att tillgodose dessa personers stödbehov. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motionerna So32 (m) yrkande 2 och So40 (fp) yrkandena 7, 8 och 11 som sin mening ge regeringen till känna. Motionerna So41 (mp) yrkande 15, So42 (c) yrkande 4 och So44 (kd) yrkande 6 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 40 bort ha följande lydelse:

40. beträffande *personlig assistans*

att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:So32 yrkande 2 och 1999/2000:So40 yrkandena 7, 8 och 11 samt med avslag på motionerna 1999/2000:So41 yrkande 15, 1999/2000:So42 yrkande 4 och 1999/2000:So44 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

45. Personlig assistans (mom. 40)

Lars Gustafsson och Ester Lindstedt-Staaf (båda kd) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 84 börjar med "Utskottet vidhåller" och på s. 85 slutar med "6 avstyrks därmed" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att avsikten med lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade bör förtydligas och att det måste fastställas att samma bedömningsgrund skall gälla för barn och vuxna. För närvarande tolkas lagen så, att högre krav ställs på omvårdnadsbehov hos barn för att de skall anses vara i behov av personlig assistans för sina grundläggande behov. Vidare anser utskottet att de psykiskt funktionshindrade till stora delar inte omfattas av lagen och att det därför behövs en ändring i lagen så att "hjälp med aktivisering och motivation" också utgör ett grundläggande behov. Det bör också tydliggöras i lagen, att även svårt funktionshindrade personer skall kunna välja att sköta egenvårdsuppgifter på eget ansvar (via assistent) på samma sätt, som icke funktionshindrade personer har rätt att göra. Utskottet anser

även att schablonisering av assistansersättningen bör avskaffas och att en förenklad återredovisning skall kunna användas i stället.

Många funktionshindrade har fått sin rätt till personlig assistans omprövad. De rättigheter som lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade och lagen om personlig assistans ursprungligen givit personer med funktionsnedsättning och deras anhöriga måste enligt utskottet återställas. Den personliga assistenten bör snarare ges möjlighet att användas mer i arbetsliv och i studieverksamhet än vad som nu är fallet. Assistentens insatser i skolarbetet eller på dagis bör också utvecklas. Vidare anser utskottet att personer som tidigare beviljats assistansersättning bör få behålla denna även efter 65-årsdagen. Denna fråga är redan nu tillräckligt utredd så reformen bör kunna träda i kraft snarast. Utskottet har vidare från Handikappombudsmannen erfarit att 40 000 personer eller fler, som är berättigade till stödsatser enligt LSS, inte erhåller dessa. Detta trots att kommunerna fått statsbidrag för att tillgodose dessa personers stödbehov. Enligt utskottet bör därför mer statliga medel tillföras kommunerna för att tillgodose dessa personers stödbehov. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motionerna So40 (fp) yrkande 7, 8 och 11 och So44 (kd) yrkande 6 som sin mening ge regeringen till känna. Motionerna So32 (m) yrkande 2, So41 (mp) yrkande 15 och So42 (c) yrkande 4 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 40 bort ha följande lydelse:

40. beträffande *personlig assistans*

att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:So40 yrkandena 7, 8 och 11 och 1999/2000:So44 yrkande 6 samt med avslag på motionerna 1999/2000:So32 yrkande 2, 1999/2000:So41 yrkande 15 och 1999/2000:So42 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

46. Personlig assistans (mom. 40)

Kenneth Johansson (c) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 84 börjar med "Utskottet vidhåller" och på s. 85 slutar med "6 avstyrks därför" bort ha följande lydelse:

Införandet av personlig assistans har inneburit en ökad frihet och en större möjlighet till ett självständigt och tryggare liv för de funktionshindrade. Assistansreformen har även inneburit ökad trygghet och avlastning för de anhöriga. Enligt utskottet bör den övre åldersgränsen för rätt till personlig assistans tas bort. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So42 (c) yrkande 4 som sin mening ge regeringen till känna. Motionerna So32 (m) yrkande 2, So40 (fp) yrkandena 7, 8 och 11, So41 (mp) yrkande 15 och So44 (kd) yrkande 6 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 40 bort ha följande lydelse:

40. beträffande *personlig assistans*

att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So42 yrkande 4 och med avslag på motionerna 1999/2000:So32 yrkande 2,

47. Rätt till ledsagning (mom. 41)

Chris Heister (m), Leif Carlson (m), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Lars Gustafsson (kd), Kerstin Heinemann (fp), Lars Elinderson (m) och Ester Lindstedt-Staaf (kd) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 85 börjar med "I några" och slutar med "So36 (s) avstyrks" bort ha följande lydelse:

Ledsagarservice är en insats av stor betydelse för synskadade och den tillkom med tanke på de synskadades behov. Trots detta har domstolarna i huvudsak intagit den ståndpunkten att inte ens gravt synskadade hör till personkretsen enligt LSS. Därmed kan de inte komma i åtnjutande av insatsen. Frågan om vilka som skall höra till personkretsen tas upp i förarbetena och där nämns gravt synskadade som en grupp som kan komma i fråga för insatser enligt LSS. Trots detta har alltså domstolarna gjort en annan tolkning. Utskottet anser därför att lagen bör ses över. Vad utskottet nu anför bör riksdagen med anledning av motionerna So33 (m) yrkande 1 och So36 (s) som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 41 bort ha följande lydelse:

41. beträffande *rätt till ledsagning*

att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:So33 yrkande 1 och 1999/2000:So36 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

48. Psykiskt funktionshindrade (mom. 43)

Chris Heister (m), Leif Carlson (m), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Lars Gustafsson (kd), Kenneth Johansson (c), Kerstin Heinemann (fp), Lars Elinderson (m) och Ester Lindstedt-Staaf (kd) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 87 börjar med "Utskottet konstaterar" och slutar med "avstyrks därmed" bort ha följande lydelse:

Psykiatrireformen tillkom för att förbättra livsvillkoren för de psykiskt funktionshindrade genom att bland annat stimulera utbyggnaden av bostäder och utveckla daglig verksamhet. Det krav på samverkan som reformen ställde, framför allt mellan socialtjänst och psykiatri, har inte kunnat förverkligas fullt ut. Utskottet anser därför att rehabiliteringsinsatserna liksom samverkan mellan kommun och landsting bör förbättras samtidigt som brukar- och frivilligorganisationerna bör få ett ökat stöd för sina insatser. Vad utskottet nu anför bör riksdagen med anledning av motion So450 (c) yrkande 7 som sin mening ge regeringen till känna. Motion So482 (kd) yrkande 17 avstyrks.

43. beträffande *psykiskt funktionshindrade*

att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So450 yrkande 7 och med avslag på motion 1999:So482 yrkande 17 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

49. Hjälpmedelsgaranti (mom. 45)

Chris Heister (m), Leif Carlson (m), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Lars Gustafsson (kd), Kenneth Johansson (c), Kerstin Heinemann (fp), Lars Elinderson (m) och Ester Lindstedt-Staaf (kd) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 93 börjar med "Utskottet delar" och slutar med "yrkande 19 avstyrks därför" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottet fungerar hjälpmedelsförsörjningen i dag inte på ett acceptabelt sätt. Väntetiderna är i många fall orimligt långa. Utskottet anser att en hjälpmedelsgaranti bör införas och att hjälpmedelsmarknaden bör öppnas för konkurrens. Detta skulle leda till kortare köer, ett större utbud av hjälpmedel och en större valfrihet för den enskilde. Enligt utskottet bör regeringen skyndsamt utreda frågan om den närmare utformningen av en hjälpmedelsgaranti. Vad utskottet nu anför bör riksdagen med anledning av motionerna So18 (m) yrkande 5, So32 (m) yrkande 12, So40 (fp) yrkande 10, So321 (fp) yrkande 5, So327 (c) yrkande 7 och So413 (m) yrkande 19 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 45 bort ha följande lydelse:

45. beträffande *hjälpmedelsgaranti*

att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:So18 yrkande 5, 1999/2000:So32 yrkande 12, 1999/2000:So40 yrkande 10, 1999/2000:So321 yrkande 5, 1999/2000:So327 yrkande 7 och 1999/2000:So413 yrkande 19 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

50. Hjälpmedelsbehov m.m. (mom. 46)

Chris Heister, Leif Carlson, Hans Hjortzberg-Nordlund och Lars Elinderson (alla m) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 93 börjar med "Utskottet konstaterar" och slutar med "yrkande 8 avstyrks" bort ha följande lydelse:

Problemet med dagens hjälpmedelsförsörjning är att de offentliga huvudmännen i princip har monopol. Genom centralt dirigerade överenskommelser hänvisas alla med rätt till hjälpmedel till en offentlig huvudman, landsting eller kommun. Detta är kostnadsdrivande på grund av frånvaron av konkurrens.

Enligt utskottets mening förefaller det saknas aktuella genomlysningar från ett övergripande helhetsperspektiv vad beträffar de samlade kostnaderna och prioriteringarna på hjälpmedelsområdet. För att komma till rätta med dagens

problem anser utskottet att hjälpmedelsmarknaden bör öppnas, vilket kommer att ge fler, bättre och billigare hjälpmedel.

I propositionen föreslås en översyn vad avser skolhjälpmedel. Utskottet anser att en motsvarande översyn behövs vad avser vuxnas hjälpmedel. Teknikutvecklingen går snabbt framåt, bl.a. finns ny uppspelningsutrustning för digitala talböcker vilken måste ses som hjälpmedel. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motionerna So18 (m) yrkande 4 och So33 (m) yrkande 4 som sin mening ge regeringen till känna. Motionerna So44 (kd) yrkande 7 och So321 (fp) yrkande 8 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 46 bort ha följande lydelse:

46. beträffande *hjälpmedelsbehov m.m.*

att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:So18 yrkande 4 och 1999/2000:So33 yrkande 4 samt med avslag på motionerna 1999/2000:So44 yrkande 7 och 1999/2000:So321 yrkande 8 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

51. Hjälpmedelsbehov m.m. (mom. 46)

Lars Gustafsson och Ester Lindstedt-Staaf (båda kd) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 93 börjar med "Utskottet konstaterar" och slutar med "yrkande 8 avstyrks" bort ha följande lydelse:

Funktionshindrade med andra hjälpmedel än för skola är ofta missnöjda med att hjälpmedlen är alltför dyra i deras del av landet. De anser dessutom att de inte får de hjälpmedel de behöver. Det upplevs vidare som en stor orättvisa att bedömningarna skiftar mellan olika kommuner. Utskottet anser att en utredning bör tillsättas angående bl.a. synen på hjälpmedel, avgifter för dessa och användningen av dem. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So44 (kd) yrkande 7 som sin mening ge regeringen till känna. Motionerna So18 (m) yrkande 4, So33 (m) yrkande 4 och So321 (fp) yrkande 8 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 46 bort ha följande lydelse:

46. beträffande *hjälpmedelsbehov m.m.*

att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So44 yrkande 7 och med avslag på motionerna 1999/2000:So18 yrkande 4, 1999/2000:So33 yrkande 4 och 1999/2000:So321 yrkande 8 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

52. Hjälpmedelsbehov m.m. (mom. 46)

Kerstin Heinemann (fp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 93 börjar med "Utskottet konstaterar" och slutar med "yrkande 8 avstyrks" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att en ökad konkurrens på hjälpmedelsområdet kan vara ett sätt att höja kvaliteten och att kapa köerna. Inom t.ex. hörselvården bör man i högre utsträckning än vad som sker i dag kunna upphandla tjänster från privata entreprenörer. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning

av motion So321 (fp) yrkande 8 som sin mening ge regeringen till känna. Motionerna So18 (m) yrkande 4, So33 (m) yrkande 4 och So44 (kd) yrkande 7 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 46 bort ha följande lydelse:

46. beträffande *hjälpmedelsbehov m.m.*

att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So321 yrkande 8 och med avslag på motionerna 1999/2000:So18 yrkande 4, 1999/2000:So33 yrkande 4 och 1999/2000:So44 yrkande 7 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

53. Hjälpmedelsbesluts överklagbarhet (mom. 48)

Chris Heister, Leif Carlson, Hans Hjortzberg-Nordlund och Lars Elinderson (alla m) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 94 börjar med "Utskottet är inte" och slutar med "So240 (m) avstyrks" bort ha följande lydelse:

Oavsett om det finns en hjälpmedelsgaranti eller om vi har dagens system anser utskottet att det behövs en överklagandemöjlighet. Landstingens beslut om hjälpmedel går i dag inte att överklaga genom förvaltningsbesvär. Det man kan göra är att påtala sitt missnöje för Socialstyrelsen, som är tillsynsmyndighet. En ändring av bestämmelserna så att beslut om hjälpmedel enligt hälso- och sjukvårdslagen kan överklagas skulle göra situationen bättre för funktionshindrade. Vad utskottet nu anför bör riksdagen med anledning av motionerna So33 (m) yrkande 5 och So240 (m) som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 48 bort ha följande lydelse:

48. beträffande *hjälpmedelsbesluts överklagbarhet*

att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:So33 yrkande 5 och 1999/2000:So240 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

54. IT-hjälpmedel (mom. 49)

Chris Heister (m), Leif Carlson (m), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Lars Gustafsson (kd), Lars Elinderson (m) och Ester Lindstedt-Staaf (kd) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 94 börjar med "Som framgår" och slutar med "delvis avstyrks" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottet är IT-utvecklingen särskilt angelägen för personer med funktionshinder. Den tekniska utvecklingen har lett till att det finns hjälpmedel som ger högre livskvalitet för personer med handikapp. Den moderna tekniken kan överbrygga såväl avstånd mellan olika handikappgrupper som nedsatt rörelseförmåga. Vad utskottet nu anför bör riksdagen med anledning av motion So488 (kd) yrkande 13 delvis som sin mening ge regeringen till känna. Motionerna So321 (fp) yrkande 9 och So327 (c) yrkande 8 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 49 bort ha följande lydelse:

49. beträffande *IT-hjälpmedel*
att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So488 yrkande 13 delvis och med avslag på motionerna 1999/2000:So321 yrkande 9 och 1999/2000:So327 yrkande 8 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

55. IT-hjälpmedel (mom. 49)

Kenneth Johansson (c) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 94 börjar med ”Som framgår” och slutar med ”delvis avstyrks” bort ha följande lydelse:

En översyn bör göras av sjukvårdshuvudmännens förskrivning av IT-hjälpmedel. Det bör i sammanhanget även övervägas om det behövs ett särskilt stöd för anpassning av IT-produkter. Vidare anser utskottet att det är angeläget att utreda en lagreglering av tillgänglighet inom IT-området och därvid även utreda upphovsrättens inverkan på tillgängligheten för läshandikappade personer. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So327 (c) yrkande 8 som sin mening ge regeringen till känna. Motionerna So321 (fp) yrkande 9 och So488 (kd) yrkande 13 delvis avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 49 bort ha följande lydelse:

49. beträffande *IT-hjälpmedel*
att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So327 yrkande 8 och med avslag på motionerna 1999/2000:So321 yrkande 9 och 1999/2000:So488 yrkande 13 delvis som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

56. IT-hjälpmedel (mom. 49)

Kerstin Heinemann (fp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 94 börjar med ”Som framgår” och slutar med ”delvis avstyrks” bort ha följande lydelse:

Datatekniken ger möjligheter, inte minst för barn med funktionsnedsättning. Utskottet anser därför att en dator till alla barn med funktionsnedsättning är ett rimligt krav. Funktionshindrade elever bör dessutom ha tillgång till datorn som hjälpmedel hemma. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So321 (fp) yrkande 9 som sin mening ge regeringen till känna. Motionerna So327 (c) yrkande 8 och So488 (kd) yrkande 13 delvis avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 49 bort ha följande lydelse:

49. beträffande *IT-hjälpmedel*
att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So321 yrkande 9 och med avslag på motionerna 1999/2000:So327 yrkande 8 och 1999/2000:So488 yrkande 13 delvis som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Lars Gustafsson och Ester Lindstedt-Staaf (båda kd) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 94 börjar med "Brister finns" och slutar med "behövs inte" bort ha följande lydelse:

Enligt 3 a § hälso- och sjukvårdslagen skall landstingen erbjuda hjälpmedel för funktionshindrade. Barns och vuxnas behov av hjälpmedel för att kompensera ett funktionshinder skiljer sig åt i flera avseenden. Som exempel kan nämnas hjälpmedel för att stimulera barnets utveckling. Hjälpmedel för utveckling beviljas numera inte. Utskottet anser därför att det behövs en komplettering av 3 a § hälso- och sjukvårdslagen med att hänsyn skall tas till barns och ungdomars särskilda behov. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So488 (kd) yrkande 19 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 50 bort ha följande lydelse:

50. beträffande *funktionshindrade barns hjälpmedel*
att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So488 yrkande 19
som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

58. Hörhjälpmedel (mom. 51)

Lars Gustafsson (kd), Kenneth Johansson (c), Kerstin Heinemann (fp) och Ester Lindstedt-Staaf (kd) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 96 börjar med "Av Socialstyrelsens" och slutar med "dessa avstyrks" bort ha följande lydelse:

Den som blir hörselskadad har enligt utskottet behov av samhällsinsatser främst från hälso- och sjukvården i form av habilitering och rehabilitering. Vidare krävs också psykosocial rehabilitering. Även om det i varje landsting finns hörselvårdande verksamhet så är den ojämnt utbyggd. Moderna hörapparater är förhållandevis dyra, och de flesta landstingen har därför infört ett kostnadstak på mellan 2 500 och 3 500 kr per hörapparat. Överstigande kostnader får brukaren stå för själv. Utskottet har erfarit att forskningen har visat att personer som kan ha hörapparat på båda öronen visar bättre förmåga att uppfatta tal och att kommunicera än med bara en apparat. Av de människor som skulle vara betjänta av två apparater är det detta till trots endast 10 % som får tillgång till det.

Om Sverige menar allvar med att leva upp till FN:s standardregler för att tillförsäkra människor med funktionsnedsättning, i det här fallet hörselnedsättning, delaktighet och jämlikhet samt att leva upp till hälso- och sjukvårdslagens målsättning, måste bristerna i den svenska hörselvården åtgärdas. Utskottet anser att regeringen bör ta initiativ till överläggningar med landstingen om hur detta kan åstadkommas. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So202 (fp) yrkandena 2 delvis, 3 och 5 som sin mening ge regeringen till känna.

51. beträffande *hörhjälpmedel*

att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So202 yrkandena 2 delvis, 3 och 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

59. Hörselbutiker m.m. (mom. 52)

Chris Heister, Leif Carlson, Hans Hjortzberg-Nordlund och Lars Elinderson (alla m) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 96 börjar med "Även motionerna" och slutar med "So386 (m) avstyrks" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att tiden nu är mogen för att öppna hörselvården och därigenom införa ett rationellt och effektivt system för att tillmötesgå medborgarnas behov av en fungerande hjälpmedelsmarknad. Utskottet vill i sammanhanget hänvisa till vad som anförts härom i motion So319 (m). Liksom det är möjligt att gå till optikern och få sina glasögon utprovade borde det vara möjligt att gå till en fristående audionom och få sin hörapparat. En förutsättning för detta är bl.a. att frågan om behovet av legitimation och därtill kopplad forskrivningsrätt prövas, liksom att konkurrenssnedvridande inslag i lagstiftningen ändras, som t.ex. momsreglerna. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motionerna So319 (m) och So386 (m) som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 52 bort ha följande lydelse:

52. beträffande *hörselbutiker m.m.*

att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:So319 och 1999/2000:386 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

60. Tolkar för döva och hörselskadade (mom. 53)

Lars Gustafsson (kd), Kenneth Johansson (c), Kerstin Heinemann (fp) och Ester Lindstedt-Staaf (kd) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 96 börjar med "Samhällets stöd" och slutar med "denna avstyrks" bort ha följande lydelse:

Den som blir hörselskadad har enligt utskottet behov av samhällsinsatser främst från hälso- och sjukvården i form av habilitering och rehabilitering. Vidare krävs också psykosocial rehabilitering. Även om det i varje landsting finns hörselvårdande verksamhet så är den ojämnt utbyggd. Det finns också ett stort, dolt behov av vuxendövtolkning. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion So202 (fp) yrkande 2 delvis som sin mening ge regeringen till känna. Motion So31 (s) avstyrks.

53. beträffande *tolkar för döva och hörselskadade*
att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So202 yrkande 2
delvis och med avslag på motion 1999/2000:So31 som sin mening ger
regeringen till känna vad utskottet anfört,

61. Konkurrensneutralt serviceboende (mom. 57)

Chris Heister (m), Leif Carlson (m), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Lars Gustafsson (kd), Kerstin Heinemann (fp), Lars Elinderson (m) och Ester Lindstedt-Staaf (kd) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 101 börjar med "Utskottet konstaterar" och slutar med "yrkande 13" bort ha följande lydelse:

Socialtjänstlagen ålägger kommunen att inrätta bostäder med särskild service till funktionshindrade. Kommunen kan driva verksamheten i egen regi eller lägga ut den på entreprenad till ett privat företag. Socialstyrelsen uppställer kvalitetskrav som tillämpas vid länsstyrelsens tillsyn över verksamheten. Men olika regler gäller beroende på om verksamheten bedrivs av ett privat företag eller i kommunal regi. Utskottet anser att tillsynen över serviceboende för funktionshindrade bör ses över så att reglerna blir konkurrensneutrala. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen med anledning av motion N273 (m, kd, fp) yrkande 13 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 57 bort ha följande lydelse:

57. beträffande *konkurrensneutralt serviceboende*
att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:N273 yrkande 13
som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Dolda funktionshinder

Thomas Julin (mp) anför:

Personer med misstänkt demens bör ha rätt till en tidig demensutredning. Det är också angeläget med tillgång till korttidsboende, avlastning och dagvård så att de anhöriga orkar fungera som anhängigvårdare. Miljöpartiet har tagit upp dessa frågor i motioner. Jag avstår dock nu från att reservera mig.

Förtidspension av unga

Ingrid Burman och Lena Olsson (båda v) anför:

Vänsterpartiet har i riksdagsmotioner och i andra sammanhang uttryckt att lägsta ålder för förtidspension bör höjas från 16 till 30 år. Detta för att undvika att unga funktionshindrade pensioneras i onödan. Vänsterpartiet har inte ändrat uppfattning, men då frågan för närvarande bereds i Regeringskansliet avstår vi nu från att reservera oss.

Handikappombudsmannens ansvar

Thomas Julin (mp) anför:

Jag välkomnar ett nationellt tillgänglighetscentrum men anser att det borde lokaliseras någon annanstans än hos Handikappombudsmannen. Handikappombudsmannen skall vara en oberoende institution för funktionshindrades mänskliga rättigheter som med stöd av lag självständigt bevakar funktionshindrades intressen. Jag avstår nu från att reservera mig.

Domstolstrots

Lars Gustafsson och Ester Lindstedt-Staaf (båda kd) anför:

Utskottet markerar att de nu föreslagna åtgärderna mot domstolstrots skall bli föremål för förnyad prövning, då den fullständiga utredningen föreligger. De erfarenheter som efter hand kommer att vinnas av den nu föreslagna lagstiftningen skall då tas tillvara. Den aktuella lagstiftningen blir alltså ett provisorium, som varar 1–2 år i bästa fall. Kristdemokraterna delar uppfattningen att det är oerhört angeläget att sanktionsmöjligheter mot domstolstrots kommer till stånd. Det föreliggande förslaget är bristfälligt. Dock kan vi godta förslaget eftersom det förhoppningsvis ganska snart kan prövas ånyo. Vi avstår därför från att reservera oss.

Forskning

Lars Gustafsson och Ester Lindstedt-Staaf (båda kd) anför:

Kristdemokraterna delar bedömningen att utskottet inte tar ställning till fördelning av forskningsmedel och lokalisering av forskning samt att ett samlat

ställningstagande till fördelningen av forskningsresurser bör tas i samband med forsknings- och budgetpropositionerna. Vi väljer därför att inte reservera oss i frågan. Enligt vår mening borde dock regeringen i propositionen lyft fram Centrum för handikappvetenskap i Linköping och Örebro som ett unikt tvärvetenskapligt samarbete mellan två universitet.

Avlösning och korttidstillsyn m.m.

Ingrid Burman och Lena Olsson (båda v) anför:

Vi anser det angeläget att avlösar- och ledsagarservice omfattas av rätten till bistånd och att beslut om dessa insatser kan överklagas genom förvaltningsbesvär. Socialtjänstutredningen har i sitt slutbetänkande föreslagit dels att reglerna om avlösning i socialtjänstlagen skall förtydligas, dels att rätten att överklaga beslut som meddelats med stöd av socialtjänstlagen skall utökas. Mot denna bakgrund och då frågeställningarna är under behandling anser vi inte skäl föreligga att reservera oss.

Barn under 12 år med funktionshinder är för korttidstillsyn hänvisade till att kommunerna tar sitt ansvar och tillgodoser deras behov. Först från 12 års ålder kan barnet framtvinga sin rätt enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Vi anser att funktionshindrades behov av, och rätt till, korttidstillsyn utanför hemmet i anslutning till skoldagen och under loven är lika stor före som efter 12 års ålder. Problemet kan t.ex. lösas genom att man återinför förvaltningsbesväret i socialtjänstlagen (SoL) eller genom att åldersgränsen på 12 år tas bort från 7 § p 7 i LSS. Med hänsyn till att en utvidgning av överklagandemöjligheten när det gäller beslut enligt SoL har föreslagits och då frågan alltså är under beredning anser vi det i dagsläget inte nödvändigt att reservera oss.

Psykiska funktionshinder och rätt till LSS

Thomas Julin (mp) anför:

Psykiska funktionshinder är ofta dolda handikapp i dubbel bemärkelse i det att bristen på stöd leder till att de psykiskt funktionshindrade kan dra sig undan samhälleligt deltagande och sakna fungerande nätverk. Jag anser att ett steg på vägen för att förbättra situationen för människor med psykiska funktionshinder är att låta dem på lika villkor som andra och fullt ut omfattas av LSS. Jag avstår nu från att reservera mig.

Funktionshindrades ekonomiska situation

Chris Heister, Leif Carlson, Hans Hjortzberg-Nordlund, och Lars Elinderson (alla m) anför:

Förslagen i Boende- och avgiftsutredningen bereds för närvarande i Regeringskansliet. Regeringen har aviserat en proposition under år 2000. Utskottet anser det angeläget att få till stånd en närmare reglering av avgifterna i det särskilda boendet. Förslagen i utredningen omfattar dock inte hela avgiftssituationen för personer med funktionshinder. Utskottet delar uppfattningen i motionerna att det vore värdefullt med en belysning av funktionshindrades totala ekonomiska situation, bl.a. med hänsyn till kostnader för läkarbesök och läkemedel, hjälpmedel, hemtjänst, färdtjänst m.m. Vi delar alltså i stort utskottsmajoritetens uppfattning, men kan inte stå bakom skrivningen att kostnaderna för ett mer vittomfattande högkostnadsskydd bör beräknas. Enligt vår uppfattning är det ett ansvar för kommunerna och landstingen att göra en bedömning av vad som är en rimlig avgiftsnivå utifrån de lokala förutsättningarna. Införandet av ett högkostnadsskydd som omfattar alla insatser till stöd och service för funktionshindrade skulle innebära ett väsentligt ingrepp i den kommunala självstyrelsen.

Till socialutskottet

Socialutskottet har vid sitt sammanträde den 23 mars 2000 beslutat bereda samtliga utskott möjlighet att yttra sig över proposition 1999/2000:79 Från patient till medborgare – en nationell handlingsplan för handikappolitiken jämte eventuella motioner. Yttrandena skall vara socialutskottet till handa senast fredagen den 28 april.

Utskottet begränsar sitt yttrande till frågan om åtgärder mot domstolstrots m.m. (avsnitt 8.2) och förslagens förenlighet med den kommunala självstyrelsen och vissa frågor om likabehandling och diskriminering (avsnitt 8.1).

Utskottet

Propositionens innehåll i huvuddrag

I propositionen föreslås att länsstyrelsen skall verka för att kommuner och landsting planerar för att kunna tillgodose framtida stöd- och servicebehov enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade och framtida bistånd enligt 6 f § socialtjänstlagen (1980:620). Länsstyrelsen får förelägga en kommun eller ett landsting vid vite att följa en lagakraftvunnen dom som ger en enskild rätt till vissa insatser enligt respektive lag. De nya reglerna får dock inte tillämpas om verkställighet av en lagakraftvunnen dom enligt lag om stöd och service till vissa funktionshindrade och socialtjänstlagen redan har sökts enligt utsökningsbalken (1981:774). Vidare förfaller enligt propositionens förslag ett vitesföreläggande om verkställighet sökts enligt utsökningsbalken. Den enskilde får överklaga länsstyrelsens beslut på en begäran om vitesföreläggande.

Bakgrund

Kommunalansvarsutredningen föreslog i sitt betänkande SOU 1989:64 Kommunalbot att ett ekonomiskt sanktionssystem (kommunalbot) skulle införas riktat mot kommuner eller landsting som gör sig skyldiga till domstolstrots eller lagtrots. Förslaget ledde inte till något förslag från regeringen. I samband med behandlingen av förslaget till ny kommunallag (prop. 1990/91:117) anförde konstitutionsutskottet (bet. 1990/91:KU38) att det var angeläget att frågorna om ett sanktionssystem fick sin lösning snarast och förordade att regeringen på lämpligt sätt skulle bereda dessa frågor.

Lokaldemokratikommittén fick enligt sina direktiv (dir. 1992:12) i uppdrag att slutföra arbetet med frågan om hur ett sanktionssystem borde utformas som gjorde det möjligt att komma till rätta med sådana överträdelser som det här är tal om. I kommitténs delbetänkande (SOU 1993:109) Förtroendeval-

das ansvar vid domstolstrots och lagtrots förordades att kommuner och landsting själva genom revisorerna vidtar åtgärder mot domstolstrots och lagtrots. Kommittén föreslog att det i kommunallagen uttryckligen skulle anges att nämnderna har rätt att vägra verkställa beslut i fullmäktige som har överklagats eller som uppenbart är olagliga. Förslagen innebar ett ökat personligt ansvar för de förtroendevalda både vid lagtrots och domstolstrots. För vissa former av domstolstrots i samband med laglighetsprövning borde de föreslagna åtgärderna enligt kommittén kompletteras med ett personligt vitesansvar.

Regeringen valde bl.a. till följd av den splittrade opinionen som kom fram vid remissbehandlingen att gå vidare med endast vissa delar av Lokaldemokratikommitténs förslag. I en departementspromemoria (Ds 1995:27) *Kommunalt domstolstrots och lagtrots* föreslogs att det införs ett personligt vitesansvar i mål om laglighetsprövning dels vid trots mot verkställighetsförbud, dels vid utebliven eller otillräcklig rättelse av upphävda beslut som tidigare verkställts. Förslaget har inte medfört att regeringen lagt fram något förslag med denna inriktning.

Utredningen om bemötande av personer med funktionshinder lämnade våren 1999 ett betänkande (SOU 1999:21) med förslag till åtgärder. Ett av förslagen gäller åtgärder för att motverka domstolstrots. Länsstyrelserna föreslås få ett ökat tillsynsansvar och möjlighet att förelägga kommuner och landsting att vid vite bygga ut sin service så att den enskilde kan erbjudas den insats hon eller han har rätt till. Länsstyrelsen skall också kunna förelägga kommun eller landsting att i rimlig tid verkställa domar som ger enskilda rätt till viss insats. Ett sådant föreläggande skall kunna förse med vite.

Regeringen har med anledning av betänkandet i en *lagrådsremiss* avseende vissa handikappfrågor m.m. i december 1999 aktualiserat frågan om åtgärder mot domstolstrots. Regeringen har i detta sammanhang bl.a. föreslagit att länsstyrelsen skall verka för att kommuner och landsting planerar för att kunna tillgodose dels framtida stöd- och servicebehov i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS), dels i fråga om biståndsbehov enligt 6 b eller 6 f § socialtjänstlagen (1980:620, SoL). I förslaget ingick att länsstyrelsen skulle få förelägga en kommun eller ett landsting vid vite att följa en lagakraftvunnen dom som ger en enskild rätt till en viss insats enligt respektive lag. Detta föreslogs lagtekniskt lösas genom att en ny 26 a § och en ny 26 b § införs i LSS och att en ny 68 a § och en ny 68 b § införs i SoL. I tillägg till 27 § LSS respektive 74 § SoL hänvisades till de tidigare nämnda nya bestämmelserna. Regeringens förslag avvek från Bemötandeutredningens förslag i vad avser länsstyrelsernas möjlighet att vitesförelägga kommuner och landsting. En sådan möjlighet borde enligt utredningen föreligga redan i det förebyggande ledet.

Lagrådet har den 16 december 1999 yttrat sig över förslaget och därvid sammanfattningsvis anført att förslagen till en ny 26 a § i LSS och en ny 68 a § i SoL är otillräckligt analyserade från juridisk synpunkt och att Lagrådet därför avstyrker att de läggs till grund för lagstiftning. Lagrådet ifrågasätter om förslagen till kompletteringar av 26 § LSS respektive 68 § SoL fyller

någon självständig funktion och förordar vissa justeringar, om förslagen trots denna invändning anses böra genomföras.

Lagrådet erinrar i sitt yttrande över lagrådsremissen om att det inom Justitiedepartementet getts uppdrag åt en utredare att utreda frågan om hur ett sanktionssystem bör utformas som gör det möjligt att motverka kommunalt domstolstrots. I detta uppdrag (Ju 1999/4276/ADM) ingår att göra avvägningar i fråga om vilka sanktioner som bör användas, vem sanktionerna skall riktas mot och hur kännbara sanktionerna bör vara samt om det sanktionssystem som utredaren förordar bör gälla generellt, anpassas till olika sektorer eller utgöra en kombination av dessa modeller. Uppdraget skall vara avslutat senast den 1 september 2000.

Konstitutionsutskottet har vid flera tillfällen avstyrkt motioner där åtgärder mot domstolstrots efterlysts med hänvisning till pågående beredning av frågan i Regeringskansliet. I det senaste betänkandet där ärendet behandlats (bet. 1999/2000:KU13) avstyrktes med hänvisning till den pågående utredningen inom Justitiedepartementet motioner i vilka föreslogs att olika slag av sanktioner mot domstolstrots skulle införas. Mot riksdagens beslut med anledning av betänkandet reserverade sig Folkpartiet liberalerna.

Närmare om propositionens innehåll

Vad gäller frågan om domstolstrots och åtgärder mot detta framhålls i propositionens bakgrundsavsnitt att Socialstyrelsen visat att under 1996 en tredjedel av samtliga domar enligt LSS som gynnade den enskilde och som avkunnades 1994 och 1995 inte verkställdes i april 1996. Under hösten 1997 gjordes en ny kontroll. Ett och ett halvt år efter en studie som utfördes våren 1996 var ungefär en sjättedel av domarna från 1994 och 1995 fortfarande inte verkställda. Av 1996 års gynnande domar saknades verkställighet i en fjärdedel av fallen. Enligt Socialstyrelsen förekommer det även fall av domstolstrots inom socialtjänstens tillämpningsområde.

I propositionens motivtext framhålls att regeringen tar allvarligt på den kritik mot det förra förslaget som framfördes av Lagrådet. Det är enligt propositionen angeläget att inte ytterligare fördröja införandet av ett påtryckningsmedel för att förmå kommuner och landsting att följa domstolsutslag om rätt till vissa insatser enligt LSS och SoL. När resultatet av det pågående utredningsarbetet föreligger kan det finnas anledning att på nytt ta ställning i frågan i hela dess vidd. Erfarenheterna av de regler som föreslås i den här aktuella propositionen skall enligt regeringen beaktas och utvärderas när frågan i sin fulla vidd prövas, varvid särskilt bör beaktas de synpunkter som Lagrådet har anfört.

Lagrådet påpekade i sitt yttrande att det inte framgick av remissen vilket behov som fanns av en sådan reglering som regeringen föreslog. Regeringen konstaterar mot bakgrund av de förhållanden Socialstyrelsen redovisat att det finns skäl att vidta åtgärder snarast oavsett problematikens omfattning.

Regeringen föreslår mot denna bakgrund som en del i förslaget ändringar i LSS och SoL som ger länsstyrelsen en uppgift att verka för att kommuner och landsting planerar för att kunna tillgodose framtida stöd-, service- och vissa biståndsbehov så att enskilda kan erbjudas de insatser de har rätt till.

Lagrådet har anfört att hänvisningen till 6 b § i den föreslagna ändringen i SoL bör utgå eftersom denna paragraf endast avser utbetalning av försörjningsskydd och inte anknyter till någon i lagen angiven planeringsskyldighet. Regeringen delar Lagrådets bedömning och föreslår därför att paragrafen ändras i detta avseende.

När det gäller förslagen till kompletteringar av de bestämmelser i LSS och SoL som bl.a. rör länsstyrelsernas roll i förhållande till kommuner och landsting ifrågasätter Lagrådet om förslagen fyller någon självständig funktion. Regeringen säger sig fästa stor vikt vid att frågan uttryckligen lagregleras även om det inte innebär någon stor förändring mot vad som gäller sedan tidigare. Lagrådet påpekar i sitt yttrande att det i remissen inte anförts några skäl till att landstingen skall omfattas av förslaget som gäller länsstyrelsens medverkan i kommunernas och landstingens planering på det aktuella områdena. Regeringen anser att det är väsentligt att landstingen har beredskap för att kunna göra sådana insatser och att länsstyrelsen därför har en roll att fylla även gentemot landstingen och väljer därför att ha kvar landstingen i den föreslagna bestämmelsen.

Regeringen föreslår att en länsstyrelse skall kunna förelägga en kommun eller ett landsting vid vite att följa en lagakraftvunnen dom som ger en enskild rätt till en viss insats enligt respektive lag. Länsstyrelsen får inför ett vitesföreläggande ta ställning till om det finns något godtagbart skäl i viteshänseende till att avvakta något med att uppfylla ett lagakraftvunnet domstolsavgörande, t.ex. att kommunen håller på att uppföra bostäder av avsett slag och bostäderna kommer att bli färdiga inom en kortare tid. Anledningen till att regeringen föreslår att vitesförelägganden skall kunna ske endast av domar som har vunnit laga kraft är att regeringen vill undvika ett onödigt processförande.

Lagrådet har anfört att förslaget om en möjlighet till vitesföreläggande medför betydande oklarheter i fråga om tillämpningsområdet för de föreslagna bestämmelserna i förhållande till utsökningsbalkens bestämmelser. Regeringen har gjort ett förtydligande i lagtexterna som klargör att de föreslagna nya reglerna inte får tillämpas om verkställighet av en lagakraftvunnen dom om vissa insatser enligt LSS och SoL redan har sökts enligt utsökningsbalken (1981:774). Det tilläggs också att ett meddelat vitesföreläggande förfaller om verkställighet sökts enligt utsökningsbalken.

Lagrådet har anmärkt att det knappast är möjligt för länsstyrelsen att enbart utfärda ett vitesföreläggande om verkställighet av en dom om domen inte innehåller en tillräckligt preciserad förpliktelse. Avsikten med förslaget är enligt propositionen inte att länsstyrelserna själva skall fylla ut en dom om den är otillräckligt preciserad. Länsstyrelsen måste enligt förslaget t.ex. kunna vitesförelägga en kommun att tillhandahålla en person plats i en bostad med särskild service inom kommunen utan någon närmare precisering av var i kommunen bostaden skall vara belägen, om detta är vad personen har yrkat och fått beviljat av domstolen.

Lagrådet har påpekat att möjligheterna till ett överklagande av ett vitesföreläggande måste övervägas. Regeringens inställning i denna del är att kommuner och landsting inte, utöver möjligheten att få vitet prövat enligt vad som stadgas i lagen om viten, behöver ges rätt att överklaga själva vites-

föreläggandet. Regeringen anser att det finns skäl att införa besvärsmålsrätt för den enskilde i dessa domstolstrotsituationer bara i de fall då länsstyrelsen avslår en begäran om vitesföreläggande enligt 68 a § SoL eller 26 a § LSS. Regeringen föreslår bestämmelser om denna besvärsmålsrätt i 74 § SoL respektive 27 § LSS.

1999/2000:SoU14
Bilaga 2

Åtgärder mot domstolstrots och den kommunala självstyrelsen

Frågan om sanktioner i samband med domstolstrots har som nämnts funnits på den politiska dagordningen sedan slutet av 1980-talet. Under ärendets gång har frågan om eventuella åtgärders förenlighet med den kommunala självstyrelsen diskuterats endast i mycket begränsad omfattning. Först i departementspromemorian Kommunalt domstolstrots och lagtrots – ett förslag om personligt vitesansvar i mål om laglighetsprövning (Ds 1995:27) togs frågan upp mera systematiskt.

I departementspromemorian anfördes att ett ställningstagande till de problem och förslag som Lokaldemokratikommittén tog upp i sitt betänkande (SOU 1993:109) måste ta sin utgångspunkt i regeringsformens bestämmelse om att den offentliga makten utövas under lagarna (1 kap. 1 § tredje stycket). Enligt departementspromemorian är det från rättsstatlig utgångspunkt inte acceptabelt att offentliga organ inte följer lagar och domstolsavgöranden.

Vid remissbehandlingen av Lokaldemokratikommitténs betänkande hade några remissinstanser framfört kritik med innebörd att åtgärder mot kommunalt domstolstrots och lagtrots innebär ett intrång i den grundlagsskyddade kommunala självstyrelsen.

Vad som här åsyftas är bestämmelsen i 1:1 RF andra stycket enligt vilken den svenska folkstyrelsen förverkligas av ett representativt och parlamentariskt statsskick och genom kommunal självstyrelse. Då principen om kommunal självstyrelse infördes i RF 1974 valde man att inte fastslå några exakta gränser för självstyrelsen bl.a. för att möjliggöra en anpassning till samhällets utveckling i stort och till utvecklingen av relationen mellan staten och kommunerna. I 1:7 RF anges att det i riket finns primärkommuner och landstingskommuner, där beslutanderätten utövas av valda församlingar. I samma paragraf heter det vidare att kommunerna får ta ut skatt för skötseln av sina uppgifter. Någon reglering av vilka uppgifter som kommunerna har finns inte i RF. Däremot anges i 8:5 RF att grunderna för kommunernas organisation och verksamhetsformer och för den kommunala beskattningen liksom kommunernas befogenheter i övrigt och deras åligganden skall bestämmas i lag, dvs. av riksdagen. Utan hinder av 8:5 RF har riksdagen dock möjlighet enligt 7 § samma kapitel att bemyndiga regeringen att genom förordning meddela föreskrifter i vissa ämnen.

Lagrådet har vid ett flertal tillfällen under senare år tolkat innebörden av RF:s bestämmelser om den kommunala självstyrelsen. I ett yttrande över proposition 1998/99:122 Kommunala bostadsföretag anförde Lagrådet att det är svårt att åt bestämmelsen i 1:1 RF ge någon mer strikt innebörd. Lagrådet konkluderade att såsom bestämmelserna i regeringsformen är utformade synes det vara riksdagen som sätter gränser för det kommunala självbestämmandet. Någon innebörd måste dock den kommunala självstyrelsen ha.

Lagrådet beklagade att regeringsformen trots erfarenheter av nära 25 års tillämpning fortfarande inte ger fylligare riktlinjer för förhållandet mellan stat och kommun eller med andra ord för den kommunala självstyrelsens reella innebörd. Tills vidare får man enligt Lagrådet utgå från att den kommunala självstyrelsen är en realitet men att det är ovisst hur långt den sträcker sig.

I den tidigare nämnda departementspromemorian (Ds 1995:27) anfördes också att de möjligheter som fanns att beivra vissa allvarigare överträdelser från kommunernas sida inte var tillräckliga och att redan förekomsten av dessa överträdelser samt det faktum att de normalt inte kunde angripas med rättsliga medel var allvarligt. En underlåtenhet att ingripa mot dessa mer grava förseelser kunde enligt promemorian på sikt bidra till att hota rättsordningen. En sådan utveckling kunde även medföra risker för den kommunala självstyrelsens ställning, eftersom även denna har sin grund i rättsordningen. Ett accepterande av kommunalt domstolstrots och lagtrots riskerade också att undergräva allmänhetens tilltro till de lokala organens verksamhet.

Åtgärder mot diskriminering av personer med funktionshinder

1989 års handikapputredning föreslog i sitt slutbetänkande (SOU 1992:52) Ett samhälle för alla ett förbud mot diskriminering av personer med funktionshinder i regeringsformen genom ett nytt stadgande i 2 kap. regeringsformen med ett generellt förbud mot diskriminerande bestämmelser för funktionshindrade i lag eller föreskrift. Förslaget ledde inte till lagstiftning i enlighet med förslaget.

I betänkandet (SOU 1999:21) Lindqvists nia – nio vägar att utveckla bemötandet av personer med funktionshinder föreslogs att det i 1 kap. 2 § regeringsformen skulle skrivas in funktionshindrade personers rätt till full delaktighet och jämlikhet i samhällslivet. Innebörden av stadgandet borde enligt förslaget vara att lagar och föreskrifter skall utformas på ett sådant sätt att alla medborgare, oavsett kön, ålder, funktionshinder, ras, sexuell läggning samt etnisk, språklig eller religiös tillhörighet, kan uppnå full delaktighet och jämlikhet.

Under senare tid har införts lagar mot diskriminering av olika grupper i samhället, t.ex. lagen (1999:132) om förbud mot diskriminering i arbetslivet av personer med funktionshinder. En särskild utredare har tillkallats (dir. 1999:49) för att göra en översyn av lagstiftningen om olaga diskriminering.

De invändningar som har framförts mot att i 2 kap. RF införa en ny bestämmelse om förbud mot diskriminering av funktionshindrade får enligt den här aktuella propositionen anses ha en sådan tyngd att ett stärkt skydd för såväl dessa som andra utsatta grupper bör ske inom ramen för programstadgandet i 1 kap. 2 § RF. Författningsutredningen har därför fått i uppgift (dir. 2000:21) att överväga på vilket sätt funktionshindrades och andra utsatta gruppers delaktighet och jämlikhet i samhället skall komma till tydligare uttryck i stadgandet. I uppgiften ingår även att bedöma om bara personer med funktionshinder skall framhållas eller om även andra grupper uttryckligen skall omnämnas i stadgandet.

Konstitutionsutskottet har nyligen (bet. 1999/2000:KU11) behandlat frågor av här aktuellt slag, varvid utskottet ställt sig positivt till tanken att det finns anledning att överväga åtgärder för att förbättra möjligheterna för funktionshindrade att uppnå ökad delaktighet och jämlikhet i samhället. Ett sätt att markera betydelsen av detta är enligt utskottet att låta frågan komma till tydligare uttryck i regeringsformen.

Motionerna

I två motioner som väckts med anledning av propositionen yrkas avslag på propositionens förslag om åtgärder mot domstolstrots.

I *motion 1999/2000:So32* föreslår Chris Heister m.fl. (m) att riksdagen avslår förslaget om en vitesmöjlighet för länsstyrelsen och att riksdagen hos regeringen begär förslag om ekonomisk kompensation till den enskilde i enlighet med vad som anförts i motionen (yrkande 7). I motionen anför i denna del i huvudsak följande. Motionärerna ställer sig tveksamma till förslaget att ge länsstyrelsen rätt att förelägga vite gentemot kommuner som av t.ex. resursskäl inte kan tillgodose särskilt behov enligt SoL eller LSS. Om staten tar tillbaka finansieringsansvaret från kommunerna, vilket föreslås i motionen i en annan del, försvagas allmänt sett motiven att införa sanktioner mot kommuner för domstolstrots. Motionärerna erinrar om den begränsning i rätten att anförda förvaltningsbesvär över biståndsbeslut enligt SoL som riksdagen fattade beslut om 1998, vilket enligt motionen innebär att omfattningen av domstolstrots i praktiken inte längre är så stor. Motionärerna anför också att Lagrådet med anledning av en lagrådsremiss som föregick propositionen framfört både allvarliga principiella och praktiska invändningar, som motionärerna delar. Motionen avvisar propositionens förslag i denna del. Regeringen bör enligt motionärerna återkomma till riksdagen med förslag som ger den enskilda individen möjlighet att få ekonomisk kompensation från kommunen motsvarande kostnaden för att betala t.ex. en privat utförare som kan tillgodose de aktuella behoven. Omfattningen av en sådan kompensation bör enligt motionen om möjligt fastställas redan i samband med den första domstolsbehandlingen med syftet att minska enskildas behov av att processa i flera omgångar.

I *motion 1999/2000:So44* föreslår Ester Lindstedt-Staaf m.fl. (kd) att riksdagen avslår propositionens förslag om sanktioner vid domstolstrots (yrkande 1). Till stöd för sin uppfattning anför motionärerna bl.a. följande. Lagrådet har ansett att förslagen i en tidigare lagrådsremiss var otillräckligt analyserade och avstyrkte att förslagen lades till grund för lagstiftning. Regeringen har justerat förslaget i enlighet med några av Lagrådets synpunkter men vill i motsats till Lagrådet lagreglera länsstyrelsens roll i förhållande till kommuner och landsting beträffande de föreslagna kompletteringarna i propositionen av LSS och SoL, även om det enligt propositionen inte innebär någon stor förändring mot vad som gäller sedan tidigare. Motionärerna, som gärna skulle se att domstolstrots snarast kunde regleras i lag, avstyrker propositionens förslag, eftersom det enligt deras mening inte är ett bra förslag.

I två motioner behandlas frågan om lagstiftningsåtgärder syftande till ett förbud mot diskriminering av funktionshindrade.

I *motion 1999/2000:So40* föreslår Lars Leijonborg m.fl. (fp) att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att införa ett diskrimineringsförbud i regeringsformen och att vidga diskrimineringsförbudet i Europakonventionen (yrkande 6). Motionärerna anser att 2 kap. RF bör utökas med förbud mot diskriminering av funktionshindrade, vilket skulle göra det möjligt för funktionshindrade att föra talan i svensk domstol vid fall av diskriminering. Enligt motionen bör Sverige även arbeta för att Europarådet breddar diskrimineringsförbudet i Europakonventionen om de mänskliga fri- och rättigheterna så att det blir ett generellt diskrimineringsförbud som även omfattar människor med funktionshinder. En sådan förändring skulle enligt motionen troligen ha större betydelse än en ändring i regeringsformen, eftersom det inom Europarådets område finns en domstol som uttolkar bestämmelserna i konventionen och ger dem konkretion och slagkraft.

I *motion 1999/2000:So39* delvis föreslår Sonja Fransson m.fl. (s) att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förändring av regeringsformens 2 kap. I den här aktuella propositionen föreslås att Författningsutredningen får i uppgift att överväga på vilket sätt funktionshindrades och andra utsatta gruppers delaktighet och jämlikhet skall komma till tydligare uttryck i 1 kap. 2 § regeringsformen, ett förslag som motionärerna välkomnar. Förslaget innebär enligt motionärerna att det föreslagna tillägget får betydelse för attitydbildningen men har ingen praktisk rättsverkan i domstol. I stället bör 2 kap. RF utökas med ett förbud mot diskriminering av funktionshindrade.

Utskottets bedömning

Utskottet konstaterar att frågan om åtgärder mot domstolstrots har varit föremål för utredningar i mer än tio år. Under denna tid har olika förslag till åtgärder lagts fram som med varierande argument hittills avvisats. Bakom detta ligger skillnader i bedömning i fråga om vad som kan vara den mest ändamålsenliga åtgärden eller kombinationen av åtgärder mot kommuner och landsting som inte verkställer domar inom rimlig tid.

Principiellt står mot varandra å ena sidan den enskildes rättigheter enligt socialtjänstlagen (1980:620) – SoL – samt stöd och service enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och å andra sidan den kommunala självstyrelsen. SoL och LSS är exempel på rättighetslagstiftning enligt vilken vissa åtgärder skall vidtas gentemot en person som uppfyller lagstiftningens kriterier. Mot dessa står den kommunala självstyrelsen och den därur härledda uppfattningen att kommuner och landsting inte bara kan ses som verkställare av beslut inom områden där staten bestämmer villkoren. Av det sistnämnda följer bl.a. att de kommunala myndigheterna måste få rimligt rådrum för planering av och verkställande av de åtgärder som den enskilde har rätt till. En grundläggande förutsättning för att detta skall kunna åstadkommas är att tillräckligt med medel finns tillgängligt. Detta är inte alltid fallet, eftersom staten inte fullt ut ersätter kommuner och landsting för de kostnader som uppstår som en följd av åtagandet att implementera den här aktuella lagstiftningen, vilket bl.a. Svenska Kommun-

förbundet framhållit i sitt remissyttrande över det betänkande som ligger till grund för propositionen.

Utskottet anser i likhet med de båda kommunförbunden att de problem med domstolstrots som redovisats av Socialstyrelsen är allvarliga och att åtgärder mot domstolstrots därför är motiverade. Dessa åtgärder bör enligt utskottets mening vara så utformade att de är effektiva i sina verkningar samtidigt som de på ett rimligt sätt respekterar kommunernas självbestämmande.

I denna del finner utskottet att de föreslagna åtgärderna med vitesföreläggande m.m. utgör ett ingrepp i den kommunala självstyrelsen men att detta ingrepp ändå måste accepteras. I denna bedömning spelar frågan om hänsynstagande till bestämmelsen i 1:1 RF att den offentliga makten utövas under lagarna en viktig roll. Underlåtande att ingripa mot domstolstrots kan undergräva respekten för rättsordningen och på sikt äventyra den kommunala självstyrelsens ställning.

Utskottet konstaterar att det pågår ett utredningsarbete inom Justitiedepartementet syftande till att göra en totalbedömning av frågan om domstolstrots, ett uppdrag som skall vara avslutat inom mindre än ett halvt år. Enligt utskottets mening hade det varit bättre, om denna utredning fått ligga till grund för en samlad lagstiftning mot domstolstrots. Utskottet kan dock acceptera regeringens argument att tidsfaktorn är viktig och att det är försvarligt att de här aktuella områdena särbehandlas på det sätt som skett i propositionen. Utskottet vill dock framhålla vikten av att de nu föreslagna åtgärderna mot domstolstrots inom SoL:s och LSS områden blir föremål för förnyad prövning då den fullständiga utredningen föreligger.

Mot denna bakgrund motsätter sig utskottet inte att de föreslagna bestämmelserna införs. Enligt utskottet har regeringen vidtagit rimliga och adekvata förändringar i förslaget på grund av den kritik som Lagrådet framförde med anledning av lagrådsremissen.

Mot bakgrund av vad utskottet här anfört avstyrks motionerna So32 yrkande 7 (m) och So44 yrkande 1 (kd), som båda yrkar avslag på propositionen.

I motionerna So40 yrkande 6 (fp) och So39 (s) föreslås att det i kap. 2 RF införs en bestämmelse om förbud mot diskriminering av funktionshindrade. Som nämnts i det föregående har konstitutionsutskottet nyligen i annat sammanhang (bet. 1999/2000:KU11) behandlat frågor av samma slag. Utskottet har därvid ställt sig positivt till tanken att förbättra de funktionshindrades möjligheter att uppnå ökad delaktighet och jämlikhet i samhället. Ett sätt att markera betydelsen av detta är att låta frågan komma till tydligare uttryck i regeringsformen. Utskottet konstaterar att det i tilläggsdirektiv till Författningsutredningen (dir. 2000:21) anförs att det finns ett brett stöd för att i regeringsformen markera de funktionshindrades delaktighet och jämlikhet i samhället men skilda uppfattningar om hur det skall ske. Mot denna bakgrund finns det enligt direktiven anledning att se över frågan. I direktiven anförs vidare att ett stärkt skydd för såväl funktionshindrade som andra utsatta grupper bör ske inom ramen för programstadgandet i 1 kap. 2 § regeringsformen. Med hänvisning till vad utskottet anfört avstyrks motionerna So40 (fp) och So39 (s) i aktuella delar.

På konstitutionsutskottets vägnar

Per Unckel

I beslutet har deltagit: Per Unckel (m), Barbro Hietala Nordlund (s), Kenneth Kvist (v), Ingvar Svensson (kd), Mats Berglind (s), Inger René (m), Kerstin Kristiansson Karlstedt (s), Tommy Waidelich (s), Mats Einarsson (v), Nils Fredrik Aurelius (m), Per Lager (mp), Åsa Torstensson (c), Helena Bargholtz (fp), Kenth Högström (s), Per-Samuel Nisser (m) och Britt-Marie Lindkvist (s).

Avvikande meningar

1. Per Unckel, Inger René, Nils Fredrik Aurelius och Per-Samuel Nisser (alla m) anser att den del av utskottets yttrande som under rubriken Utskottets bedömning börjar med "I denna del" och slutar med "avslag på propositionen" bort ha följande lydelse:

Utskottet ställer sig tvekan till propositionens förslag om att ge länsstyrelserna rätt att förelägga vite gentemot de kommuner som av t.ex. resursskäl inte kan tillgodose särskilda behov enligt SoL eller LSS. När det gäller LSS anser utskottet att staten bör ta tillbaka finansieringsansvaret från kommunerna. Det skulle innebära att motiven att införa sanktioner mot kommuner för domstolsströts försvagas allmänt sett. Utskottet vill också framhålla att riksdagen så sent som 1998 beslutat begränsa rätten att anföra förvaltningsbesvär över biståndsbeslut enligt SoL, vilket innebär att omfattningen av domstolsströts inte längre är särskilt stor i praktiken. Utskottet konstaterar också att Lagrådet i sitt yttrande över lagrådsremissen framfört både allvarliga principiella och praktiska invändningar, vilka utskottet instämmer i.

Enligt utskottets mening är det viktiga i detta sammanhang att individen får sin rätt. I detta perspektiv är det inte tillräckligt att länsstyrelsen ges möjlighet att förelägga vite. Mot den bakgrunden avvisar utskottet propositionens förslag i denna del. Regeringen bör enligt utskottets mening återkomma till riksdagen med förslag som ger den enskilda individen möjlighet att få ekonomisk kompensation från kommunen motsvarande kostnaden för att betala någon annan, t.ex. en privat utförare, som kan tillgodose de aktuella behoven. Omfattningen av en sådan kompensation bör om möjligt fastställas redan i samband med den första domstolsbehandlingen så att enskilda inte behöver driva processer i flera omgångar. Likformighet med de regler som gäller för att erhålla betalning för andra i domstol fastställda fordringar bör enligt utskottets mening så långt möjligt eftersträvas.

Utskottet avstyrker propositionens förslag med hänvisning till vad som anförs i motionerna So32 yrkande 7 (m) och So44 yrkande 1 (kd), som båda yrkar avslag på propositionen.

2. Ingvar Svensson (kd) anser att den del av utskottets yttrande som under rubriken Utskottets bedömning börjar med "I denna del" slutar med "avslag på propositionen" bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar att Lagrådet i ett yttrande över lagrådsremissen ansett att förslagen var otillräckligt analyserade och att Lagrådet därför avstyrkte att förslagen skulle läggas till grund för lagstiftning. Utskottet finner att regeringen gjort vissa ändringar utifrån Lagrådets synpunkter men vill i motsats till Lagrådet lagreglera länsstyrelsens roll i förhållande till kommuner och landsting beträffande de i propositionen föreslagna ändringarna i LSS och SoL, vilket enligt propositionen inte innebär någon stor förändring i förhållande till vad som gäller sedan tidigare.

Utskottet skulle gärna se att domstolstrots beträffande icke verkställd men beslutad insats snarast kunde regleras i lag. Propositionens förslag bör enligt utskottets mening inte läggas till grund för lagstiftning. Utskottet avstyrker propositionens förslag med hänvisning till vad som anförs i motionerna So44 yrkande 1 (kd) och So32 yrkande 7 (m), som båda yrkar avslag på propositionen.

3. Ingvar Svensson (kd) och Helena Bargholtz (fp) anser att den del av utskottets yttrande som under rubriken Utskottets bedömning börjar med "Med hänvisning till" och slutar med "aktuella delar" bort ha följande lydelse:

Med hänvisning till vad utskottet anfört avstyrks motionerna So40 yrkande 6 delvis (fp) och So39 (s).

I likhet med motionärerna som står bakom fp-motionen anser utskottet att Sverige bör arbeta för att Europarådet breddar diskrimineringsförbudet i Europakonventionen om de mänskliga fri- och rättigheterna så att det blir ett generellt diskrimineringsförbud som även omfattar människor med funktionshinder. En sådan förändring skulle som anförs i motionen ha större betydelse än en ändring i regeringsformen, eftersom det inom Europarådets område finns en domstol som uttolkar bestämmelserna i konventionen och ger dem konkretion och slagkraft.

Mot denna bakgrund anser utskottet att att fp-motionen So40 yrkande 6 i denna del bör tillstyrkas.

Till socialutskottet

Socialutskottet har den 23 mars 2000 beslutat att bereda övriga utskott tillfälle att yttra sig över regeringens proposition 1999/2000:79, Från patient till medborgare – en nationell handlingsplan för handikappolitiken, jämte eventuella motioner.

I propositionen föreslår regeringen att riksdagen *dels* skall anta förslag till ändringar i bl.a. socialtjänstlagen (1980:620) samt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (avsnitt 2.1 och 2.2), *dels* godkänna vad regeringen föreslår om mål och inriktning för handikappolitiken (avsnitt 5.1. och 5.2).

Med anledning av propositionen har väckts ett tjugotal motioner.

Lagutskottet har beslutat att avge yttrande över propositionens förslag såvitt gäller förslagen till nya paragrafer i socialtjänstlagen (SoL) och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS), 68 a § respektive 26 a §, samt de med anledning av propositionen väckta motionerna 1999/2000:So32 av Chris Heister m.fl. (m) yrkande 7 och 1999/2000:So44 av Ester Lindstedt-Staaf m.fl. (kd) yrkande 1.

Yttrandet begränsas till att avse frågan om det från utsökningsrättsliga utgångspunkter finns några hinder mot att regeringens lagförslag genomförs.

Utskottet

I propositionen anför regeringen att det sedan länge funnits ett behov av att göra något åt problemet med att kommuner och landsting trotsar domar som ger en enskild rätt till en insats enligt LSS och SoL. Svårigheterna att finna en juridisk hållfast lösning som dessutom låter sig förenas med principen om den kommunala självstyrelsen har emellertid varit betydande och gjort att problemet kvarstått år efter år.

Det utredningsarbete som hittills har bedrivits redovisas i propositionen (s. 77). Inget av de framlagda förslagen har lett till lagstiftning. Av propositionen framgår vidare att den generella frågan om kommunalt domstolstrots nu undersöks på nytt inom Justitiedepartementet och ett utredningsförslag i ämnet kan förväntas under hösten 2000.

Regeringen anser att skadeverkningarna för enskilda på LSS- och socialtjänstområdet är så oacceptabla att åtgärder som motverkar domstolstrots måste företas redan nu. De i propositionen framlagda lagförslagen i dessa delar innebär att länsstyrelsen får förelägga en kommun eller ett landsting vid vite att följa en lagakraftvunnen dom som ger en enskild rätt till vissa insatser enligt SoL och LSS (68 a § första stycket resp. 26 a § första stycket). De föreslagna reglerna får dock inte tillämpas om verkställighet av en lagakraftvunnen dom redan har sökts enligt utsökningsbalken (UB). Ett vitesföreläggande förfaller om verkställighet söks enligt UB (68 a § andra stycket resp.

26 a § andra stycket). De föreslagna bestämmelserna i paragrafernas andra stycken har lagts till efter Lagrådets yttrande. Den nya lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 juli 2000.

Chris Heister m.fl. (m) uttalar i motion So32 tveksamheter till förslaget att ge länsstyrelsen rätt att förelägga vite gentemot kommuner som exempelvis av resursskäl inte kan tillgodose särskilda behov enligt SoL eller LSS och hänvisar därvid bl.a. till att Lagrådet framfört allvarliga invändningar mot förslaget. Motionärerna förordar en annan lösning som innebär att den enskilde får möjlighet till ekonomisk kompensation från kommunen motsvarande kostnaden för att betala någon annan – exempelvis en privat utförare – som kan tillgodose de aktuella behoven. I motionen yrkas att riksdagen avslår förslaget om en vitesmöjlighet för länsstyrelsen samt hos regeringen begär förslag om en ekonomisk kompensation till den enskilde i enlighet med vad som anförts i motionen (yrkande 7).

Ester Lindstedt-Staaf m.fl. (kd) anser i motion So44 att domstolstrots be-
träffande icke verkställda domar bör bli reglerat i lag. Motionärerna har emellertid invändningar mot det nu aktuella lagförslaget, och i motionen yrkas att riksdagen avslår propositionens förslag om sanktioner vid domstols-
trots (yrkande 1).

I likhet med Lagrådet vill lagutskottet erinra om att den vanligaste vägen för att framtinga verkställighet av en lagakraftätagande dom är att ansöka om verkställighet av domen hos kronofogdemyndighet enligt UB. Med verkställighet avses ett tvångsmässigt genomförande av en förpliktelse. Verkställighet som avser betalningsskyldighet sker genom utmätning. Också verkställighet av annan förpliktelse kan ske med stöd av UB. I ett rättsfall från år 1993 fann Högsta domstolen att det inte fanns några principiella hinder mot att använda detta förfarande för verkställighet av en förvaltningsdomstols dom (NJA 1993 s. 99). Omständigheterna i målet var följande. I en dom från länsrätten hade slagits fast att en psykiskt utvecklingsstörd person hade rätt till sådan särskild omsorg som anges i 4 § första stycket lagen (1985:568) om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m.m. (den s.k. omsorgslagen) i form av boende i gruppboendestad för vuxna. I länsrättens dom hade emellertid inte närmare preciserats när eller var denna särskilda omsorg skulle tillhandahållas. Högsta domstolens majoritet fann att domen därför inte kunde innefatta någon förpliktelse i den mening ordet har i UB och att domen därför inte kunde verkställas. Två ledamöter var skiljaktiga beträffande motiveringen och ansåg att det inte var fråga om en förpliktelse som rör egendom utan en förpliktelse som direkt avser den omsorgsberättigades person. UB var därför, enligt minoriteten, inte tillämplig på länsrättens dom. Vilka slutsatser som kan dras av rättsfallet är inte helt klart och avgörandet har varit föremål för diskussioner i den juridiska litteraturen (se T. Gregow, Utsökningsrätt, 3:e uppl., s. 63).

Av vad som tidigare redovisats framgår emellertid att det för närvarande pågår arbete inom Justitiedepartementet med att utreda frågan om hur ett sanktionssystem bör utformas som gör det möjligt att motverka kommunalt domstolstrots. Det uppdrag Regeringskansliet har gett en utredare innebär att utredaren skall göra avvägningar i fråga om vilka sanktioner som bör användas, vem sanktionen skall riktas mot och hur kännbara sanktionerna bör vara

samt om det sanktionssystem som utredaren förordar bör gälla generellt, anpassas till olika sektorer eller utgöra en kombination av dessa modeller. I uppdraget ligger att utredaren bör överväga i vilken omfattning tidigare förslag som lagts fram kan läggas till grund för ett förslag till sanktionssystem. I första hand bör utredaren emellertid därutöver analysera i vilka fall det skulle vara motiverat med sanktioner riktade även mot enskilda ledamöter och hur sådana sanktioner skulle utformas. Utredaren bör även, enligt vad som framgår av uppdraget, försöka klarlägga i vilken mån UB:s bestämmelser kan användas för att få en dom av förvaltningsdomstol verkställd. Uppdraget skall redovisas den 1 september 2000.

Vad som anförts i motionerna utgör, enligt utskottets mening, inte skäl mot att förslaget nu genomförs. Inte heller den omständigheten att utredningsarbete pågår bör fördröja lagstiftning. De av regeringen föreslagna åtgärderna, är, enligt lagutskottets mening, att se som ett första och välkommet steg mot att på det viktiga LSS- och socialtjänstområdet komma till rätta med vissa av de problem som ryms inom begreppet domstolstrots. Lagutskottet förutsätter att regeringen inom ramen för det pågående arbetet med att finna förslag till mer heltäckande lösningar mot s.k. domstolstrots kan ta vara på de erfarenheter som under hand uppkommer vid tillämpningen av de nya bestämmelserna i SoL och LSS.

Med det anförda förordar lagutskottet att socialutskottet tillstyrker bifall till propositionen i förevarande delar och avstyrker bifall till motionerna So32 yrkande 7 och So44 yrkande 1.

Stockholm den 27 april 2000

På lagutskottets vägnar

Tanja Linderborg

I beslutet har deltagit: Tanja Linderborg (v), Rolf Åbjörnsson (kd), Marianne Carlström (s), Stig Rindborg (m), Rune Berglund (s), Karin Olsson (s), Henrik S Järrel (m), Nikos Papadopoulos (s), Elizabeth Nyström (m), Christina Nenes (s), Tasso Stafilidis (v), Kjell Eldensjö (kd), Berit Adolfsson (m), Anders Berglöv (s), Ana Maria Narti (fp) och Eva Arvidsson (s).

Avvikande mening

Rolf Åbjörnsson (kd), Stig Rindborg (m), Henrik S Järrel (m), Elizabeth Nyström (m), Kjell Eldensjö (kd) och Berit Adolfsson (m) anser att den del av utskottets yttrande som börjar med ”Vad som” och slutar med ”yrkande 1” bort ha följande lydelse:

Det återstår nu endast fyra månader till dess att den av Justitiedepartementet tillsatte utredaren skall avge sitt förslag till en mer heltäckande lösning av

det från olika utgångspunkter synnerligen vittomfattande problemet med s.k. domstolstrots. Enligt utskottets mening borde regeringen ha avvaktat resultatet av detta arbete och inte nu lagt fram ett förslag som enbart tar sikte på verkställighet av domar enligt LSS och SoL – ett förslag som dessutom, trots de invändningar Lagrådet framfört, inte tillräckligt analyserats från utsökningsrättsliga utgångspunkter. De uttalanden regeringen gjort i propositionen har inte löst oklarheterna mellan de föreslagna bestämmelserna i SoL och LSS om vitesföreläggande i förhållande till UB:s regler om verkställighet. Därutöver vill utskottet särskilt peka på att Justitieombudsmannen (JO) i sitt remissvar, enligt vad som redovisats i propositionen (s. 76), uttalat att man inte skall skapa en ny väg för verkställighet av domar utan att UB:s tillämplighet blivit klarlagd. I ett kommande lagförslag bör regeringen, enligt utskottets mening, göra sådana klarlägganden samt därutöver beakta de förslag och synpunkter som förts fram i de aktuella motionerna.

Vad som nu anförts innebär att lagutskottet förordar att socialutskottet med bifall till motionerna So32 yrkande 7 och So44 yrkande 1 avstyrker bifall till propositionen i förevarande delar.

Från patient till medborgare – en nationell handlingsplan för handikappolitiken

Till socialutskottet

Socialutskottet har den 23 mars 2000 beslutat att bereda kulturutskottet tillfälle att avge yttrande över proposition 1999/2000:79 Från patient till medborgare – en nationell handlingsplan för handikappolitiken jämte eventuella motioner.

Kulturutskottet yttrar sig i det följande över propositionen i vad avser avsnitt 9 Kultur och media jämte motionerna 1999/2000:So32 (m) yrkande 11, So33 (m) yrkandena 8 och 9, So35 (s), So42 (c) yrkandena 6 och 7 och So44 (kd) yrkande 8, väckta med anledning av propositionen.

Utskottet

Inledning

I proposition 1999/2000:79 (avsnitt 6) anför regeringen att det bör införas en tydligare struktur på det handikappolitiska arbetet hos myndigheterna. De myndigheter som har ett sektorsansvar har särskilt stort ansvar för att de nationella mål som föreslås i propositionen för handikappolitiken skall förverkligas. Sektorsmyndigheterna bör ges i uppdrag att utarbeta förslag till uppföljningsbara etappmål för respektive sektor, vilka fastställs av regeringen. Etappmålen bör vara uppfyllda senast år 2010. Till de myndigheter som föreslås ha ett särskilt sektorsansvar för handikappfrågorna hör bl.a. Boverket, Riksantikvarieämbetet och Statens kulturråd. En redogörelse för den nationella handlingsplanens genomförande och de fastställda etappmålen för handikappolitiken bör lämnas till riksdagen våren 2002. Därefter bör en redovisning av det fortsatta arbetet lämnas till riksdagen vart tredje år.

Regeringen gör i propositionen (avsnitt 8.9) vidare den bedömningen att kulturella uttrycksformer som teater, litteratur, film, musik och konst kan minska fördomar, påverka attityder och tydliggöra hur personer med funktionshinder bemöts.

Kultursektorns tillgänglighet

Statens insatser för ökad tillgänglighet till kultursektorn för funktionshindrade personer bör enligt regeringens bedömning förstärkas (prop. avsnitt 9). Inriktningen bör vara den som förordades i den kulturpolitiska propositionen år 1996 (prop. 1996/97:3). Enligt de av riksdagen år 1996 antagna nationella kulturpolitiska målen skall kulturpolitiken bl.a. verka för allas möjlighet till kulturupplevelser och eget skapande.

I propositionen framhålls att det statliga stödet är en viktig förutsättning för funktionshindrades möjligheter att ta del av det statliga kulturutbudet.

Undersökningar visar att tillgängligheten också ökat under senare år. Målet är dock långt ifrån uppfyllt.

Statens kulturråd har på regeringens uppdrag kartlagt situationen på kulturområdet för funktionshindrade personer och utarbetat ett handlingsprogram för att främja funktionshindrades deltagande i kulturlivet (Kartläggning och handlingsplan, rapport från Statens kulturråd 1998:3).

Målet för programmet är enligt Kulturrådets förslag att förbättra kunskaperna om funktionshindrades behov inom kulturinstitutionerna, stärka samarbete och samverkan mellan kulturområdet och handikappområdet, utveckla nya verksamhetsformer samt utveckla ny teknik och anpassa existerande teknik.

Statens kulturråd fick år 1999 ett övergripande ansvar för att fullfölja handlingsprogrammet för att främja funktionshindrades deltagande i kulturlivet. Rådets anslag förstärktes med 2 miljoner kronor för ändamålet (prop. 1998/99:1, bet. 1998/99:KrU1, rskr. 1998/99:55).

Regeringen anför i propositionen att ytterligare åtgärder är nödvändiga. Bland annat behövs kraftfullare satsningar när det gäller syntolkning av teaterföreställningar, textning samt syntolkning och uppläsning av textremsan såväl på biograf som på videofilm. Den fysiska tillgängligheten till kulturlokaler är fortfarande i många fall begränsad. Detta gäller i synnerhet sådana lokaler som institutionerna själva inte råder över, exempelvis vid turnéer.

Regeringen bedömer också att det är nödvändigt med utbildning inom kulturområdet för personal i omsorgen men också av personal vid kulturinstitutionerna i bemötandefrågor.

En mängd organisationer gör stora insatser med mycket begränsade resurser för att ge funktionshindrade möjligheter till eget skapande. Staten bör öka möjligheterna för sådana organisationer att erhålla årliga verksamhetsbidrag, bl.a. för att utveckla pedagogisk verksamhet för barn och ungdomar och för insatser för ökad tillgänglighet i form av exempelvis bokklubbar i enlighet med riksdagens tidigare beslut (bet. 1998/99:KrU1, rskr. 1998/99:55). Vidare skulle fria teatergrupper kunna ges möjlighet att ansöka om bidrag för syntolkning. De statliga museerna behöver öka tillgängligheten. Nya utställningsformer bör stödjas och kunskapen om dem spridas bland institutionerna. Informationen om olika kulturevenemang måste också i större utsträckning än i dag göras tillgänglig för funktionshindrade personer.

Statens kulturråds bidrag för funktionshindrades deltagande i kulturlivet bör kraftigt förstärkas.

Stödet till Talboks- och punktskriftsbiblioteket (TPB) bör förstärkas ytterligare i syfte att fullfölja projektet med att överföra de analoga talböckerna till ny digital standard.

Behovet av lättläst litteratur för en yngre publik i åldrarna 9–14 år har påtalats från handikapprörelsen och pedagoger inom skolan.

LL-stiftelsen har i liten skala påbörjat en utgivning med lättlästa böcker riktade till ungdomar. I syfte att starta och utveckla en utgivningsverksamhet med litteratur för barn och ungdomar bör LL-stiftelsen få disponera ytterligare medel.

I vårbudgeten har regeringen beräknat en förstärkning på sammanlagt 10 miljoner kronor (prop. 1999/2000:100 s. 185).

I motion So33 (m) påminner motionären om att riksdagen redan under förra riksmötet, med bifall till en annan motion av motionären, begärde att regeringen skulle överväga former för *finansiering av bokklubben Club Braille för synskadade och blinda*. Enligt motionärens mening framgår det tyvärr inte klart och tydligt av propositionen hur detta skall kunna bli verklighet. Riksdagen bör därför göra ett nytt tillkännagivande i frågan (yrkande 8).

Kulturutskottet anförde i sitt betänkande 1998/99:KrU1 (s. 47) att det är viktigt att synskadade ges möjlighet att använda och utveckla sin förmåga att läsa och skriva punktskrift. Utskottet ansåg att Synskadades Riksförbunds initiativ att stödja bokklubbsverksamheten för punktskriftsläsare är av stort kulturpolitiskt värde. Regeringen borde inför nästa budgetår överväga i vilka former denna verksamhet kunde stödjas genom ett särskilt bidrag. Detta gav – som påpekas i motionen – riksdagen som sin mening regeringen till känna (rskr. 1998/99:55). När regeringen i april 1999 redovisade för riksdagen sina åtgärder med anledning av riksdagens beslut angavs att ärendet var under beredning. Något förslag i frågan lämnades inte i budgetpropositionen hösten 1999.

Som utskottet redovisat ovan anger regeringen i den nu aktuella propositionen att insatserna för ökad tillgänglighet skall förstärkas, bl.a. genom stöd till bokklubbar för synskadade i enlighet med riksdagens tidigare beslut. Utskottet förutsätter självfallet att medel till förstärkt stöd beräknas i budgetpropositionen för år 2001. Något förnyat tillkännagivande till regeringen från riksdagen i frågan bör således inte vara nödvändigt. Mot denna bakgrund föreslår utskottet att socialutskottet avstyrker motion So33 (m) yrkande 8.

I motion So35 (s) anfördes att döva har samma självklara behov som andra av ett rikt och levande språk. För dem, som för andra, kan biblioteken vara ett stöd i språkutveckling och kontakt med den rikedom som de samlade bokskatterna utgör. Motionärerna föreslår därför att ett *nationellt ansvarsbibliotek för döva* inrättas vid länsbiblioteket i Örebro. Biblioteket bör få riktade resurser för ändamålet.

Motionärerna framhåller att stads- och länsbiblioteken i Örebro har utvecklat biblioteksverksamheten för döva och hörselskadade bl.a. mot bakgrund av att riksgymnasier och specialskolor liksom en förskola för döva och hörselskadade finns i staden. Vidare finns många döva och hörselskadade vid universitetet och där finns också Centrum för handikappvetenskap. I motionen hävdas att många döva och hörselskadade dock känner sig främmande för biblioteket samtidigt som bibliotekens personal vet mycket litet om de dövas behov.

I motionen efterlyses en mera fullständig analys av de dövas behov av biblioteksservice än vad som framgår av Kulturrådets handlingsplan för funktionshindrades deltagande i kulturlivet. Det finns enligt motionen också behov av samordning och metodutveckling för att biblioteken i landet skall nå ut till de döva och hörselskadade.

Utskottet delar helt motionärernas uppfattning att litteraturen och biblioteken har en mycket stor roll att spela för att de döva och hörselskadade skall

få möjlighet att tillägna sig och utveckla det svenska språket. Det är också viktigt att de genom biblioteken kan få tillgång till videogram på teckenspråket.

Utskottet vill påminna om att bibliotekslagen (1996:1596) stadgar att folk- och skolbiblioteken skall ägna särskild uppmärksamhet åt vissa grupper, bl.a. funktionshindrade, genom att erbjuda litteratur i former särskilt anpassade till dessa gruppers behov (8 §).

Utskottet påminner också om att TPB har ett övergripande ansvar för att i samverkan med andra bibliotek arbeta för att synskadade och andra handikappade får tillgång till litteratur.

Som utskottet redovisat fick Kulturrådet år 1999 ett övergripande ansvar för att fullfölja handlingsprogrammet för funktionshindrades delaktighet i kulturlivet. Samtidigt fick Kulturrådet en resursförstärkning. Nu har regeringen i propositionen aviserat att ytterligare förstärkningar av insatserna för de funktionshindrade skall göras. Utskottet förutsätter att Kulturrådet i sitt ordinarie uppföljningsarbete och inför sin fördelning av medel till funktionshindrades delaktighet i kulturlivet gör de analyser som behövs dels av resultaten av redan gjorda insatser, dels av de behov som finns bl.a. inom litteratur- och biblioteksområdena.

Mot bakgrund av det anförda föreslår utskottet att socialutskottet avstyrker motion So35 (s).

Tillgängligheten hos radio och TV

En ny tillståndsperiod för Sveriges Radio AB (SR), Sveriges Television AB (SVT) och Sveriges Utbildningsradio AB (UR) inleds den 1 januari 2002. En särskild utredare (dir. 1999:74) lägger inom kort fram ett brett underlag inför kommande beredning under parlamentarisk medverkan av de villkor som skall gälla för radio och TV i allmänhetens tjänst under nästa tillståndsperiod. I direktiven för utredaren anges att en utgångspunkt bör vara att radio- och TV-programmens tillgänglighet för funktionshindrade skall öka.

I motion So32 (m) anförts att en av de grundläggande förutsättningarna för att funktionshindrade skall ges en reell möjlighet att leva ett så normalt liv som möjligt är en god tillgång till olika slag av hjälpmedel. Synskadade har t.ex. behov av att få texterna i TV tillgängliga genom s.k. talande textremsa, för att inte utestängas från information och kulturella upplevelser (yrkande 11). Teknik för detta finns men trots påpekanden under många år, bl.a. från representanter för Moderata samlingspartiet, har enligt motionen inte något gjorts.

Även i motion So33 (m) framhålls att det går att göra textremsan hörbar. Motionären framhåller att kulturutskottet vid ett flertal tillfällen påpekat att en förutsättning för ett förnyat sändningstillstånd bör vara att sådana tjänster införs. I avvaktan på det nya sändningstillståndet och med syfte att pröva tekniken borde SVT redan nu i vissa delar i Sverige påbörja försökssändningar med hörbar textremsa (yrkande 9).

I motion So42 (c) understryks att likvärdiga möjligheter för alla, även för människor med syn- och hörselnedsättningar, att följa och medverka i den offentliga debatten är en viktig demokratifråga. De bör därför ha tillgång till

radio- och TV-sändningar. Den digitala tekniken gör det möjligt att införa nya tjänster och ger möjlighet för synskadade att ta del av textade program genom att texten kan avlyssnas. Likaså bör radiosändningar göras tillgängliga för hörselskadade genom att radiosändningar nedtecknas och läggs ut på Internet. En av förutsättningarna för ett förnyat sändningstillstånd för SVT bör vara att kraven på företagets tillgänglighet för syn- och hörselskadade ökas ytterligare (yrkande 6).

Även i motion So44 (kd) betonas att en viktig del i public service-uppdraget är att öka möjligheten till delaktighet för människor med funktionsnedsättning. I motionen sägs att införandet av digital-TV ger nya möjligheter att öka tillgängligheten. Det är viktigt att TV-program som är tillgängliga för synskadade kan börja sändas så snart digitala TV-sändningar kommer i gång. Tillgängligheten skall kunna öka i samma takt som den tekniska utvecklingen ökar, bl.a. skall textremsan kunna göras hörbar (yrkande 8).

Utskottet har i sitt betänkande 1999/2000:KrU8 nyligen redovisat nu gällande bestämmelser i tillståndsvillkoren för SVT, SR och UR som gäller företagens skyldigheter att beakta funktionshindrades behov. Genom att utnyttja befintlig och ny teknik skall företagen under tillstandsperioden öka möjligheterna för funktionshindrade att ta del av programmen. I fråga om program om och för funktionshindrade skall de tre företagen sinsemellan fördela ansvaret för olika slags insatser av detta slag.

Vidare skall de tre företagen enligt bestämmelser i anslagsvillkoren för respektive företag årligen – senast den 1 mars – lämna en s.k. uppföljningsrapport till Kulturdepartementet och till Granskningsnämnden för radio och TV. Syftet med uppföljningsrapporterna är att skärpa företagets fokus på hur uppdraget uppfylls och att ge statsmakterna ett underlag inför förnyade tillståndsvillkor. (Se prop. 1995/96:161 s. 74.)

Av anslagsvillkoren framgår även att SVT, SR och UR sinsemellan skall fördela ansvaret för olika slags insatser för funktionshindrade. Eventuella överenskommelser i frågan skall tillställas Kulturdepartementet och Granskningsnämnden.

Utskottet har i betänkandet avstyrkt motioner som rör synskadades, hörselskadades och dövas tillgång till SVT:s program.

Utskottet har bl.a. redovisat att SVT arbetat på att upprätta en särskild ljudkanal med syntetiskt tal för att göra programutbudet mer tillgängligt för synskadade. Metoden förutsätter att mottagningsutrustning finns hos TV-konsumenten. TV-apparatindustrin har för närvarande inte något intresse av utveckling av sådan utrustning för de analoga sändningarna. Det förestående tekniskiftet från analoga till digitala sändningar kan emellertid bjuda på nya möjligheter i detta avseende. Utskottet har inhämtat att ett utvecklingsbolag, som ägs av bl.a. Synskadades Riksförbund, med stöd av SVT arbetar med att utveckla en apparatillsats för att göra textremsan hörbar oberoende av i vilken svenskspråkig TV-kanal den förekommer.

I sammanhanget nämnde utskottet att textremsan kan göras hörbar även med annan teknik och att viss försöksverksamhet utanför SVT pågår med uppläsning av textremsan i realtid. Utskottet redovisade även att antalet program med textning för hörselskadade och döva ökat.

Som utskottet redovisat ovan framgår det av direktiven för den särskilde utredaren, som nu arbetar med underlag för besluten om nya sändningstillstånd, att en utgångspunkt i hans arbete bör vara att radio- och TV-programmens tillgänglighet skall öka. Utredaren skall undersöka om det behöver ställas ytterligare krav på programföretagen i detta hänseende och föreslå hur sådana krav i så fall skall utformas.

Utskottet har i betänkandet understrukt att en av förutsättningarna för ett förnyat sändningstillstånd för SVT bör vara att kraven på företaget i detta hänseende ökas ytterligare i jämförelse med kraven i nu gällande tillstånd.

Utskottet har också förutsatt att utredaren lägger fram ett sådant underlag som gör det möjligt för den parlamentariska beredningsgruppen, som skall bearbeta utredarens förslag, att ange vilka krav som skall kunna ställas på SVT för att synskadade, andra läshandikappade, hörselskadade och döva skall få bättre möjligheter att ta del av SVT:s programutbud under den kommande tillståndsperioden.

Utskottet anser mot bakgrund av det anförda att något sådant uttalande som begärs i de nu aktuella fyra motionsyrkandena inte är påkallat, varför socialutskottet bör avstyrka dem.

Tillgängligheten hos allmänna samlingslokaler

Inledningsvis vill utskottet redovisa att det i propositionen påpekas att konceptet Design för alla fått ökad uppmärksamhet de senaste åren inom arkitektur och formgivning (prop. avsnitt 7.3).

Huvudbudskapet i konceptet är att produkter som bruksföremål, byggnader, inomhus- och utomhusmiljöer samt IT-produkter och tjänster bör vara tillgängliga och användbara för alla människor så långt detta över huvud taget är möjligt.

Regeringen har tidigare för riksdagen redovisat ett handlingsprogram för arkitektur, formgivning och design (prop. 1997/98:117, bet. 1997/98:KrU14, rskr. 1997/98:225). Målen för statens engagemang inom området lades fast. I Regeringskansliet har inrättats en särskild arbetsgrupp för att driva arbetet med handlingsprogrammet arkitektur, formgivning och design i vilken företrädare för åtta departement, däribland Kulturdepartementet, ingår.

Statens engagemang i arkitektur, formgivning och design skall förtydligas när det gäller frågor om tillgänglighet. Konceptet Design för alla bör därför enligt den nu aktuella propositionen genomsyra statens arbete inom arkitektur, formgivning och design.

Man bör enligt regeringens bedömning alltid sträva efter lösningar som är tillgängliga för så många som möjligt, inte minst när det gäller byggnader och fysisk miljö. Att göra den generella miljön, individuella åtgärder och särskilda produkter för funktionshindrade estetiskt tilltalande bör vidare ses som en utmaning för arkitekter och formgivare.

Enligt motion So42 (c) bör en *översyn av handikappanpassningsstödet till föreningsdrivna samlingslokaler* göras (yrkande 7). Tillgängliga mötesplatser är en viktig del i insatserna för att funktionshindrade skall ha samma möjligheter som andra att delta i möten och sammankomster. Det finns omkring

3 000 föreningsdrivna möteslokaler. Dessa måste göras tillgängliga för alla. Översynen bör göras mot bakgrund av att de statliga resurserna för ändamålet i dag är otillräckliga.

Enligt förordningen (1996:1593) om bidrag till allmänna samlingslokaler får bidrag lämnas till köp eller nybyggnad eller till ombyggnad och standardhöjande reparationer som inte är av ringa omfattning. I sådant bidrag kan ingå handikappanpassningsåtgärder. Bidrag får lämnas med 50 % av bidragsunderlaget. Bidrag kan också lämnas enbart till handikappanpassning utan samband med köp, ombyggnad eller reparationer. Till en sådan handikappanpassning får bidrag lämnas till hela kostnaden, dock högst 165 000 kronor. Bidrag lämnas till sådana aktiebolag, stiftelser eller föreningar som arbetar utan vinstsyfte och är fristående från en kommun eller kommunala företag. Ansökan om bidrag lämnas in till Boverket vars samlingslokaldelegation beslutar om fördelningen av medlen.

Anslaget Bidrag till allmänna samlingslokaler uppgick under ett antal år till 40 miljoner kronor. Vid 1998/99 års riksmöte föreslog regeringen av besparingsskäl att anslaget fr.o.m. budgetåret 1999 skulle upphöra (prop. 1998/99:1, utg.omr. 17). Riksdagen beslöt dock att anvisa 15 miljoner kronor för budgetåret 1999 (bet. 1998/99:KrU1, rskr. 1998/99:55). Samma belopp har anvisats av riksdagen för budgetåret 2000 och preliminärt beräknats av regeringen även för budgetåren 2001 och 2002 (prop. 1999/2000:1, bet. 1999/2000:KrU1, rskr. 1999/2000:87). För budgetåret 2001 har Boverket föreslagit att anslaget skall föras upp med 15 miljoner kronor.

Utskottet anser att det inte behöver göras en sådan särskild översyn av handikappstödet inom bidraget till allmänna samlingslokaler som begärs i motionen. Det ingår i Boverkets ordinarie uppföljningsarbete att redovisa resultaten av hittillsvarande bidragsgivning och att vid bidragsgivningen väga behoven av medel till handikappanpassning mot andra medelsbehov inom ramen för anvisade medel. Till frågan om anslagets storlek kommande budgetår får riksdagen återkomma vid den årliga budgetbehandlingen. Mot bakgrund av det anförda anser utskottet att socialutskottet bör avstyrka motion So42 (c) yrkande 7.

Stockholm den 26 april 2000

På kulturutskottets vägnar

Inger Davidson

I beslutet har deltagit: Inger Davidson (kd), Elisabeth Fleetwood (m), Agneta Ringman (s), Annika Nilsson (s), Charlotta L Bjälkebring (v), Lennart Fridén (m), Eva Arvidsson (s), Jan Backman (m), Paavo Vallius (s), Lars Wegendal (s), Peter Pedersen (v), Roy Hansson (m), Ewa Larsson (mp), Birgitta Sellén (c), Hillevi Larsson (s), Gunilla Tjernberg (kd) och Kenth Skårvik (fp).

1. Finansiering av bokklubben Club Braille för synskadade och blinda

Elisabeth Fleetwood, Lennart Fridén, Jan Backman och Roy Hansson (alla m) anser att den del av utskottets yttrande under avsnittet Kultursektorns tillgänglighet som börjar med "Som utskottet" och slutar med "yrkande 8" bort ha följande lydelse:

Mot bakgrund av att regeringen vare sig i budgetpropositionen för år 2000 eller i den nu aktuella propositionen har lämnat några konkreta förslag i enlighet med riksdagens tidigare beslut om statligt stöd till bokklubben Club Braille bör socialutskottet tillstyrka motion So33 (m) yrkande 8 och föreslå riksdagen att göra ett nytt tillkännagivande till regeringen i frågan.

2. Synskadades och hörselskadades tillgång till SVT:s program

Inger Davidson (kd), Elisabeth Fleetwood (m), Lennart Fridén (m), Jan Backman (m), Roy Hansson (m), Birgitta Sellén (c), Gunilla Tjernberg (kd) och Kenth Skårvik (fp) anser att den del av utskottets yttrande under avsnittet Tillgängligheten hos radio och TV som börjar med "Utskottet har i betänkandet" och slutar med "avstyrka dem" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill, liksom reservanterna i reservationerna 5 och 6 till betänkande 1999/2000:KrU8, understryka att en av förutsättningarna för ett förnyat sändningstillstånd för SVT bör vara att kraven på företaget i fråga om programmens tillgänglighet för funktionshindrade ökas ytterligare i jämförelse med kraven i nu gällande tillstånd. Den digitala tekniken gör det möjligt att införa nya tjänster, något som borde kunna förbättra situationen.

Den särskilde utredaren bör snarast få tilläggsdirektiv som innebär att han skall lägga fram ett sådant underlag som gör det möjligt för den parlamentariska beredningsgruppen att ange vilka krav som skall kunna ställas på SVT för att såväl synskadade som andra läshandikappade skall få möjlighet att avlyssna textremsan i SVT:s program och för att döva och hörselskadade skall få bättre möjligheter att ta del av SVT:s programutbud under nästa tillståndsperiod. Utredaren bör även beakta den merkostnad som kan uppstå för de funktionshindrade när det gäller utnyttjande av nya tjänster som den digitala tekniken möjliggör.

Socialutskottet bör föreslå riksdagen att med anledning av motionerna som sin mening ge regeringen till känna vad kulturutskottet anfört.

3. Översyn av handikappanpassningsstödet till föreningsdrivna samlingslokaler

Birgitta Sellén (c) anser att den del av utskottets yttrande under avsnittet Tillgängligheten hos allmänna samlingslokaler som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "yrkande 7" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att en sådan översyn av handikappanpassningsstödet inom bidraget till allmänna samlingslokaler som begärs i motion So42 (c) är väl motiverad. De nuvarande knappa resurserna under anslaget gör att insatserna för att göra de föreningsdrivna lokalerna tillgängliga för funktionshindrade är helt otillräckliga. Som anförts i motion So42 (c) bör de funktionshindrade ha samma möjligheter som andra att delta i möten och sammankomster. Detta är en viktig demokratifråga.

Mot bakgrund av det anförda föreslår utskottet att socialutskottet tillstyrker motion So42 (c) yrkande 7 och föreslår riksdagen att ge regeringen till känna att en översyn ur handikappsynpunkt bör göras av stödet till allmänna samlingslokaler.

Särskilt yttrande

Översyn av handikappanpassningsstödet till föreningsdrivna samlingslokaler

Inger Davidson och Gunilla Tjernberg (båda kd) anför:

Vi vill påminna om att Kristdemokraterna i motion 1999/2000:Kr313 yrkande 40 föreslog riksdagen att öka anslaget till Bidrag till allmänna samlingslokaler för budgetåret 2000 med 10 miljoner kronor till 25 miljoner kronor. Tyvärr avslog riksdagen yrkandet (bet. 1999/2000:KrU1).

Till socialutskottet

Socialutskottet har genom beslut den 23 mars 2000 berett utbildningsutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1999/2000:79 *Från patient till medborgare – en nationell handlingsplan för handikappolitiken* jämte motioner, i de delar som berör utskottets beredningsområde.

Utbildningsutskottet behandlar i det följande *dels* de med anledning av propositionen väckta motionerna 1999/2000:So27 (s) yrkande 1, 1999/2000:So30 (s), 1999/2000:So32 (m) yrkande 4, 1999/2000:So33 (m) yrkande 10, 1999/2000:So37 (fp, kd, s, m, v, c, mp), 1999/2000:So42 (c) yrkande 8, 1999/2000:So44 (kd) yrkandena 3, 9 och 11 samt 1999/2000:So46 (kd, fp), *dels* motionerna 1999/2000:So487 (kd) yrkande 5 och 1999/2000:Ub285 (s), vilka väcktes under den allmänna motionstiden innevarande riksmöte och remitterades till utbildningsutskottet. De båda senare yrkandena har utskottet beslutat överlämna till socialutskottet tillsammans med detta yttrande.

De motionsyrkanden som behandlas anknyter huvudsakligen till propositionens avsnitt 8.8 och 10.1–3. Regeringen redovisar där sin bedömning i fråga om forskning respektive om skola och vuxenutbildning, högskolan och hjälpmedel inom utbildning, utan att lägga fram några direkta förslag som riksdagen skall ta ställning till. Utskottets yttrande avgränsas därför till att enbart avse de olika sakfrågor som tas upp i motionerna.

Skolan

Enligt regeringens bedömning i propositionen bör elever med funktionshinder, på samma sätt som övriga barn och ungdomar, ha möjlighet att bo med sina föräldrar eller i deras närhet och gå i en skola i närheten av hemmet. Frågor om attityder och bemötande är härvid centrala, anför regeringen, liksom en ökad specialpedagogisk baskompetens hos arbetslagen i skolan.

Regeringen hänvisar till riksdagens beslut hösten 1999 med anledning av propositionen om elever med funktionshinder (prop. 1998/99:105, bet. 1999/2000:UbU4, rskr. 14). Enligt beslutet kommer på sikt sex statliga specialskolor med möjlighet till elevboende att finnas kvar för döva och hörsel-skadade barn och ungdomar. Detta motiveras av dessa elevers specifika behov av undervisning och kommunikation på teckenspråk. De båda övriga statliga specialskolorna för synskadade och talskadade barn och ungdomar kommer att avvecklas successivt till förmån för en utökad resurscenterverksamhet för respektive målgrupp. Enligt regeringen klargjordes i nämnda proposition att statens ansvar gentemot elever med funktionshinder främst skall vara att genom stöd till kommunerna främja att dessa elever får en anpassad skolsituation av god kvalitet. Detta gäller i första hand ovanliga eller komplexa funktionshinder där kommunerna inte i förväg har möjlighet

att bygga upp den kunskap som krävs i det individuella fallet. Genom en förändrad statlig stödorganisation kommer kommunernas förutsättningar att erbjuda barn och ungdomar med funktionshinder en skolgång som är anpassad efter elevens behov att förbättras.

I Moderata samlingspartiets motion 1999/2000:So32 yrkande 4 betonas att *möjligheten att välja skola* är särskilt viktig för funktionshindrade barn och ungdomar. Moderaterna har den principiella uppfattningen att alla skolor så långt möjligt skall vara utformade så att elever med särskilda behov inte utestängs. Målsättningen om integration av funktionshindrade elever i den vanliga skolan och anpassningen av skolan till dem får dock inte innebära att specialskolor med väl uppbyggd kompetens läggs ned. Moderaterna vill att specialskolor även i framtiden skall vara ett alternativ för de elever som anser att dessa skolor bättre kan tillgodose deras särskilda behov.

Liknande synpunkter förs fram av Centerpartiet i motion 1999/2000:So42 yrkande 8. Motionärerna framhåller att de motsatte sig beslutet om avveckling av vissa specialskolor. De menar att funktionshindrade barn och ungdomar skall ha en rättighet och inte en skyldighet att integreras i den vanliga kommunala skolan. Om barnen känner sig trygga i specialskolan och utvecklas på ett positivt sätt bör det vara möjligt för föräldrar att välja denna skolför.

U t s k o t t e t anser att socialutskottet bör föreslå avslag på motionsyrkandena.

Utbildningsutskottet behandlade så sent som i oktober 1999 regeringens förslag i propositionen *Elever med funktionshinder – ansvar för utbildning och stöd* jämte motioner i ärendet i sitt av riksdagen godkända betänkande 1999/2000:UbU4.

Utskottet ställde sig bakom den viktiga handikappolitiska principen att barn med funktionshinder så långt möjligt skall erbjudas en anpassad utbildning i sin hemkommun och därmed ha rätt och möjlighet att bo hemma med sina föräldrar. Förändringen av specialskolans målgrupp till att inte längre omfatta synskadade och talskadade barn såg utskottet som ett viktigt steg mot en integrering av elever med funktionshinder i den ordinarie skolan.

Kommunerna skall alltså ha det fulla ansvaret för syn- och talskadade elever. Staten skall dock även i fortsättningen ha ett stort ansvar för att stödja kommunerna, bl.a. genom en ny samordnad organisation för stöd i specialpedagogiska frågor, en utökad resurscenterverksamhet samt satsningar på kompetensutveckling av skolans personal och på forskning. Vid såväl Eke-skolans som Hällsboskolans resurscenter skall det finnas en mindre skoldel för barn och ungdomar som av olika skäl kan behöva mer intensifierade specialpedagogiska insatser under viss tid.

För döva, dövblinda och hörselskadade elever är en teckenspråkig skolmiljö nödvändig. Denna ståndpunkt återfinns även i FN:s standardregler för att tillförsäkra människor med funktionsnedsättning delaktighet och jämlikhet, som ett undantag från huvudprincipen att utbildning för elever med funktionshinder skall erbjudas inom den ordinarie skolorganisationen. Utskottet delade regeringens uppfattning att det är riktigt att behålla specialskolan som skolför för dessa elevgrupper.

Utbildningsutskottet finner inte skäl till att ändra sitt ställningstagande från i höstas.

1999/2000:SoU14
Bilaga 5

Enligt motion 1999/2000:So33 (m) yrkande 10 bör det vara möjligt för svårt funktionshindrade ungdomar att *välja individuella program inom riksrekryterande Rh-anpassad gymnasieutbildning*. Motionären anmärker att i dag kan elever på gymnasieskola med Rh-anpassad utbildning endast välja nationella och specialutformade program. Det är självklart, anser motionären, att dessa elever också måste kunna välja individuella program.

U t s k o t t e t anser att socialutskottet bör avstyrka motionsyrkandet med hänvisning till följande.

För vissa elever med funktionshinder har staten tagit på sig ett utökat ansvar genom att stödja riksrekryterande gymnasieutbildning. Sålunda finns riksrekryterande gymnasieutbildning med särskilt anpassad utbildning för svårt rörelsehindrade ungdomar, s.k. Rh-anpassad utbildning, i Göteborg, Kristianstad, Stockholm och Umeå. Personkretsen för Rh-anpassad utbildning bestäms i 5 kap. 27 och 28 §§ skollagen (1985:1100). Den omfattar svårt rörelsehindrade elever som har mycket stora behov av anpassning och habilitering i anslutning till utbildningen och som kan tillgodogöra sig utbildning på nationellt program eller – med tillämpning första gången vid intagning till läsåret 2001/02 – specialutformat program.

Utbildningsutskottet behandlade och avstyrkte hösten 1999 motsvarande motionsyrkanden om införande av individuella program på gymnasieskola med Rh-anpassad utbildning (bet. 1999/2000:UbU4 s. 28). Utskottet pekade på att det i dag finns stora möjligheter inom de nationella och specialutformade programmen att hjälpa elever som riskerar att inte klara utbildningen. Förutom stödundervisning, utökad studietid eller reducerat program finns också specialinriktad kursplan.

I regleringsbrevet för budgetåret 2000 har Skolverket fått i uppdrag att under tre år fr.o.m. läsåret 2000/2001 följa och analysera utvecklingen av den Rh-anpassade gymnasieutbildningen för elever som genom möjlighet att specialinrikta kursplanerna i liten eller obefintlig utsträckning följer kurser på gymnasienivå. Verket skall även överväga alternativ till en sådan gymnasieutbildning.

Enligt utbildningsutskottets mening bör resultatet av Skolverkets uppdrag inväntas.

I motion 1999/2000:So487 (kd) yrkande 5 begärs ett lagförtydligande i syfte att stärka möjligheten för elev med funktionshinder och dennes föräldrar att påverka valet av *elevassistent i skolan*. Motionären menar att om eleven har assistent i hemmet och under fritid är det lämpligt att samma person assisterar också under skoltid.

U t s k o t t e t tar fasta på vad socialutskottet anförde i denna fråga i sitt betänkande 1995/96:SoU15 angående bl.a. assistansersättning vid vistelse i barnomsorg, skola m.m. (s. 15). Socialutskottet underströk att kontinuiteten och tryggheten i det personliga stödet till den funktionshindrade inte får urholkas och att det därför är särskilt angeläget att försäkringskassor och kommuner nära samverkar i dessa fall. Utskottet hade uppmärksammat på att goda lösningar fanns i vissa kommuner. Samma person borde t.ex. kunna

vara personlig assistent åt ett barn med statlig ersättning och samtidigt elev-assistent åt samma barn under lektionstid med ersättning från kommunen.

Utbildningsutskottet förutsätter att sådan samverkan lokalt kan komma till stånd utan central reglering och anser för sin del att motionsyrkandet bör avslås av riksdagen.

1999/2000:SoU14
Bilaga 5

Högre utbildning och forskning

Centrum för handikappvetenskap vid universiteten i Linköping och Örebro lyfts fram i flera motioner. Motionärerna anser det anmärkningsvärt att regeringen i propositionen inte uppmärksammat den omfattande verksamhet inom området handikappvetenskap som bedrivs vid centrumet och inte nämner de insatser inom handikappforskningen som görs vid Örebro universitet.

I motion 1999/2000:So37 (fp, kd, s, m, v, c, mp) begärs att riksdagen gör ett uttalande om att behovet av stöd till Centrum för handikappvetenskap skall beaktas i den till hösten 2000 aviserade forskningspolitiska propositionen. Universiteten i Linköping och Örebro har gemensamt prioriterat en satsning på forsknings- och utbildningsområdet handikappvetenskap. Särskilda medel behövs dock enligt motionärerna för att trygga grundfinansieringen och garantera att utbyggnad av centrumet kan ske enligt planerna. Forskningen vid centrumet skall bedrivas inom sex programområden, bl.a. Kommunikationshandikapp samt Informationsteknologi och handikapp. Forskarutbildningen är genuint tvärvetenskaplig med både naturvetenskapliga och kulturvetenskapliga perspektiv.

Också i motionerna 1999/2000:So46 (kd, fp) och 1999/2000:So44 (kd) yrkande 9 pläderas för medel till grundfinansiering och uppbyggnad av Centrum för handikappvetenskap. Enligt motion 1999/2000:So27 (s) yrkande 1 bör regeringen inför kommande forskningspolitiska proposition överväga resursbehov inom handikappforskningen och skapa förutsättningar för utveckling av centrumet.

U t s k o t t e t instämmer med motionärerna att det hade varit befogat att i propositionen nämna den satsning på handikappforskning som inletts i samverkan mellan universiteten i Linköping och Örebro genom Centrum för handikappvetenskap.

Universitet och högskolor har haft i uppdrag att utarbeta forskningsstrategier som underlag för beredningen av nästa forskningspolitiska proposition hösten 2000 och budgetpropositionen för år 2001. Ett sådant underlag rörande handikappvetenskap som gemensam forsknings- och utbildningsprofilering har avlämnats av Linköpings och Örebro universitet i form av en gemensam skrivelse den 15 december 1999 med bilagd promemoria.

Utskottet anser att regeringens beredning av universitetens och högskolornas forskningsstrategier bör avvaktas och att ställning till fördelningen av forskningsresurser bör tas samlat i samband med forsknings- och budgetpropositionerna.

Socialutskottet bör alltså enligt utbildningsutskottets mening avstyrka motionsyrkandena om Centrum för handikappvetenskap.

Behovet av *handikappkunskap i arkitekt- och designutbildningarna* understryks i ett par motioner. Enligt Kristdemokraterna i motion 1999/2000:So44 yrkande 3 bör Högskoleverket få ett uppdrag att se över innehållet i arkitektutbildningen i detta avseende. I motion 1999/2000:So30 (s) anför motionärerna att uppdraget till Högskoleverket om arkitekt- och designutbildningarna borde utvidgas till att verket också skall föreslå de förstärkningar som behövs. Lärarnas roll och kompetens måste därvid betonas.

U t s k o t t e t anser att socialutskottet bör föreslå avslag på motionsyrkandena.

Regeringen har den 23 mars 2000 uppdragit åt Högskoleverket att kartlägga med vilket innehåll, i vilken omfattning och på vilket sätt kunskap om det som kan sammanfattas i begreppet Design för alla – nämligen tillgänglighet, användbarhet och brukbarhet – förmedlas i design- och arkitektutbildningarna inom högskolan. Uppdraget skall redovisas till Utbildningsdepartementet senast den 30 juni 2000.

Enligt regeringens beslut den 3 februari 2000 skall högskolor som har arkitektutbildningar i anslutning till Arkitekturåret 2001 uppmärksamma frågan om hur kunskapen om tillgänglighet i olika miljöer kan stärkas inom utbildningarna. Samarbete skall därvid äga rum med bl.a. olika handikapporganisationer.

Hjälpmedel inom utbildning

Regeringen meddelar i propositionen sin avsikt att utse en särskild utredare för att se över hjälpmedelsförsörjningen för studerande med funktionshinder. Utredaren bör lämna förslag till eventuella åtgärder. Utredningen skall omfatta förskola, förskoleklass, skola, vuxenutbildning samt högre utbildning. Bland annat skall gränsdragningen och ansvarsfördelningen göras tydlig när det gäller personliga hjälpmedel och pedagogiska hjälpmedel.

I motion 1999/2000:Ub285 (s) begärs att en utredning tillsätts för att klargöra landstingens och utbildningsanordnarnas hjälpmedelsansvar inom vuxenutbildningsområdet inklusive folkbildningen. Enligt motionären råder det bl.a. osäkerhet om var skiljelinjen går mellan personliga hjälpmedel och särskilda pedagogiska hjälpmedel.

U t s k o t t e t anser att syftet med motionen – som väcktes under allmänna motionstiden hösten 1999 och således innan denna proposition lades fram – kommer att bli tillgodosett i och med att den aviserade utredningen tillsätts. Motionen bör alltså avslås.

Studiefinansiering

Kristdemokraterna framhåller i motion 1999/2000:So44 yrkande 11 att möjligheterna till studiefinansiering bör vara lika oavsett om den studerande har handikapp eller inte.

U t s k o t t e t anser liksom motionärerna att det är en viktig princip att elever med funktionshinder så långt möjligt skall ha lika möjligheter till utbildning med studiestöd som andra elever. Utskottet föreslår emellertid

avslag på motionsyrkandet med hänvisning till att frågor om studiefinansiering för denna elevgrupp är aktualiserade inom Regeringskansliet.

Elever i gymnasiesärskolan är inte som elever i gymnasieskolan berättigade till studiehjälp. I stället utgår till dessa elever förlängt barnbidrag. Månadsbeloppen, för närvarande 850 kr, är desamma för både förlängt barnbidrag och studiebidrag inom studiehjälpen. Dock utgår förlängt barnbidrag under årets alla månader och studiebidrag endast under nio månader per år. Gymnasiesärskolans elever är – genom att de inte tillhör studiehjälpssystemet – inte heller berättigade till s.k. extra tillägg till studiebidraget. Det extra tillägget är ett bidrag som prövas mot elevens och dennes föräldrars beräknade inkomster. Det utgår med 285 kr per månad i inkomstintervallet 105 000–124 900 kr, med 570 kr per månad i intervallet 85 000–104 900 kr och med 855 kr per månad om den beräknade inkomsten understiger 85 000 kr.

Handikappombudsmannen har i skrivelse den 31 januari 2000 till Utbildningsdepartementet anfört att han uppmärksammat på att elever vid gymnasiesärskolan inte har möjlighet att ansöka hos Centrala studiestödsnämnden om extra ekonomiskt tillägg till studiebidrag. Handikappombudsmannen anser det vara en självklarhet att studier vid gymnasiesärskolan skall likställas med studier vid gymnasieskolan och att elever vid gymnasiesärskolan därför bör ha rätt till studiehjälp. I skrivelsen har återopats FN:s standardregler för att tillförsäkra människor med funktionshinder delaktighet och jämlikhet.

Enligt uppgift från Utbildningsdepartementet kommer en intern arbetsgrupp mellan Utbildnings- och Socialdepartementen att tillsättas i maj månad för att se över vilka för- och nackdelar som kan finnas med att flytta över gymnasiesärskolans elever till studiehjälpssystemet.

För elever som deltar i särvox finns det fr.o.m. den 1 juli 2001 inget studiestöd. Enligt riksdagens beslut med anledning av propositionen om ett reformerat studiestödssystem avskaffas nämligen nuvarande timersättning som studiestödsform vid nämnda tidpunkt (prop. 1999/2000:10, bet. UbU7, rskr. 96). Dock har Kunskapslyftskommittén i sitt nyligen avlämnade slutbetänkande *Kunskapsbygget 2000 – det livslånga lärandet* (SOU 2000:28) föreslagit bl.a. att ett undantag skall införas i studiestödssystemet som medger ersättning för studier på kvartstid för deltagare inom särvox.

Stockholm den 27 april 2000

På utbildningsutskottets vägnar

Jan Björkman

I beslutet har deltagit: Jan Björkman (s), Britt-Marie Danestig (v), Beatrice Ask (m), Inger Lundberg (s), Yvonne Andersson (kd), Lars Hjertén (m), Majléne Westerlund Panke (s), Tomas Högström (m), Tomas Eneroth (s), Lennart Gustavsson (v), Erling Wälivaara (kd), Gunnar Goude (mp), Sofia

Avvikande meningar

1. Möjlighet för funktionshindrade barn och ungdomar att välja specialskola

Beatrice Ask (m), Yvonne Andersson (kd), Lars Hjertén (m), Tomas Högstöm (m), Erling Wälivaara (kd), Sofia Jonsson (c), Ulf Nilsson (fp) och Anders Sjölund (m) anför:

Möjligheten att välja skola är viktig för alla elever, men alldeles särskilt viktig för barn och ungdomar med funktionshinder. Mot den bakgrunden ser vi beslutet att lägga ned Ekeskolan – en specialskola för multihandikappade barn – som ett lågvattenmärke när det gäller synen på alla elevers rätt att välja skola. Enligt vår mening skall funktionshindrade barn och ungdomar ha en rättighet och inte en skyldighet att integreras i den vanliga kommunala skolan. Om barnen känner sig trygga i specialskolan och utvecklas på ett positivt sätt bör det vara möjligt för föräldrar att välja denna skolförform. Vi anser att specialskolor även i framtiden skall vara ett alternativ för de elever som anser att dessa skolor bättre kan tillgodose deras särskilda behov. Detta bör riksdagen med bifall till motionerna 1999/2000:So32 yrkande 4 och 1999/2000:So42 yrkande 8 som sin mening ge regeringen till känna.

2. Funktionshindrade elevers assistans under skoltid

Yvonne Andersson (kd) och Erling Wälivaara (kd) anför:

En funktionshindrad elev och dennes föräldrar måste givetvis ha inflytande på vem som utses till elevens assistent under skoltid. Om eleven har assistent i hemmet och under fritid kan det vara lämpligt att samma person också får följa den funktionshindrade eleven under vistelsen i skolan. Detta kan för många elever vara avgörande för inlärningsprocessen. Vi föreslår att en lagändring övervägs för att stärka elevens och föräldrarnas möjlighet att påverka hur assistentfrågan skall lösas i skolmiljön. Socialutskottet bör tillstyrka motion 1999/2000:So487 yrkande 5.

3. Centrum för handikappvetenskap

Britt-Marie Danestig (v), Yvonne Andersson (kd), Erling Wälivaara (kd), Sofia Jonsson (c) och Ulf Nilsson (fp) anför:

Det är anmärkningsvärt att regeringen i propositionen inte uppmärksammat den omfattande verksamheten vid Centrum för handikappvetenskap. Centrumet är en gemensam satsning av universiteten i Linköping och Örebro på forsknings- och utbildningsområdet handikappvetenskap. Vi ser det som angeläget att behovet av stöd till detta centrum beaktas i den kommande forskningspolitiska propositionen. Särskilda medel behövs för att trygga grundfinansieringen och garantera att utbyggnad av centrumet kan ske enligt

planerna. Vad vi nu anfört bör riksdagen med bifall till våra motioner i ärendet som sin mening ge regeringen till känna.

1999/2000:SoU14
Bilaga 5

4. Handikappkunskap i arkitekt- och designutbildning

Yvonne Andersson (kd) och Erling Wälivaara (kd) anför:

Vi kristdemokrater har vid ett antal tillfällen påtalat att arkitekter, byggnadsingenjörer och beslutsfattare måste utbildas i handikappkunskap. Som föreslås i motion 1999/2000:So44 bör Högskoleverket få ett nytt uppdrag att se över innehållet i arkitektutbildningen med tanke på handikappkunskap. Motionsyrkandet bör tillstyrkas av socialutskottet.

5. Studiefinansiering för funktionshindrade elever

Yvonne Andersson (kd) och Erling Wälivaara (kd) anför:

Vi vill betona att människor med funktionshinder skall ha lika möjligheter och samma rätt till högkvalitativ utbildning som övriga medborgare. Det är den studerandes intresse och inte utbildningsform eller tillgång till särskilt stöd som skall styra den studerandes val. Möjligheterna till studiefinansiering bör vara lika oavsett om den studerande har handikapp eller inte. Riksdagen bör enligt vår mening bifalla motion 1999/2000:So44 yrkande 11.

Från patient till medborgare – en nationell handlingsplan för
handikappolitiken

Till socialutskottet

Socialutskottet har berett samtliga utskott i riksdagen tillfälle att yttra sig över regeringens proposition 1999/2000:79 Från patient till medborgare – en nationell handlingsplan för handikappolitiken jämte motioner, i de delar de berör respektive utskotts beredningsområde.

Arbetsmarknadsutskottet redogör i sitt yttrande för vissa förändringar av arbetsmarknadspolitiken som är av särskilt intresse när det gäller arbetsmarknaden för personer med funktionshinder och som nyligen föreslagits respektive redovisats i propositioner till riksdagen. Utöver detta uppehåller sig utskottet i yttrandet framför allt vid EU-samarbete när det gäller arbetsmarknaden för funktionshindrade personer samt frågor om mål, uppföljning, utvärdering och forskning inom det aktuella området. Utskottet konstaterar att endast en motion (mot. 1999/2000:So44) som avlämnats med anledning av proposition 79 innefattar motionsyrkanden som uttryckligen avser arbetsmarknadsutskottets ansvarsområde. Utskottet avstår emellertid från att ta ställning till enskilda motionsförslag.

Till grund för propositionen ligger bl.a. förslag från Bemötandeutredningen i betänkandet Lindqvists nia – nio vägar att utveckla bemötandet av personer med funktionshinder (SOU 1999:21) och betänkandet Handikappombudsmannens framtida förutsättningar och arbetsuppgifter (SOU 1999:73).

Arbetsmarknadspolitiska mål och mångfald

De långsiktiga målen för den ekonomiska politiken är full sysselsättning. Regeringen och riksdagen har ställt upp två mål på vägen mot full sysselsättning: den öppna arbetslösheten skall halveras till 4 % under år 2000 och andelen reguljärt sysselsatta av befolkningen mellan 20 och 64 år skall öka till 80 % år 2004.

En förutsättning för att uppnå sysselsättningsmålet till år 2004 är enligt arbetsmarknadsutskottets uppfattning att personer med funktionshinder kommer in i arbetslivet. Dessa personer kan bidra med såväl kunskaper som erfarenheter som är värdefulla i arbetslivet.

Hela arbetskraftens kompetens måste tas till vara. Utskottet ser mot denna bakgrund positivt på att Näringsdepartementet initierat ett särskilt projekt som ur ett tillväxtperspektiv skall kartlägga och analysera hur kön, klass, etnisk tillhörighet, sexuell läggning och funktionshinder påverkar enskildas möjligheter på arbetsmarknaden och när det gäller eget företagande samt hur mångfald kan påverka tillväxten. Mångfald i arbetslivet måste enligt utskottets uppfattning rimligen bidra till ökad sysselsättning och ekonomisk tillväxt.

Sverige befinner sig i ett gynnsamt ekonomiskt läge. Tillväxten är hög, sysselsättningen stiger, arbetslösheten minskar och priserna är stabila.

Enligt AMS fortsätter de lediga platserna att strömma in till arbetsförmedlingarna. Under mars 2000 anmäldes 59 000 nya platser, vilket är drygt 10 000 fler än under samma månad föregående år. Det är den största inströmningen av lediga platser som anmälts till förmedlingarna en enskild månad under den senaste tioårsperioden. Den ökade efterfrågan på arbetskraft åtföljs av minskad arbetslöshet. De regionala skillnaderna beträffande arbetsmarknadsläget är stora.

Antalet deltagare i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska åtgärder på arbetsmarknaden i sin helhet var 68 000 färre i mars 2000 än under samma månad 1999. Med sådana åtgärder avses exempelvis anställningsstöd, arbetspraktik, datortek och arbetsmarknadsutbildning där inriktning och omfattning varierar beroende på konjunkturläge. Det är framför allt de ökade möjligheterna att få arbete på den reguljära arbetsmarknaden som förklarar nedgången. Enligt statistik från AMS har också arbetshandikappade personers deltagande i konjunkturberoende åtgärder minskat jämfört med förhållandena ett år tidigare.

I ett generellt sett mycket positivt arbetsmarknadsläge med stor efterfrågan på arbetskraft kan det förväntas att fler arbetshandikappade får anställning med lönebidrag eller offentligt skyddat arbete (OSA), under förutsättning att budgetmedel finns tillgängliga. Hittills i år (januari–mars) har emellertid antalet personer som är anställda med lönebidrag eller OSA varit ca 53 600, vilket är ungefär 5 % mindre än under motsvarande period 1999. I det verksamhetsmål som regeringen har slagit fast för budgetåret 2000 anges att 56 000 personer i genomsnitt per månad skall ges sysselsättning med lönebidrag eller OSA (se nedan). Minskningen av lönebidrags- och OSA-anställningarna jämfört med föregående år uppvisar regionala skillnader. Endast tre län uppnådde verksamhetsmålet under första kvartalet 2000.

Mot bakgrund av den hittillsvarande utvecklingen under budgetåret av antalet anställda med de nämnda anställningsformerna vill utskottet betona att det är angeläget att personer med arbetshandikapp får del av det goda konjunkturläge som nu råder. Som framgår nedan aviseras i vårpropositionen förstärkningar av anslaget för särskilda åtgärder för arbetshandikappade budgetåren 2001–2003.

Arbetshandikappade personer har svårt att komma in på arbetsmarknaden oavsett vilket konjunkturläge som råder. Under åren framöver ökar antalet äldre på arbetsmarknaden. Bland äldre personer är arbetshandikapp vanligare än bland yngre. Arbetsmarknadsutskottet förutsätter att regeringen ingående följer utvecklingen i fråga om arbetsmarknadsläget för arbetshandikappade personer och vid behov vidtar åtgärder.

Utskottet redovisar nedan vissa uppgifter om långtidsinskrivna vid arbetsförmedlingen, en grupp där personer med arbetshandikapp är överrepresenterade och som återfinns över hela landet.

I proposition 79 om handikappolitik (avsnitt 11) redovisas under rubriken *Riktade stöd till företag och särskilt anordnade arbetstillfällen* arbetsmarknadspolitiska åtgärder som syftar till att människor med funktionshinder skall kunna vara verksamma på arbetsmarknaden.

Regeringen har efter att proposition 79 lades fram för riksdagen även överlämnat propositionen *Förnyad arbetsmarknadspolitik för delaktighet och tillväxt* (prop. 1999/2000:98) till riksdagen. Där redovisas en rad förändringar av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna och förslag läggs fram om förändringar av åtgärdssystemet.

Åtgärderna bör enligt regeringen från och med den 1 augusti 2000 indelas i sju olika områden med den gemensamma benämningen arbetsmarknadspolitiska program: arbetsmarknadsutbildning, arbetspraktik, anställningsstöd, utvecklingsgaranti, start av näringsverksamhet, projekt med arbetsmarknadspolitisk inriktning samt särskilda insatser för personer med arbetshandikapp. Programmen skall enligt regeringen i högre grad än i dag kunna kombineras för att deltagare snabbare skall komma i arbete.

De förändringar som redovisas respektive föreslås i proposition 98 berör i flera avseenden insatser som riktas mot personer med arbetshandikapp. Mot denna bakgrund finner arbetsmarknadsutskottet anledning att i detta yttrande något närmare redogöra för vissa delar av propositionen. Utskottet har ännu inte tagit ställning till förslagen i propositionen.

I propositionen redovisar regeringen mål för arbetsmarknadspolitiken och Arbetsmarknadsverket samt anger *tre huvuduppgifter för arbetsmarknadspolitiken*: för det första att förmedla arbete till arbetslösa och arbetskraft till företag, för det andra att öka de arbetslösas kunskaper och för det tredje att stödja dem som har svårt att få arbete på den reguljära arbetsmarknaden. En allt viktigare uppgift är vidare att öka sysselsättningen och förhindra marginaliseringen av undersysselsatta i skogslänen samt av arbetslösa socialbidragstagare i vissa storstadsområden.

Antalet *långtidsinskrivna* vid arbetsförmedlingen, alltså personer som kontinuerligt varit inskrivna vid arbetsförmedlingen i mer än två år utan att ha haft något avbrott för arbete, har ökat dramatiskt under 1990-talet. Vid decenniets början fanns endast ett fåtal långtidsinskrivna medan kulmen nåddes 1997 då antalet var 130 000. Enligt propositionen har den pågående sysselsättningsuppgången även gynnat de långtidsinskrivna och arbetslösheten i denna grupp har hittills minskat i takt med att den generella arbetslösheten reducerats. Den grupp långtidsinskrivna som i dag kvarstår som arbetssökande tenderar dock att bli alltmer svårplacerad.

En allt större del av de långtidsinskrivna är arbetshandikappade. Ungefär 25 000 personer har varit kontinuerligt inskrivna vid förmedlingen i mer än fem år. Personer med låg utbildning, arbetshandikapp samt äldre är överrepresenterade bland dessa.

Trots kvarstående problem med långtidsinskrivningar hävdas i proposition 98 att ingen person är chanslös på arbetsmarknaden eftersom även sannolikheten att få arbete för dem med sämst förutsättningar ökar när efterfrågan på

arbete blir större. Varje månad får cirka tre procent av de långtidsinskrivna arbete.

Regeringen anser att arbetslinjen i arbetsmarknadspolitiken behöver stärkas ytterligare. Därför läggs förslag fram om att en *aktivitetsgaranti* skall införas i hela landet fr.o.m. den 1 augusti 2000 för arbetslösa som är 20 år eller äldre, som är eller löper risk att bli långtidsarbetslösa och som står till arbetsmarknadens förfogande. Genom aktivitetsgarantin skall dessa personers förutsättningar att få arbete förbättras, arbetslinjen hävdas samt rundgången mellan åtgärder och öppen arbetslöshet kunna brytas. Vidare föreslås att ett *särskilt anställningsstöd* införs för den som fyllt 57 år, varit arbetslös eller deltagit i arbetsmarknadspolitisk åtgärd i minst 24 månader och omedelbart före anvisningen under samma tid varit anmäld på arbetsförmedlingen och tagit del av aktivitetsgarantin i minst 3 månader.

I den arbetsmarknadspolitiska propositionen anges också att det skall ske en vidareutveckling av de ömsesidiga individuella handlingsplaner för arbetssökande som upprättas vid arbetsförmedlingen, att regelförenklingar skall genomföras i de arbetsmarknadspolitiska programmen och att aktivitetskraven i arbetslöshetsförsäkringen skall betonas.

Som framgått anser regeringen att det från och med den 1 augusti 2000 skall finnas sju olika arbetsmarknadspolitiska program. Arbetshandikappade personer kommer liksom hittills att återfinnas inom samtliga programformer. Ett av programmen, *särskilda insatser för personer med arbetshandikapp* är, som denna nya benämning anger, särskilt inriktat på arbetshandikappade personer. Programmet avses innefatta insatserna lönebidrag, skyddat arbete hos offentliga arbetsgivare (OSA), merkostnader för arbetsbiträde, arbets hjälpmedel och särskilt stöd vid start av näringsverksamhet. I propositionen redovisas vidare en rad förenklingar av de nyss nämnda insatserna. På några punkter har förslag om förändringar underställts riksdagen (se nedan).

Regeringen avser enligt vad som framgår av proposition 98 att ändra benämningarna på arbetsmarknadspolitiska insatser för personer med arbetshandikapp i syfte att förtydliga insatsernas innebörd. *Stöd till hjälpmedel på arbetsplatsen* ersätter beteckningen "bidrag till arbetshjälpmedel". *Stöd till personligt biträde* ersätter "bidrag till arbetsbiträde" vilket skall klargöra att stödet inte bara kan lämnas för den som får ett arbete utan även när en person deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program. *Särskilt stöd vid start av näringsverksamhet* ersätter "näringshjälp" som därigenom får en tydligare koppling till stöd vid start av näringsverksamhet ("starta-eget").

I propositionen anger regeringen att beslut om stöd till hjälpmedel på arbetsplatsen, personligt biträde och särskilt stöd vid start av näringsverksamhet inte längre skall få överklagas till regeringen.

Som framgått lägger regeringen i propositionen fram vissa förslag för beslut av riksdagen. Således föreslås att målgruppen för stöd till hjälpmedel m.m. skall ändras från funktionshindrade till personer med *arbetshandikapp* för att därmed avse individer som har nedsatt förmåga i förhållande till arbetsuppgiften. Vidare läggs förslag fram om att *stöd till hjälpmedel på arbetsplatsen till företagare och fria yrkesutövare* skall lämnas enligt samma villkor som för närvarande gäller för anställda och att möjligheterna till stöd för *reparationer av hjälpmedel* utvidgas. Dessutom föreslås att stöd för per-

sonligt biträde skall kunna lämnas vid samtliga arbetsmarknadspolitiska program och att en person som *behöver särskilt stöd för introduktion och uppföljning* (SIUS) skall kunna få detta under högst sex månader. I fråga om *skyddat arbete hos offentliga arbetsgivare* (OSA) föreslår regeringen att stöd inte skall lämnas om det skyddade arbetet bedrivs inom konkurrensutsatt sektor eller verksamhet.

Av proposition 79 framgår att det för närvarande genomförs en översyn av den arbetslivsinriktade rehabiliteringen (dir. 1999:44). Översynen skall vara avslutad senast den 1 juli 2000.

I proposition 98 redovisar regeringen det arbete som pågår för att vidareutveckla verksamheten med *arbetslivsinriktad rehabilitering* (tidigare benämnd ”yrkesinriktad rehabilitering”). Regeringen samtycker till en rad förslag som har lagts fram av AMS beträffande den framtida organisationen av den arbetslivsinriktade rehabiliteringen och betonar kraftigt vikten av att särskilda resurser för olika funktionshinder säkerställs. Vidare anger regeringen att den noga kommer att följa utvecklingen av organisation, resurser och genomförande av den arbetslivsinriktade rehabiliteringen och uppdrar åt AMS att redovisa i vilken omfattning tjänsteutbud och personalresurser finns tillgängliga för arbetssökande med behov av arbetslivsinriktad rehabilitering, omfattningen av servicen och de särskilda resurserna inom den arbetslivsinriktade rehabiliteringen för olika grupper av arbetshandikappade samt insatser för kompetens- och metodutveckling inom den arbetslivsinriktade rehabiliteringen på olika nivåer inom AMS verksamhet.

Som framgått har arbetsmarknadsutskottet ännu inte tagit ställning till förslagen i proposition 98. Så är också fallet när det gäller förslagen i årets ekonomiska vårproposition (prop. 1999/2000:100). När det gäller den sistnämnda propositionen vill utskottet i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på att den innefattar förslag om förbättring av det förstärkta anställningsstödet för personer som varit arbetslösa eller deltagit i arbetsmarknadspolitiska åtgärder i minst fyra år. Stödformen riktas mot personer som varit arbetslösa under mycket långa perioder, en grupp där som nämnts arbetshandikappade personer är överrepresenterade. Vidare bör nämnas att det i vårpropositionen också aviseras förstärkningar av anslaget för särskilda åtgärder för arbetshandikappade för vart och ett av budgetåren 2001–2003.

Lagstiftning mot diskriminering – åtgärder för ökad tillgänglighet

Som framgår av proposition 79 infördes år 1999 genom lag (1999:132) ett förbud mot diskriminering i arbetslivet av personer med funktionshinder. I det betänkande som låg till grund för riksdagsbeslutet om lagstiftningen (bet. 1998/99:AU4) betonade utskottet att lagförslaget gav uttryck för den mycket viktiga principen om varje individs rätt att bli bedömd efter personliga egenskaper och förutsättningar. Det viktigaste med en diskrimineringslagstiftning är, framhöll utskottet, de mer långsiktigt normbildande effekterna i samhället. Samtidigt varnades för en övertro på lagstiftningens effekter. Diskri-

minering kan inte i ett slag lagstiftas bort. Förbudsregler måste kompletteras av andra insatser, både från samhällets och enskildas sida.

Av den rapport som handikappombudsmannen (HO) överlämnade till regeringen den 5 april 2000 framgår att denne hittills hade fått in 23 anmälningar om diskriminering där lagen kan vara tillämplig. Enligt rapporten spänner anmälningarna över ett brett fält, både vad gäller orsak, funktionshinder och arbetsgivare.

I sin rapport drar HO slutsatsen att den nya lagen förutom att vara ett skydd för enskilda också kommer att bidra till att attityderna till funktionshindrade i arbetslivet förbättras. Men, konstaterar ombudsmannen, insatser för full delaktighet och jämlikhet i arbetslivet för funktionshindrade handlar dock inte enbart om tillämpningen av den nya lagen. HO menar att om människor med funktionshinder inte kan ta del av den högre utbildningen, inte kan använda de allmänna kommunikationerna och stängs ute av fysiska barriärer kommer de även i fortsättningen att vara mindre konkurrenskraftiga på arbetsmarknaden, med eller utan diskrimineringslag. Arbetsmarknadsutskottet finner all anledning att instämma i denna slutsats och ser positivt på de åtgärder som föreslås i proposition 79 om att handikapperspektivet skall genomsyra alla samhällssektorer och att åtgärder skall vidtas för att öka tillgängligheten i det svenska samhället.

I anslutning till vad utskottet sagt här om lagstiftning mot diskriminering kan nämnas att en handbok om hur man rekryterar utan att diskriminera på grund av kön, etnisk tillhörighet, funktionsnedsättning eller sexuell läggning har tagits fram av Handikappombudsmannen, Jämställdhetsombudsmannen, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering och Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning. Handboken "Rekrytera utan att diskriminera" innehåller både en redovisning av de regler som finns på området och goda råd om hur man i praktiken kan bygga upp rutiner för att förhindra diskriminering.

Utskottet vill i likhet med regeringen i proposition 79 betona betydelsen av tillgänglighet och användbarhet. Målsättningen måste vara att ingen funktionshindrad person skall uteslutas från arbete på grund av brister i dessa avseenden. I anslutning till detta finner utskottet också anledning att i likhet med regeringen framhålla vikten av tillgänglighet till utbildning. Generellt sett väger utbildning allt tyngre på dagens arbetsmarknad. Därför är det angeläget att funktionshindrade personer inte uteslutas från utbildning på grund av bristande tillgänglighet.

EU-samarbete med anknytning till arbetsmarknaden

De uppgifter och kommentarer till internationellt samarbete på handikappområdet som återfinns i proposition 79 avser framför allt FN:s standardregler om delaktighet och jämlikhet (främst i avsnitt 4.3). I avsnitt 4.2 redovisas också vissa andra uppgifter om handikappolitik i ett internationellt perspektiv.

Arbetsmarknadsutskottet vill för sin del göra några kommentarer kring det samarbete på EU-området som har betydelse för funktionshindrade personers ställning på arbetsmarknaden men som inte berörs i proposition 79. I sam-

manhanget bör nämnas att Sverige varit pådrivande när det gäller såväl EU:s sysselsättningssamarbete i mer generella termer som när det gäller insatser riktade mot personer med funktionshinder.

Det råder ett nära samband mellan den nationella sysselsättnings- och arbetsmarknadspolitiken och det sysselsättningssamarbete som äger rum inom EU. I gällande regleringsbrev för AMV konstateras att den nationella arbetsmarknadspolitiken skall ligga i linje med EU:s sysselsättningsriktlinjer (se nedan).

En viktig del av det europeiska sysselsättningssamarbetet utgörs av ett övervaknings- och rapporteringsförfarande. Samordningen av sysselsättningspolitiken sker på grundval av gemensamma riktlinjer för sysselsättningen, nationella handlingsplaner, en årlig gemensam rapport från kommissionen och rådet, en möjlighet för rådet att avge rekommendationer till enskilda medlemsstater samt utbyte av goda erfarenheter mellan medlemsstaterna.

Sysselsättningsriktlinjerna för år 2000 anger att EU och dess medlemsstater skall främja sysselsättning genom åtgärder för att förbättra anställbarheten, utveckla företagandet, uppmuntra företagens och de anställdas anpassningsförmåga och stärka jämställdheten.

Enligt arbetsmarknadsutskottets uppfattning bör åtgärder inom vart och ett av dessa fyra områden kunna ha betydelse för att förbättra funktionshindrade personers ställning på arbetsmarknaden. Utskottet vill dock i detta sammanhang fästa särskild uppmärksamhet på vad som inom området åtgärder för att förbättra anställbarheten uttalats om vikten av att *främja en arbetsmarknad för alla*. I gällande sysselsättningsriktlinjer konstateras att många grupper och individer möter särskilda svårigheter när det gäller att skaffa sig relevanta färdigheter och att komma in och bli kvar på arbetsmarknaden. Det behövs enligt EU enhetliga åtgärder som främjar integrering av sådana grupper och individer i arbetslivet och som bekämpar diskriminering.

Riktlinjerna innebär vidare att varje medlemsstat skall fästa särskild vikt vid behov hos funktionshindrade, etniska minoriteter och andra grupper och individer som kan vara missgynnade, samt utarbeta lämpliga förebyggande och aktiva politiska åtgärder som främjar deras integrering på arbetsmarknaden.

EU:s medlemsstater införlivar sysselsättningsriktlinjerna i sina nationella handlingsplaner och rapporterar till kommissionen om deras genomförande. Handlingsplanerna för år 2000 bör överlämnas till kommissionen och rådet senast den 1 maj 2000. Sveriges handlingsplan kommer enligt regeringen att bygga på den politik som presenteras i vårpropositionen.

Som nämnts ovan innefattar sysselsättningssamarbetet en gemensam rapport från kommissionen och rådet. I detta sammanhang kan nämnas att det i den gemensamma rapporten om sysselsättning 1999 presenterades ett antal exempel på sysselsättningspolitiska initiativ i syfte att belysa framgångsrika åtgärder i medlemsstaterna. Bland ett av sju utvalda goda exempel fanns ett från Sverige, nämligen teknikstödda arbetsplatser för personer med funktionshinder.

Teknikstöd på arbetsplatser kan innefatta en rad olika former av stöd. På senare år har möjligheterna till teknikstöd och arbetsanpassning med IT-baserade hjälpmedel rönt allt större intresse. Arbetsmarknadsutskottet redo-

visar nedan vissa uppgifter om en i dagarna slutförd studie av arbetsplatsanpassningar med IT-baserade hjälpmedel för funktionshindrade personer.

I anslutning till vad som sagts här vill utskottet rikta uppmärksamheten mot ett nytt EU-initiativ som går under benämningen "*eEurope - ett informationssamhälle för alla*". Initiativet har tillkommit för att EU fullt ut skall dra nytta av de fördelar som informationssamhället utgör. Inom initiativet skall åtgärder vidtas inom tio huvudområden, däribland "eDeltagande för personer med funktionshinder". Där skall åtgärderna inriktas på att säkerställa att utvecklingen av informationssamhället sker med fullt beaktande av behoven hos personer med funktionshinder. Åtgärderna inom ramen för eEurope har specifika mål för åren 2001–2004.

När förslaget om eEurope lades fram i december 1999 pekade kommissionen på att utvecklingen av digital teknik erbjuder stora möjligheter att överbrygga hinder av socioekonomisk, geografisk, kulturell, tidsmässig och annan art för personer med funktionshinder. Genom teknik som tar hänsyn till deras specifika behov blir det möjligt för dem att delta såväl i samhällslivet som i arbetslivet på likvärdiga villkor. När det gäller personer med funktionshinder betonas bl.a. behovet av ökad standardisering av IT-produkter och IT-tjänster samt förbättrade möjligheter till utbildning och kompetensutveckling.

Initiativet skall vidareutvecklas under en särskild ministerkonferens om informationssamhället som äger rum i Lissabon i april 2000. I anslutning till eEurope-initiativet har det portugisiska ordförandeskapet i ministerrådet under första halvåret 2000 satt upp en särskild webbplats för dem som vill diskutera angelägna åtgärder för personer med funktionshinder. Adressen dit är www.egroups.com/group/eeurope-pwd.

En viktig beståndsdel i EU:s sysselsättningssamarbete är som nämnts utbyte av erfarenheter mellan medlemsstaterna. I ett allt mer integrerat Europa och i en situation där de nationella ekonomierna och arbetsmarknaderna i ökande grad påverkas av förhållanden på andra håll i världen är det naturligtvis väsentligt att se till varandras erfarenheter. I ett projekt som bedrivs vid IFAU (Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering) studeras frågor kring *arbetshandikappade i OECD-området*. Kartläggningen avser bl.a. ländernas attityder till arbetshandikappade och vilken strategi olika länder väljer i syfte att integrera arbetshandikappade på arbetsmarknaden, exempelvis genom kvotering eller lönebidrag. I projektet studeras också skillnader i arbetskraftsdeltagande och sysselsättningsgrad.

Som framgått har ett lagstadgat förbud mot diskriminering i arbetslivet av personer med funktionshinder införts i Sverige. På EG-rättens område har förslag lagts fram om reglering i fråga om diskriminering i bl.a. arbetslivet. Detta ingår i ett förslag till "antidiskrimineringspaket" som lades fram av EG-kommissionen i november 1999 och som består av ett meddelande, två direktiv i syfte att bekämpa diskriminering och ett handlingsprogram som skall komplettera direktiven.

Det ena direktivförslaget, *arbetslivsdirektivet* (KOM (1999) 565 slutligt), avser reglering av *diskriminering i arbetslivet*. Det syftar till att i arbetslivet genomföra principen om likabehandling av personer oavsett funktionshinder, ras eller etniskt ursprung, religion eller övertygelse, ålder eller sexuell lägg-

ning. Direktivet är ett minimidirektiv vilket innebär att medlemsstaterna får införa regler som går längre än vad som anges i direktivet för att tillvarata likabehandlingsprincipen. Enligt regeringens bedömning stämmer svenska regler i arbetslivet i huvudsak väl med direktivförslaget även om det finns vissa avvikelser.

1999/2000:SoU14
Bilaga 6

Uppföljning och utvärdering – sektorsansvar med etappmål

Arbetsmarknadsutskottet har vid ett antal tillfällen under senare år framhållit betydelsen av uppföljnings- och utvärderingsverksamhet på arbetsmarknadsområdet.

I detta sammanhang vill utskottet också betona vikten av forskning, uppföljning och utvärdering kring funktionshindrade personers ställning i arbetslivet. Forskning inom detta område bedrivs med anslag från bl.a. Rådet för arbetslivsforskning (RALF) och IFAU. I proposition 79 behandlas behovet av handikappforskning i mer generella termer. Där gör regeringen bedömningen att den socialvetenskapligt inriktade handikappforskningen bör tillföras ytterligare resurser.

Inom RALF:s program för stöd till forskning och utveckling är temat Mångfald och diskriminering ett av fem särskilt prioriterade områden. Rådet har helt nyligen publicerat en konferensrapport med titeln "Den handikappade arbetsmarknaden". Det var också rubriken på den konferens om ansvar och möjligheter för funktionshindrade i arbetslivet som RALF anordnade i november 1999 tillsammans med AMS och Svenska EU-programkontoret. I detta sammanhang bör nämnas att regeringen i proposition 1999/2000:81 nyligen föreslagit att RALF skall avvecklas. Delar av de ansvarsområden som i dag handhas av rådet föreslås ingå i ett nytt områdesinriktat forskningsråd för sociala frågor och arbetsliv medan andra delar föreslås bli övertagna av en ny myndighet för forskning och utveckling.

I en IFAU-studie som slutförts i april 2000 har en kartläggning gjorts av *arbetsplatsanpassningar med IT-baserade hjälpmedel för funktionshindrade personer*. I studien redovisas bl.a. arbetsplatsanpassningar och i vilken utsträckning dessa har medfört att personer med funktionshinder har fått respektive har kunnat behålla arbetet till följd av arbetsanpassningen. I ett annat projekt som finansieras av IFAU görs *En arbetsmarknadspolitisk utvärdering av Samhalls rehabiliterande syfte*. Därvid studeras rekryteringen till Samhall, eventuella inläsningseffekter i Samhall samt övergångar från Samhall till den reguljära arbetsmarknaden.

Arbetsmarknadsutskottet delar regeringens uppfattning att det är angeläget att känna till hur arbetsgivarna ser på hinder och möjligheter för anställning av personer med funktionshinder. Bättre kunskaper om detta bör underlätta insatser för att förbättra funktionshindrade personers möjligheter på arbetsmarknaden.

Utskottet ser mot denna bakgrund med intresse fram mot att ta del av resultatet av den pågående studie, *Arbetsgivares vilja att anställa funktionshindrade med nedsatt arbetsförmåga*, som på regeringens uppdrag genomförs vid IFAU. I projektet studeras hur stor andel arbetsgivare som har eller inte har anställda som är funktionshindrade med nedsatt arbetsförmåga lik-

som arbetsgivarnas erfarenheter av de arbetsmarknadspolitiska åtgärder som syftar till att underlätta för personer med nedsatt arbetsförmåga att delta i arbetslivet. Vidare skall projektet belysa vilka möjligheter och hinder som arbetsgivarna ser i kontakten med funktionshindrade med nedsatt arbetsförmåga. Avrapportering skall ske till regeringen senast den 18 december 2000.

Utöver ökade kunskaper om arbetsgivares vilja att anställa funktionshindrade personer vore det enligt utskottet intressant med ökad kännedom om vilka möjligheter och hinder som möter egenföretagare (eller potentiella egenföretagare) med funktionshinder.

I proposition 79 aviserar regeringen införande av ett särskilt sektorsansvar för handikappfrågorna för vissa myndigheter, däribland Arbetsmarknadsverket och Arbetsarkivstyrelsen. Sektorsmyndigheterna bör enligt regeringen ges i uppdrag att utarbeta förslag till uppföljningsbara etappmål för respektive sektor, vilka fastställs av regeringen. Etappmålen bör vara uppfyllda senast år 2010.

Mot bakgrund av detta förslag finns det enligt utskottet anledning att redovisa vissa uppgifter om nuvarande mål- och resultatstyrning inom utgiftsområde 14 i statsbudgeten. Där utgörs de övergripande målen (effektmålen) för *arbetsmarknadspolitiken och Arbetsmarknadsverket (AMV)* under budgetåret 2000 av följande:

Hålla vakanstiderna nere för lediga platser

Minska långtidsarbetslösheten

Motverka långa tider utan reguljärt arbete

Jämställdhet mellan kvinnor och män samt

Ett arbetsliv som präglas av integrering och mångfald

AMV:s del av effektmålen under budgetåret 2000 utgörs av de tre förstnämnda målen. I anslutning till de övergripande målen har regeringen i regleringsbrev formulerat sju verksamhetsmål. Två av dessa har direkt bäring på situationen för arbetshandikappade personer på arbetsmarknaden. I det ena (verksamhetsmål 6) sägs följande: "Målet är att i genomsnitt minst 56 000 arbetshandikappade personer per månad skall ges lämplig sysselsättning under år 2000 för beloppet som tilldelas under anslaget UO14 A 3 *Särskilda åtgärder för arbetshandikappade.*"

I det andra målet (verksamhetsmål 7) anges: "Målet är att den genomsnittliga bidragsnivån i lönebidrag som lämnas till andra arbetsgivare än allmännyttiga organisationer skall uppgå till högst 60 % av den bidragsgrundande lönekostnaden."

Arbetsmarknadsutskottet fäster stor vikt vid effekt- och verksamhetsmålen. I samband med behandlingen av budgetpropositionen för år 2000 betonade utskottet att ett stort ansvar faller på de olika nivåerna inom AMV att tydliggöra och hålla fast vid effekt- och verksamhetsmålen för arbetsmarknadspolitiken och AMV.

Arbetsarkivstyrelsens (AV) del av effektmålen inom utgiftsområde 14 är enligt regleringsbrevet för år 2000 att:

minska riskerna för ohälsa och olycksfall i arbetslivet samt

förbättra arbetsmiljön sedd ur ett helhetsperspektiv, dvs. från såväl fysisk, psykisk som social och arbetsorganisatorisk synpunkt.

1999/2000:SoU14
Bilaga 6

Två av AV:s verksamhetsmål är av särskilt intresse i detta sammanhang.

I det ena (verksamhetsmål B) anges: "Målet är att Arbetarskyddsstyrelsen (ASS) aktivt skall samverka med AMS, Socialstyrelsen och Riksförsäkringsverket (RFV) så att en effektivare användning av tillgängliga resurser på rehabiliteringsområdet uppnås. Samverkan på central nivå skall syfta till att skapa goda förutsättningar för aktörerna på regional och lokal nivå att samverka så att varje individs arbetsförmåga tillvaratas och den enskilde ges möjlighet att försörja sig genom eget arbete."

I verksamhetsmål C sägs: "Målet är att AV skall bedriva ett systematiskt utvecklingsarbete i samverkan med RFV och försäkringskassan i frågor som rör information om den arbetsrelaterade ohälsan och andra sådana åtgärder som främjar kontrollen av att arbetsgivarna fullgör sina skyldigheter beträffande arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamheten."

Motsvarande verksamhetsmål gällde även under budgetåret 1999. Resultatet kommenteras i verkets årsredovisning för år 1999. I sammanhanget kan nämnas att det på motsvarande sätt framgår av regleringsbrevet för AMV att AMS, Socialstyrelsen, Riksförsäkringsverket och Arbetarskyddsstyrelsen skall samverka så att en effektivare användning av tillgängliga resurser uppnås inom rehabiliteringsområdet. Syftet skall därvid vara att varje individs arbetsförmåga tillvaratas så att det blir möjligt för den enskilde att försörja sig genom arbete.

Avslutande bedömning

Huvudrubriken på proposition 79, Från patient till medborgare, uttrycker enligt arbetsmarknadsutskottets uppfattning huvudtankegången bakom den nationella handlingsplanen för handikappolitiken. I den handikappolitik som förespråkas i propositionen är rätten till arbete för alla medborgare en viktig del som arbetsmarknadsutskottet starkt vill understryka.

Utskottet stöder regeringens förslag till nationella mål för handikappolitiken liksom förslaget till inriktning av det handikappolitiska arbetet. Vidare stöder utskottet ovan redovisade planer på att införa sektorsansvar men vill samtidigt peka på att det av proposition 79 inte framgår om och i så fall på vilket sätt det är tänkt att finnas direkta kopplingar mellan verksamhetsmålen och de etappmål som sammanhänger med sektorsansvaret. En effektiv styrning kräver enligt utskottet att målstrukturen inte blir för komplex. Vidare anser utskottet att det måste beaktas att möjligheterna att formulera, kvantifiera och följa upp etappmål/verksamhetsmål varierar starkt mellan olika samhällsområden och myndigheter. Detta förhållande kan illustreras med ovanstående verksamhetsmål för AMV respektive Arbetarskyddsstyrelsen.

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Johnny Ahlqvist

I beslutet har deltagit: Johnny Ahlqvist (s), Margareta Andersson (c), Björn Kaaling (s), Martin Nilsson (s), Stefan Attefall (kd), Kent Olsson (m), Laila Bjurling (s), Patrik Norinder (m), Sonja Fransson (s), Kristina Zakrisson (s), Camilla Sköld Jansson (v), Maria Larsson (kd), Christel Anderberg (m), Elver Jonsson (fp), Anders Karlsson (s), Henrik Westman (m) och Carlinge Wisberg (v).

Avvikande mening

Handikappolitiken

Kent Olsson, Patrik Norinder, Christel Anderberg och Henrik Westman (alla m) anser att utskottets yttrande bort ha följande lydelse:

Att möjliggöra för handikappade att så långt möjligt delta i det vanliga samhällslivet är ett gemensamt ansvar för oss alla. Det ligger också i allas intresse att handikappade får möjlighet att vara med, inte minst i arbetslivet.

Människor med funktionshinder är individer med varierade och särpräglade behov och önskemål. Det var den bärande tanken bakom den handikappreform som under första delen av 1990-talet infördes av en moderatledd regering. Byggstenarna var valfrihet, självbestämmande och integritet. Stödet riktades direkt till enskilda människor, i stället för att gå omvägen över kommunen.

Den nuvarande regeringen har i stället fört en politik som försvagat de funktionshindrades ställning och inflytande. Steg för steg har man urholkat den valfrihetsinriktade handikappreformen. Denna politik inverkar negativt även på de funktionshindrades möjligheter att delta i arbetslivet.

Sammantaget satsar stat, kommuner och landsting uppemot 45 miljarder kronor årligen på olika former av stöd till funktionshindrade. Stora delar av detta stöd hänförs till arbetsmarknadsområdet. Det delade ansvaret för de handikappade medför dock att dessa satsningar inte är effektivt samordnade. För många individer som är i behov av stöd leder det dessutom till att man måste ha kontakt med många tjänstemän på många olika myndigheter, kommunen, försäkringskassan, arbetsförmedlingen och landstinget bara för att nämna några.

Inte minst därför vore det bra med ett samlat grepp för att förbättra handikappolitiken. Men i stället för konkreta förbättringar av det offentliga stödet till de handikappade försöker regeringen sätta upp mål för vad andra, dvs. kommuner och privata företag skall göra. Socialdemokraterna försöker på detta sätt skylla över det faktum att de inte prioriterar de handikappade.

I propositionen talas om rehabilitering av barn och ungdomar, men man utelämnar problemen med rehabilitering av vuxna. Problemen är i hög grad sammankopplade med bristande samordning mellan olika huvudmän. Rehabiliteringsåtgärder som totalt sett – förutom den stora humanitära vinsten – skulle ge positiva samhällsekonomiska effekter utförs ofta inte, då de innebär en merkostnad för en huvudman men vinsten visar sig hos en annan. Detta har påtalats av bl.a. företrädare för utredningen om arbetslivsinriktad rehabilitering i skrivelsen Individ i centrum.

Det är vanligtvis mycket billigare att erbjuda rehabilitering omedelbart än att låta människor vänta. Men i Socialdemokraternas Sverige saknas både individperspektiv och helhetssyn. Sammantaget är handlingsplanen ett mycket stort misslyckande om ambitionen är att ta ett långsiktigt helhetsgrepp för att förbättra stödet till de handikappade. Betecknande för alla de förändringar som föreslås är att de brister i något av två avseenden, antingen vad gäller konkretion eller vad gäller realism och genomförbarhet.

Alltfler unga funktionshindrade accepterar inte att betraktas som ”offer” och personer som alltid skall tas om hand genom särskilda stöd på arbetsmarknaden, förtidspensioner eller andra offentliga stöd. Man vill ges en rimlig chans att visa att man faktiskt kan klara av avancerade arbeten trots en syn- eller hörselskada eller trots att man är rullstolsburen.

En av de grundläggande förutsättningarna för att funktionshindrade skall ges en reell möjlighet att leva ett så normalt liv som möjligt är en god tillgång till olika slag av hjälpmedel. Men åt de högst påtagliga problemen med att handikappade inte i tid får de hjälpmedel de behöver gör den socialdemokratiska regeringen nästan ingenting. En särskild utredning skall se över hjälpmedelssituationen för funktionshindrade studerande, men alla andra som behöver hjälpmedel glöms bort.

Vi vet att väntan på hjälpmedel riskerar att försvåra en invaliditet, men väntan kan också leda till försämrat självförtroende och svårigheter på arbetsmarknaden. Mot den bakgrunden vill vi särskilt uppmärksamma dessa brister i regeringens proposition.

Vår utgångspunkt är att funktionshindrade i minst lika hög grad som andra människor själva kan bedöma vilken verksamhet som bäst tillgodoser deras behov. Inte minst gäller det utbildning och kompetensutveckling. Möjligheten att välja skola är särskilt viktig för personer med särskilda behov. Den socialdemokratiska politik som förs på olika nivåer i svenskt utbildningsväsende får på längre sikt negativa konsekvenser även för funktionshindrades möjligheter att delta i arbetslivet.

Utskottet förordar att vad som här anförts bör ges regeringen till känna och att motion So32 yrkande 1 (m) tillstyrks. Regeringens förslag till mål och inriktning för handikappolitiken avstyrks av utskottet.

1 Handikappolitiken

Margareta Andersson (c), Stefan Attefall (kd), Maria Larsson (kd) och Elver Jonsson (fp) anför:

Alla människor har ett lika och unikt värde och måste behandlas med respekt samt ges likvärdiga villkor. Det var också bakgrunden till den handikappreform innefattande bl.a. rätt till personlig assistans som våra partier var pådrivande för i början av 1990-talet. En bärande idé i assistansreformen var att stödet skulle riktas direkt till den enskilda individen. Man skulle inte gå omvägen via byråkrati och regelverk utan direkt till den berörda personen.

Nu är det hög tid att reformera handikappolitiken så att personer med funktionshinder skall kunna delta i samhället. Med utgångspunkt i nyckelord som tillgänglighet, självständighet och värdighet måste dessa personer ges makt över sina liv och därigenom kunna verka i samhället som aktiva medborgare. Det innebär möjligheter till arbete, utbildning, omväxlande fritid och likvärdiga förutsättningar att delta i samhällsdebatten.

Samhället måste förändras i en rad olika avseenden om det skall bli tillgängligt. Bristande tillgänglighet skall inte få inskränka funktionshindrade personers möjligheter till exempelvis utbildning, arbete eller användande av kollektivtrafik.

Personer med funktionshinder har generellt sett lägre utbildningsnivå än befolkningen i stort. Vi anser att människor med funktionshinder skall ha samma möjlighet och rätt till utbildning och personlig utveckling som befolkningen i övrigt. Det är individens intresse och inte utbildningsform eller tillgång till särskilt stöd som skall styra valet av utbildning. Samarbetet mellan arbetsförmedling och skola måste understrykas i detta sammanhang.

Ett gynnsamt konjunkturläge innebär ingen garanti för att de svaga grupperna på arbetsmarknaden skall få arbete. När det gäller långtidsinskrivna och långtidsarbetslösa, två grupper där funktionshindrade personer är överrepresenterade, kan det noteras att endast gruppen långtidsinskrivna minskade i mars 2000 jämfört med samma månad året innan. Däremot blev fler människor långtidsarbetslösa (mätt som minst sex månaders oavbruten arbetslöshet för personer över 25 år). I mars 2000 var 67 000 personer långtidsarbetslösa, 24 000 fler än ett år tidigare.

I ett läge med en generellt sett god utveckling på arbetsmarknaden borde rimligen förutsättningarna bli bättre för arbetshandikappade att få arbete på den reguljära arbetsmarknaden. I det sammanhanget kan bl.a. lönebidrag vara ett effektivt instrument. Trots det positiva konjunkturläget var emellertid antalet personer med lönebidrag eller offentligt skyddat arbete (OSA) färre i mars 2000 än under mars 1999. I mars i år fanns drygt 53 000 personer i sådana program jämfört med drygt 56 000 ett år tidigare.

Vi menar att regeringens hantering av lönebidragen visar på stora brister. Regeringens dåliga kontroll över utgifterna för lönebidrag m.m. (anslaget utg. omr. 14 A3 Särskilda åtgärder för arbetshandikappade) ledde till att den under 1999 blev tvungen att göra en drastisk indragning på 290 miljoner kronor från det aktuella åtgärdsanslaget. Denna besparing har man därefter

försökt skyla över genom att anslå 90 miljoner kronor på tilläggsbudgeten för 1999, vilket ju ändå i realiteten innebar ett rejält minus på anslaget, samt genom att "satsa" ytterligare 30 miljoner kronor under 2000. I perspektiv av indragningarna under 1999 är detta ändå alldeles för lite. Om ytterligare resurser hade avsatts skulle fler arbetshandikappade i dag kunnat vara verksamma på den reguljära arbetsmarknaden.

Mot denna bakgrund vill vi betona vikten av att ägna mer uppmärksamhet åt problemen för långtidsarbetslösa och arbetshandikappade. Vi menar att arbetshandikappade personer måste tillförsäkras rätten till ett aktivt arbetsliv. Människors arbetskapacitet måste tas till vara så att de genom eget arbete och efter egen förmåga kan bidra till sin egen försörjning och därmed också få en förbättrad livssituation. Ett aktivt arbetsliv för arbetshandikappade förutsätter också tillgänglighet, exempelvis genom arbetsplatsanpassning. Tillräckliga samhälleliga resurser måste sättas av, bl.a. för lönebidrag.

Det är hög tid att formulera en offensiv handikappolitik och att avsätta tillräckliga resurser för ändamålet, inte minst när det gäller arbetshandikappade personers deltagande på arbetsmarknaden.

2 Handikappombudsmannen

Margareta Andersson (c) anför:

Från Centerpartiets sida anser vi att Handikappombudsmannens (HO) ställning bör stärkas. Enligt vår uppfattning talar starka skäl för att alla bestämmelser om diskrimineringsförbud sammanförs i en lag. Vi har därför föreslagit en samordnad diskrimineringslagstiftning. En vidareutveckling utifrån detta bör vara att dagens ombudsmannainstitutioner sammanförs till en diskrimineringsombudsman som utses av riksdagen. Vi menar att ett första steg för att stärka HO:s ställning skulle vara att flytta funktionen från regeringen till riksdagen. HO bör i likhet med Justitieombudsmannen utses av riksdagen.

Till socialutskottet

Socialutskottet har berett bostadsutskottet tillfälle att avge yttrande över regeringens proposition 1999/2000:79 Från patient till medborgare – en nationell handlingsplan för handikappolitiken jämte motioner.

Bostadsutskottet tar i sitt yttrande främst upp de förslag och överväganden som faller inom utskottets beredningsområde. I propositionen gäller detta förslaget till ändring i lagen om bostadsanpassningsbidrag samt redovisade överväganden om tillgänglighetsskapande åtgärder i den fysiska miljön (avsnitt 7.1).

Sammanfattning

Bostadsutskottet tillstyrker i yttrandet regeringens förslag till ändring i lagen (1992:1574) om bostadsanpassningsbidrag m.m. Vidare redovisas utskottets överväganden i de frågor om bl.a. kraven på tillgänglighet i den offentliga miljön som aktualiserats i propositionen och genom motionsförslag. Utskottet avstyrker de aktuella motionsyrkandena med hänvisning till de bedömningar som regeringen redovisat samt till ett aviserat förslag om ändring i plan- och bygglagen (1987:10). Regeringen avser att under hösten 2000 återkomma till riksdagen med ett lagförslag om att enkelt åtgärdade hinder mot tillgängligheten i befintliga lokaler dit allmänheten har tillträde och på befintliga allmänna platser skall åtgärdas före utgången av år 2010.

Propositionen

Regeringen föreslår i proposition 1999/2000:79 att riksdagen antar regeringens förslag till

3. lag om ändring i lagen (1992:1574) om bostadsanpassningsbidrag m.m.

Motionerna

1999/2000:So30 av Nils-Göran Holmqvist och Helena Frisk (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om konceptet Design för alla.

1999/2000:So32 av Chris Heister m.fl. (m) vari yrkas

5. att riksdagen avslår propositionens förslag om retroaktivitet i plan- och bygglagstiftningen i enlighet med vad som anförts i motionen,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder som förbättrar handikappades tillgänglighet till offentliga myndighetslokaler.

1999/2000:So33 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m) vari yrkas

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om höga hyror och bostadsanpassningsbidrag.

1999/2000:SoU14
Bilaga 7

1999/2000:So38 av Sonja Fransson m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om skärpta möjligheter till sanktioner vid otillgänglighet för funktionshindrade.

1999/2000:So40 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar om en plan för att under de närmaste åren satsa sammanlagt 5 miljarder kronor i stimulansbidrag till kommuner, fastighetsägare, kollektivtrafikbolag m.fl. för att anpassa samhället så att det blir tillgängligt också för funktionshindrade,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att förstärka plan- och bygglagen för att inleda reformarbetet med tillgänglighet,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att lokala handikapporganisationer skall göras delaktiga i arbetet med att identifiera hinder och komma med förslag till lösningar.

1999/2000:So41 av Thomas Julin m.fl. (mp) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om tillgänglighet,

8. att riksdagen hos regeringen begär en utredning om sanktionsmöjligheter mot dem som inte följer redan existerande lagstiftning på handikappområdet.

1999/2000:So43 av Marianne Andersson (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att erkänna de elöverkänsliga som en handikappgrupp,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att skapa miljöer för hållbar hälsoutveckling,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om elektromagnetiska frizoner.

1999/2000:So44 av Ester Lindstedt-Staaf m.fl. (kd) vari yrkas

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om uppdrag till Högskoleverket att se över arkitektutbildningen med tanke på handikappkunskap,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att statligt stöd under initialperioden bör utgå vid tillgänglighetsanpassning.

Utskottet

Inledning

Frågor om tillgängligheten för personer med nedsatt funktionsförmåga är av central betydelse vid överväganden och beslut som rör den byggda miljön. Dessa frågor har också under många år varit föremål för ingående diskussioner och överväganden inom bostadsutskottet. Vid de senaste av dessa

tillfällen har utskottet konstaterat att regeringen aviserat sin avsikt att lägga fram en nationella handlingsplan för handikappolitiken. När utskottet i mars i år behandlade motioner om tillgänglighetsfrågor från 1999 års allmänna motionstid hade regeringen helt nyligen avlämnat den nu aktuella propositionen. Utskottet kunde konstatera att flertalet av de frågeställningar som tagits upp i motionerna från den allmänna motionstiden också var föremål för överväganden i propositionen. Mot bakgrund av det förändrade beslutsläget valde utskottet att i det då aktuella betänkandet (1999/2000:BoU9) inte i sak behandla motionsyrkandena utan i stället avvakta de motioner som kunde förväntas bli väckta med anledning av propositionen. Det är således med stort intresse som utskottet nu tagit del av överväganden och förslag såväl i propositionen som i de motioner som väckts med anledning av denna.

Bostadsutskottet avgränsar sina överväganden till de frågor som kan anses falla inom utskottets beredningsområde. Vad gäller de frågor som av regeringen underställs riksdagen för beslut gäller detta främst förslaget om ändring i lagen om bostadsanpassningsbidrag m.m. Utskottet behandlar även de överväganden om tillgängligheten i den offentliga miljön som redovisats i propositionens avsnitt 7.1 samt de motioner som väckts i dessa frågor. Slutligen behandlas även några frågor med anknytning till utskottets beredningsområde som aktualiserats genom motionsförslag.

Åtgärder för ökad tillgänglighet

Kraven på tillgänglighet i plan- och bygglagstiftningen

Regeringen begär i propositionen ett godkännande av vad som föreslagits om mål och inriktning av handikappolitiken. I de aktuella avsnitten i propositionen redovisas allmänna ställningstaganden i frågor om bl.a. tillgänglighet. Bostadsutskottet inriktar emellertid i det följande sina överväganden på de frågor som behandlas i avsnittet 7.1 om offentlig miljö som visserligen inte underställs riksdagen för beslut, men som innehåller en mer konkret redovisning av hur regeringen i fortsättningen avser att behandla tillgänglighetsfrågorna. Regeringen sammanfattar sin bedömning i de aktuella frågorna enligt nedan:

- Enkelt åtgärdade hinder mot tillgängligheten och användbarheten för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga bör vara åtgärdade före utgången av år 2010 i befintliga lokaler dit allmänheten har tillträde och på befintliga allmänna platser.
- Boverket bör ges i uppdrag att förtydliga de krav som nu finns i plan- och bygglagen (1987:10), PBL, på tillgänglighet i samband med nybyggnad och ändring av allmänna platser.
- Boverket bör under de närmaste åren prioritera frågor om tillgänglighet för äldre och personer med funktionshinder.
- De lokala handikapporganisationernas möjlighet till samråd i plan- och byggärenden bör ses över.

Av propositionen framgår att regeringen avser att återkomma till riksdagen under hösten 2000 med förslag till ändringar i plan- och bygglagen (1987:10) som kan träda i kraft den 1 januari 2001.

Förslag med anknytning till regeringens bedömning i de aktuella frågorna lämnas i fyra motioner.

Enligt motion 1999/2000:So32 (m) yrkande 5 bör de av regeringen förordade retroaktivt verkande kraven på tillgänglighetsskapande åtgärder inte införas i plan- och bygglagen. Avslagsyrkandet syftar på det av regeringen aviserade förslaget om att enkelt åtgärdade hinder mot tillgängligheten och användbarheten för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga bör vara åtgärdade före utgången av år 2010 i befintliga lokaler dit allmänheten har tillträde och på befintliga allmänna platser. Motionärerna hänvisar till att det inte genomförts någon utredning om förslagets kostnader och finansiering. Regeringens avsikt att låta Boverket förtydliga de krav som redan finns i plan- och bygglagen på tillgänglighet i samband med nybyggnad och ändring av allmänna platser får däremot stöd i motionen. Vidare föreslås i motionens yrkande 6 att riksdagen bör göra ett tillkännagivande med innebörden att offentliga myndighetslokaler dit allmänheten kan behöva ha tillträde görs tillgängliga för handikappade.

I Folkpartiets partimotion 1999/2000:So40 föreslås att det utarbetas en mer omfattande och konkret tillgänglighetsreform än vad regeringen förordat. En sådan reform förutsätter enligt motionärerna ett statligt ekonomiskt stöd. Utskottet återkommer nedan till frågor om finansieringen. Vad gäller de av regeringen aviserade åtgärderna inom ramen för plan- och bygglagstiftningen föreslås i motionens yrkande 2 att riksdagen gör ett tillkännagivande om en förstärkt lagstiftning. Motionärerna anser att plan- och bygglagen måste kompletteras med riktlinjer som tvingar fram rimliga anpassningsåtgärder för funktionshindrade. Vidare anføres att tidsfristen fram till år 2010 är onödigt lång och att formuleringen i propositionen om att åtgärder ”bör” ha vidtagits vid denna tidpunkt är alltför vag. Motionärerna anser också att det krävs sanktioner mot dem som inte uppfyller kraven på tillgänglighet. I motionens yrkande 5 föreslås att de lokala handikapporganisationerna skall göras delaktiga i arbetet med att identifiera hinder och komma med förslag till lösningar.

I motion 1999/2000:So41 (mp) yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande om de aviserade förändringarna i plan- och bygglagen med motsvarande inriktning som föreslagits i Folkpartiets partimotion. Formuleringen i propositionen om att åtgärderna ”bör” vara vidtagna till år 2010 anses vara för vaga och tidsfristen alltför lång. Vidare förordas att sanktioner införs om de önskade resultaten inte uppnås. I motionens yrkande 8 tas även sanktionsmöjligheterna vad gäller redan gällande lagstiftning upp. Motionärerna anser att det finns ett behov att utreda sanktionsmöjligheterna enligt dessa lagar.

Den sistnämnda frågan, behovet av skärpta möjligheter till sanktioner vid brott mot gällande lagar som reglerar tillgänglighetsfrågor, tas också upp i motion 1999/2000:So38 (s). Motionärerna menar att möjligheterna till sanktioner mot den byggherre som inte beaktar tillgänglighetskraven måste stärkas.

Bostadsutskottet vill anföra följande i fråga om *kraven på tillgänglighet i plan- och bygglagstiftningen*.

Utskottet ser mycket positivt på att en nationell handlingsplan för handikappolitiken nu lagts fram för riksdagen. I propositionens avsnitt 7.1 redovi-

sas regeringens överväganden i frågor om tillgängligheten i den byggda miljön. Flera av de frågor som här tas upp, exempelvis avseende enkelt åtgärdade hinder mot tillgängligheten samt handikapporganisationernas inflytande i byggprocessen, har under senare år även varit föremål för utskottets överväganden vid ett flertal tillfällen. Bostadsutskottet har i dessa sammanhang givit uttryck för uppfattningen att ytterligare insatser behövs för att förbättra tillgängligheten i vardagsmiljön för personer med funktionshinder. Därvid har särskilt bristerna i befintliga lokaler dit allmänheten har tillträde samt på allmänna platser uppmärksamrats. Utskottet har även framhållit att en skärpt lagstiftning på området kan bli nödvändig för att kraven på tillgänglighet och användbarhet skall kunna tillgodoses.

Som tidigare konstaterats lägger regeringen inte nu fram några förslag för riksdagens avgörande när det gäller kraven på tillgänglighet i plan- och bygglagstiftningen. Sådana förslag kommer i stället att presenteras hösten 2000. Utskottet avgränsar därför sina överväganden i detta sammanhang till de i motionerna aktualiserade frågorna.

Det kan inledningsvis konstateras att det i motion 1999/2000:So32 (m) yrkande 5 hävdas att den förordade lagregleringen i fråga om enkelt åtgärdade hinder mot tillgängligheten inte bör komma till stånd. Utskottet anser för sin del att bara det faktum att den byggda miljön ofta är så utformad att en stor del av befolkningen utesluts från vad som för andra betraktas som självklara vardagsaktiviteter bör leda till slutsatsen att utvecklingen mot en bättre tillgänglighet för alla måste påskyndas. Även om det finns många exempel på att omfattande åtgärder vidtagits i den befintliga miljön utan lagstadgade krav, finns det också gott om exempel på att förhållandevis enkla åtgärder inte kommer till stånd. Det handlar ofta om att tillgänglighetsfrågorna inte ägnas tillräcklig uppmärksamhet i samband med underhåll och ombyggnad av byggnader och allmänna platser. En reglering i enlighet med vad som förordas i propositionen kommer sannolikt att leda till en mer planmässig hantering av hur tillgängligheten kan förbättras och när förbättringarna kan genomföras på ett kostnadseffektivt sätt.

Vad gäller invändningarna i m-motionen om att konsekvenserna av de av regeringen förordade åtgärderna inte skulle vara tillräckligt utredda kan utskottet endast hänvisa till det omfattande utredningsarbete som genomförts under det senaste årtiondet och som också omnämns i propositionen. En särskild konsekvensanalys har t.ex. genomförts av Boverket av det lagförslag som Plan- och byggutredningen redovisat i fråga om insatser för att förbättra tillgängligheten i befintliga lokaler och på allmänna platser. Det kan dessutom förutsättas att ytterligare överväganden om konsekvenserna av det lagförslag som regeringen avser att lägga fram för riksdagen i höst kommer att redovisas i propositionen.

Trots att motionärerna motsätter sig en reglering med krav på att enkelt åtgärdade hinder mot tillgängligheten skall elimineras föreslås i samma motions yrkande 6 att riksdagen i ett tillkännagivande skall kräva att regeringen vidtar åtgärder för att offentliga myndighetslokaler skall göras tillgängliga för handikappade. I denna fråga vill bostadsutskottet, förutom de åtgärder som motionärerna motsatt sig, hänvisa till vad regeringen redovisat om myndigheternas ansvar i propositionens avsnitt 6.1. Regeringen avser att uppdra

åt ett antal stora eller besöksviktiga myndigheter att senast under år 2001 redovisa handlingsplaner för att göra myndighetens lokaler tillgängliga för personer med funktionshinder. Åtgärderna bör enligt propositionen vara vidtagna senast år 2005. Även i övrigt anges att statliga myndigheter bör integrera handikapperspektivet i den ordinarie verksamheten och att kraven på tillgänglighet och användbarhet bör genomsyra statliga byggprojekt.

I motsats till uppfattningen i m-motionen hävdas det i två andra motioner, (fp) respektive (mp), att den av regeringen förordade regleringen inte är tillräckligt långtgående. Folkpartiet framhåller att man önskar en mer omfattande och konkret tillgänglighetsreform. I motionen hävdas att plan- och bygglagen måste kompletteras med riktlinjer som tvingar fram rimliga anpassningsåtgärder för funktionshindrade. På vilket sätt denna utgångspunkt avviker från den uppfattning som regeringen redovisat i propositionen framgår dock inte närmare. De konkreta invändningarna i fp- och mp-motionerna mot vad regeringen förordat synes endast gälla tre frågor om utformningen av det kommande lagförslaget om enkelt åtgärdade hinder mot tillgängligheten. Motionärerna anser att tidsfristen fram till år 2010 är för lång, att kravet på genomförandet av åtgärderna är för vagt formulerat och att sanktionsmöjligheter saknas.

Utskottet vill vad gäller dessa invändningar erinra om att regeringen i den nu aktuella propositionen framför allt redovisar sin bedömning av den allmänna inriktningen av hur arbetet för en bättre tillgänglighet skall bedrivas samt vilka uppdrag som kommer att ges till ansvariga myndigheter. I fråga om den aktuella lagändringen redovisas inriktningen av den kommande propositionen men av naturliga skäl inte hur den i detalj kommer att vara utformad. Det får betraktas som närmast självklart att det i lagförslaget inte endast, som motionärerna tycks befara, kommer att uttryckas en förhoppning om att åtgärderna "bör" vara åtgärdade vid en viss tidpunkt, utan att det framgår vilka krav som skall uppfyllas.

Även vad gäller sanktionsmöjligheterna får det betraktas som självklart att överväganden i frågan kommer att återfinnas i den aviserade propositionen. Som framgått ovan tas frågan om skärpta sanktionsmöjligheter även upp i två motioner avseende redan gällande lagkrav på tillgänglighet. Bostadsutskottet vill av denna anledning erinra om att plan- och bygglagen innehåller omfattande regler om påföljder vid överträdelse av lagens bestämmelser. Dessa regler innebär i korthet att det åligger byggnadsnämnden att ta upp frågan om ingripande eller påföljd när det uppkommer misstanke om att en överträdelse har skett mot bestämmelserna i plan- och bygglagen eller mot föreskrifter utfärdade med stöd av lagen. Sanktionsmöjligheterna vid överträdelse består bl.a. i olika former av avgifter samt föreläggande förenat med vite. Det framgår inte av de aktuella motionerna i vilka avseenden som dessa sanktionsmöjligheter anses behöva stärkas. Det kan förmodas att motionärernas invändningar i stället delvis riktar sig mot det tolkningsutrymme som kan finnas vad gäller lagens krav på tillgänglighet och användbarhet. I denna fråga har regeringen redovisat bedömningen att mer precisa krav på tillgänglighet bör ställas i samband med nybyggnad och ändring av allmänna platser. Boverket kommer av regeringen att få i uppdrag att förtydliga de krav som i detta avseende kan ställas med stöd av plan- och bygglagen. Regeringen

avser även att ge Boverket i uppdrag att utarbeta förslag till vad som skall betraktas som enkelt åtgärdade hinder enligt de krav som kommer att ställas i den aviserade kompletteringen av plan- och bygglagen.

Vad slutligen gäller tidsfristen för att eliminera enkelt åtgärdade hinder mot tillgängligheten bör det framhållas att avsikten givetvis är att åtgärderna skall vidtas så snart som det är möjligt att genomföra dem på ett kostnadseffektivt sätt. Redan genom den ökade uppmärksamheten mot tillgänglighetsfrågorna som torde bli följden av en lagreglering kan många åtgärder förväntas bli vidtagna redan en kort tid efter att den aviserade lagändringen träder i kraft. Många åtgärder kan sannolikt också vidtas utan att en samordning behöver ske med ordinare underhåll eller andra förbättringsåtgärder. I andra fall kan en sådan samordning vara nödvändig av både byggnadstekniska och ekonomiska skäl. Det torde emellertid ligga i de berörda fastighetsägarnas eget intresse att inte vänta med att vidta nödvändiga åtgärder till slutet av tidsperioden. Sammantaget anser utskottet att den av regeringen förordade tidsfristen förefaller vara väl avvägd mot bakgrund av behovet av samordning och prioritering av åtgärderna för en bättre tillgänglighet och användbarhet.

Med hänvisning till det anförda avstyrker bostadsutskottet motionerna 1999/2000:So32 (m) yrkandena 5 och 6, 1999/2000:So38 (s), 1999/2000:So40 yrkande 2 samt 1999/2000:So41 (mp) yrkandena 2 och 8, det sistnämnda i berörd del.

Ytterligare ett motionsyrkande gäller frågor som tas upp i avsnittet 7.1 i propositionen. I Folkpartiets partimotion föreslås att riksdagen i ett tillkännagivande bör begära att lokala handikapporganisationer skall göras delaktiga i arbetet med att identifiera hinder och komma med förslag till lösningar. Bostadsutskottet kan inte finna att ett sådant tillkännagivande skulle tjäna något reellt syfte eftersom regeringen redan givit uttryck för motsvarande uppfattning i den nationella handlingsplanen. I planen framhålls att handikapporganisationerna bör vara en aktiv part när de kommunala tillgänglighetsprogrammen utarbetas. Organisationerna bör också ges möjligheter att lämna synpunkter på planer samt ny- och ombyggnader. Regeringen avser att ge Boverket i uppdrag att utvärdera de nuvarande formerna för byggsamråd och handikapporganisationernas möjlighet till insyn och inflytande. Verket skall också studera möjligheterna att utveckla formerna för brukarmedverkan i detta sammanhang.

Mot den redovisade bakgrunden avstyrker utskottet även motion 1999/2000:So40 (fp) yrkande 5.

Finansiering av åtgärder för ökad tillgänglighet

Regeringen redovisar i propositionen som sin bedömning att inga statliga medel bör tillföras för att finansiera de åtgärder som kan komma att krävas när plan- och bygglagen kompletteras med krav på att enkelt åtgärdade hinder mot tillgängligheten skall vara eliminerade senast år 2010. Den grundläggande principen för tillgängligheten är enligt regeringen ansvars- och finansieringsprincipen. Kostnaderna för de nödvändiga anpassningsåtgärderna skall således finansieras inom ramen för den ordinarie verksamheten.

Regeringen hänvisar också till att åtgärderna i stor utsträckning kan genomföras i samband med ordinarie underhållsarbete.

En delvis annan syn på finansieringsfrågan redovisas i två motioner.

I Folkpartiets partimotion 1999/2000:So40 yrkande 1 föreslås att riksdagen beslutar om en plan för att under de närmaste åren satsa sammanlagt 5 miljarder kronor i stimulansbidrag till kommuner, fastighetsägare, kollektivtrafikbolag m.fl. för att anpassa samhället så att det blir tillgängligt också för funktionshindrade. Enligt motionen krävs, åtminstone initialt, en statlig medverkan i finansieringen mot bakgrund av bl.a. den ekonomiska situationen i landets kommuner. Även enligt motion 1999/2000:So44 (kd) yrkande 4 bör under en initialperiod ett statligt stöd utgå vid tillgänglighetsanpassning.

Bostadsutskottet anser att en av de grundläggande förutsättningarna för utformningen av den byggda miljön måste vara att den i möjligaste mån skall vara tillgänglig och användbar för alla. Detta gäller i särskilt hög grad för allmänna platser och för lokaler dit allmänheten har tillträde. Denna utgångspunkt förutsätter ett betraktelsesätt där frågor om tillgänglighet på ett naturligt sätt integreras såväl i byggprocessen som i förvaltning och underhåll av befintliga byggnader och allmänna platser. Den av regeringen förordade ansvars- och finansieringsprincipen ger uttryck för detta betraktelsesätt.

Utgångspunkten för *finansieringen av åtgärder för ökad tillgänglighet* bör således vara att kostnaderna skall täckas inom ramen för den ordinarie verksamheten. Som regeringen framhåller kan kostnaderna för att eliminera enkelt åtgärdade hinder mot tillgängligheten förväntas bli relativt begränsade om åtgärderna genomförs i samband med ordinarie underhållsarbete. Den av regeringen förordade tidsramen för åtgärderna ger också utrymme för ett planmässigt och kostnadseffektivt genomförande.

Utskottet ställer sig således bakom regeringens uppfattning att kostnaderna för att eliminera enkelt åtgärdade hinder mot tillgängligheten bör täckas enligt ansvars- och finansieringsprincipen. Det kan i sammanhanget erinras om att Folkpartiet i en partimotion gav uttryck för samma uppfattning så sent som hösten 1999. Det nu aktuella förslagen i Folkpartiets partimotion 1999/2000:So40 yrkande 1 samt motion 1999/2000:So44 (kd) yrkande 4 om att införa ett statligt bidragssystem avstyrks av utskottet.

Utbildning av arkitekter m.fl.

Frågor om utformningen och innehållet i högskoleutbildningen faller normalt sett inte inom bostadsutskottets beredningsområde. Det kan emellertid konstateras att utbildningen av de yrkesgrupper som aktivt deltar i plan- och byggprocessen kan få en avgörande betydelse för hur olika bestämmelser i bygglagstiftningen tillgodoses vid utformningen av den fysiska miljön. Utskottet tar därför i detta yttrande upp de överväganden om utbildning av arkitekter som redovisats i propositionen och i två motioner.

I propositionens avsnitt 7.3 redovisas bedömningen att konceptet Design för alla bör genomsyra statens arbete inom arkitektur, formgivning och design. I detta avsnitt hänvisas också till att handikapporganisationerna i olika sammanhang framhållit behovet av utbildning och fortbildning i frågor om tillgänglighet och användbarhet för yrkesgrupper som medverkar till att

utforma den fysiska miljön. Regeringen aviserar mot denna bakgrund ett uppdrag till Högskoleverket att se över i vilken omfattning och på vilket sätt som sådana kunskaper ingår i bl.a. arkitektutbildningen i högskolan.

I motion 1999/2000:So30 (s) tas olika frågor om konceptet Design för alla upp, däribland det aviserade uppdraget till Högskoleverket. Motionärerna menar att Högskoleverket i sin utredning om bl.a. arkitektutbildningen även bör ta upp frågor om behovet av förstärkningar samt lärarnas roll och kompetens. I motion 1999/2000:So44 (kd) yrkande 3 föreslås att Högskoleverket bör få i uppdrag att se över arkitektutbildningen med tanke på handikappkunskap.

Bostadsutskottet anser att det är angeläget att *utbildningen av arkitekter m.fl. yrkesgrupper* som på olika sätt deltar i plan- och byggprocessen inkluderar frågor om hur kraven på tillgänglighet och användbarhet kan tillgodoses. Uppdraget till Högskoleverket att se över hur behovet av sådana kunskaper tillgodoses i den nuvarande utbildningen bör kunna ge underlag för beslut om eventuella åtgärder för att förbättra utbildningen i dessa avseenden. De aktuella motionsförslagen torde därigenom komma att bli tillgodosedda utan ett riksdagens tillkännagivande i frågan. Mot denna bakgrund avstyrks motionerna 1999/2000:So30 (s) i berörd del samt 1999/2000:So44 (kd) yrkande 3.

Tillgänglighet för elöverkänsliga

En av de motioner som väckts med anledning av propositionen tar upp olika frågor om tillgänglighet för elöverkänsliga. I motion 1999/2000:So43 (c) framhålls att det är hög tid att samhället tar de elöverkänsligas problem på allvar. Riksdagen föreslås göra tre tillkännagivanden om åtgärder för att förbättra de elöverkänsligas situation. De elöverkänsliga bör erkännas som en handikappgrupp (yrkande 1). Miljöer för en hållbar hälsoutveckling bör skapas där hänsyn tas till riskerna med avseende på bl.a. användningen av elutrustning och mobiltelefoni (yrkande 2). Elektromagnetiska frizoner bör upprättas för de svårast drabbade (yrkande 3).

Bostadsutskottet har vid ett flertal tillfällen under senare år berett motionsyrkanden med förslag om *åtgärder för elöverkänsliga*. Vid två tillfällen, år 1994 respektive 1995, har riksdagen på bostadsutskottets förslag gjort tillkännagivanden till regeringen om bl.a. behovet av att ta fram ett kunskapsunderlag om orsakerna till problemen med elöverkänslighet och vilka åtgärder som kan begränsa problemen. Ett omfattande arbete med denna inriktning har sedan dess också bedrivits vid myndigheter och forskningsinstitutioner. För närvarande pågår på regeringens uppdrag bl.a. ett arbete vid Rådet för arbetslivsforskning med att sammanställa och dra slutsatser av det nuvarande kunskapsläget. Rådet kommer under slutet av innevarande år att slutredovisa sitt uppdrag.

Bostadsutskottet har för mindre än en månad sedan i betänkande 1999/2000:BoU9 tagit ställning till ett antal motioner från 1999 års allmänna motionstid om elöverkänslighet, mobiltelefoni och elektromagnetiska fält, delvis med motsvarande inriktning som i den nu aktuella motionen. Vad som i denna motion anförts ger inte utskottet anledning att ändra sitt tidigare

ställningstagande. Utskottet anser att resultatet av regeringens uppdrag till Rådet för arbetslivsforskning bör avvaktas innan vidare överväganden görs om åtgärder för elöverkänsliga. Motion 1999/2000:So43 (c) avstyrks således.

1999/2000:SoU14
Bilaga 7

Bostadsanpassningsbidrag

Regeringen lägger i propositionen fram förslag till ändringar i lagen (1992:1574) om bostadsanpassningsbidrag. Denna lag syftar till att genom bidrag till anpassning av bostäder ge personer med funktionshinder möjlighet till ett självständigt liv i eget boende. De föreslagna förändringarna gäller framför allt två frågor, dels villkoren för bidrag i samband med köp eller byte av bostad, dels det i lagen använda begreppet standardhöjande åtgärder.

Regeringen sammanfattar innebörden i de föreslagna förändringarna avseende köp eller byte av bostad enligt följande:

Vid nybyggnad skall det fortfarande finnas särskilda skäl för anpassning av bostaden. Vid köp och byte av bostad skall bidrag kunna lämnas till åtgärder som inte är kostnadskrävande även om det inte finns några särskilda skäl för att välja en bostad som kräver anpassning. Är åtgärderna kostnadskrävande krävs dock särskilda skäl även vid köp och byte av bostad. Förslagen finns intagna i 8 och 9 §§ lagen om bostadsanpassningsbidrag m.m.

I fråga om begreppet standardhöjande åtgärder sammanfattas innebörden i den föreslagna lagändringen enligt följande:

Reglerna om standardhöjande åtgärder utmönstras ur lagen om bostadsanpassningsbidrag m.m. och det införs en ny bestämmelse om att bostadsanpassningsbidrag inte lämnas för åtgärder som behöver vidtas redan av väsentligen andra orsaker än sådana som direkt har att göra med funktionshindret. Förslaget finns intaget i 6 § andra stycket i lagen om bostadsanpassningsbidrag m.m.

De föreslagna lagändringarna har inte mött invändningar i någon motion eller under utskottets beredning av frågan. Däremot förordas i motion 1999/2000:So33 (m) yrkande 7 att ett förtydligande bör göras av den föreslagna lydelsen av 9 § så att det framgår att bostadsbyte på grund av hög hyra skall betraktas som "särskilt skäl" enligt denna paragraf. Motionären hävdar att den handikappade i praktiken kan drabbas av ett flyttförbud om inte bidrag beviljas för anpassning efter köp eller byte av bostad av kostnadsskäl.

Bostadsutskottet tillstyrker lagförslaget i propositionen om villkoren för bostadsanpassningsbidrag. Regeringsförslaget utgår från de förslag till lagändringar som Boverket lämnat på basis av erfarenheterna av den praktiska tillämpningen av lagen. Enligt verkets bedömning kommer de delvis ändrade villkoren att förenkla och underlätta bidragshanteringen. Det bör framhållas att denna hantering direkt utgår från bestämmelserna i lagen utan att dessa närmare preciserats i förordning eller myndighetsföreskrifter. Detta ger utrymme för en tillämpning där stor hänsyn tas till faktiska förhållandena i det enskilda fallet. Frånvaron av detaljerade föreskrifter innebär att rätten till bidrag inte i varje avseende i förväg direkt kan utläsas ur lagens bestämmelser. Boverket sammanställer och distribuerar emellertid löpande erfarenheter av kommunernas hantering och av den praxis som lagts fast genom avgö-

rande av förvaltningsdomstol. Verket anordnar också utbildningar och konferenser för de kommunala handläggarna av bidraget.

Förslaget i motion 1999/2000:So33 (m) yrkande 7 om att precisera bestämmelserna i lagen om bostadsanpassningsbidrag m.m. i ett avseende – hyresnivåns betydelse vid tillämpningen av begreppet särskilda skäl i 9 § enligt den nya lydelsen – skulle innebära ett avsteg från den nuvarande principen för regleringen av bidragsgivningen. Utskottet kan inte finna att tillräckliga skäl föreligger för att förorda ett sådant avsteg. Avgörandet av vad som i det enskilda fallet är särskilda skäl bör således även i fortsättningen bedömas av den beslutande kommunen med stöd av gällande praxis. Det bör i sammanhanget noteras att den av regeringen föreslagna lagändringen inte kan förväntas minska möjligheten för den funktionshindrade att erhålla bostadsanpassningsbidrag i samband med byte av bostad av det skäl som diskuteras i motionen. Tvärtom innebär förändringen att bidrag kan utgå till åtgärder som inte är kostnadskrävande även om det inte föreligger några särskilda skäl för att välja en bostad som kräver anpassning.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion 1999/2000:So33 (m) yrkande 7.

Stockholm den 27 april 2000

På bostadsutskottets vägnar

Knut Billing

I beslutet har deltagit: Knut Billing (m), Lennart Nilsson (s), Bengt-Ola Rytter (s), Lilian Virgin (s), Owe Hellberg (v), Ulf Björklund (kd), Sten Andersson (m), Inga Berggren (m), Anders Ygeman (s), Siw Wittgren-Ahl (s), Sten Lundström (v), Ulla-Britt Hagström (kd), Carl-Erik Skårman (m), Helena Hillar Rosenqvist (mp), Rigmor Stenmark (c), Ewa Thalén Finné (m) och Leif Jakobsson (s).

Avvikande meningar

1. Kraven på tillgänglighet i plan- och bygglagstiftningen

Knut Billing (m), Sten Andersson (m), Inga Berggren (m), Carl-Erik Skårman (m) och Ewa Thalén Finné (m) anser att den del av bostadsutskottets yttrande som i avsnittet Kraven på tillgänglighet i plan- och bygglagstiftningen börjar med ”Utskottet ser” och slutar med ”i berörd del” bort ha följande lydelse:

Det är angeläget att offentliga byggnader och platser i möjligaste mån ges en utformning så att de blir tillgängliga och användbara för alla oavsett eventuella funktionshinder. För att detta mål skall kunna uppnås är det viktigt att

det finns klart formulerade krav på tillgänglighet i samband med ny- och ombyggnad. Det är också angeläget att dessa krav kan beaktas på ett tidigt stadium i byggprocessen. Att i efterhand vidta åtgärder för att korrigera tidigare misstag kan bli mycket kostnadskrävande och innebär dessutom ofta att sämre lösningar måste väljas. Bostadsutskottet ser mot denna bakgrund positivt på regeringens avsikt att låta Boverket förtydliga de krav som nu finns i plan- och bygglagen på tillgänglighet i samband med nybyggnad och ändring av allmänna platser.

Utskottet ställer sig även positivt till andra åtgärder som kan vidtas för att underlätta kommunernas arbete med handikappanpassning. Detta arbete kan förutom de självklara fördelarna för de funktionshindrade även bidra till minskade kommunala kostnader för exempelvis bostadsanpassningsbidrag och hemtjänst. Särskilda krav på anpassningsåtgärder bör givetvis ställas på de myndighetslokaler dit allmänheten kan behöva ha tillträde. Utskottet tillstyrker mot denna bakgrund förslaget i motion 1999/2000:So32 (m) yrkande 6 om att regeringen skyndsamt bör vidta åtgärder för att avhjälpa de brister som fortfarande finns vad gäller tillgängligheten till myndighetslokaler.

Bostadsutskottet anser således att höga krav på tillgänglighet kan ställas dels i samband med ny- och ombyggnad, dels vad gäller anpassning av myndighetslokaler. Däremot kan utskottet inte ge sitt stöd till de förändringar av plan- och bygglagstiftningen med retroaktiv verkan som skisseras i propositionen. Utan att redovisa förslagets närmare innebörd eller de ekonomiska konsekvenserna av det förordar regeringen en lagändring som kan få långtgående följder för berörda fastighetsägare och den verksamhet som bedrivs i befintliga lokaler. Utskottet kan konstatera att innebörden i begreppet "enkelt åtgärdade hinder mot tillgängligheten" inte klarläggs och att frånvaron av ekonomiska överväganden ursäktas med att det är svårt att beräkna förslagets samhällsekonomiska konsekvenser. Regeringen anser sig emellertid trots detta ha grund för ställningstagandet att de retroaktiva lagkraven skall bekostas genom "ansvars- och finansieringsprincipen". Innebörden i denna princip tycks vara att de berörda fastighetsägarna skall svara för hela kostnaden inom ramen för det ordinarie underhållet.

Kritik mot innehållet i propositionen vad avser den retroaktiva lagändringen framfördes även under den offentliga utfrågning om regeringens handlingsplan som socialutskottet genomförde den 4 april. Representanten för Kommunförbundet ansåg det vara helt oacceptabelt att, som föreslås i propositionen, ställa långtgående krav på att åtgärder för tillgänglighetsanpassning skall vidtas inom ramen för ordinarie underhåll. Företrädaren för SABO framhöll att man i propositionen tagit lättsinnigt på förslagets kostnader. Regeringens bedömning att kostnaderna ryms inom ramarna för det ordinarie underhållet avvisades helt. Fastighetsägareförbundet pekade på flera oklarheter i propositionen vad gäller bl.a. ansvarsfrågan. En sådan fråga som regeringen inte har beaktat är att hyresavtalen för kommersiella lokaler normalt är så utformade att det är verksamhetsutövaren och inte fastighetsägaren som står för det löpande underhållet.

Utskottet gör sammanfattningsvis bedömningen att underlag saknas för regeringen att som planerat hösten 2000 lägga fram det aviserade förslaget om

en retroaktivt verkande ändring av plan- och bygglagen. Riksdagen bör i enlighet med förslaget i motion 1999/2000:So32 (m) yrkande 5 i ett tillkännagivande till regeringen ge uttryck för denna uppfattning. Utskottet avstyrker de motionsförslag, (fp) respektive (mp), som förordar att lagändringen genomförs med vissa kompletteringar.

1999/2000:SoU14
Bilaga 7

2. Kraven på tillgänglighet i plan- och bygglagstiftningen

Helena Hillar Rosenqvist (mp) anser att den del av bostadsutskottets yttrande som i avsnittet Kraven på tillgänglighet i plan- och bygglagstiftningen börjar med "I motsats" och slutar med "i berörd del" bort ha följande lydelse:

Bostadsutskottet instämmer i regeringens bedömning att plan- och bygglagen bör kompletteras med krav på att enkelt åtgärdade hinder mot tillgängligheten och användbarheten i befintliga lokaler dit allmänheten har tillträde och på befintliga allmänna platser bör elimineras inom en viss tidrymd. Utskottet anser dock att den av regeringen förordade tidsfristen fram till år 2010 är alltför väl tilltagen. Vidare kan de vaga formuleringarna i propositionen om att åtgärderna "bör" vidtas ge upphov till oklarheter. I det lagförslag som skall presenteras för riksdagen i höst bör det därför klart framgå vilka åtgärder som skall vidtas. Det bör också klargöras vilka sanktionsmöjligheter som skall finnas mot dem som inte uppfyller kraven på åtgärder i befintliga byggnader och på allmänna platser. Även vad gäller redan existerande bestämmelser om tillgänglighet finns det anledning att överväga skärpta sanktionsmöjligheter. En utredning bör tillsättas med denna uppgift.

Vad utskottet ovan förordat innebär att förslagen i motion 1999/2000:So41 (mp) yrkandena 2 och 8 bör vinna riksdagens bifall. Detta innebär även att förslagen i motionerna 1999/2000:So40 (fp) yrkande 2 samt 1999/2000:So38 (s) kan anses vara tillgodosedda. De aktuella förslagen i motion 1999/2000:So32 (m) avstyrks av utskottet.

3. Finansieringen av åtgärder för ökad tillgänglighet

Knut Billing (m), Sten Andersson (m), Inga Berggren (m), Carl-Erik Skårman (m) och Ewa Thalén Finné (m) anser att den del av bostadsutskottets yttrande som i avsnittet Finansiering av åtgärder för ökad tillgänglighet börjar med "Bostadsutskottet anser" och slutar med "av utskottet" bort ha följande lydelse:

Bostadsutskottet har ovan avstyrkt att retroaktivt verkande krav på tillgänglighet införs i plan- och bygglagen i enlighet med regeringens intentioner. Underlag saknas i propositionen för en bedömning av kostnaderna för ett sådant krav. Vidare finns betydande oklarheter vad gäller den princip som regeringen anser skall tillämpas för finansiering av åtgärderna. Mot denna bakgrund saknas också skäl att närmare överväga de aktuella motionsyrkandena om att införa ett statligt bidragssystem för att finansiera anpassningsåtgärder. Motionerna avstyrks.

4. Finansieringen av åtgärder för ökad tillgänglighet

1999/2000:SoU14
Bilaga 7

Ulf Björklund (kd) och Ulla-Britt Hagström (kd) anser att den del av bostadsutskottets yttrande som i avsnittet Finansiering av åtgärder för ökad tillgänglighet börjar med "Bostadsutskottet anser" och slutar med "av utskottet" bort ha följande lydelse:

Bostadsutskottet delar bedömningen i de aktuella motionerna om att ett statligt stöd initialt bör utgå för de åtgärder som kommer att behöva vidtas när plan- och bygglagen kompletteras med bestämmelser om enkelt åtgärdade hinder mot tillgängligheten. Det är således inte rimligt att i detta avseende redan från början tillämpa ansvars- och finansieringsprincipen fullt ut. De närmare villkoren för det statliga stödet bör övervägas i samband med att lagförslaget utarbetas. Det bör således ankomma på regeringen att i samband med den aviserade propositionen om en komplettering av plan- och bygglagen även presentera förslag om ett statligt bidrag till de fastighetsägare som behöver vidta anpassningsåtgärder.

Vad utskottet nu förordar med anledning av motion 1999/2000:So44 (kd) yrkande 4 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Även vad som i motion 1999/2000:So40 (fp) yrkande 1 föreslagits om ett statligt stimulansbidrag får därigenom delvis anses vara tillgodosett.

5. Utbildningen av arkitekter m.fl.

Ulf Björklund (kd) och Ulla-Britt Hagström (kd) anser att den del av bostadsutskottets yttrande som i avsnittet Utbildning av arkitekter m.fl. börjar med "Bostadsutskottet anser" och slutar med "yrkande 3" bort ha följande lydelse:

Det har sedan länge varit uppenbart att kunskapen om handikappades villkor och behov varit bristfällig bland de yrkesgrupper som har inflytande över byggprocessen. Trots att det går att åstadkomma enkla och bra lösningar som uppfyller kraven på tillgänglighet och användbarhet både vid nyproduktion och ombyggnader glöms ofta dessa frågor bort. En av orsakerna är att arkitekter, byggnadsingenjörer m.fl. inte får någon egentlig utbildning i handikappkunskap.

Det är positivt att regeringen i propositionen uppmärksammat denna fråga. Det är emellertid inte tillräckligt att, som regeringen föreslår, låta Högskoleverket se över innehållet i arkitektutbildningen. I uppdraget till verket bör det ingå att se till att kursplanerna för de aktuella utbildningarna snarast möjligt kompletteras med undervisning om hur den byggda miljön kan utformas så att den blir tillgänglig och användbar för alla.

Vad utskottet ovan anfört bör riksdagen med anledning av motion 1999/2000:So44 (kd) yrkande 3 som sin mening ge regeringen till känna.

6. Åtgärder för elöverkänsliga

Helena Hillar Rosenqvist (mp) och Rigmor Stenmark (c) anser att den del av bostadsutskottets yttrande som i avsnittet Tillgänglighet för elöverkänsliga

börjar med "Bostadsutskottet har" och slutar med "avstyrks således" bort ha följande lydelse:

Bostadsutskottet delar uppfattningen i motion 1999/2000:So43 (c) att de elöverkänsliga är en grupp som förtjänar att tas på stort allvar. Elöverkänslighet bör erkännas som ett handikapp och samhället bör ta ett ansvar för att de drabbade skall kunna leva ett så normalt liv som möjligt. Det är angeläget att tillräckliga resurser satsas på att kartlägga problemet med elöverkänslighet ytterligare. En allmän inriktning vid all planering av bebyggelse och anläggningar för bl.a. mobiltelefoni och elöverföring bör vara att tillämpa försiktighetsprincipen.

I motionen diskuteras olika metoder för att begränsa problemet med elöverkänslighet och för att hjälpa de värst drabbade. Utskottet anser att det bör ankomma på regeringen att med utgångspunkt i de kartläggningar som redan genomförts återkomma med förslag till lämpliga insatser. Dessa insatser får sedan anpassas successivt i takt med att kunskapsläget förbättras och nya metoder tas fram för att eliminera orsakerna till elöverkänsligheten.

Vad utskottet nu anfört med anledning av motion 1999/2000:So43 (c) bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Särskilda yttranden

1. Kraven på tillgänglighet i plan- och bygglagstiftningen

Ulf Björklund (kd) och Ulla-Britt Hagström (kd) anför:

Kristdemokraterna har sedan länge starkt framhållit att samhället måste utformas så att alla skall kunna delta i samhällslivet på lika villkor. Trots uppenbara brister på många områden har nödvändiga beslut och åtgärder låtit vänta på sig alltför länge. Vi välkomnar därför att en nationell handlingsplan för handikappolitiken nu lagts fram för riksdagen. Den kan ses som ett första, men långt ifrån tillräckligt, steg i det arbete med anpassning av samhället som nu måste bedrivas med större intensitet än under de senaste åren. Det är därför nödvändigt att löpande följa upp de i många avseenden vällovliga riktlinjer som presenteras i handlingsplanen. Detta gäller inte minst för de frågor som faller inom bostadsutskottets beredningsområde.

Vi ser positivt på de åtgärder som aviseras inom plan- och bygglagstiftningens ram. Detta gäller både avsikten att komplettera plan- och bygglagen med regler om enkelt åtgärdade hinder mot tillgänglighet och arbetet med att öka de lokala handikapporganisationernas insyn och delaktighet i byggprocessen. Handlingsplanen är emellertid inte särskilt konkret i dessa avseenden. Vi förutsätter därför att regeringen kommer att lämna mer konkreta förslag och redovisningar i den aviserade propositionen. Det är vår avsikt att bevaka att handlingsplanen inte stannar vid vackra formuleringar, utan också omsätts i praktisk handling. Som vi framhållit i en avvikande mening kan detta underlättas och påskyndas om det initialt utgår ett statligt stöd till de åtgärder som kan komma att krävas av fastighetsägare och andra.

Vi vill också framhålla att det finns flera nödvändiga åtgärder som behöver vidtas i den byggda miljön, men som i dagsläget inte omfattas av plan- och

bygglagstiftningens regelsystem. En sådan åtgärd gäller anpassningen av bankomater och liknande utrustning till de funktionshindrades behov. Samhällsutvecklingen går på många områden mot en ökad automatisering och självbetjäning med stöd av ny informationsteknik. Förutom bank- och post-ärenden kan detta gälla exempelvis biljettautomater för kollektivtrafik och automatiserad handel i olika former. Denna utveckling ställer stora krav på inte bara tillgänglighet och användbarhet för alla utan också på att säkerhetsfrågorna uppmärksammas. Inte minst för äldre och personer med funktionshinder kan brottsförebyggande åtgärder ses som en del i tillgängligheten till den nya tekniken.

Bankomater och liknande utrustning betraktas i byggnadssammanhang som inredning. Krav på tillgänglighet för funktionshindrade har därför inte kunnat ställas med stöd av plan- och bygglagen. Vi noterar att regeringen har uppmärksammat denna brist och har för avsikt att tillsätta en utredning i frågan. Utvecklingen med IT-stöd på olika områden går emellertid mycket snabbt. Det är därför nödvändigt att överväganden om en lämplig lagreglering kommer till stånd snarast och att förslag kan läggas fram för riksdagen redan under kommande riksmöte. En väg som bör prövas är att låta bankomater klassificeras som "stadigvarande produkt som är infogad i byggnadsverk" och därmed låta plan- och bygglagstiftningens regler gälla. Om denna lösning väljs bör det vara möjligt att presentera ett förslag redan i den proposition om enkelt åtgärdade hinder m.m. som aviserats till hösten 2000. Från Kristdemokraternas sida har vi för avsikt att återkomma till frågan om inte regeringens fortsatta beredning snabbt kan resultera i att nödvändiga åtgärder vidtas.

2. Sanktionsmöjligheterna vid otillgängligt byggande

Owe Hellberg (v) och Sten Lundström (v) anför:

Boverket presenterade år 1997 en analys av hur nyproducerade bostäder av olika årgångar uppfyller kraven i byggnadslagstiftningen på tillgänglighet och användbarhet. Resultaten av denna undersökning är mycket oroväckande eftersom de visade sig att de bostäder som byggts i mitten av 1990-talet ofta var mer svårtillgängliga och svåra att bebo för människor med nedsatt rörlighet, hörsel och syn än de som byggdes i början av decenniet eller under 1980-talet. Det finns också tecken som tyder på att offentliga lokaler och allmänna platser fortfarande utformas på ett sätt som inte tillgodoser de funktionshindrades behov och de krav som rimligen bör kunna ställas med stöd av plan- och bygglagstiftningen.

Dessa erfarenheter måste nu tas till vara och leda fram till att åtgärder vidtas för åstadkomma en bättre efterlevnad av kraven på tillgänglighet och användbarhet. Det finns först och främst skäl att se över och tydliggöra de krav som ställs i byggnadslagstiftningen. Åtgärder med denna inriktning aviseras i den nationella handlingsplanen. Vidare kommer förslag att läggas fram om krav på att brister i den befintliga miljön åtgärdas inom en viss tidsperiod. Det finns emellertid också skäl att överväga om tillräckliga åtgärder vidtas mot dem som inte lever upp till lagens krav. Vi förutsätter att frågan om

sanktionsmöjligheterna i detta avseende kommer att uppmärksammas såväl i den proposition som skall läggas fram för riksdagen i höst som i det utrednings- och utvecklingsarbete som på regeringens uppdrag skall genomföras av Boverket. Arbetet med att förtydliga kraven på tillgänglighet och användbarhet i lagstiftningen samt att stärka handikapporganisationernas inflytande i byggprocessen kan också i sig förväntas bidra till att förbättra bevakningen av lagens efterlevnad.

1999/2000:SoU14
Bilaga 7

Datum: Tisdagen den 4 april 2000

Tid: 10.00–14.00

Lokal: Förstakammarsalen

Deltagande inbjudna

från Landstingsförbundet:

Agneta Kyller (s), vice ordförande

Margareta Liljeqvist, utredare

från Svenska Kommunförbundet:

Margareta Olofsson (v)

Ingrid Söderström, sekreterare

från Sveriges Fastighetsägareförbund:

Bengt Nyman, verkställande direktör

Erik von Hofsten, informationschef

från SABO, Sveriges Allmännyttiga Bostadsföretag:

Stig Dederling, projektledare

från Svenska Lokaltrafikföreningen:

Märta-Lena Schwaiger, verkställande direktör

Christina Bergström, opinionsbildare

Björn Sundvall, ansvarig samhällsbetalda resor

från Svensk Handel:

Hans C. Löwlund, utvecklingschef

Sofia Leufstedt, nationalekonom

från Hjälpmedelsinstitutet:

Eva Jacobsson, direktör

Susann Forsberg, avdelningschef

från HSO, Handikappförbundens samarbetsorgan:

Berndt Nilsson, ordförande

Ann Jönsson, verksamhetsledare

från DHR, De Handikappades Riksförbund:
Britt Jakobsson, förbundsordförande
Guy Lööv, verksamhetsledare på förbundskansliet

1999/2000:SoU14
Bilaga 8

från Demensförbundet:

Stina-Clara Hjulström, förbundsordförande
Sten-Sture Lidén, förbundssekreterare

från Afasiförbundet i Sverige:

Marianne Åkerlund, kanslichef

från PRO, Pensionärernas riksorganisation:

Lage Andréasson, ordförande
Ingrid Wentzel, ombudsman

från SPF, Sveriges Pensionärsförbund:

Barbro Westerholm, förbundsordförande

från Boverket:

Sofia Lindén, arkitekt, utredare
Lena Viberg-Larsson, arbetsterapeut, utredare

från Handikappombudsmannen:

Lars Lööw, handikappombudsman
Hans von Axelson, kanslichef

från Socialstyrelsen:

Lars Pettersson, överdirektör
Lena McElwee, direktör

från Socialdepartementet:

Mikael Sjöberg, statssekreterare
Anna Åkerrén, kammarrättsassessor
Lars Lindberg, ämnessakkunnig

Ordföranden: Jag ber att få hälsa er alla hjärtligt välkomna till socialutskottets utfrågning om handikappolitik. Vi har anordnat denna utfrågning med anledning av den proposition som ligger på riksdagens bord, nämligen propositionen *Från patient till medborgare – en nationell handlingsplan för handikappolitiken*. Vi har valt att anordna utfrågningen som ett led i socialutskottets beredningsprocess för att få höra alla er som representerar olika organisationer, verk och myndigheter i samhället. Vi vill höra er syn på de förslag som redovisas i propositionen.

Handikappolitiken är ett av socialutskottets viktiga berednings- och svarsområden. Socialutskottet har i de här frågorna haft en gemensam ambition att handikappolitiken ska leda framåt till full delaktighet för alla funktionshindrade i samhället. När vi nu fortsätter att försöka utveckla den handikappolitik som har gått, precis som rubriken på propositionen är, från patient till medborgare, är det viktigt för oss att också höra synpunkter i en vidare krets på vad man kan göra för att förstärka arbetet.

Med detta vill jag hälsa er alla hjärtligt välkomna. Jag ska också be att få påpeka några praktiska saker inför den utfrågning som vi har här. Jag vill börja med att säga att det är väldigt många, 17 organisationer, verk och myndigheter, som kommer att tala här i dag. Det är bra och glädjande, men det finns också ett behov från oss utskottsledamöter och riksdagsledamöter att kunna ställa frågor till er. Det innebär att jag vädjar till er att ni ska hålla er inom den anvisade talar tiden så att vi också får utrymme till en diskussion.

Vi kommer att stenografera ned alla anföranden. Det innebär att vi är väldigt tacksamma om ni som avser att visa overheadbilder vill lämna dem till presidiet så att vi också kan redovisa dem när vi sedan gör en sammanställning av utfrågningen.

Den här utfrågningen kommer att följas via intern-TV. Tyvärr har inte riksdagen hunnit så långt när det gäller tillgänglighetsanpassning. Det innebär att vi i dag också disponerar två sammanträdesrum, RÖ2-9 och RÖ2-10, där det sitter folk och följer den här utfrågningen. Riksdagen har satt i gång ett arbete och samlat en grupp för att vi ska hitta former som gör fler av riksdagens lokaler tillgängliga för alla, men det arbetet pågår fortfarande. Därför disponerar vi några andra rum där det sitter människor och följer detta på intern-TV.

Det finns möjlighet till teckenspråkstolkning om det behövs. Om det inte finns behov av detta kommer våra teckenspråkstolkare att lämna oss om någon timme och gå till andra viktiga uppdrag. Om det är någon som vill att teckenspråkstolkningen ska ske under hela utfrågningen är det bra om ni anmäler det till oss här i presidiet.

Slutligen vill jag påminna er om det man alltid bör göra i dag i alla lokaler, nämligen att stänga av mobiltelefonerna under utfrågningen.

Med dessa praktiska upplysningar ber jag igen att få hälsa er hjärtligt välkomna. Nu hälsar jag Agneta Kyller, som är vice ordförande i Landstingsförbundet, särskilt välkommen.

Agneta Kyller: Fru ordförande, utskottsledamöter och övriga deltagare! Jag vill först säga att Landstingsförbundet uppfattar den här handikappolitiska propositionen positivt. Den är långsiktig, och den innefattar förslag som rör

hela samhället. Det ger viktiga signaler om statsmakternas syn på människor med funktionshinder som fullvärdiga samhällsmedborgare.

Landstingsförbundet ser också positivt på förslaget om att utveckla ett nationellt kompetensutvecklingsprogram när det gäller bemötande av människor med funktionshinder. Det finns ett stort intresse från landstingen att tillsammans med regionala och lokala samverkanspartner vidareutveckla och lokalt anpassa ett sådant nationellt övergripande program.

Det finns tre områden som jag skulle vilja ta upp vid det här tillfället. Det handlar om hjälpmedel, domstolstrots och råd och stöd enligt LSS.

Först när det gäller hjälpmedel tillstyrker Landstingsförbundet förslaget om en utredning om hjälpmedelsförsörjning för studerande med funktionshinder. Utredaren bör också kunna få mandat att ta upp andra frågor som gäller hjälpmedelsförsörjningen. Landstingsförbundet utgår från att regeringen kommer att överlägga om utformningen av det här uppdraget.

I propositionen diskuteras DAISY, det nya digitala sättet att överföra böcker till talbok. Det här kräver nya avspelningsanordningar som för närvarande är ungefär tio gånger dyrare än de nuvarande bandspelarna, som ju är ett ansvar för landstingen. Landstingsförbundet kan konstatera att utbytet av nuvarande bandspelare kommer att medföra ökade kostnader för landstingen och utgår från att överläggningar om de här kostnaderna kommer att tas upp med Landstingsförbundet.

I propositionen föreslås en ny konstruktion av statsbidraget till alternativ telefoni. Enligt nuvarande regler har staten det ekonomiska ansvaret för text- och bildtelefoner, och landstingen rekviderar medel för telefonerna från staten. Under förra året tog anslaget slut i mitten av september. För i år är det redan intecknat med det som skedde i förskrivningar under hösten 1999.

Nu föreslår regeringen att anslaget ska fördelas till landstingen enligt samma princip som gäller tolktjänst för döva. Landstingsförbundet ifrågasätter detta. Principen är riktig, men det finns en risk för att landstingen får en ökad kostnad för de här telefonerna, särskilt eftersom bildtelefonerna börjar komma i stor utsträckning och många kan anses behöva såväl text- som bildtelefon.

Den andra frågan gäller åtgärder mot domstolstrots. I propositionen föreslås att länsstyrelsen ska verka för att kommuner och landsting planerar för att kunna tillgodose framtida stöd- och servicebehov enligt LSS. Länsstyrelsen får förelägga en kommun eller ett landsting vid vite att följa en lagakraftvunnen dom som ger en enskild rätt till vissa insatser.

I den här frågan är Landstingsförbundet inte så positivt. Vi instämmer i Lagrådets uppfattning att det framlagda förslaget inte är tillräckligt analyserat från juridisk synpunkt. Vi ifrågasätter, i likhet med Lagrådet, det lämpliga i att nu lägga fram ett dåligt underbyggt förslag när det pågår en utredning i Justitiedepartementet om hur ett sanktionssystem som gör det möjligt att motverka kommunalt domstolstrots bör utformas.

Propositionens förslag jämföras med den ordning som finns införd i lagen om tillsyn över hälso- och sjukvården. Enligt 14 § i den lagen får Socialstyrelsen förelägga vårdgivaren att rätta till missförhållanden. Detta gäller i de fall då vårdgivare inom hälso- och sjukvården inte uppfyller kraven på god vård och när missförhållanden äventyrar patientsäkerheten.

Bestämmelsen i tillsynslagen, som ju tillkommit för att värna om patientsäkerheten, är enligt vår uppfattning inte alls jämförbar med de situationer där det ofta rör sig om resurskrävande behov som huvudmannen inte kan tillgodose inom en för den enskilde acceptabel tidsrymd. I det ena fallet handlar det om patientsäkerhet och i det andra om ekonomiska resurser.

Det finns ytterligare en aspekt på den här frågan som Landstingsförbundet vill fästa uppmärksamheten på. De personalgrupper som ska tillgodose rådgivning och annat personligt stöd, kort kallat råd och stöd, enligt LSS är i allmänhet desamma som arbetar inom hälso- och sjukvården. Vi kan ta logopedier som exempel. Det är en bristyrkesgrupp. Om en person ska kunna klaga sig till logopedinsatser som råd och stöd enligt LSS riskerar det att göra intrång i den kördning som finns till logopedinsatser enligt hälso- och sjukvårdslagen. Det här kommer då att rubba den ordning om hälso- och sjukvård på lika villkor som gäller enligt hälso- och sjukvårdslagen och den prioriteringsordning som fastställts av riksdagen på Prioriteringsutredningens grund.

Den tredje frågan gäller råd och stöd enligt LSS. Då vill jag fortsätta på temat rådgivning och annat personligt stöd. I propositionen föreslås ett förtydligande av vad som avses med insatsen rådgivning och annat personligt stöd enligt LSS. Innehållet i råd och stöd enligt LSS har diskuterats oerhört mycket sedan LSS trädde i kraft 1994. Inte minst från handikapprörelsens sida har det hävdats att personer som tillhör LSS personkrets ska kunna få behandlingsinsatser av t.ex. logoped och sjukgymnast i form av råd och stöd.

Från Landstingsförbundets sida har vi hävdats det motsatta. Skälen är de som jag nyss nämnde. Den enskilde ska inte genom en rättighetslag som LSS kunna få insatser enligt hälso- och sjukvårdslagen och på så sätt ibland kunna gå förbi de köer till insatsen som kan finnas. Till detta ska också läggas att om sjukvårdsinsatser ska kunna ges enligt LSS kan den enskilde få detta genom utslag i en förvaltningsdomstol och då också kringgå den medicinska behovsbedömningen som regelmässigt ska göras enligt HSL.

För några år sedan avkunnade Regeringsrätten några domar som klargjorde att råd och stöd inte kan innehålla behandlingsinsatser enligt hälso- och sjukvårdslagen. Förbundet menar att rättsläget därmed är klarlagt. På Landstingsförbundet vill vi starkt understryka att det inte ska vara möjligt att genom LSS, en rättighetslagstiftning, kunna sätta hälso- och sjukvårdslagen ur spel, dvs. en person ska inte genom en rättighetslagstiftning kunna få tillgång till hälso- och sjukvårdsinsatser utan den gängse medicinska prövningen. En hälso- och sjukvård på lika villkor för alla medborgare är en viktig välfärdspolitisk grund i vårt land.

Avslutningsvis vill jag säga att förbundet ser positivt på att en utredning om råd och stöd ändå kommer till stånd som kan klarlägga de oklarheter som råder i dag.

Margareta Olofsson: Fru ordförande, utskottsledamöter och deltagare! Kommunförbundet ser det som positivt att regeringen nu lägger fram en handlingsplan för handikappolitiken med utgångspunkt i FN:s standardregler. Därmed tydliggörs hela samhällets ansvar för att personer med funktionshinder ska ges samma rätt till vårt samhälle. Ett samhälle utformat så att

alla människor är fullt delaktiga är grunden för vår demokrati. Alla har ett ansvar för att samhällets invånare inte blir diskriminerade. Samhällsgemenskapen måste grundas på mångfald och full delaktighet.

Kommunerna måste, i likhet med andra samhällsaktörer, verka för att handikappperspektivet genomsyrar hela verksamheten, att samhället blir tillgängligt för alla och att politiker och personal möter alla kommunens medlemmar med aktning och respekt. Ett samhälle uppbyggt på en generell välfärd minskar fokus på individuella insatser. Självfallet ska varje individ få insatser utifrån vars och ens behov, men om vi bygger ett samhälle tillgängligt för alla behöver enskilda individer inte känna sig utpekade som några som alltid ska behöva hjälp i självklara situationer som att förflytta sig, delta i olika aktiviteter i samhället m.m.

Hur får vi då ett tillgängligt samhälle? Bristande tillgänglighet och dåligt bemötande handlar mycket om kunskap och attityder, men också om pengar. Att förändra attityder och förhållningssätt är en process som kräver kunskap. Därför välkomnar vi regeringens förslag om att det skapas resurser på central nivå för att tillsammans med handikapporganisationer och huvudmän arbeta fram förslag till program som stöd för regionala och lokala kompetensutvecklingsinsatser.

Bemötandeutredningens fokus på behovet av kompetensutveckling på alla nivåer i den kommunala organisationen har väckt stort intresse hos kommunerna. Många kommuner har på olika sätt arbetat in frågor om bemötande och tillgänglighet i sina lokala utbildningsaktiviteter. Ännu saknas handikappolitiska program i många kommuner, och där måste kommunerna intensifiera sitt arbete.

Ett exempel på ett förändrat synsätt är att man i kommunerna organisatoriskt flyttat över ansvaret för färdtjänsten till trafikhuvudmannen. Från att tidigare ha setts som en biståndsfråga hos socialförvaltningen har färdtjänsten blivit en trafikfråga. För samhället är det dock viktigt att samtliga trafik-anordnare tar sitt ansvar för tillgängligheten och inte bara den kollektivtrafik som anordnas av det allmänna. Så måste t.ex. den privata kollektivtrafiken också omfattas av finansieringsprincipen. Konsekvensen av ett dåligt anpassat transportmedel blir ett kommunalt ansvar i form av färdtjänst eller stödin-satser via sociallagstiftningen.

Kommunerna arbetar också mycket och målmedvetet för att förbättra tillgängligheten. Kostnaderna för handikappanpassningen måste dock rymmas inom den kommunala budgeten. Vi ser det som självklart att kommunerna tar sitt ansvar för att t.ex. vid ny- och ombyggnad tillgodose kravet på tillgänglighet. Däremot är det oacceptabelt att ålägga kommunerna samma ansvar inom ramen för ordinarie underhåll, som föreslås i propositionen. Vi kan inte heller se det rimliga i att ett statligt verk, Boverket, ska ges i uppdrag att definiera vad som är enkelt åtgärdade hinder och kravnivåer i Sveriges kommuner.

Låt mig så gå över till frågan om domstolstrots. Att några få av Sveriges kommuner inte har verkställt domar handlar inte om trots eller ovilja att leva upp till lagstiftningens intentioner. Det är en ekonomisk och principiell fråga. Ingen kommun vill trotsa lagar och domstolar. Kommunförbundet har i olika sammanhang framhållit det allvarliga i situationen och att frågan måste få en

lösning. Dessutom har vi lika enträget framhållit att frågan måste belysas ytterligare. Det är en principiell konflikt mellan statlig styrning utan ansvar för finansiering och det kommunala ansvaret för verkställighet och finansiering. Det är en konflikt som inte kan nonchaleras.

Kommunförbundet anser att problemet med domstolstrots förutsätter en samlad analys av rättighetslagstiftningens möjligheter att fungera inom ramen för den kommunala självstyrelsen. Även Lagrådet har ansett att förslaget från rättslig synpunkt måste analyseras djupare och därför inte kan ligga till grund för lagstiftning. Det faktum att en ny utredning dessutom tillsatts i syfte att utreda frågan om hur ett sanktionssystem bör utformas bör tillsammans med Lagrådets kritik vara tillräckligt för att avvakta ett beslut. Sveriges kommuner är lika angelägna som andra att frågan får en lösning som är juridiskt hållbar i ett längre perspektiv.

Avslutningsvis tycker Kommunförbundet att många av regeringens övriga förslag också innebär att ytterligare analyser och utredningar behöver göras i andra sammanhang. Vi kan bara hoppas att det ingår i dessa uppdrag att se hela samhällssektorn som ansvarig för att bygga ett gemensamt samhälle där alla har en självklar plats.

Bengt Nyman: Fru ordförande, kära deltagare! Vi har naturligen bestämt oss för att avgränsa våra synpunkter till att handla om det avsnitt i propositionen som avser den offentliga miljön. (Bild 1)

Jag vill inledningsvis slå fast att vi delar allmänt grundsynen att det finns ett behov av att göra särskilda insatser för handikappade och av att vi gemensamt känner ett ansvar för att på olika sätt göra miljön tillgänglig för alla människor, oavsett förutsättningar. Vi delar också grundsynen om att det här lämpligast görs genom en successiv anpassning av miljön. I propositionen sägs det att den anpassningen av ekonomiska och praktiska skäl helst bör kombineras med andra insatser i den offentliga miljön. När det gäller ansvarsfrågorna, de tekniska möjligheterna och de ekonomiska förutsättningarna tror vi att man löser det bäst på det sättet.

Nu är det naturligen svårt att ta ställning till vad detta innebär rent tekniskt och ekonomiskt, eftersom regeringen menar att Boverket bör få i uppdrag att utforma de regler och de förslag till ändringar, framför allt i plan- och bygglagen, som i så fall ska styra den här anpassningen. Vi har därför svårt att nu säga annat än att en utgångspunkt naturligtvis måste vara att det ska vara tekniskt möjligt att göra det. Dessutom måste det vara ekonomiskt rimligt att göra det. Jag tycker att regeringen i några avseenden har gjort markeringar som känns lämpliga, t.ex. att man måste ta hänsyn till kulturvärden och konstnärliga värden som finns i bebyggelsen. De insatser som ska göras får inte bli orimliga från den utgångspunkten. Vi ser fram emot att samarbeta med Boverket under den tid som deras utredning ska pågå. Vi tolkar de hänvisningar till vad Boverket tidigare har sagt så att det finns alla förutsättningar för att vi ska kunna komma överens om vad som är möjligt.

Allmänt sett vill jag hävda att många åtgärder går att genomföra med mycket enkla och små medel. Ett skäl till att det inte redan har gjorts och att det inte görs i dag vill jag påstå är brist på insikt och brist på förståelse även i våra led och hos alla de många aktörer som på olika sätt är inblandade i

utvecklingen av den byggda miljön. Med den här utgångspunkten menar vi att information, förmedling av kunskap och utbildning förmodligen skulle vara väl så bra som lagstiftningskrav av olika slag. Vi är beredda att med t.ex. företrädare för Svensk Handel, Boverket och andra som kommer att vara inblandade i den här processen gå i bräschen för en sådan informationskampanj.

Avslutningsvis vill jag peka på några oklarheter som naturligtvis måste klargöras under resans gång. I den här propositionen sägs t.ex. att den här typen av åtgärder lätt kan kombineras med andra underhållsinsatser i den byggda miljön. Då vill jag bara informera om att hyresavtalen mellan en hyresvärd och en verksamhetsutövare är så formulerade att ansvaret för underhållsåtgärder i lokaler normalt sett ligger på verksamhetsutövaren medan hyresvärden svarar för ombyggnadsåtgärder som är gemensamma för hela fastigheten. Det här måste man naturligtvis överväga när man sedan pekar ut vem som ska vara ansvarig för insatserna.

En annan punkt som vållar lite huvudbry när man ser till texten i propositionen är ju att det i ett sammanhang talas om offentliga lokaler och i ett annat sammanhang talas om lokaler dit allmänheten har tillträde som om det vore samma sak. Det är det inte. En tobaksaffär är ingen offentlig lokal. I en offentlig lokal anordnas enligt vår uppfattning offentliga tillställningar. En tobaksaffär däremot är en lokal dit allmänheten har tillträde. Det är viktigt att klargöra detta så att det inte uppstår missförstånd under resans gång.

Ordföranden: Tack för det. Då går ordet till SABO, Sveriges Allmännyttiga Bostadsföretag, och Stig Dederling, projektledare. Varsågod!

Stig Dederling: Jag kan i stora delar instämma i de synpunkter som Bengt Nyman har förmedlat från Sveriges Fastighetsägare eftersom villkoren för bostadsföretag är ungefär desamma, oavsett om de är kommunala eller privata. Det handlar alltså om de tekniska och ekonomiska möjligheterna att tillgodose de krav som ställs.

Grundsynen i propositionen är vid det här laget en ganska väl etablerad sådan. Det är efter de här principerna som jag tror att bostadsföretag har arbetat under åtminstone de senaste två decennierna. Det handlar alltså om att bidra till att skapa ett samhälle som är tillgängligt för alla. Det är bara att hälsa detta med tillfredsställelse – att man nu vill gå ytterligare ett steg på den här vägen, och understryka att detta är något som också ska genomföras, och inte bara pratas om.

Det som är intressant för SABO, bostadsföretagen och fastighetsägarna är det avsnitt som handlar om tillgänglighet, och särskilt då tillgängligheten till offentliga lokaler och allmänna platser. Precis som Bengt Nyman vill jag instämma i att den definition som råder är lite oklar när det gäller offentliga lokaler och lokaler som allmänheten äger tillträde till. Jag tror att detta behöver förtydligas så att man får klart för sig vad det är fråga om. I vårt fall har jag, eller vi, uppfattat det hela väldigt tydligt så att detta inte omfattar kvartersmark för bostäder och inte heller bostadshus, utan att det gäller just det offentliga rummet – andra saker än bostäder.

Det kan nog vara på sin plats att vara tydligare där, så att inte definitionen utvidgas. Om den skulle göra det blir det nämligen en helt annan innebörd i propositionens förslag.

De krav som ska ställas ska gälla enkelt åtgärdade hinder, och ha ett tidsperspektiv på tio år. Men precis som Bengt Nyman sade är det väldigt viktigt att fråga sig vilka krav det slutligen kommer att handla om. Det uppdrag som Boverket får blir alltså väldigt intressant för oss att följa. Vi vill självfallet få insyn i det arbetet och medverka i det för att komma fram till vettiga lösningar.

Vi tycker att man är något lättsinnig i propositionen i fråga om kostnader. Man konstaterar helt framt att dessa kostnader ryms inom det ordinarie underhållet. Det tror jag inte alls att de gör! Det är alldeles tydligt, och det tror jag också har konstaterats av utredningar som Boverket har gjort tidigare, bl.a. 1996. Detta är inte åtgärder som ryms inom ett ordinarie underhåll, utan det är fråga om kostnader som tillkommer och som måste tas.

Man kan fråga sig hur man ska formulera krav som är effektiva i den meningen att de är effektiva i relation till den insats som görs. Jag tror att det kanske inte är fråga om att formulera och ställa generella krav i kravnivåer, utan att man i stället kan ställa kraven så att inventeringar och åtgärdsplaner ska göras inom en viss tidpunkt och sedan redovisas. På så sätt kan man starta en process och kombinera den med information, utbildning och lite av en kampanj. Det kan vara en framkomligare och effektivare väg än att bara formulera kraven. Då kommer nämligen åtgärderna att falla lite slumpvis – lite här och lite där, och jag tror att det finns risk för att helheten inte blir så bra då. Det finns också risk för att man inte utnyttjar tillfället att passa på när man ändå gör någonting. Men mot bakgrund av en inventering och en åtgärdsplan kan man lättare se till att man får utföra åtgärderna när de passar in, och att man också får en helhet.

Jag ska också säga något om bostäder. Det är ju en fråga som egentligen inte berörs särskilt mycket av propositionen. Men man säger i alla fall att det inte är realistiskt och ekonomiskt möjligt att på kort sikt bygga om alla bostäder så att de kan besökas eller bebos av personer med funktionshinder. En målsättning är dock att flertalet bostäder på längre sikt ska vara tillgängliga. Det är ett ganska praktiskt synsätt. Möjligen skulle man kunna säga att det även på lite längre sikt kan vara ganska svårt att göra bostadsbeståndet helt tillgängligt.

Jag gjorde en liten uppskattning, och konstaterade att i SABO-företagens bestånd är ungefär en tredjedel av de 900 000 bostäderna förlagda till trevåningshus utan hiss. Gör man en liten enkel kalkyl på vad det skulle kosta att åtgärda detta ser man att det rör sig om en investering på 50 miljarder kronor – förutom de rent tekniska och praktiska svårigheterna att genomföra det hela. Det är alltså en ganska svår – jag skulle vilja säga omöjlig – uppgift. Man måste i stället se till att det inom varje bostadsområde eller stadsdel finns tillgängliga bostäder, så att man inte begränsar valfriheten för mycket. Det är en rimligare lösning att gå till väga på det sättet. Man ska även i bostadsbeståndet arbeta för att se till de enkla åtgärderna och att undanröja de hinder som är enkla att åtgärda, och inte så kostsamma.

Jag har en kommentar till detta med att det har blivit sämre tillgänglighet till bostäderna under 90-talet. Det kan nog stämma, men jag skulle ändå vilja påpeka en sak. Om vi jämför med det som vi byggde på 60-talet, då bostadsproduktionen till drygt 50 % bestod av trevåningshus utan hiss, är ändå tillgängligheten i det som har byggts under 90-talet mycket större. Den hustypen är praktiskt taget utslagen. I varje fall har man tillgänglighet med hiss i det allra mesta som har byggts under 90-talet.

Men visst är det viktigt att vi återigen börjar fokusera mer på tillgänglighetsfrågorna i det som byggs och kommer att byggas framöver. Tack!

Ordföranden: Tack för det. Då går ordet till Svenska Lokaltrafikföreningen och Björn Sundvall, som är ansvarig för samhällsbetalda resor där. Varsågod!

Björn Sundvall: Ordförande! Utskottsledamöter och övriga deltagare! Svenska Lokaltrafikföreningen ska i dag representera kommunikations- och trafiksektorn. Lokaltrafikföreningen kan i alla fall prata för lokal och regional kollektivtrafik.

Det finns en trafikhuvudmannalag – en lag som reglerar vad kommuner och landsting ska göra när det gäller den lokala och regionala kollektivtrafiken. Det ekonomiska och politiska ansvaret för lokal och regional kollektivtrafik åvilar kommun och landsting. De är de s.k. länstrafikansvariga. Deras uppgifter ska sedan handhas av en trafikhuvudman. Trafikhuvudmännen är alltså de som är medlemmar i Svenska Lokaltrafikföreningen.

Kommunerna svarar för färdtjänst och riksfärdtjänst. Landstingen svarar för att ersättning för genomförda sjukresor betalas ut enligt lagen om allmän försäkrans. Det finns alltså ett antal aktörer som i sig består av ett antal politiska organ, kommuner och landsting, och sedan finns också trafikhuvudmännen.

Trafiken upphandlas. Ungefär 90 % av all lokal och regional kollektivtrafik är upphandlad från olika buss- och tåg företag. Avtalen ligger på mellan tre och fem år. Upphandlingsunderlagen är alltså viktiga för landets trafikhuvudmän. Detta gör att det är ganska många intressenter involverade i de frågor som handlar om tillgänglighet: lokala och regionala politiker, buss- och taxiföretag, tåg företag samt anställda i de här olika företagen. Detta är ett stort område att informera om. Det handlar mycket om attitydfrågor – om att påverka många individers attityder. Det handlar också mycket om att genomföra utbildning för dessa intressenter. Inom lokal- och regionaltrafiken är detta alltså en stor fråga.

När det gäller ekonomin betalar vi resenärer ungefär 50 % av kostnaderna för lokal och regional kollektivtrafik. Resten kommer från ägartillskott, dvs. skattepengar från kommun och landsting. Det finns förstås vissa regionala skillnader, men för att få en uppfattning om detta kan jag säga att i ett normalfall betalar kommun och landsting ungefär lika mycket för färdtjänst och sjukresor som man betalar i underskott för länets hela linjetrafik.

Vad gör vi nu för att öka tillgängligheten till den lokala och regionala kollektivtrafiken? Vi fäster naturligtvis stor uppmärksamhet på upphandlingsfrågorna och på att förändra informationsflödet till och från resenärer. Vi kan t.ex. ta frågan med låggolvsbuss. I ett län, Blekinge, finns det enbart

lågglövsfordon fr.o.m i år i den lokala och regionala kollektivtrafiken. Det blir också en mycket snabb ökning av den anropsstyrda trafiken, dvs. servicelinjer och flexlinjer. Det innebär att tillgängligheten ökar. Man skaffar allt bättre informationssystem till fordonen. Informationsfrågan är viktig för att upplysa resenärerna om vilka resmöjligheter de har.

Trafikhuvudmannen satsar alltså mycket stora belopp för att öka tillgängligheten genom att skaffa lågglövsfordon, genom att öka informationen och genom att öka utbildningen.

Enligt förslaget i propositionen ska tillgängligheten till transportsystemet fortlöpande förbättras, och beaktas vid all planering och upphandling av infrastruktur, färdmedel, trafik och övriga tjänster. Vi hälsar detta med tillförsikt. Vi har ett nära samarbete och en samverkan med landets kommuner och landsting samt med de statliga myndigheter som verkar inom området, framför allt vägverk och banverk. Men vi tycker trots allt att samarbetet kan öka ytterligare, främst vad gäller kommunerna.

Nästa förslag innebär att målet är att kollektivtrafiken bör vara tillgänglig för funktionshindrade senast år 2010. Vi tror att med den takt man har i tillgänglighetsfrågorna just nu kommer detta mål att vara uppfyllt på de allra flesta ställen i landet.

Man talar i propositionen om en trafikslagsövergripande planering. En sådan ska genomföras, och kollektivtrafik med stort utbud och resande ska prioriteras. Vi har naturligtvis ingenting alls emot att man gör denna typ av genomgångar. En trafikslagsövergripande planering är alltid bra. Det finns en ny statlig myndighet som hanterar de här frågorna, nämligen Rikstrafiken.

Det föreslås också en översyn av de lagar och regler som finns. Det ställer vi självfallet upp på som branschorganisation. Vi deltar med liv och lust i den verksamheten.

Enligt förslaget kommer vi att få en sektorsansvarig myndighet, som kommer att göra en redovisning av utvecklingen varje år. Det ställer vi naturligtvis också upp på, och är positiva till.

Enligt förslaget kommer också de regler som finns att gås igenom. Man kommer att göra en bristanalys av de problem som finns kvar i dag, och även en plan med förslag till åtgärder. Självfallet ställer vi våra resurser till förfogande för detta också.

Det finns ett förslag i propositionen där man talar om att med hänvisning till statsbidraget på 1,5 miljarder kronor till anpassning av lokal och regional kollektivtrafik för åren 1998–2002 så bedömer regeringen att stora delar av denna trafik bör kunna vara tillgänglig redan år 2003. Vi hoppas att detta är möjligt. Vi satsar de resurser som vi har och som vi med hjälp av kommuner och landsting kan få fram. Vi tror dock inte att det är möjligt att man är färdig och kan få den totala tillgängligheten i lokal och regional trafik redan år 2003. I vårt resonemang utgår vi då hela tiden från att förutsättningarna för kollektivtrafiken inte försämrats ytterligare i grunden.

I dag finns det minst tre parallella offentligt finansierade transportsystem: den vanliga linjetrafiken, färdtjänst och sjukresor samt skolskjutsar. En mer tillgänglig linjetrafik måste rimligen minska trycket på särlösningar, dvs. färdtjänst och sjukresor. Vi ser alltså med tillförsikt på att det finns en lag som öppnar och ger möjligheter för kommuner att utöka samarbetet med sina

trafikhuvudmän när det gäller färdtjänsten och att överlåta uppgifter till trafikhuvudmännen. Detta skapar nämligen incitament för trafikhuvudmännen att åstadkomma en anpassad linjetrafik. Nu finns det en frivilliglösning som innebär att denna förändring går ganska långsamt i vissa kommuner. Vi tycker nog att det borde ha funnits en lagstiftning redan från början.

Sammanfattningsvis kan vi säga att SLTF naturligtvis deltar i och lämnar synpunkter på de föreslagna översynsarbetena. Vi tycker att de 1,5 miljarder som statsmakterna har ställt till förfogande i dag, dvs. de budgeterade medlen, skulle kunna användas under en längre tid än fram t.o.m. 2002 – minst fram t.o.m. 2004.

Vi tycker inte om de neddragna resurserna till Kommunikationsforskningsberedningen för forskning inom kollektivtrafikområdet. Vi ser en stor fara i att man försämrar förutsättningarna för att skaffa information om kollektivtrafiken.

Allmänt tycker vi dessutom att man ska avskaffa momsen på kollektivtrafik för att ge oss resurser att utöka tillgängligheten till kollektivtrafiken.

Sammanfattningsvis vill jag säga något om åtgärderna. Vägen till och från hållplatsen måste absolut förbättras. Det måste ske en mycket tydligare och bättre samplanering med kommunerna när det gäller den fysiska planeringen.

Vi har en del fundamentala problem med låggolvsfordon. De har mindre kapacitet än normalstora bussar. Det krävs alltså fler fordon för att utföra samma transportarbete. Det finns bekymmer med att kombinera gods- och persontransporter. Det är svårare i låggolvsfordon, och det ger en försämrad lastförmåga. Den förändring som sker i bussparken i dag, i och med att man skaffar fler låggolvsfordon, innebär att de "vanliga bussarna" ska säljas. Men det finns ingen fungerande andrahandsmarknad för dessa fordon i Sverige.

Både ni och vi vill ha fler bilister som åker med kollektivtrafik. För att locka dessa resenärer måste vi anpassa tjänsten efter målgruppen bilresenärer vad gäller standard, restid och åtkomlighet. Snabbhet är då en fråga om standard.

Sammanfattningsvis ser SLTF som organisation mycket positivt på de allra flesta av regeringens förslag. Vi ser också positivt på den utvärdering som regeringen just nu genomför när det gäller de regelverk som vi har i vårt land för närvarande. Tack så mycket!

Ordföranden: Tack! Ordet går då till Svensk Handel och utvecklingschef Hans C. Löwlund. Varsågod!

Hans C. Löwlund: Fru ordförande! Ledamöter av socialutskottet och övriga deltagare! Tack för att jag fick möjlighet att komma hit! Vår verkställande direktör Carl-Johan Westholm hade mer än gärna varit här, och hade det också planerat i agendan. Men som det kan vara uppträder det ibland något förhinder som är näst intill omöjligt att ändra på.

Vi representerar, precis som fastighetsägarna, denna fråga mer i ett perspektiv av tillgänglighet av lokaler. Huruvida lokalerna tillmäts att vara offentliga lokaler för offentliga tillställningar, eller om man de facto åsyftar lokaler inkluderande butikslokaler är en fråga som är väldigt viktig att diskutera.

Vi har i Sverige i princip ungefär 70 000 butikslokaler. Vissa av dem finns i gamla fastigheter, och vissa av dem i nya fastigheter. Vissa planeras för stunden. Det beräknas bli en tillväxt under de närmaste 5–7 åren på ungefär en miljon kvadratmeter handelsyta i Sverige. Ungefär 90 % kommer att ligga i externa lägen. Det har sina rutiga och randiga skäl att man väljer att lägga sig i externa lägen. Det ena är en tillgänglighetsfaktor – på gott och ont naturligtvis för olika grupper. Det andra är att det börjar bli alltför dyrt att skapa större handelsytor i citylägen. Citylägen är svåra att jobba med när det gäller yteffektivitet, och framför allt när det gäller att kunna hålla en rimlig kostnadsnivå. Det gäller naturligtvis även dem som äger fastigheten, men inte minst dem som hyr den.

Först vill vi självfallet säga att vi är i grunden positiva till att man politiskt jobbar med att skaffa en nationell policy. Det gäller inte bara handikappfrågor, utan näst intill alla frågor som har ett samhällsperspektiv och berör alla oss medborgare. Vad vi möjligtvis känner ett mått av oro för är att man i frågan om handikappolitiken å ena sidan möjligtvis överskattar möjligheterna, å andra sidan underskattar kostnaden för genomförandet. Jag vill än en gång påpeka att jag nu talar om tillgängligheten.

Den ambition man har när det gäller att öka tillgängligheten är någonting som detaljhandeln egentligen har jobbat med i alla tider: Alla kunder är viktiga kunder, och alla kunder är välkomna så långt man nu någonsin kan erbjuda dem tillträde. (Bild 2)

Det handlar om att ge alla kundgrupper ett värdigt bemötande och möjligheter till alternativa valmöjligheter. Detaljhandelsföretagen är verksamma i olika miljöer och väljer ofta alternativa etableringslägen för att kunna tillgodose just olika kundkategorier. Vissa butikslägen fungerar exempelvis mindre bra för barnfamiljer med barnvagnar eller, för den delen, för handikappade. Många företag inom detaljhandeln har därför valt flera olika etableringslägen i en stad för att kunna tillgodose så stor del av marknaden som möjligt. Med andra ord finns det nästan alltid valmöjligheter för alla kundgrupper med olika behov och tillgänglighetskrav.

Detaljhandelns strävan är i grunden att erbjuda så låga eller konkurrenskraftiga priser som möjligt. En faktor som påverkar den möjligheten är butikernas fasta kostnader. När vi säger fasta kostnader pratar vi om personal och lokalhyra. Lokalhyran är en ganska stor del. Beroende lite grann på vilken bransch man pratar om, kan man säga att den är 5–15 % av den totala omsättningen. Om vi tar ett klädföretag som säljer för 10 miljoner kronor som ett exempel, så har de en hyresnivå och en hyreskostnad som ligger på någonstans mellan 7 och 10 % av den omsättningen. Det är naturligtvis utbud och efterfrågan som styr hyresnivåerna. Men samtidigt finns det, som Fastighetsägareförbundet nämnde tidigare, reglerat i kontrakten vem som bär kostnad och ansvar för myndighetskrav, lokalens anpassning för ändamål osv.

Möjligtvis finns det ett mått av oro här som gäller de befintliga lokalerna. Det är dem som vi fokuserar på. Det som nyproduceras är ju ganska lätt att i förväg bestämma eller påverka utformningen av. Men när det gäller de gamla lokalerna, som i mångt och mycket hyrs just av detaljhandeln, ser vi en oro för att de investeringar som förväntas, eller som kanske via lagstiftning kommer att krävas, kan bli så höga att fastighetsägaren, för att han över

huvud taget ska kunna ha en rimlig avkastning på fastigheten, flyttar över kostnaden på hyresgästen. Hyresgästen måste naturligtvis i sin tur försöka tjäna sina pengar också, varpå prisbilden i den butiken eller branschen kan tänkas påverkas i viss omfattning. Med andra ord vill vi påstå att denna typ av reglerade krav på sikt kommer att påverka prisbilden i svensk detaljhandel orättvist. (Bild 3)

För detaljhandeln utgör ofta lokalens utformning ett konkurrensmedel. Det ska vara kul att handla, heter det. Det märker man när man går runt i vilken stad man än är i i Sverige – i dag börjar man se alltmer udda lösningar i detaljhandelsbutiker. Man jobbar ofta med butiker i halvplan, och man hittar lösningar och olika sätt att visa sina varor på. Jag vill påstå att även för folk som inte är rörelsehindrade, om vi ska ta dem som exempel, kan det ibland vara besvärligt att få tag på de varor man är intresserad av. (Bild 4)

Vi tror samtidigt att butikerna, och framför allt de som äger butikerna, har förstått värdet av att öka servicen mot kunderna oberoende av om de har ett handikapp eller inte. Det är egentligen på den vägen som vi skulle vilja angripa frågan – genom att få svensk detaljhandel att öka sin servicegrad och se varje kund utifrån de önskemål som kunden själv representerar. Det handlar inte om att skapa en situation där en person känner sig förödmjukad genom att bli erbjuden hjälp. Man ska snarare se det som att om jag som kund blir erbjuden hjälp ska jag uppfatta det som någonting positivt. Jag tror att vi har mycket att lära när det gäller just service i svensk detaljhandel. Det kan vi se inte minst i jämförelse med utländsk detaljhandel, där servicebegreppet har en något högre nivå. Den biten får vi helt enkelt jobba med.

Vi måste också självfallet sträva efter att ändra attityderna i samhället så att det blir mer naturligt att hjälpa varandra. Det handlar om medmänsklighet, och det handlar om sättet att bemöta varandra. (Bild 5)

Det är också viktigt att den typ av åtgärder som är aktuell blir kostnadseffektiv. Vi ser det lite grann som att det kan uppstå en risk om man tar hjälp av ett nationellt krav där Boverket formulerar förändringen i lagstiftningen – som i det här fallet blir plan- och bygglagen – och detta sedan hanteras av den kommunala och regionala myndigheten. Då blir det lätt så att det mer handlar om en regelfråga än om att skapa vettiga förändringar. För oss skulle det kännas ganska meningslöst om det uppstår dyra investeringar för att tillgodose *en* av flera kundgrupper som vi har, när vi i stället skulle vilja se att man använder pengar för att utöka teknikutvecklingen. Jag avser då de hjälpmedel som personer med olika handikapp har möjlighet att nyttja och använda.

Summan av kardemumman är att vi alla naturligtvis vill hjälpa varandra, och att alla kategorier är lika viktiga. Men vi borde kanske tänka till en gång till innan vi sätter lagstiftningsstämpel på alltihop. Tack så länge!

Ordföranden: Tack! Då går ordet till Hjälpmedelsinstitutet och direktör Eva Jacobsson. Varsågod!

Eva Jacobsson: Fru ordförande! Utskottsledamöter och övriga deltagare! Vi tycker att detta är en principiellt sett mycket viktig proposition. Vi tycker att det är positivt att insatser görs för att öka tillgängligheten, för att förbättra bemötandet och för att alla samhällssektorer ska genomsyras av handikapp-

perspektivet. Det är åtgärder som är mycket angelägna, och här har vi alla ett ansvar. Vi tycker att det är bra att tillgänglighetsperspektivet ska beaktas vid statlig upphandling, att det blir ett utökat stöd till alternativ telefoni och ökade möjligheter för funktionshindrade att delta i kulturlivet. Detta är områden som institutet arbetar med, och vi tycker att det är mycket positivt att det blir ökade insatser och ökad uppmärksamhet.

Institutet deltar t.ex. i ett stort nordiskt projekt som går ut på att göra museerna i Norden tillgängliga. Vi samarbetar också med Tekniska museet om en stor utställning av framtidens teknik med fokus på funktionshindrade. Den ska invigas i vår, och den kommer att bli Tekniska museets största utställning någonsin.

En viktig demokratifråga tycker vi är att myndigheters information blir tillgänglig för de funktionshindrade. Detta är frågor som institutet har arbetat med, och här finns mycket att göra. Vi bidrar gärna med råd och stöd för att förverkliga detta mål.

Det är också viktigt med en översyn av hjälpmedelsfrågorna i utbildningen. Enligt propositionen har en rad förhållanden ändrats i grunden, och därför är det angeläget med en översyn. Inte minst har den tekniska utvecklingen påverkat det hela. Datorn har ju nu också blivit ett vanligt personligt hjälpmedel i skolan. För många studerande är bra hjälpmedel en nödvändig förutsättning för att de ska kunna klara utbildningen på lika villkor som andra elever.

Det som man lite saknar i propositionen är resonemang om hjälpmedlens stora betydelse för delaktighet och jämlikhet. Det finns ett starkt samband mellan tillgänglighet och hjälpmedel. De är beroende av varandra, och båda är lika viktiga. Det behövs såväl generella lösningar som speciallösningar för människor med funktionsnedsättning. En person som inte kan gå behöver t.ex. såväl en rullstol som en tillgänglig miljö. För en person som hör dåligt räcker det inte med teleslinga – han eller hon behöver också en bra hörapparat. För att en blind person ska kunna använda de tillgängliga webbsidorna behövs det såväl en dator som en punktskriftsdisplay och ett skärmläsningsprogram. Hjälpmedelsverksamheten har ändrats och utvecklats i takt med att vi alla blir allt äldre och vill leva ett aktivt liv, att mer sjukvård bedrivs i hemmet i dag och att tekniken erbjuder allt större möjligheter att kompensera funktionsnedsättningar.

Vi tycker också att det är mycket positivt att det skapas ett tillgänglighetscenter, och att de här frågorna får ökad uppmärksamhet. Det handlar både om fysisk miljö och om tillgänglighet till tjänster, produkter och IT. Det handlar också om tillgänglighet för många handikappgrupper. Här finns i dag mycket kunskap, men kunskapen är alltför dåligt spridd. Den behöver spridas till alltfler, för det är många som behöver den här kunskapen.

Det är också viktigt att tillgänglighetsfrågorna kommer in i olika utbildningar, t.ex. i arkitekt- och designutbildningarna. Det behövs också mer forskning på området, inte minst med tanke på den nya teknikens möjligheter, som ännu inte är fullt utnyttjade.

Som framgår av propositionen arbetar institutet också med tillgänglighet, eftersom det finns ett nära samband mellan tillgänglighet och hjälpmedel. Det har vi gjort alltsedan starten för över 30 år sedan.

Vi har redan inlett en diskussion med Handikappombudsmannen och det nya tillgänglighetscentrumet om hur vi ska kunna samarbeta. I t.ex. den bok som institutet har utarbetat, *Bygg ikapp handikapp*, finns alla regler, goda exempel m.m. sammanfattade som gäller för att man ska kunna få en tillgängligare miljö. Vi har också utarbetat riktlinjer för hur man ska få tillgängligare webbsidor.

Sammanfattningsvis tycker vi att det är en mycket positiv proposition. Vi från Hjälpmedelsinstitutet ska göra allt vi kan för att förverkliga intentionerna i propositionen.

Ordföranden: Då går ordet till HSO, ordförande Berndt Nilsson. Varsågod.

Berndt Nilsson: Fru ordförande, utskottsledamöter och övriga deltagare! Från HSO:s sida ser vi handlingsplanen i handikappfrågor som ett mycket viktigt ideologiskt instrument. Det är framför allt mot bakgrund av själva ansatsen i skrivningarna.

Här beskrivs funktionshindrade medborgare med rättigheter och skyldigheter som andra medborgare. Så har det inte varit tidigare. Vi beskrivs inte som patienter som i stort bara behöver vård och omsorg.

Det synsätt som präglar propositionen är mycket viktigt. Jag hoppas att framtida statliga regeringsdokument kommer att präglas av det synsättet. Handikappfrågor är inte en fråga för vård och omsorg och inte enbart en fråga för Socialdepartementet. Det är en fråga för alla samhällsfunktioner. Alla blir berörda av handikappfrågorna någon gång, och också rätt så ofta.

Det är alltså det synsättet som vi tycker är väldigt viktigt. Därför är propositionen också väldigt viktig.

Vi ser det också som viktigt att myndigheterna får ett ansvar att göra sin information, lokaler och verksamhet tillgängliga och att en tidsplan sätts för detta. En döv eller hörselskadad ska kunna ha samma tillgång till myndighetsinformation. En synskadad ska också ha samma tillgång som en hörande och seende.

Generella insatser på detta område minskar naturligtvis behovet av individuella insatser. Det är väldigt viktigt. Det är inte bara kostnader. Det finns också områden där man kan spara genom att undvika individuella specifika insatser.

Så till ansvars- och finansieringsprincipen. Vi inom handikapprörelsen tycker att det är en mycket viktig princip. Det går nämligen inte att skapa ett tillgängligt Sverige enbart med statsbidrag. Då kan frånvaron av ett statsbidrag vara anledning till att inte skapa tillgänglighet. Därför är ansvars- och finansieringsprincipen viktig, dvs. att kostnaderna ska bäras av den verksamhet som bedrivs. All verksamhet ska anpassas för funktionshindrade.

Däremot kan statsbidrag vara viktiga för ett utvecklingsarbete för att skapa metoder för tillgänglighet. Här saknas dock även i propositionen en hel del av möjligheter till ett utvecklingsarbete och att skapa förutsättningar.

Vi hörde här tidigare att det måste vara kul att gå och handla. Det tycker jag också. Det ska vara kul. Men det ska också vara kul att gå och handla tillsammans med andra människor med andra förutsättningar. Man ska inte bara behöva gå och handla med friska, gående, seende och hörande. Man ska

även kunna gå och handla med den stora grupp människor som inte har de förutsättningarna.

Så till förbud mot domstolstrots. Domstolstrotset är den yttersta formen för det kollektiva samhällets dåliga bemötande av människor. Det är också förödande för lagmoralen i landet. Varför kan vissa kommuner, och för den delen också landsting, trotsa lagen när jag som privatperson inte får trotsa lagen? Vi tror heller inte att kommunerna *vill* trotsa lagen. Vi kan bara konstatera att de gör det. Det är den enskilde funktionshindrade människan som blir lidande av detta.

Vi ser också att det är lite lagtext i propositionen. Vi behöver en skärpning av lagen, inte bara plan- och bygglagen. Vi har exempelvis haft en kollektivtrafiklag sedan 70-talet samtidigt som det inte har hänt särskilt mycket på det området. Det saknas också sanktioner i propositionen. Vad händer om samhället inte är tillgängligt år 2010?

Fastighetsägarna sade här att man skulle kunna ha information och informera mer om behovet av tillgänglighet och hur man skapar tillgänglighet. Vi har prövat detta med mycket dålig framgång. Jag tror, liksom fastighetsägarna säger, att man skapar tillgänglighet med mycket enkla medel. Med en information skulle det naturligtvis gå bättre. Men det räcker inte enbart med information.

Flera områden saknas dock i handlingsplanen. Diskriminering av funktionshindrade beskrivs, men regeringen tar inte steget fullt ut och låter utredaren av diskrimineringsfrågor granska om brist på tillgänglighet också ska vara diskriminerande och därmed straffbart.

Det finns ett antal områden där funktionshindrade i dag diskrimineras i samhället. Det är inte bara brist på tillgänglighet. Det är frånvaron av rätten att teckna en privat försäkring, att försäkra dig och de anhöriga i fall du skulle dö och över huvud taget att kunna skydda dig ekonomiskt. Det saknas. Vi skulle vilja se att diskrimineringsfrågorna belystes mer.

Funktionshindrades avgifter berörs över huvud taget inte. Det är dyrt, ibland mycket dyrt, att vara funktionshindrad. Här fanns en avgiftsutredning som lades fram år 1995. Den har inte föranlett regeringen att vidta några åtgärder. Jag tror att situationen har förändrats sedan den utredningen. Det skulle behövas en ny genomlysning av hur mycket avgifter som funktionshindrade har inom olika områden: färdtjänst, social hemtjänst, sjukvård, läkemedel m.m.

Man tar också upp frågan om habilitering och rehabilitering hos barn och ungdomar men nämner ingenting om vuxenrehabilitering. Då talar jag inte bara om rehabilitering tillbaka till arbete utan även om rehabilitering tillbaka till ett värdigt liv. Det saknas tyvärr i propositionen.

Sammanfattningsvis är detta ett mycket viktigt ideologiskt dokument. Det är samhällets ansvar att formulera en offensiv handikappolitik. Den här handikapplanen ser vi som början på en process. Det är en process som vi inom handikapprörelsen måste vara med och aktivt delta i och föra framåt. Tack.

Ordföranden: Tack för det. Då går ordet till DHR och förbundsordförande Britt Jakobsson. Varsågod.

Britt Jakobsson: Fru ordförande! Jag representerar DHR, De Handikappades Riksförbund. Vi är organisation för rörelsehindrade. Det är utifrån erfarenheten att leva med rörelsehinder i vårt samhälle som vi driver vår intressepolitik, och det är utifrån den aspekten vi har granskat den nationella planen.

Att jag nu sitter nedanför podiet i stället för på podiet ger en mycket klar bild av det utanförskap som vi ställs inför. Att inte ens i demokratins yttersta spelrum, riksdagshuset, kunna delta på lika villkor är en mycket skrämmande bild av utanförskapet; att vi ständigt måste acceptera särlösningar.

I dag finns tekniken och möjligheten att göra samhället tillgängligt. Många länder har hunnit mycket längre än Sverige. Det är insikten om och attityderna till oss som lever med rörelsehinder som styr utvecklingen. Ses vi som, som vi har hört här, fördyrande element i samhället, eller ses vi som fullvärdiga medborgare? Det är detta det handlar om.

Vi anser att den nationella handlingsplanen är ett mycket viktigt ideologiskt dokument, eftersom regeringen nu markerar att frågor som rör funktionshindrade människors livssituation ska ses som frågor om medborgerliga rättigheter. Detta är ett mycket principiellt viktigt steg framåt. Men vi ser också att planen har en hel del brister.

Regeringen skriver i planen att man anser att det behövs kraftfulla politiska insatser för att personer med funktionshinder ska få rätt till full delaktighet. Utifrån detta perspektiv hade vi förväntat oss mer konkreta planer för genomförandet.

Vi har en lag från år 1979 om tillgänglig kollektivtrafik. I lagens 2 § står: Den som har tillsyn över kollektivtrafiken och den som utövar sådan trafik skall se till att trafiken anpassas med hänsyn till resenärer med funktionshinder. Det är mycket bra. Men sedan kom förordningen. Där står i 2§: Anpassningen skall ske i den takt och den omfattning som bedöms skälig med hänsyn till syftet och till de tekniska och ekonomiska förutsättningarna hos dem som utövar trafiken.

Verkningarna av den förordningen lever vi med i dag. Väldigt mycket av kollektivtrafiken är fortfarande otillgänglig för oss. Många tåg och bussar är fortfarande otillgängliga. Till de flesta flygplan saknas det lift eller ramp. Vi tvingas lyftas ombord.

Regeringen hade i planen kunnat framhålla att lagen om tillgänglig kollektivtrafik från 1979 ska börja gälla. Men i stället skriver man: Kollektivtrafiken bör vara tillgänglig för funktionshindrade år 2010. Vi ska alltså vänta i minst tio år till. Under den här tiden köps det in en hel del tåg, bussar och spårvagnar som ska rulla i 20, 30 år och som fortfarande kan vara otillgängliga.

Vi som lever med rörelsehinder utestängs också rent fysiskt från arbetsplatser, skolor, affärer, bostäder, parker, m.m. Vi ses inte som en naturligt del i befolkningen av planerare och byggherrar. Att låta bli att sätta upp en dörröppnare, en ramp eller att inte göra information tillgänglig är att stänga oss ute, att diskriminera oss.

Regeringen kunde i den nationella planen framhålla att nu ska ändringar omgående göras i plan- och bygglagen. Men i stället skriver man: Enkelt åtgärdade hinder mot tillgänglighet och användbarhet bör vara åtgärdade före år 2010 i befintliga offentliga lokaler och på befintliga allmänna platser.

Att Boverket ska få i uppdrag att förtydliga de krav som finns i plan- och bygglagen på tillgänglighet i samband med nybyggnad och ändring av allmänna platser är bra, om detta samtidigt verkligen innebär skärpta krav. Lagen ändrades år 1995 till det sämre för oss.

Vi anser också att det är mycket bra att tydliga krav om tillgänglighet och användbarhet ska ställas vid upphandling av byggprojekt och vid hyra av lokaler inom offentliga verksamheter. Vi vet att många byggherrar, affärsföretagare, arbetsgivare och offentliga myndigheter ser oss som objekt som innebär merkostnader. Detta vill man ha kompensation för från staten.

Vi anser att den som ansvarar för en verksamhet också ansvarar för att bekosta att den blir tillgänglig. Vi har i många år hävdat att denna princip – ansvars- och finansieringsprincipen – är den enda rätta. Vi får alla betala i restaurangen på maten för att toaletten ska finnas. Då ska denna toalett också vara tillgänglig.

På samma sätt måste vi i framtiden solidariskt betala för att det t.ex. finns en ramp in i affären. Vi som lever med rörelsehinder är också konsumenter. Vi vill definitivt inte i framtiden handla via Internet. Vi vill kunna besöka affärslokaler som alla andra konsumenter.

Ett flertal viktiga områden tas tyvärr inte upp i planen. Det är just frågor om bl.a. rehabiliteringen för vuxna, avgifterna och taxorna som drabbar oss med funktionshinder och även bilstödet. Det kommer ett förslag om bilstödet. Men vi har i dag ingen aning om hur det förslaget ser ut.

Bemötandeutredningens olika förslag tas upp i planen. Det är bl.a. förslaget om vite till kommuner som inte följer dom som ger enskild rätt till insatser, förslaget att det ska satsas på kompetensutveckling av personal inom olika samhällsområden och att Statens kulturråd får utökade resurser. Vi tycker att det är mycket positiva förslag.

Regeringen har ideologiskt slagit fast var man står. Men det är ingen idé att sätta upp mål om man inte samtidigt sätter till kraftfulla insatser. Det märker vi inte minst av det vi har hört här i dag. Det räcker inte med insikt, information eller omtanke. För att den nu föreslagna planen ska få genomslagskraft måste den kompletteras med en kraftfull lag mot diskriminering med verkkningsfulla sanktionsmöjligheter mot dem som t.ex. inte gör den fysiska miljön tillgänglig.

Vi förväntar oss nu också att den pågående utredningen som ser över diskriminering i näringsverksamhet ska få tilläggsdirektiv så att även bristande tillgänglighet är en diskrimineringsorsak. Vi kan inte vänta i tio, femton år till på att få bli fullvärdiga medborgare i vårt land.

Ordföranden: Tack. Då går ordet till Demensförbundet och förbundsordförande Stina-Clara Hjulström. Varsågod.

Stina-Clara Hjulström: Jag tycker som de flesta här att den här hearingen är ett bra initiativ. Det är väldigt roligt att också Demensförbundet har blivit inbjudet. Det är en stor grupp handikappade som oftast glöms bort.

Den nationella handlingsplanen, som vi här diskuterar, tar fram väldigt många bra saker, något som säkert kommer att bli positivt för många handikappade. Förslaget om att länsstyrelserna ska kunna utdöma vite till de kommuner och landsting som trotsar lagen känns väldigt bra. Det ligger helt i

linje med den rättighetsfond som Demensförbundet har instiftat i dagarna för att kunna stämna de kommuner som brister kraftfullt i att ta hand om de demenshandikappade.

Handlingsplanen berör inte de demenshandikappade. De är t.ex. väldigt lite betjänta av detta med offentliga miljöer, kollektivtrafik, att det är kul att handla, osv, demokratifrågor, valfrågor och allt detta. Det är inte det som de har det största behovet av. Det skulle behövas ett extra kapitel där man tar upp den svåra problematik som demenshandikappade är.

180 000 människor lider av en demenssjukdom. Tillsammans med anhöriga berörs närmare 1 miljon människor. Med rätta har sjukdomen kallats de anhörigas sjukdom. 47 % av anhöriga som vårdar demenshandikappade har en behandlingskrävande depression. Kostnaden för demensvården är 35 miljarder. Det är hälften av hela kostnaden för äldreomsorgen.

Det är också en trefaldig kvinnofråga. Kvinnor drabbas oftare av demens, anhörigvårdare är ofta kvinnor och vårdpersonalen är mestadels kvinnor. Kanske är det därför som Demensförbundet har svårt att hävda sig när det gäller det statliga handikappbidraget, som är mindre än hälften av det som övriga handikappförbund får. Det är 104 kr per år och medlem mot 247 kr för övriga. Det har ni politiker i alla partier lovat att rätta till.

Det finns ingen grupp som är så utsatt som de demenshandikappade. De kan inte alls själva på något sätt föra sin egen talan. Demens leder till flera funktionshinder. Synen berörs, eftersom de inte kan förstå och tolka sin omgivning. Hörseln berörs, därför att de inte kan höra eller tolka det de hör. Talet berörs, eftersom de inte kan finna orden och få fram dem. Rörelseförmågan berörs, eftersom de har glömt hur man t.ex. ska äta osv. Det är en hel del olika handikapp.

Den nationella handlingsplanen berör väldigt lite alla funktioner som omfattas av demenshandikappet. Bristen på kunskap om demenssjuka och det svåra handikappet är väldigt stort ute i samhället. Okunskapen är stor även inom sjukvården. Kanske är det förklaringen till att demenshandikappade nästan glömts bort i handikappplanen.

För att anpassa för demenshandikappet behövs t.ex. dagvård. I många kommuner läggs dagvården ned. Det står ingenting om dagvård. För att anpassa för demenshandikapp behövs tidiga utredningar och minnesmottagningar. Många blir inte utredda, och minnesmottagningar läggs ned.

Vi har här talat om byggnader och tillgängliga bostäder. Det behövs handikappanpassade byggnader för demenshandikappade. Det är vanligt att bra gruppbofästigheter stängs och läggs ned, eftersom det blir för kostsamt. Man stoppar in demenshandikappade på stora sjukhem där det råkar finnas en ledig plats.

Vi har talat mycket om byggnader – kvadratmeter, rum och kök – men väldigt lite om innehållet, som kanske är det viktigaste när det gäller att anpassa för de demenshandikappade. Vad är det för innehåll som behövs?

Det står också i handikappplanen om bemötandet. Det finns väldigt många brister som vi dagligen får oss till del. Demenssjuka binds fast, de drogas ned, och man låser in dem i sina rum på kvällarna. De lämnas ensamma. De får inte gå på toaletten utan tvingas kissa i blöja osv. Anhöriga är rädda att föra fram klagomål då de ofta blir klassade som besvärsliga. De är rädda för

att det ska bli repressalier gentemot de anhöriga. Anhöriga får heller inte ta del av journalanteckningar, som sekretessbeläggs när de vill ha insyn i vården. Det är inte ovanligt att anhöriga bollas mellan sex till tio personer i en kommun när de ska klaga.

Socialt liv och kultur förekommer över huvud taget inte för de demenshandikappade. Det är inte ens möjligt att komma ut i den egna boendemiljön. Det finns demenshandikappade som inte varit utanför dörren under tre års tid. Jag har ett brev från ett kommunalråd – jag ska inte säga namn eller varifrån det är – där han skriver till en son: ”Du frågar i din skrivelse om jag anser att en gammal man på ett servicehus har rätt till utevistelse. Självklart tycker jag att alla borde få möjlighet att komma ut ibland om de själva kan och vill. Tyvärr medger inte resurserna inom dagens äldrevård att alla individers behov och önskemål kan bli tillgodosedda inom ramen för kommunernas insats”. Man kan alltså inte få komma ut en halv timme ens en gång. (Bild 6)

Det talas väldigt lite om personalen. Det är någonting som i allra högsta grad hör samman med handikappanpassningen för de demenssjuka. Det är personalen som ska hjälpa de demenshandikappade. De sliter hårt, de blir sjukskrivna, och de lämnar vården. Ett vårdbiträde sade: Min utbildning har blivit en belastning. Jag vet väl vad jag ska göra, men jag får inte resurserna.

När ni hör allt det här låter det förstås som ett väldigt klagande från min sida. Jag är rädd att man återigen glömmer bort de demenshandikappade och att den diskriminering som sker kommer att fortsätta. Samtidigt vet jag att ni politiker har lovat att korrigera åtminstone det statliga handikappbidraget. Det kanske finns en hel del fakta i samhället om demenshandikappet. Men det skulle i så fall vara som Dostojevskij säger, att det är ömheten som saknas när det gäller de handikappade. (Bild 7)

Ordföranden: Tack. Vi ligger bra till i tidsschemat. Därför släpper vi fram ytterligare en talare innan vi tar paus. Ordet går till Afasiförbundet i Sverige och kanslichef Marianne Åkerlund. Varsågod.

Marianne Åkerlund: Fru ordförande och utskottsledamöter! Tack för att vi har fått möjlighet att vara med här i dag och ta upp aspekterna på handikappplanen utifrån ett mindre förbund som företräder ett av alla de osynliga handikapp som finns i vårt samhälle.

Meningen med livet måste vara möten med andra människor, vilket ger möjlighet till samtal, möjlighet att lära sig av varandra, att skaffa sig kunskap och ge kunskap, att känna gemenskap och delaktighet med andra. För att dessa möten ska kunna komma till stånd behövs det mötesplatser.

Propositionen tar upp möjligheterna för människor att komma till dessa platser i fysisk bemärkelse. Däremot tar propositionen i mycket ringa bemärkelse upp hur man ska underlätta för människor med bl.a. kommunikationsstörningar att kunna delta i samtal och gemenskap på mötesplatserna. Därmed begränsas deras möjligheter till delaktighet och kunskap.

Riksdagen är den kanske viktigaste mötesplatsen i vårt land. Dagens möte ger möjlighet till utveckling och gemenskap. Det skapar en möjlighet för oss att genom samtal vara en del i ett demokratiskt samhälle som bygger på att människor utifrån olika erfarenheter och livssituationer kan vara delaktiga i

samhällsdebatten och bidra till nödvändiga samhällsförändringar. Att delta i ett sådant möte som dagens innebär stora svårigheter för de grupper som jag representerar.

Jag kommer från Afasiförbundet. Det är ett förbund som består av människor som har drabbats av afasi och barn med grav språkstörning och närstående till dessa grupper. Många människor som får en hjärnskada drabbas också av afasi, som är ett samlingsbegrepp för olika typer av kommunikationsbortfall i tal och språk.

Många har fått afasi som en följd av stroke, framför allt de äldre. I den yngre gruppen är orsaken ofta traumatiska skador, bilolyckor, idrottsskador, aneurysm osv. Afasi är ett funktionsbortfall som drabbar mycket olika. Man kan drabbas av oförmåga att tala och hitta orden, att förstå det talade ordet, att läsa och förstå skriven text, att räkna och förstå siffror och talens storlek och värde, m.m.

Har man som medmänniska inte upplevt någon person med afasi i sin omgivning har man oftast svårt att förstå hur handikappande det är i vårt samhälle att leva med afasi, eftersom vårt samhälle är uppbyggt kring mänskliga kontakter, att vi utbyter tankar och idéer med familj, närstående, grannar, kamrater, etc. Om man tappar den förmågan i och med att man fått afasi leder det ofta till depression och isolering, vilket också påverkar de närståendes situation. Förutom kommunikationsbortfallet blir man ofta också förlamad, får synbortfall, personlighetsförändringar, koncentrationssvårigheter och drabbas av uttröttnings.

Den andra gruppen som Afasiförbundet företräder är barn med grava språkstörningar. De har till skillnad från personer med afasi fått sin språkstörning innan de har utvecklat ett språk. Orsakerna kan vara skiftande. Ofta finns det underliggande funktionshinder. Dessa barn får stora svårigheter under sin uppväxt om de inte får kompetent hjälp att utveckla sitt språk. De ställs utanför möjligheterna att tillgodogöra sig skolgång, skaffa sig kompisar och vänner, skaffa sig yrkesutbildning och förbereda sig för ett självständigt liv med livskvalitet.

Jag känner att min uppgift i dag även är att representera andra mindre förbund som företräder människor med olika typer av funktionshinder, bl.a. olika kommunikationshandikapp. Jag tänker då på människor med stamning, med dyslexi, människor som har kommunikationssvårigheter på grund av laryngektomi etc.

Orsakerna till de nämnda funktionshindren är varierande. Behov av stöd och hjälp kan också se olika ut. Men det som vi har gemensamt är ett stort behov av habilitering och rehabilitering – ofta livslångt. Vi möter oförståelse av vår omgivning. Kunskapen om kommunikationshandikappen är bristfällig, ibland nästan obefintlig både bland samhällets olika företrädare och aktörer och bland människor i den nära omgivningen. Det syns inte utanpå att man har en funktionsnedsättning.

För personer med dessa funktionsnedsättningar är propositionen otydlig. Den behandlar även människor med psykiska funktionshinder på ett styvmoderligt sätt. Handikapplanen måste kompletteras genom att man också uppmärksammar människor med psykiska funktionshinder, deras behov och bemötandet av dem. Likaså måste anhöriga och deras många gånger svåra

situation uppmärksammas. De utför ett enormt arbete som samhället inte klarar sig utan.

Eftersom kunskapen om de funktionshinder som vi företräder är dålig planerar inte heller samhället utifrån de behov som människor med hjärnskador samt tal- och språkhandikapp har. Lagstiftaren har därför i alltför ringa utsträckning uppmärksammat våra behov, exempelvis inom LSS, SOL och på skolans område. Även rätten till möjligheten att få hjälpmedel är mycket bristfälligt reglerad.

Behoven för dessa grupper borde kartläggas så att behov av vård, habilitering, rehabilitering, assistans, hjälpmedel etc. kan bedömas utifrån en realistisk situation och att resurser avsätts för detta. Först då kan man tala om att människor med dessa funktionshinder ges möjlighet till gemenskap, delaktighet och jämlikhet.

Vi som företräder dessa grupper med funktionshindrade är små förbund med mycket begränsade ekonomiska resurser, vilket gör det svårt för oss att göra våra röster hörda, såväl ut mot samhället som inom handikapprörelsen. Vi har dock påbörjat ett informellt samarbete inom den s.k. 12-gruppen, som består av 12 mindre handikappförbund, för att förstärka vår röst. Jag hoppas bl.a. att en ny och rättvisare fördelningsmodell för organisationsstödet till handikappförbunden ska ge oss bättre resurser för det framtida arbetet.

Som jag sade inledningsvis finns det många människor med afasi som också är rörelsehindrade, vilket gör att dessa människor har svårt att komma till olika mötesplatser. Jag tänker dock inte närmare kommentera denna del i propositionen, eftersom företrädare för personer med rörelsehinder redan har lämnat sina synpunkter på den fysiska tillgängligheten.

Jag tänker i stället koncentrera mig på möjligheten för människor att vara delaktiga på dessa mötesplatser, att ha möjlighet att samtala med varandra, vilka hinder det finns för kommunikationen och på vilket sätt propositionen har beaktat detta.

Vi talar i dag om den nationella handlingsplanen för handikappolitiken. Den ska genomsyra debatt, beslut och handling. Den ska påverka förhållningssättet mellan människor i framtiden. Den ska ligga till grund för utveckling. Låt oss hoppas att propositionen verkligen medför att vi äntligen blir betraktade som medborgare med rättigheter och skyldigheter, blir subjekt i stället för objekt. Både mål och inriktning i den nationella handlingsplanen har demokratiska aspekter. Vi instämmer i dessa grundläggande principer och värderingar, men vill också göra påpekanden sett ur kommunikationshindersynpunkt.

Propositionen tar enligt vår uppfattning alldeles för lite hänsyn till mjukvaran, människan, i sina förslag. I alltför stor utsträckning är det tekniska lösningar som anvisas och som förutsätter att människor som hanterar dessa har kunskaper om målgrupperna. Det förutsätter dessutom att människor är motiverade för de tekniska lösningarna och har ekonomiska resurser. Så är ofta inte fallet.

När det gäller de övergripande målformuleringarna är de utformade så att det är lätt att ställa sig bakom dem. Ingen kommer att opponera sig mot dem. Men när det gäller att klä orden i handling, att konkretisera genomförandet lämnar propositionen oss med kommunikationshandikapp i stor ovisshet.

Propositionen *Från patient till medborgare* har ett gott anslag. De övergripande målformuleringarna är viktiga. Men vi känner att helhetsgreppet saknas för att man ska kunna kalla det för en handikapplan som inkluderar samtliga funktionshinder. Riktade insatser måste till för att de många kommunikationshindergrupperna ska få det stöd och de insatser som de behöver. Antalet logopedier i landet är alldeles för litet. Möjligheterna att få stöd enligt LSS och SOL är begränsade. Möjligheterna att få hjälpmedel för sin kommunikation är ytterst begränsade.

Att lita till ansvars- och finansieringsprincipen känns otillförlitligt. Riktade insatser måste till om samhället ska ta sitt ansvar och mena allvar med att alla människor har rätt till gemenskap, delaktighet och jämlikhet. För att vi med kommunikationshandikapp, hjärnskador eller psykiska funktionshinder ska gå från objekt till subjekt behövs det således mer riktade insatser, t.ex. att tillgänglighetsfrågorna hanteras ur ett brett perspektiv, att översyn av hjälpmedelssituationen görs för att belysa och planera nya gruppers behov, att lyfta in vuxenrehabiliteringen i den nationella handikapplanen, att förstärka utbytet av erfarenheter och kunskaper mellan myndigheter och företrädare för människor med kommunikationshandikapp och andra osynliga handikapp.

Utan dessa insatser kommer vi att känna oss fortsatt utestängda från samhällsgemenskapen, att känna att vi inte kan bli delaktiga eller kan få jämlika levnadsvillkor.

Ordföranden: Tack för det. Vi tar då en paus, och utanför salen ska det finnas förfriskningar. Vi återsamlas här kl. 12.10.

Ordföranden: Vi återupptar härmed hearingen. Ordet går först till PRO och ordförande Lage Andréasson.

Lage Andréasson: Fru ordförande och utskottsledamöter! Jag tänkte disponera om mina fem minuter; detta efter att ha lyssnat till tidigare inlägg. Jag instämmer varmt i vad som redan har sagts från HSO av Berndt Nilsson med sitt fina inlägg. Likaså gäller det Ann Jönsson, Britt Jakobsson och Stina-Clara Hjulström och den eloge som de gav utredningen och förslaget om att det är ett viktigt ideologiskt instrument som därmed är satt i verket. Vi får hoppas att det kommer att ske förändringar i verkligheten som kan motsvara ambitionerna i förslagen.

Jag inskränker mig till några av de punkter som vi i PRO tycker är ganska viktiga. Det har ju talats tidigare här om den äldre befolkningen. Naturligtvis finns det funktionshinder som följer med ökad ålder. Detta är något som vi kommer att få se en vidareutveckling på eftersom vi blir äldre och äldre och det blir fler och fler pensionärer i vårt land.

I dag finns det 500 000 äldre över 80 år. Om 10–20 år blir det uppemot 800 000. Därmed följer naturligtvis en ökning beträffande funktionshindren. Vad jag närmast vill ta upp är gamla försyndelser.

Många i äldrepopulationen bor i dag i ett bostadsbestånd som byggdes och planerades på 50- och 60-talen och då fanns det inga egentliga regler om vare sig tillgänglighet eller vad som är mer aktuellt i dag. Det gäller gamla trevåningshus som saknar hissar och andra hjälpmedel för de boende. Där är det

stora problem eftersom bostadsmarknaden ser ut som den i dag gör. Därför blir många av dem med ökade funktionshinder inneslagna i sina bostäder. Det fattas något i utredningen, tycker jag, när det gäller att se till att det sker förändringar i det beståndet.

PRO har sedan länge i fråga om ROT-programmet krävt statliga hissbidrag för att man ska kunna införa hissar i husen. Eftersom utredningen syftar till att göra tillgängligheten bättre genom enkla åtgärder kan jag tänka mig att installation av hissar i det äldre bostadsbeståndet inte tillhör de enklare åtgärderna. I varje fall är väl detta förenat med rätt stora kostnader. Det här är alltså en angelägen fråga som vi gärna vill aktualisera i dag.

När det gäller tillgängligheten till vad som kallas för lokaler vill jag ta upp ett alldeles speciellt problem. Det gäller då mötesplatserna. Föreningslivets mötesplatser tenderar nu att börja inskränkas genom att kommunerna bantar ned i samband med en på många håll försämrade ekonomi. Man drar in på föreningslivets möjligheter att använda möteslokalerna. Demokratiskt finns det en fara i att minska tillgängligheten eller göra det otillgängligt för föreningslivet när det gäller möjligheterna till mötesplatser. Det tillhör kanske inte denna utredning men jag vill ändå visa på hur verkligheten ser ut. Det är mycket svårt i dag för föreningslivet att driva en vettig verksamhet. Man borde börja se över detta ordentligt.

Till sist vill jag bara instämma i detta med lagtrots. Jag tycker att det gavs en felaktig signal här om att ge kommunerna en sanktion när det gäller möjligheten till lagtrots av ekonomiska skäl. Jag tror att det är väldigt viktigt att vi just på den punkten får infört sanktionsbestämmelser som är sådana att man verkligen ser till att kommunerna inte har möjlighet till lagtrots utifrån ekonomiska skäl när det gäller frågan om tillgängligheten. Tack så mycket!

Barbro Westerholm: Fru ordförande, utskottsledamöter och övriga åhörare! Jag kommer att ta upp tre saker: de äldre som i dag köar för att få sina behandlingsbara funktionshinder åtgärdade, färdtjänsten och de diskriminerande 65-årsgränser som i dag finns.

Mitt pensionärsförbund har 208 000 medlemmar. De yngsta är omkring 60 år och de äldsta omkring 100 år. De flesta är friska men förr eller senare drabbas de av åldersbetingade funktionsnedsättningar. Det är en naturlig del av åldrandet.

Den nationella handlingsplanen har en pretentiös rubrik, *Från patient till medborgare – en nationell handlingsplan för handikappolitiken*. Huvudpunkterna är att handikapperspektivet bör genomsyra alla samhällssektorer, att ett tillgängligt samhälle bör skapas samt att bemötandet bör förbättras. Javisst, det kan vi instämma i. Men det verkar som att regeringen inte riktigt har hängt med i att vi under 1900-talet faktiskt har lagt ett kvarts sekel till vår medellivslängd. Dessa vunna år innebär att vi har fått en stor grupp människor med åldersbetingade funktionsnedsättningar. Därför saknar vi i den här propositionen en handlingsplan för hur man ska återställa funktionen hos äldre som drabbas av åldersbetingade funktionshinder. Det handlar om grå starr, dvs. grumling av ögats lins, om nedsatt hörsel och om förslitning av höfter, knän, fotleder och axlar. Dessa människor står i dag i årslånga köer för att få hjälp.

De här funktionsnedsättningarna kan man dock med modern teknik faktiskt avhjälpa, t.o.m. helt och hållet. Men i dag tvingas tiotusentals äldre leva med dessa funktionsnedsättningar på grund av köandet. Därför behöver de annat stöd.

Vi kan ta starrkön. Det finns 32 000 köande i Sverige i dag. Kötiden är från tre månader till tre år men det tar 20–30 minuter att polikliniskt åtgärda en funktionsnedsättning; detta till en kostnad av 7 000 kr. Det skulle kosta 224 miljoner att beta av den här kön men det gör man inte. 112 miljoner kostar det att ha människor i kön. Då handlar det om hemtjänst, om hjälp vid olycksfall som inträffar osv. Någon prislapp på detta med förlorad livskvalitet kan vi inte sätta.

Kötiden vid hörselnedsättning varierar mellan tre månader och två år. 400 000 i äldregruppen har hörselnedsättning. De behöver hörapparat och hälften av dem behöver textade TV-program och filmer för att få utbyte av de här medierna. Också kötiden för ledoperationer kan vara årslång.

De som står i kö utsätts dessutom för åldersdiskriminering. Jag kan ta ett exempel. Det gäller en person som är född år 1923. Han ringde och frågade hur länge till han skulle behöva vänta. Svaret blev då: ”Jag ser på skärmen att du tillhör åldersgrupp som har tid att vänta när det finns andra som har ont om tid.” Så får det inte vara!

Demenserna går jag inte in på, för de har Stina-Clara Hjulström redan berört.

Färdtjänsten är ett större problem än som framgår av handlingsplanen. Färdtjänsten ses nu som en trafikpolitisk fråga, inte som en socialpolitisk fråga. De klagomål som vi får handlar om väntetider, uteblivna hämtningar, lång förbeställningstid, långa omvägar på grund av samtransporter samt svårigheter att ta sig till och från bilen till bostaden eller mottagningen. Ingen vet vem som har tillsynsansvaret. Därmed vet inte enskilda vart de kan vända sig med klagomål. En utvärdering pågår som ska vara klar i höst men det är viktigt att bristerna avhjälpas utan dröjsmål.

Slutligen: Handlingsplanen innehåller ingenting om hur vi ska komma bort från att se människor som kronologiska varelser. Vi måste se dem som individer med skilda behov, som individer som lägger år till livet på olika sätt. Vi måste komma bort från 65-årstänkandet. Vart tog t.ex. löftet om att ta bort 65-årsgränsen för LASS vägen? Förhoppningsvis kommer detta. En annan 65-årsgräns som också måste bort är gränsen för bilstöd för funktionshindrade som arbetar. Vad är det som säger att en person med funktionsnedsättning inte vill och inte kan arbeta efter 65-årsdagen? Att anhörigpenning efter fyllda 65 endast kan utgå om kommunen vill är också något som måste rättas till. Därmed är mina fem talarminuter till ända. Tack för ordet.

Sofia Lindén: Fru ordförande, utskottsledamöter och övriga deltagare! Boverket ser mycket positivt på de förslag som förs fram i propositionen. Flera av förslagen har ju varit föremål för utredningar av Boverket. Det är nu glädjande att se att de ser ut att kunna genomföras.

Det skulle vara härligt att stå här om några år och kunna konstatera att tillgängligheten var en lika självklar sak som de andra grundläggande tekniska egenskapskrav som vi har i det här riket och som vi ställer på byggnader. Det

ska alltså vara lika självklart att en byggnad är tillgänglig som att den ska klara en brand och att den står kvar och inte rasar.

Boverket berörs på en rad punkter. Jag vill främst kommentera de förslag som förs fram i kapitlen 6 och 7. Det gäller alltså hur Boverket ska införliva och integrera handikapperspektivet i hela sin verksamhet och hur man ska se över och åtgärda lokaler och information i vår verksamhet. Dessutom gäller det förbättringar avseende tillgänglighet i den offentliga miljön.

Vad gäller möjligheterna att låta handikapperspektivet genomsyra hela verksamheten tycker Boverket, liksom har framförts i propositionen, att Vägverket kan fungera som en bra förebild. Boverket behöver höja medvetenheten hos medarbetarna. Det kan göras genom utbildning, så som man gjort på Vägverket, och genom inventering av den egna verksamheten för att se vilka brister som finns i lokaler och i den information som sprids.

Jag är av uppfattningen att det inte räcker med att kunna tillhandahålla saker på förfrågan, utan jag tror att det är nödvändigt att sprida information om att de här produkterna kommer ut från Boverket. Vi producerar en lång rad handböcker och även en tidning. På något sätt måste det föras fram att det här finns. Jag tror att efterfrågan därefter kommer. Jag tror alltså inte att efterfrågan kommer först.

Vidare tycker jag att det ska vara en självklar sak att varje anställd på Boverket ska veta vilka kanaler som finns för att ta fram anpassad information; detta för att ingen ska vara ställd när förfrågan en dag kommer.

När det gäller de förslag som gäller förändringar och förbättringar av den offentliga miljön vill jag säga att vi tyckte att det var otydligt när vi fick vårt uppdrag om att kostnadsanalysera de här åtgärderna år 1996. Men då gjordes det klart att det handlade om publika lokaler, dvs. både offentliga lokaler och t.ex. en tobakshandel eller en ICA-affär. Vi har uppfattat att det handlar om alla lokaler dit allmänheten har tillträde.

Jag tycker inte att man ska sticka under stol med att det kommer att kosta pengar, även om vi tror att det går att spara pengar genom att göra det här i samband med andra åtgärder. Vi tror att ett framkomligt sätt att arbeta är att stötta kommunerna i deras arbete med inventeringar och framtagande av åtgärdsplaner och att vi från Boverket skulle kunna lyfta fram några föredömliga åtgärdsplaner och visa på det arbetssättet och sedan följa genomförandet av dessa.

Bestämmelserna om förtydligande beträffande tillgänglighet till allmänna platser skulle kunna göras genom förändringar i PBL där man utökar de krav som ställs på tomtmark till att gälla även för allmänna platser.

Vad gäller handikapporganisationernas möjligheter till samråd i plan- och byggärenden instämmer vi i att det bör göras en översyn. Vi vill återkomma när en sådan översyn är genomförd.

Vi ser positivt på ett nationellt tillgänglighetscenter och ser det som utökade möjligheter för samarbete med Handikappombudsmannen och Hjälpmedelsinstitutet. Vi ser här också en möjlighet för avlastning när det gäller de frågor som vi får på det här området. Även när det gäller kommunikationerna tror vi att man skulle kunna göra detta inom ramen för kommunernas åtgärdsplaner. Vi ser mycket positivt på samarbetet med Vägverket och Svenska Kommunförbundet.

Sammanfattningsvis vill jag säga att vi på Boverket är mycket nöjda med innehållet i propositionen. Vi ser fram emot att få sätta i gång med att genomföra de uppdrag som tilldelats Boverket. Tack!

Lena Viberg-Larsson: Även i lagen om bostadsanpassningsbidrag har man föreslagit ändringar. Förslaget bygger på en rapport som Boverket lämnade år 1994. Eftersom det är Boverkets förslag har vi inga invändningar eller särskilda synpunkter på förslaget.

Ett förslag, en ändring, gäller följande. Om en åtgärd behövs redan av andra orsaker än ett funktionshinder så lämnas inte bidrag. Principen har funnits i praxis men har nu fått lagstöd, t.ex. om en bostad är fuktskadad och behöver mögelsaneras. En sådan åtgärd behöver alltid vidtas, även om det inte finns ett funktionshinder.

Nybyggnad har nu reglerats i en särskild paragraf. Det är endast en redaktionell ändring, alltså ingen ändring i sak.

Reglerna vid köp eller byte av bostad har mjukats upp på så sätt att numera gäller särskilda skäl endast vid kostnadskrävande åtgärder.

Förslagets mest genomgripande förändring är att reglerna om standardhöjande åtgärder har slopats. Detta innebär att den s.k. kvarboenderegeln också försvinner – tidigare kunde man lämna bidrag för standardhöjande åtgärder, även om bostaden saknade lägsta godtagbara standard.

Boverket är positivt till samtliga ändringar i lagen om bostadsanpassningsbidraget.

Lars Lööw, Handikappombudsmannen: Ordförande, utskottets ledamöter och övriga åhörare! Jag anser att vi med den proposition vi diskuterar i dag får möjlighet att ta ett viktigt steg vidare i den svenska handikappolitiken. Det är inte de nationella målen som beskrivs i propositionen som är det viktiga och nya. De överensstämmer i stort med de mål riksdagen fastställde redan i början av 80-talet.

Det jag anser vara viktigt för att föra frågan vidare är i stället regeringens beskrivning av inriktningen på handikappolitiken. Det är helt riktigt att vägen mot full delaktighet och jämlikhet går via diskrimineringsbekämpning och mänskliga rättigheter. Inriktningen som regeringen beskriver förpliktar; den förpliktar såväl regeringen som alla oss andra som har viktiga uppgifter att fylla för att förverkliga de mål och den inriktning som beskrivs i propositionen. En viktig värdemätare på planen blir den skrivelse till riksdagen som regeringen ska lämna på våren 2002. Då kan vi verkligen se om regeringen menar allvar med det som sägs i propositionen, bl.a. genom att sakdepartementen då ska presentera mål för sina verksamheter.

Det är också viktigt, och riktigt, att alla tar sitt ansvar för planeringen, genomförandet och finansieringen av tillgängligheten i samhället. Det kommer inte att gå att med hjälp av statliga medel bygga om Sverige. Alla måste ta sitt ansvar. Utan en sådan syn kommer man aldrig att nå insikten att ökad tillgänglighet är en investering i människovärde som också kan ge kommersiella vinster.

Ett viktigt ställningstagande i propositionen är regeringens uttalande om att bristande tillgänglighet kan vara diskriminering. Enligt lagen om förbud mot diskriminering i arbetslivet kan bristande tillgänglighet ibland prövas som

diskriminering. Men i propositionen kvarstår en brist, nämligen att enskilda utanför arbetslivet inte kan få prövat om man har blivit diskriminerad. De mänskliga rättigheter som propositionen utgår från måste någon gång också leda till reella möjligheter för människor att kräva rätt, även utanför arbetslivets område.

Möjligheten att kräva rätt måste bli reell. Till skillnad från Landstingsförbundet anser jag att insatser enligt LSS är ett led i samhällets garanti för mänskliga rättigheter. Det är inte bara en fråga om ekonomiska resurser. Därför är åtgärder mot domstolstrots viktiga.

Det finns många områden i propositionen som jag inte tänkte kommentera, men de är viktiga och jag delar i princip regeringens analys. Det är t.ex. på hjälpmedelsområdet, råd och stöd, bostadsanpassning och bemötande.

Jag tänkte i stället avsluta med att kommentera en del om Handikappombudsmannens framtida uppgifter. Handikappombudsmannen kommer enligt propositionen att få en uppgift att inrätta ett nationellt tillgänglighetscenter. Där ska vi bl.a. precisera för framför allt statliga myndigheter vad tillgänglighet är, vi ska informera myndigheter och vi ska informera andra i samhället som har ett ansvar för att öka tillgängligheten, t.ex. om att ställa krav vid upphandlingar.

Det är viktigt när vi får den viktiga rådgivande uppgiften att komma ihåg att den inte på något sätt inskränker sektorsmyndigheternas ansvar för tillgänglighetsarbetet. Det framgår också tydligt i propositionen. Det är i stället en tillkommande uppgift som ska öka tillgängligheten. Jag ser fram emot att få jobba tillsammans med Hjälpmedelsinstitutet, Boverket och alla andra sektorsmyndigheter som pekas ut som ansvariga i propositionen. Jag ser också fram emot att få samverka med andra viktiga aktörer som representanter för fastighetsägare och lokaltrafiken.

Det har som kommentarer till propositionen framförts farhågor för att den nya uppgiften skulle inskränka på Handikappombudsmannens andra och tidigare uppgifter. Det är klart att det alltid är en risk, men jag känner ingen större oro för det. Handikappombudsmannens uppgifter är i grunden fastställda av riksdagen och framgår av lagen om Handikappombudsmannen. Handikappombudsmannens uppgift är att bevaka rättigheter och intressen för människor med funktionshinder. Därför är det i stället bra att vi får denna uppgift hos Handikappombudsmannen, dvs. att vi med utgångspunkt i det människorättsperspektiv som min myndighet bedriver i sin verksamhet kan angripa frågor om bristande tillgänglighet.

Det är viktigt att vi när vi bygger upp tillgänglighetscentret vid Handikappombudsmannen utgår från de uppgifter som vi tidigare har haft och har i dag vid myndigheten. Det går inte att helt och hållet särskilja uppdraget att vara ett nationellt tillgänglighetscenter och handikappombudsman i övrigt. Det är också viktigt att vi blir lätt tillgängliga och identifierbara som tillgänglighetscenter och att det går att nå oss och hitta oss för att få den nödvändiga information vi ska delge.

Avslutningsvis vill jag säga några ord om ett av de andra förslagen i propositionen. Regeringen har bedömt att det bör ligga inom Handikappombudsmannens ansvarsområde att utveckla information om rättigheter i första hand för barn och ungdomar med funktionshinder och deras familjer i Sve-

rige. Jag håller med om att det är ett väldigt viktigt område och att informationen riktad till barn och ungdomar med funktionshinder och deras anhöriga måste utvecklas. Jag är inte säker på att den form som regeringen föreslår är den bästa. Att utge en handbok kan leda till att den snabbt blir inaktuell, men jag vill gärna arbeta med att på andra sätt öka informationen och tillgången till information för den gruppen.

Det skulle vara mer naturligt att arbeta på det sätt vi tidigare har arbetat för att hjälpa till att sprida information, nämligen att med hjälp av handböcker och i samverkan med andra ansvariga – i det här fallet ofta kommuner och landsting som har ett ansvar genom socialtjänstlag, hälso- och sjukvårdslag och LSS – ta fram och sprida information till gruppen.

Lars Pettersson, Socialstyrelsen: Ordförande och utskottsledamöter! Jag ska välja att kommentera förslagen i propositionen på fyra punkter, men jag vill samtidigt säga att det finns en rad förslag som måste bedömas som viktiga för att utveckla handikappolitiken i Sverige. Men det är fyra punkter jag vill särskilt kommentera utifrån Socialstyrelsens synpunkter.

Den första punkten gäller lagtrots. Socialstyrelsen har under en följd av år uppmärksammat att landsting och kommuner inte alltid verkställt domar enligt LSS. Det finns naturligtvis flera orsaker till att det är så, men för den enskilde personen är det kanske inte alltid så intressant vilka som är de bakomliggande orsakerna. Företeelsen som sådan kan inte accepteras, vilket också Socialstyrelsen har framhållit i en rad rapporter.

Socialstyrelsen uppmärksammade tidigt att när en huvudman inte bedrivit någon uppsökande verksamhet till grund för planering är det svårare för kommunerna att ha en realistisk framförhållning. Då ökar risken för att kommunerna inte kan verkställa en dom som ger den enskilde rätt till insats. Det är därför väsentligt att huvudmännen har en god planering. Förslaget att länsstyrelserna ska verka för att kommunerna och landstingen planerar för att tillgodose framtida behov kan innebära att planeringsprocessens betydelse lyfts fram. Förslaget innehåller däremot inte att länsstyrelserna får något maktmedel till sitt förfogande som Bemötandeutredningen föreslog.

I det förslag som nu presenterats ingår däremot att länsstyrelserna får förelägga huvudmännen att avhjälpa bristen, dvs. att verkställa domstolens beslut. Föreläggandet får förenas med vite. Det kan vara ett sätt att tydliggöra huvudmännens absoluta ansvar. Men en dom enligt LSS ska verkställas omedelbart. Det innebär att domstolens beslut ska verkställas även om kommunen väljer att överklaga i högre instans eller domstolen inte beviljat inhibition.

I det förslag som nu har lagts fram gäller länsstyrelsernas ansvar enbart domar som vunnit laga kraft, vilket innebär att vissa personer som fått rätt till insats ändå inte kan få hjälp genom länsstyrelserna. Detta kan av enskilda uppfattas som ytterligare ett sätt för samhället att med ena handen ge löften och med den andra handen ta tillbaka utlovade rättigheter.

Kravet på omedelbar verkställighet gäller även de beslut om insatser som huvudmannen själv beslutar om, vilket är många fler. Problemet med utebliven eller orimligt fördröjd verkställighet rör inte enbart domar utan också kommunernas egna beslut. Omfattningen är inte klarlagd, men den informat-

ion som vi har tyder på att de icke verkställda besluten kan vara betydligt fler än de icke verkställda domarna.

I den officiella statistiken över stöd och service till vissa funktionshindrade, som bygger på kommunernas egna rapporteringar, redovisas för den 1 november 1998 ca 370 personer som fått beslut om insatsen Bostad med särskild service för vuxna enligt LSS inte har fått sina beslut verkställda.

Den andra punkten gäller bestämmelser om kvalitetsutveckling och klagomålshantering. Socialstyrelsen har utfärdat ett allmänt råd som rör kommunernas skyldighet att ha system för att säkra kvaliteten i äldre- och handikappomsorgen. Klagomålshantering är en viktig del av kvalitetssäkringsarbetet. Verksamheter som bedrivs enligt LSS omfattas inte av dessa allmänna råd. LSS saknar bestämmelser som ett sådant allmänt råd kan knytas an till. Dessutom saknas bestämmelser om krav på dokumentation som är en förutsättning för att kvalitet ska kunna säkras. Socialstyrelsens granskning har visat att dokumentationen inom området är klart eftersatt. Vi har därför föreslagit departementet att regeringen borde ta initiativ till regler om dokumentation och kvalitetssäkring inom LSS. Några sådana finns dock inte med i lagförslaget. Dessutom innehåller LSS ingen motsvarighet till den anmälningsskyldighet som införts i socialtjänstlagen. Socialstyrelsen efterlyser således att förslaget kompletteras.

Den tredje punkten gäller kartläggning av habilitering. Enligt propositionsförslaget kommer Socialstyrelsen att få ett uppdrag som syftar till att kartlägga de insatser som barn med funktionshinder och deras familjer får från landstingens habiliteringsverksamheter men också från kommunerna. Det är angeläget att få en betydligt bättre bild av dessa barns och familjers situation och vad som finns för närvarande. Socialstyrelsen ser därför fram emot en diskussion med departementet om en närmare precisering av det uppdraget.

Insatsen Råd och stöd enligt LSS tillkom för att tillförsäkra enskilda som ingår i lagens personkrets och deras anhöriga rätt till expertstöd. Den skulle vara ett komplement till habilitering och rehabilitering. Med den utveckling av rättstillämpningen som har skett har rättigheten urholkats, och Socialstyrelsen ser det som angeläget att den utredning som föreslagits kommer till stånd och att insatsen, som för övrigt var ett statsbidrag på 200 miljoner kronor, återställs till sitt ursprungliga syfte.

Den fjärde punkten som är viktig att kommentera är den om forskning och kunskapsutveckling. Det konstateras att bristen på kunskap är stor, och det är någonting som i och för sig gäller socialtjänstområdet i sin helhet. Socialstyrelsen har i ett annat sammanhang fått ett uppdrag av regeringen att utveckla ett program för kunskapsbaserad socialtjänst. Kunskapsbristen gäller också för handikappområdet. Det är därför angeläget att forskning finns och att forskning stimuleras. Ett sådant förslag ingår i propositionen. Men för att forskningen långsiktigt ska leda till resultat som kan utnyttjas i verksamheterna krävs också långsiktiga satsningar.

I det nu aktuella förslaget föreslås en satsning på två år med 5 x 2 miljoner kronor. Det kan jämföras med vad som föreslogs i Bengt Lindqvists utredning – 10 miljoner kronor per år under en femårsperiod föreslogs.

Vi vill understryka betydelsen av att det nationella forskningsprogram som nämns verkligen kommer till stånd. Långsiktigheten är en väsentlig del för att garantera att få fram en säkrare kunskap på handikappområdet.

Jag vill peka på relationen forskning, utbildning och praktik. Forskningen i sig är väsentlig för att förstå, men också anknytningen till utbildningar och praktiken är oerhört väsentlig. Man kanske här kan understryka sambandet forskning, utbildning och praktik. Det gäller förvisso kunskap om levnadsvillkor, ambition osv., men det gäller också kunskap om de insatser som ska till och insatsernas resultat, dvs. att veta något om de insatser som görs leder till att personen får det den behöver. Den inriktning som forskningen bör ges är både den beskrivande men också den mer evidensbaserade forskningen om resultat och värdet för klienter av de insatser som genomförs.

Mikael Sjöberg, Socialdepartementet: Ordförande, ledamöter, deltagare! Tack för att vi har fått komma hit och kommentera vår proposition. Det känns alldeles särskilt roligt att vara här i dag, och det är av en annan anledning än själva propositionen.

Vi har i det här landet kommit så långt att det känns fullständigt naturligt att vi har fyra kvinnor på podiet – ordföranden, förste vice ordföranden, andre vice ordföranden och kanslichefen är alla kvinnor. Det är säkert så att många av oss inte ens längre reflekterar över den situationen. För tio år sedan hade det väckt en helt annan uppmärksamhet. Vi ska vara stolta över att vi har kommit så långt i Sverige att vi är unika internationellt sett i de delarna.

Mycket förenklat kan man säga att samma samhällsomvandling vill vi åstadkomma inom handikappolitiken. Det ska vara lika naturligt att det på podierna i riksdagen sitter människor med funktionshinder, oavsett om de är synliga eller inte, oavsett i vilken grad de är handikappade människor.

Propositionen, handlingsplanen, som regeringen har presenterat har titeln *Från patient till medborgare*. Personer med funktionshinder ses inte längre som personer som ska tas om hand och vårdas utan som medborgare med samma rättigheter och skyldigheter som andra och med samma grundläggande behov, även om behoven ibland måste tillgodoses med hjälp av särskilda åtgärder eller särskilt utformade insatser.

Handikappolitik handlar inte bara om vård och omsorg. Vi har hört flera säga det här. Frågor som rör funktionshindrade griper in i nästan alla politikområden och finns inom de flesta samhällssektorer. Handikappolitiken ska utgå från att en funktionsnedsättning blir ett handikapp först när individen möter brister i en miljö eller verksamhet. En framgångsrik handikappolitik ändrar samhället så att personer med funktionshinder i mindre utsträckning blir handikappade. Det är utgångspunkten för regeringens förslag till nationell handlingsplan för handikappolitiken.

Ytterst är handikappolitik en demokratifråga. Samhället måste byggas på insikten om att alla människor är lika mycket värda, har samma grundläggande behov och ska behandlas med samma respekt, att mångfald berikar, att varje människa med sin kunskap och erfarenhet är en tillgång för samhället.

Regeringen ger förslag till nationella mål för handikappolitiken och till konkreta åtgärder för att minska hinder och öka möjligheterna till delaktighet. Regeringen föreslår en ny struktur för arbetet med tydligare ansvar för

de statliga myndigheterna. De ska också vara ett föredöme i arbetet för ett mer tillgängligt Sverige. Förslagen omfattar i huvudsak tre områden, att se till att handikappperspektivet genomsyrar alla samhällssektorer, att skapa ett tillgängligt samhälle och att förbättra bemötandet av personer med funktionshinder.

Målgrupp för förslaget är personer med funktionshinder i alla åldrar, barn, ungdomar, vuxna och äldre. Förslaget avser vad gäller personer givetvis såväl kvinnor som män och inte minst de med utländsk bakgrund och som därför ibland har svårare att få det stöd och den information de behöver.

Planen fokuserar på målgruppen hela samhället. Vi får aldrig förfalla till att glömma att det framför allt är samhället vi ska förändra. Vi vet i dag att rehabilitering och habilitering är viktig, men de politiska insatserna ska ta sikte på att i första hand förändra samhället.

Förslagen på de tre huvudområdena är till fördel för de allra flesta funktionshindrade, oavsett vilket funktionshinder den enskilde har. Det är t.ex. inte bara den som har ett synligt rörelsehinder som har glädje av bättre framkomlighet på gator och torg utan också den som på grund av nedsatt hjärt- eller lungfunktion inte orkar gå så långt eller snabbt. Bättre tillgänglighet hos myndigheter innebär t.ex. att den som inte hör ska kunna använda texttelefon och den som har svårt att läsa information ska få tillgång till mer lättläst text. Ett bättre bemötande underlättar inte minst för den som har ett psykiskt funktionshinder och för familjer med barn med funktionshinder.

Jag skulle vilja dröja lite vid en av de grundläggande principerna inom svensk handikappolitik, den s.k. ansvars- och finansieringsprincipen. Regeringen har följt den principen i handlingsplanen. Ansvars- och finansieringsprincipen innebär att varje sektor i samhället ska utforma och bedriva sin verksamhet så att den blir tillgänglig för alla människor. Personer med funktionshinder ska inte uteslutas. Kostnaderna för nödvändiga anpassningsåtgärder ska finansieras inom ramen för den ordinarie verksamheten.

Principen är viktig av två skäl. Det ena är att specialdestinerade pengar leder till att frågan om tillgänglighet inte är en del av den ordinarie verksamheten. Det andra är att man skulle hamna i en ständig diskussion om att om inte pengar ges finns inget ansvar för att göra verksamheten tillgänglig. Då har vi inte nått någonstans om att var och en ska ta ansvar för sin verksamhet.

I handlingsplanen slås fast att vi ska skapa ett tillgängligt samhälle. Åtgärder för att öka tillgängligheten ses alltför ofta enbart som kostnader och inte som investeringar. Ökad tillgänglighet leder till bättre förutsättningar för människor med funktionshinder att studera, att arbeta och klara det dagliga livet. Det vinner individen såväl som samhället på.

I fråga om offentliga lokaler har vi i propositionen använt begreppet dit allmänheten har tillträde, s.k. offentliga eller publika lokaler. Jag tror inte att det kommer att råda något tvivel om detta i framtiden.

Åtgärder mot domstolstrots ska vidtas. Det är inte tillfredsställande att kommuner och landsting inte verkställer domar enligt LSS. Det är, för att vara helt tydlig, fullständigt oacceptabelt för den enskilde att drabbas av detta. Oavsett vilka orsaker som finns bakom kommer samhället aldrig att

rakryggat kunna stå inför en enskild individ som inte får sina rättigheter verkställda med ett domstolsutslag.

Låt mig också säga att handlingsplanen inte tar upp alla områden, alla problem eller alla frågor. En del områden behandlas i annat sammanhang, andra frågor utreds eller är under beredning. Regeringen kommer därför igen till riksdagen med förslag och redovisningar. Men med handlingsplanen är inte sista ordet sagt i regeringens handikappolitik.

Det viktiga nu är att vi har en plattform att bygga vidare från, en struktur som gör det möjligt att förändra samhället så att handikapp och diskriminering minskar och personer med funktionshinder i ökad utsträckning kan bli delaktiga i samhället. För att det ska lyckas måste alla hjälpas åt och ta sitt ansvar, förtroendevalda, myndigheter, i starten landsting och kommuner, näringslivet, folkrörelser, föreningar av alla olika slag, massmedier, allmänhet och framför allt var och en av oss. Handlingsplanen är ett steg på vägen mot en modern handikappolitik. Men många fler steg återstår, och de måste vi ta tillsammans.

Lars Elinderson (m): Det är trevligt att se ett fullständigt jämställt presidium – vad man nu kan lägga för tolkning i det.

Jag återgår till Socialdepartementets föredragning. Jag hade förväntat att få en del förtydliganden om de osäkerheter och en del otydligheter som en del har påpekat i de tidigare föredragningarna.

Jag delar den uppfattning som har framförts av några stycken att handlingsplanen är ett alldeles utmärkt ideologiskt instrument för det framtida arbetet. Men att döma av de många föredragningarna saknar många av oss både konkreta förslag och förtydliganden på en hel del punkter. Eftersom vi inte har fått svar på de frågorna i Socialdepartementets föredragning skulle jag vilja återkomma till dem.

Först och främst vill jag konstatera att vi inte saknar lagstiftning i den riktningen, men det finns brister i tillämpningen av gällande lagstiftning, både på bostadsområdet och som nämndes tidigare på trafikområdet. Det finns ingenting nämnt om vilka åtgärder man vill vidta för att få en striktare tillämpning av gällande lagstiftning. Jag skulle vilja ha Socialdepartementets svar på den frågan.

En fråga togs upp från två håll, nämligen angående en principiell skillnad mellan offentliga lokaler och lokaler där människor äger tillträde. Den distinktionen finns inte förtydligad i propositionen, dvs. vilka krav som ställs på offentliga lokaler respektive lokaler där allmänheten har tillträde. Detta har stor betydelse inte minst för näringsidkare.

Propositionen har här tolkats så att kraven inte omfattar bostäder. I propositionen står det att de inte gör det på kort sikt men på lång sikt. Med lång sikt tolkar jag år 2010 och därefter. Då ska hela bostadsmarknaden omfattas av tillgänglighet, vilket innebär krav på hissar i alla trevåningshus. Jag skulle vilja ha svar på den frågan också.

Vi efterlyser konkreta förslag när det gäller LSS. Varför tas inte diskussionen om LSS upp igen? Vi vet att LSS på en del håll ute i kommunerna uppfattas som en "gökunge" eftersom olika lagstiftning reglerar människors olika rätt till samma typ av insatser, jag tänker på gamla respektive handi-

kappade som från olika utgångspunkter har olika rättigheter enligt lagstiftningen. Det finns ingenting som antyder hur den konflikten ska lösas med det delade huvudmannaskap som finns i dag.

Med undantag för de hjälpmedel som finns för studenter är det kaos i många landsting och kommuner i dag i fråga om hjälpmedel. Det är en kris som nästan alla lyfter fram när man diskuterar situationen för handikappade i landet.

Rehabiliteringsfrågorna för vuxna har förbigåtts med tystnad. Jag skulle gärna vilja ha en kommentar kring det också. Frågan om bilstöd har skjutits på framtiden, trots att det finns konkreta förslag.

Jag nöjer mig med detta, men jag hade inte för avsikt att ställa så många frågor för jag förväntade svar på de frågor som ställdes från de andra i salen i Socialdepartementets presentation.

Mikael Sjöberg: Skulle jag nu missa någon fråga bland dessa får jag försöka återkomma. Vad gäller striktare tillämpning av gällande lagstiftning kan jag säga att regeringen ständigt försöker följa rättstillämpningen. Skulle det uppstå situationer inom olika områden som är otillfredsställande får regeringen bedöma dem från gång till gång. Vad gäller kollektivtrafiken finns det en utvärdering. Vad det gäller domstolstrots går nu regeringen fram med åtgärder i den begränsade del som finns i denna proposition. Det finns också en utredning som tittar på ett vidare perspektiv. Skulle det vara andra problem av mer specifik karaktär får vi titta närmare på den delen, och då ber jag att få återkomma.

Vad gäller offentliga lokaler är det precis så som jag sade. Vi använder det begreppet i propositionen och talar om s.k. publika eller offentliga lokaler dit allmänheten har tillträde. Eftersom vi och Boverket är eniga om denna tolkning borde det inte finnas brister. Skulle det fortfarande göra det är det viktigt att regeringen reder ut det i den proposition som kommer under hösten, för det är klart att det inte ska råda tveksamhet kring den punkten.

Vad gäller bostäder är det mycket riktigt så att regeringen gör bedömningen att det inte är möjligt och rimligt att på kort tid förändra det svenska bostadsbeståndet men att det är viktigt att vi på längre sikt har ambitionen att flertalet av bostäderna faktiskt ska vara tillgängliga. Detta är ett mödosamt arbete, som vi hörde från SABO, som exemplifierade här. Vi tror att den allmänna samhällsutveckling som denna proposition ska ligga till grund för kommer att göra att det arbetet fortgår. Skulle det under resans gång visa sig att vi inte ser förbättringar inom bostadsbeståndet får regeringen återkomma. Jag är helt säker på att riksdagen också kommer att agera om den inte är nöjd med samhällsutvecklingen inom det området.

Vad gäller LSS står det mycket riktigt i propositionen att det är en viktig reform. Man slår fast dess värde för de individer som har tillgång till stöd och service enligt LSS. Jag tycker att regeringen i denna proposition är väldigt tydlig när det gäller hur värdefull den åtgärden är för de enskilda individerna.

Vad gäller domstolstrotset kan jag säga att regeringen gör markeringen att det är fullständigt oacceptabelt att hantera denna lagstiftning annorlunda än andra. Parentetiskt kan jag säga att vårpropositionen troligen kommer att visa

att vi för första gången har rätt prognoser inlagda. Vi kommer inte att sitta med finansieringsproblem när det gäller personlig assistans i framtiden. Också det är en signal om att regeringen tar mycket allvarligt på de problem som har funnits och vill värna denna reform.

Vad gäller vuxenrehabilitering kan jag säga att en sådan proposition i första hand har karaktären av riktlinjeproposition och har till syfte att lägga fast riktlinjer för politiken. Alla sakfrågor kan inte tas upp till behandling i en sådan proposition, utan själva syftet är att lägga fast synen på hur de olika områdena ska hanteras. Sedan får varje politikområde, när propositionen inom respektive område kommer, låta sig genomsyras av dessa tänkesätt.

Det finns inom Regeringskansliet ett antal förslag som är färdigberedda och som man kan skriva proposition om. När man ändå kommer med en proposition är det klart att man väver in dem. Man ska vara väldigt noggsam med att inte lägga för stor vikt vid vad som är med och inte med. Det kan många gånger ha mer praktiska än ideologiska orsaker.

Hans Karlsson: Denna väldigt breda genomgång ger naturligtvis anledning till ganska många reflektioner, men dem ska jag avhålla mig från just nu. Jag vill ställa två frågor – en till Svensk Handel och en till HSO. Om jag tolkar Svensk Handels inställning rätt är ni kritiska till kraven på att handeln ska vara tillgänglig för alla. Vad jag däremot inte riktigt uppfattade var på vilket sätt ni menade att allmän hjälpsamhet skulle kompensera dessa brister i tillgängligheten. Där vore jag tacksam för ett förtydligande.

När det gäller HSO vill jag säga att Berndt Nilsson i huvudsak hyllar propositionen, men han pekar på att det hade varit bra om det hade funnits pengar för utvecklingsprojekt. Jag vill då fråga om det finns några särskilda områden som HSO skulle vilja peka ut redan i detta ögonblick.

Hans C. Löwlund: När det gäller kraven på tillgänglighet har vi inte någon annan uppfattning än vad alla andra har. Vi vill att butikerna och lokalerna ska vara tillgängliga för alla personer. Vad som möjligtvis oroar oss lite grann är att vi pratar om en förändring i lagstiftningen som ska tillämpas retroaktivt. Det finns, som jag nämnde tidigare, 70 000 butikslokaler runt om i landet. Jag vet dessvärre inte hur stor andel som finns i äldre fastigheter. Där ser vi ett problem som för handeln kan komma att bli väldigt kostsamt. Det gäller i första ledet för fastighetsägarna och i andra ledet för hyresgästen. När hyresgästen i sin tur ska ha kostnadstäckning går det vidare till konsumentledet och påverkar prisbildningen. Det är snarare den aspekten som vi är oroliga för.

När det gäller tillgängligheten för personer i butikerna tycker jag inte att det råder någon tvekan. Självklart ska alla personer ha så god tillgång som det är möjligt att få. Men vi når inte ända fram. Det gäller inte bara för handikappade personer, utan det gäller för alla andra kundgrupper också.

Berndt Nilsson: När det gäller ansvars- och finansieringsprincipen kan jag säga att vi anser att detta är en bärande princip när det gäller att göra Sverige tillgängligt. Men – det sade jag också – man behöver särskilda bidrag för att skapa metoder för att nå tillgänglighet. Vi kommer inte att lösa problemet med tillgänglighet i Sverige med statsbidrag, utan kostnaderna måste bäras

av varje verksamhet för sig. Men metoderna för att snabbt göra boendet och det offentliga rummet tillgängligt har vi inte kunskaper om i dag i tillräcklig omfattning. Vi behöver statens hjälp med att skapa de metoderna.

Chatrine Pålsson: Jag har tre frågor. Den första frågan går till Kommunförbundets företrädare. Fungerar samråden mellan de lokala handikapporganisationerna och bostadsföretagen? Får man in deras kunskap direkt i planeringsskedet när man bygger?

Min nästa fråga gäller hur Lars Löow – Handikappombudsmannen – ser på osynliga handikapp. Jag hörde ingenting om det, och jag vill gärna veta det.

Min tredje fråga ställer jag till Socialdepartementets företrädare. Det handlar om handikappbidragens fördelning. Vi har blivit uppmärksammade på att det är en orättvis fördelning mellan olika handikappförbund. Jag vill fråga hur regeringen ser på det och varför det är olikheter.

Margareta Olofsson: Jag tror att det fungerar. Jag kan inte svara för exakt hur det ser ut i hela Sverige, men utifrån de erfarenheter vi har i Stockholm kan jag säga att det har varit en ganska lång inkörningsperiod innan man har funnit formen för kommunikation mellan de lokala handikappråden och bostadsföretagen. Det är sådant som är på gång. Jag tror att man över hela landet faktiskt har nått ganska långt i sitt samarbete i de frågorna.

Lars Löow: Under mina knappt tio minuter nämnde jag inte någon särskild grupp med funktionshinder. Det fanns heller ingen anledning att göra det. Jag kan däremot svara på hur jag ser på funktionshinderbegreppet. Jag kan ta ett exempel. Man kan gå till lagen om förbud mot diskriminering i arbetslivet på grund av funktionshinder och det begrepp som finns där. Det är en mycket vid definition på funktionshinder. Där ingår både det som kan kategoriseras som synliga funktionshinder och osynliga funktionshinder. Under alla de sex år som Handikappombudsmannen har funnits har det varit utgångspunkten för vårt arbete, och det kommer att fortsätta att vara det.

Mikael Sjöberg: Jag vill först säga att själva bidragsfördelningen inte omfattas av denna proposition, men jag kan kanske ändå kommentera det i korta ordalag.

Det vi gör i propositionen är att vi ganska kraftigt höjer anslaget till handikapporganisationerna då det har varit fryst eller inte har räknats upp under ett antal år, varför vi tycker att det bör räknas upp. Dessutom tror vi att handikapprörelsen kommer att spela en väldigt viktig roll i implementeringen av denna proposition. Det är ju tyvärr så att det inte alltid räcker med riksdagsbeslut för att förändra samhället. Det gör att Folk rörelse-Sverige kommer att ha en väldigt viktig roll att spela i detta läge.

Regeringen har arbetat med fördelningen av de statliga bidragen till handikapprörelsen. Bakgrunden till det är ju att man inte var nöjd med fördelningen. Jag vet inte om man ska använda begreppet orättvisor, men det blev i alla fall utfall som var väldigt svåra att förklara med rationella argument. Det gör att regeringen nu har antagit en ny förordning. Man antog dessutom förordningsmotiv till den. Socialstyrelsen ska fatta beslut enligt detta system. Det innebär att vår bedömning är att utfallet kommer att bli mycket mera rationellt. Det innebär också att en del föreningar kommer att få mer pengar och att

en del kommer att få mindre. Det är klart att de som får mindre pengar inte är alldeles glada åt detta. Det har gjort att vi bl.a. i denna proposition också föreslår ett litet omställningsstöd. Det finns ett stort omställningsstöd, vill jag säga, i de nya bidragsreglerna, men vi tar också fram ett visst omställningsstöd via denna proposition. Men reglerna finns inte i propositionen. Regeringen beslutade om dem i januari, om jag kommer ihåg rätt.

Kenneth Johansson: Jag har också två frågor till Socialdepartementet. Den första frågan handlar just om det som flera har tagit upp om att vi kan tolka åtminstone en del av propositionen som att regeringen ganska ensidigt tittar på gruppen fysiskt funktionshindrade och lite grann glömmar bort psykiskt funktionshindrade och personer med icke synliga funktionshinder. Mikael Sjöberg har kommenterat det lite grann, men jag skulle ändå vilja fråga om departementets företrädare ser någonting av värde i de synpunkter som har framförts. Det måste finnas en känsla av att man inte riktigt är med om dessa synpunkter förs fram. Jag skulle vilja att du kommenterade det lite ytterligare.

Den andra frågan handlar om domstolstrotset. Jag och många flera tycker naturligtvis att lagen ska följas och att det måste vara utgångspunkten. Nu har flera tagit upp lagrådsremissen och hänvisar till någon utredning som också kikar på denna frågeställning. Då är min fråga om departementet har några kommentarer kring lagrådsremissen och om den föranleder någon åtgärd eller om det förslag som finns i propositionen är det som från departementets sida bedöms vara det som man bör ta ställning till.

Mikael Sjöberg: Vad gäller frågan om hur olika grupper av funktionshindrade upplever detta är jag av den uppfattningen att propositionen lyfter fram många olika perspektiv. Syftet med propositionen har inte varit att skriva om alla de olika funktionsnedsättningar och funktionshinder som finns utan att anlägga ett samhällsperspektiv på dessa frågor och på det sättet påverka samhället. Vi gör bedömningen att de förändringar som vi vill åstadkomma gynnar i princip samtliga grupper med funktionshinder. Vi försöker också exemplifiera vad vi menar med detta.

Man ska ändå vara så pass ödmjuk att man inser att det i detta fall naturligtvis är de människor eller grupper som har olika funktionshinder som på något sätt har tolkningsföreträde. Jag vill inte säga att regeringen har rätt och att andra människor har fel i denna del. Vi får ha en dialog med handikappörelsen och HSO – t.ex. i Handikappdelegationen som finns inrättad under regeringen – kring hur vi ska se på dessa olika saker. Jag gör inte den bedömningen, men jag tycker inte heller att det är min sak att ha tolkningsföreträde.

När det gäller domstolstrots, som är en mycket viktig principiell fråga i denna proposition, vill jag säga att vi fick kritik från Lagrådet. Det som regeringen har gjort är att man på vissa punkter, där man tycker att de har korrekta och intressanta synpunkter, helt har gått på Lagrådets förslag. På andra områden har det lett till att vi har justerat våra förslag. På några områden väljer regeringen ändå att göra den bedömningen att det som presenterats också är det som ska bli gällande framöver.

Vad gäller Justitiedepartementets utredning – det är ingen offentlig utredning utan egentligen ett internt arbete – kan jag säga att regeringen har gjort bedömningen att den är väldigt viktig och intressant. Men just inom de områden som denna proposition hanterar har regeringen uppfattningen att vi inte kan vänta längre. Vi har haft för många problem. Det finns för många enskilda individer som på något sätt är väldigt nära att vara rättslösa. Det är svårt att använda det begreppet, men de är nära den situationen. Därför vill inte regeringen vänta på det förslaget.

Däremot har vi sagt att vi självklart är beredda att justera våra förslag om man föreslår införande av någon typ av generell domstolstrotssanktion. Vi vet av erfarenhet att denna typ av arbete ibland drar ut på tiden, och regeringen har bedömt att vi inte kan vänta med förslagen i denna proposition.

Rolf Olsson: Propositionen handlar ju till större delen om förslag till mål och inriktning för att alla ska uppleva full delaktighet och tillgänglighet. Det är, som många påpekat, en viktig ideologisk grund som föreslås. Jag skulle också vilja peka på att man kan utveckla och följa upp utfallet vad gäller den befintliga lagstiftningen. Jag vill peka på en fråga som tas upp i kap. 13 i propositionen om individuella planer och samverkan. Det skrivs att Socialstyrelsen i sin uppföljning av handikappreformen konstaterat att informationen från kommunerna om LSS var bristfällig. Det ligger i sakens natur att personer med omfattande funktionshinder ofta har svårigheter att söka upp information. Bristande kunskap kan göra det svårt för den enskilde att söka lämpliga insatser.

Jag skulle gärna vilja höra något från Kommunförbundet om hur man där arbetar för att förbättra situationen ute i kommunerna vad avser information till funktionshindrade om insatser. Jag skulle också vilja ställa samma fråga till Handikappombudsmannen. Det gäller inte minst läget vad beträffar information till funktionshindrade barn och deras föräldrar, som Handikappombudsmannen tidigare har rapporterat om. Hur bedömer ni läget i dag?

Lars Löow: Jag delar den uppfattning som kommer till uttryck i propositionen vad gäller det sista konstaterandet om just gruppen barn och ungdomar med funktionshinder. Det finns ett stort utökat behov. Det finns, som du är inne på i början av din fråga, en hel del av problem förknippade med de skyldigheter som är reglerade i t.ex. 15 § LSS. Det var det jag var inne på lite kort i mitt anförande.

Oavsett om vi får denna uppgift eller inte är det en viktig roll för oss i vår informationsverksamhet. Vi måste bli tydligare och skapa tydligare sökvägar i den information som vi har i dag. Vi ska också vara ett stöd för andra som tar fram information – särskilt i arbetet att rikta informationen. Det gäller också stöd och kunskap vad beträffar att ta fram information i tillgänglig form i största allmänhet. Vi har erfarenheter av att jobba med det. Vi ställer mycket stora krav på oss själva när de gäller att ta fram information och göra den tillgänglig för att människor med funktionshinder ska ha samma möjligheter som andra att ta till sig information.

Ingrid Söderström: Det finns säkert brister när det gäller kommunens ansvar för information och utvärdering. Det tror jag säkert. Reformen är några år

gammal. Den har inneburit en stor efterfrågan på insatser. Jag tror att kommunerna har haft fullt upp med att både utreda och tillhandahålla med tanke på den stora efterfrågan som finns.

Vi har märkt ute i kommunerna att man börjar fokusera också på kvalitet, information och uppföljning. Kommunförbundet kommer om en månad att ge ut en skrift som gäller kvalitetssäkring av just insatsen personlig assistans. Det är resultat av ett nätverksarbete som vi har haft med 10–12 kommuner. Vi har också samarbetat med handikapprörelsen.

Vi kommer i fortsättningen, trots att det inte finns något krav i LSS på kvalitetssäkring just när det gäller dessa insatser, att från Kommunförbundet jobba med kvalitetssäkringsfrågor inom LSS. Jag kan bara instämma i vad Socialstyrelsen säger. Vi har ända sedan lagen trädde i kraft 1994 påpekat bristerna i lagen just när det gäller dokumentation och kvalitetssäkring.

Vi har också inlett ett samarbete eller i alla fall en diskussion med Socialstyrelsen om att tillsammans arbeta vidare med individuella planer, såsom framgår av propositionen.

Susanne Eberstein: Denna proposition flyttar på ett förtjänstfullt sätt ut handikappolitiken till alla sektorer i samhället. Jag tänkte fråga Bengt Nyman på Fastighetsägareförbundet hur länge ni tror att det dröjer innan det blir helt naturligt för fastighetsägare att tänka i dessa banor – på tillgänglighet, t.ex. – vid nybyggnationer, reparationer och ombyggnader.

Bengt Nyman: Jag skulle inte våga uttrycka mitt svar i kalendertid. Jag tror att det är väldigt mycket beroende på hur ägarstrukturen ser ut och hur lång tid det kommer att ta att förändra den också av andra skäl. Vi har i dag när det gäller bostäder och kommersiella lokaler bl.a. de kommunala bostadsföretagen, som mestadels är tämligen professionellt skötta. En stor grupp av bebyggelsen ägs och förvaltas av kooperativa organisationer. I en del fall är det mindre bostadsrättsföreningar där professionaliteten är begränsad. Vi har den stora kadern med privata fastighetsföretag, där man kan säga att det kommersiella beståndet i första hand ägs och förvaltas av större professionella företag, medan bostadsbeståndet i första hand ägs och förvaltas av mindre många gånger enskilda näringsidkare.

En annan attityd och en annan inställning till dessa frågor tror jag också kommer att återspeglas i möjligheterna att förändra olika delar av detta bestånd. Vi kan i dag t.ex. se att det när det gäller de många mindre enskilda näringsidkarna sker ett generationsskifte. Det är många yngre företagare som kommer in som förvaltare och ägare. Jag tror att detta är betydligt mer naturligt för dem än vad det kanske har varit för den äldre generationen näringsidkare.

Jag vågar alltså sammanfattningsvis inte ange någon tidsplan för detta, men jag tror att det kommer att se lite olika ut i olika delar av beståndet.

Chris Heister: Jag tänkte ta upp två områden som har att göra med att stärka den enskilda individens ställning. Det första gäller diskussionen som vi haft om domstolstrots. Från början finansierades rätten till personlig assistans i samband med handikapppreformen helt av staten. Det gällde också de första 20 timmarna, som nu ligger på kommunerna. Det är klart att det är ett pro-

blem att man har två olika huvudmän. Diskussionen som många råkar ut för gäller om det är kommunen eller försäkringskassan som är finansieringsansvarig.

Där har vi från vår sida dragit slutsatser och sagt att vi tycker att staten ska ha finansieringsansvaret också för de första 20 timmarna. Det skulle underlätta denna situation avsevärt. Nu finns det ändå anledning att titta på en situation då kommunen trotsar ett domstolsutslag. Som förslaget nu är innebär det att det är länsstyrelsen som utdömer vite, dvs. att kommunen ska betala pengar till staten. Jag tycker att det hade varit mycket bättre om kommunen hade känt ansvar för att den enskilde individens ställning stärktes.

Därför skulle jag vilja fråga Socialdepartementet om man inte har övervägt att stärka den enskilde individens ställning, så att den enskilde får ekonomisk kompensation för att kunna hantera sin situation när nu kommunen inte lever upp till det beslut som domstolen har fattat. Jag tycker att det vore bra om departementet tänkte mer i de banorna än i termer av att kommunen ska betala pengar till staten.

Det andra jag vill ta upp handlar om hjälpmedel. Det framgår av Socialstyrelsens rapport för 1999 att man tycker att det är mycket bra som har gjorts på handikappområdet. Det får man säga med tanke på den handikappreform som kom 1994. Men det finns fortfarande saker som behöver förbättras. Det man pekar på särskilt från Socialstyrelsen är den grundläggande fråga som handlar om den enskildes eget inflytande över hur stödet utformas. Det jag då tänker på är hjälpmedel.

Det sägs inte mycket om hjälpmedel i denna proposition. Det har förts en diskussion under många år, framför allt i mitt parti, om att man på något sätt skulle kunna införa en hjälpmedelsgaranti som gjorde att den enskilde fick större inflytande och större möjlighet att skaffa de hjälpmedel som passar honom eller henne bäst och som gjorde att hjälpmedlen kom i tid. Man kunde överväga att där också föra in bilstödet. Det är en helt annan syn på hur hjälpmedel kan hanteras, med utgångspunkten att stärka den enskilde individen. Jag skulle därför vilja fråga Socialdepartementet varför ni inte har tagit ytterligare steg för att stärka den enskilde individens ställning när det gäller tillgången till bra hjälpmedel.

Mikael Sjöberg: Först vill jag ta upp LSS och personlig assistans. Jag glömde att kommentera en fråga som hängde i luften förut. Det gällde vad som har hänt med personlig assistans för dem som är över 65 år. Där jobbar regeringen med en proposition. Jag kan i dag inte säga när den presenteras, men det finns pengar avsatta i budgetpropositionen. Det kommer att finnas pengar avsatta i vårpropositionen. Arbetet är i full gång.

Det som tar lite tid är att vi vill vara fullständigt säkra på vilket belopp vi ska budgetera. Hela denna reform har ju – det ska man vara ärlig och säga – lidit av regeringens problem med att budgetera för reformen, som har lett till ständiga överskridanden. Men det kommer en proposition under året. Jag vet i dag dock ej när.

På Chris Heisters fråga om vi har övervägt andra lösningar vad det gäller att ge individen olika rättigheter kan jag säga att regeringens bedömning är att det som har absolut störst effekt just nu är att man inför någon typ av

sanktion mot domstolstrots. Vi gör bedömningen att förslaget i sig kommer att minska kommunernas ovilja. Vi ska också säga att det gäller ett fåtal kommuner, även om det kanske är för många. De flesta kommuner sköter det på ett förträffligt sätt. Vi tror att propositionen i sig kommer att motverka denna utveckling. Reglerna kommer att fånga upp resterande.

Jag tror inte att det bland de funktionshindrade skulle finnas någon våldsam stor efterfrågan på ett system där privatpersonen får pengar för att själv lösa situationen. Vi har inte berett ett sådant förslag eller tittat närmare på det, men spontant tror jag att vi lätt skulle hamna i en situation som skulle urholka möjligheterna för de allra flesta, i alla fall.

Frågan om hjälpmedel är en stor fråga. Jag kan verkligen dela Chris Heisters uppfattning. De förslag som finns beredda och färdiga i Regeringskansliet ska gå att lägga fram i en proposition. Syftet var ändå en omställning av handikappolitiken. Annars kan man säga att det viktigaste just nu är att titta på både utbildningen och andra delar kring detta.

Vi ska ju t.ex. 2002 återkomma med en skrivelse till riksdagen där vi redovisar hur arbetet har gått. Om det dels i våra kontakter med Hjälpmedelsinstitutet, dels i övrigt skulle visa sig att regeringen behöver återkomma får regeringen vara beredd att göra det. Ett naturligt sammanhang är ju i arbetet med skrivelsen, där man ska rapportera den här propositionen 2002. Om det dyker upp andra saker som föranleder åtgärder tidigare finns det givetvis möjligheter till det.

Ester Lindstedt-Staaf (kd): Jag skulle vilja ställa en fråga till Handikappombudsmannen och kanske till någon av företrädarna för handikapporganisationerna. Jag och andra har fått brev om att det inte skulle vara lämpligt med nya funktioner för Handikappombudsmannen. Handikappombudsmannen skulle bli mer uppbunden till regeringen och inte kunna agera fristående. De organisationer som har hört av sig har framfört önskemål om att de vill uppleva att Handikappombudsmannen kan agera fristående fullt ut och inte är uppbunden av regeringen. Handikappombudsmannen själv lät ju välvilligt inställd till en ändring av funktionen. Jag skulle vilja höra lite mer om just det här. Någon av organisationerna kanske också skulle kunna säga något.

Ordföranden: Ställdes frågan till Handikappombudsmannen eller till handikapporganisationerna?

Ester Lindstedt-Staaf (kd): Frågan ställdes i första hand till Handikappombudsmannen, och om någon av organisationerna vill kommentera sitt önskemål när det gäller detta är jag tacksam också för det.

Lars Lööv: När jag var relativt nytillträdd kom det ett betänkande med en utvärdering av Handikappombudsmannen. Till det betänkandet bifogades ett antal särskilda yttranden., bl.a. ett från Regeringskansliet. Jag kände i det läget, i och med det som framfördes i det särskilda yttrandet, en viss oro för att man ville styra ombudsmannafunktionen mer från regeringen än vad jag tycker är bra. I de samtal som jag har haft med regeringen sedan dess har jag förstått att de synpunkter som framfördes i det särskilda yttrandet inte längre gäller. Det finns ingen sådan ambition. I och med att det blir fler uppgifter från regeringen till min myndighet kan det självklart föreligga en ökad risk

för styrning. Men jag tror inte att det kommer att hända. Jag kommer att göra allt för att det inte ska hända. Jag har den frihet som regeringsformen ger mig. Vi får inte glömma bort att Handikappombudsmannen är en myndighet som omfattas av lydnadsplikten och de undantag från lydnadsplikten som trots allt finns i regeringsformen. Det är utrymmet för den verksamhet som vi bedriver.

Som jag sade tycker jag att det är viktigt att komma ihåg vad som är grunden för Handikappombudsmannens uppdrag. Det gör den här myndigheten lite annorlunda än merparten av de svenska förvaltningsmyndigheterna. Det finns en lag om Handikappombudsmannen där riksdagen har fastställt den grundläggande uppgiften för myndighetens verksamhet. Det har väldigt få andra myndigheter, inte ens alla andra ombudsmannamyndigheter under regeringen. Det har jag tagit fasta på, och det kommer jag att ta fasta på i mitt uppdrag framöver. Jag hoppas att jag med stor frihet och stort engagemang kan driva det som jag har att göra, nämligen frågor om rättigheter och intressen för människor med funktionshinder.

Berndt Nilsson: Det här är en fråga som diskuteras inom handikapprörelsen för närvarande. Det måste ju byggas upp en helt ny kompetens, en kompetens som i dag inte finns hos Handikappombudsmannen. Den finns egentligen inte någon annanstans heller. Då är frågan var man ska lägga den. Det finns olika uppfattningar inom handikapprörelsen; det är helt riktigt. Men kan man lägga den någon annanstans än hos Handikappombudsmannen? Man kan möjligen lägga den hos Hjälpmedelsinstitutet. Boverket, som bara har hand om bostäder, kan man ju inte lägga den hos. Den här tillgängligheten är ju någonting annat än bara tillgänglighet i bostäder.

Det förs en diskussion om risken att Handikappombudsmannens juridiska kompetens skulle stå i skuggan av den här tillgänglighetsfrågan. Men i dag har i alla fall inte de 33 medlemsförbunden inom HSO riktigt diskuterat färdigt vilket ben man ska stå på när det gäller just den här frågan.

Britt Jakobsson: Från DHR:s sida ser vi det i dag ändå som att Handikappombudsmannen är den bästa lösningen. Hjälpmedelsinstitutet är en ideell förening som ägs av staten, kommunerna och landstingen, och vi är osäkra på hur man kan tvinga den ideella föreningen, Handikappinstitutet, att ta på sig vissa ålägganden. Handikappinstitutet jobbar i dag främst med områden som rör landstingens och kommunernas verksamheter, medan ett tillgänglighetscenter skulle röra även andra offentliga myndigheter och privata affärsidkares områden.

Handikappombudsmannen jobbar ju i dag utifrån ett regleringsbrev. Vi menar att man kan ålägga Handikappombudsmannen att jobba med tillgänglighetsfrågor. Då måste man även arbeta med det här. Vi tror också att Handikappombudsmannen skulle ha större möjligheter att jobba utifrån frågan – och driva den – om ansvars- och finansieringsprincipen. Så har vi resonerat inom DHR.

Lena Olsson (v): Jag har en fråga till HSO och DHR. Jag skulle vilja fråga hur ni upplever att informationen om LSS-insatser fungerar för era medlem-

mar. Vad har ni för uppfattning om hur det fungerar i kommuner och lands-
ting?

Sedan slår man ju också fast i den här planen att myndigheter bör se till att deras information blir tillgänglig för personer med funktionshinder. Jag skulle vilja fråga Socialstyrelsen hur man gör för att få sin information tillgänglig för olika funktionshindrade i dag.

Guy Lööv: Man kan säga att det är ett ganska blandat intryck man får när det gäller information om LSS-insatserna. Det beror väldigt mycket på vilka insatser det gäller och vilken kommun man bor i. Rent allmänt kan man säga att det brister betydligt. Många vill ha mycket mer information än vad de får. De är inte kunniga om vilka insatser de kan få. Många gånger vänder de sig till oss för att få den här informationen. I efterhand får de reda på vad de eventuellt har missat. Under tidens gång har informationen naturligtvis blivit bättre, men det brister tyvärr fortfarande på väldigt många håll i landet. Men det måste också sägas att bilden är splittrad.

Berndt Nilsson: Jag har inte mycket ytterligare att tillägga, eftersom det är väldigt stor skillnad mellan kommunerna när det gäller just informationen. Jag ansluter mig till det som Guy Lööv sade.

Lars Pettersson: Vi arbetar med att också göra det hela tillgängligt för människor med funktionshinder. Samtidigt måste jag säga att när det gäller den här frågan ligger man på något sätt ständigt bakom eller efter de ambitioner som man har. Men rent praktiskt ser vi nu över hela vår informationsverksamhet. Det gäller informationsavdelningen, informationsverksamheten, och då kommer de här frågorna med. Arbetet har påbörjats. Det är en rejäl översyn, och då får vi ta med de här frågorna.

Leif Carlson (m): Både Chris Heister och Lars Elinderson har tagit upp problemen runt LSS och problemen med undanträngningseffekter och det domstolstrots som har uppkommit. Båda kommunförbunden har också belyst sammanhanget mellan just undanträngningseffekten och det här. Många har visat på att det kanske saknas lite konkretion i den här propositionen. Den är mycket välskriven, och som Mikael Sjöberg förut sade anser man att LSS är allmänt viktig. Men med tanke på att förbunden anser att undanträngningseffekten finns och att det är ett problem undrar jag om ni inte rent konkret har övervägt att göra det som Chris Heister nämnde när hon ställde sig frågan. Det handlar om att man ska återföra de 20 första timmarna från kommunerna till staten, som det var förut, för att minska den effekt som finns av undanträngningarna, liksom att man ska återinföra rätten till LSS-insatser i skolan. Det vore mycket konkreta och snabbt gjorda åtgärder som skulle komma de handikappade till del.

Som många har sagt kommer det att kosta mycket pengar. Då är det väldigt viktigt att man vet något om värdet av insatserna. Med tanke på vad Socialstyrelsen sade angående långsiktig forskning undrar jag hur ni värderar det här. Planerar ni en långsiktig forskning som verkligen tar fram värdet av de insatser som man gör, så att det inte läggs pengar på det här som vi inte vet vart de tar vägen? Det är ju ändå stora belopp som det kommer att bli frågan om. Planeringen i propositionen är ju, precis som Socialstyrelsen

framhöll, inte så tydlig när det gäller långsiktigheten i fråga om värdet av insatserna.

1999/2000:SoU14
Bilaga 8

Mikael Sjöberg: Svaret på den första frågan är väldigt kort. Vi har inte övervägt att föra över de 20 timmarna från kommunen till staten. Det har inte beretts eller övervägts, och det planeras inte heller någon översyn kring de delarna, i alla fall inte i dag. Jag ska också säga att arbetsinsatserna på Socialdepartementet nu riktas in på en proposition om att ge dem över 65 år rätt till personlig assistans. Dessutom har vi, vilket snart presenteras i vårbudgeten, för första gången, vill jag påstå, avsatt rätt pengar i budgeten utefter de prognoser som faktiskt kan antas gälla.

När det i övrigt gäller fördelningen mellan kommuner och landsting är det inte någonting som jag bedömer kommer att aktualiseras inom den här mandatperioden i alla fall. Det kan givetvis ske förändringar på det området. Men det är ingenting som jag i dag bedömer att regeringen kommer att göra. Men på den punkten får man väl säga: Den som lever får se.

Ursäkta, det var en fråga till.

Leif Carlson (m): Den gällde den långsiktiga forskningen i fråga om insatsernas värde.

Mikael Sjöberg: I propositionen gör vi en ganska rejäl uppgradering av anslagen till forskningen. SFR får, åtminstone i den gamla formen, uppräkningsar inom två år med 70 % eller någonting åt det hållet när det gäller anslagen för handikappforskning. Vi gör bedömningen att det är den viktigaste insatsen som regeringen just nu kan göra. Sedan är det ju SFR som bedömer vilken forskning som ska göras. Det är åtminstone så långt som vi har kommit i den här propositionen. När det gäller den långsiktiga forskningen är vi egentligen väldigt nöjda med vad vi har åstadkommit i den här propositionen. Om det skulle behövas en mer specifik uppföljning och utvärdering får vi fortsätta att titta på den frågan.

Margareta Israelsson (s): Fru ordförande! Dessa timmar har verkligen visat på att det finns olika sätt att gripa sig an saker. Det finns de som ser problem i varje uppgift, och det finns de som ser en uppgift i varje problem. Jag skulle vilja passa på tillfället att gratulera Boverket till den senare inställningen.

Sedan kan jag inte låta bli att kommentera inställningen från Svensk Handels sida när det gäller att eventuella utgifter läggs på priserna. Jag tror inte att det är några utgifter som vi från statsmakternas sida har fattat beslut om som inte har lagts på priserna. Så vi är nog ganska vana vid att betala för det här.

Min fråga vill jag rikta till Demensförbundet och Afasiförbundet. Eftersom ni kan sägas företräda de dolda funktionshindren vill jag veta vad ni tycker är bäst med den här propositionen.

Stina-Clara Hjulström: Den frågan är faktiskt lite svår att svara på. Det är naturligtvis bra att det finns en sådan här proposition. Men, som jag sade inledningsvis när jag pratade om Demensförbundet, vi upplever egentligen inte att de frågor som diskuteras berör de demenshandikappade på något sätt. De har blivit bortglömda. Vi skulle väl önska att det på något sätt fanns en

grupp där man fick föra fram vad demenshandikappat faktiskt innebär. Det är självklart viktiga saker som diskuteras för väldigt många handikappade. Men de demenshandikappade är bortglömda.

1999/2000:SoU14
Bilaga 8

Marianne Åkerlund: Som jag sade i mitt inlägg tycker vi naturligtvis att de övergripande målen är värdefulla, men vi har också haft svårt att hitta konkreta exempel på vad handikapppropositionen kan innebära för våra grupper.

Om jag ska lyfta fram något positivt nu vill jag göra det utifrån det svar som Mikael Sjöberg gav på frågan från Kenneth Johansson, tror jag, om varför inte de osynliga handikappen och de psykiska handikappen finns omnämnda i propositionen. Jag tolkade ändå det som Mikael Sjöberg sade som positivt. Han sade att man inte kunde lyfta fram alla grupper och att det är intentionerna i handikappolitiken som man vill lyfta fram. Jag hoppas att det inom ramen för det svaret också kan inrymmas insatser för våra grupper.

Ordföranden: Tack för detta!

Eftersom jag just nu inte har några fler frågeställare på listan avser jag att avsluta den här offentliga utfrågningen. Det vill jag göra genom att tacka alla er som har deltagit och bidragit med er kunskap och som har gjort den här utfrågningen så informativ. Tack för att ni har deltagit! Tack för att ni har bidragit! Tack också för ert engagemang i frågorna!

Denna offentliga utfrågning är härmed avslutad.

Sammanfattning.....	1
Propositionen.....	3
Motionerna	3
Motioner väckta med anledning av propositionen	3
Motion väckt med anledning av skrivelse 1999/2000:21 Redo- görelse för en överenskommelse mellan staten och landstingen om ersättningar till hälso- och sjukvården för år 2000.....	10
Motioner väckta under allmänna motionstiden 1999.....	10
Ärendets beredning i utskottet	14
Utskottet	14
Propositionen i huvuddrag	14
De handikappolitiska målen och inriktningen.....	15
Bostadsutskottets yttrande.....	20
Socialutskottets bedömning.....	20
Handikapperspektivet skall genomsyra alla samhällssektorer	23
Bostadsutskottets yttrande.....	24
Socialutskottets bedömning.....	24
Ett tillgängligare Sverige	25
Offentlig miljö och kommunikationer.....	25
Kulturutskottets yttrande	30
Bostadsutskottets yttrande	30
Socialutskottets bedömning.....	32
Nationellt tillgänglighetscenter m.m.	33
Utskottets bedömning.....	35
Design för alla	36
Utbildningsutskottets yttrande	37
Bostadsutskottets yttrande	37
Socialutskottets bedömning.....	38
Bilstöd	38
Utskottets bedömning.....	38
Bostadsanpassningsbidrag	39
Bostadsutskottets yttrande.....	40
Socialutskottets bedömning.....	40
Bättre bemötande	40
Lika behandling, diskriminering	40
Konstitutionsutskottets yttrande	44
Socialutskottets bedömning.....	44
Åtgärder mot domstolstrots m.m.	45
Konstitutionsutskottets yttrande	48
Lagutskottets yttrande	49
Socialutskottets bedömning.....	50
Råd och stöd enligt LSS	51
Utskottets bedömning.....	52
Ökad kompetens om bemötande m.m.	52
Utskottets bedömning.....	53
Forskning	54

Utbildningsutskottets yttrande.....	56
Socialutskottets bedömning.....	56
Brukarstöd.....	57
Utskottets bedömning.....	58
Kultur och media	58
Kulturutskottets yttrande	59
Socialutskottets bedömning.....	62
Utbildning.....	62
Utbildningsutskottets yttrande.....	65
Socialutskottets bedömning.....	68
Arbetsmarknad.....	69
Arbetsmarknadsutskottets yttrande	70
Socialutskottets bedömning.....	71
Habilitering och rehabilitering	71
Utskottets bedömning.....	73
Statsbidrag till handikapporganisationerna	73
Utskottets bedömning.....	76
Övriga motionsyrkanden	77
Socialtjänstlagen	77
Utskottets bedömning.....	80
Lagen om stöd och service samt assistansersättning	80
Utskottets bedömning.....	84
Psykiatrireformen	85
Utskottets bedömning.....	87
Hjälpmedelsfrågor.....	88
Utskottets bedömning.....	93
Hörselfrågor	94
Utskottets bedömning.....	96
Funktionshindrades ekonomiska situation	96
Utskottets bedömning.....	98
Funktionshindrade kvinnors utsatthet m.m.	98
Utskottets bedömning.....	100
Konkurrensneutralt serviceboende	100
Utskottets bedömning.....	101
Hemställen	101
Reservationer.....	107
Särskilda yttranden	140
Bilagor:	
I propositionen framlagda lagförslag	143
Konstitutionsutskottets yttrande 1999/2000:KU5y.....	148
Lagutskottets yttrande 1999/2000:LU3y	159
Kulturutskottets yttrande 1999/2000:KrU4y	163
Utbildningsutskottets yttrande 1999/2000:UbU4y	172
Arbetsmarknadsutskottets yttrande 1999/2000:AU5y	180
Bostadsutskottets yttrande 1999/2000:BoU6y.....	195
Socialutskottets offentliga utfrågning om en nationell handlingsplan för handikappolitiken.....	212